

EGE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZİ

İZMİR İLİNDE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ VE
PAZARLAMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Figen ÇUKUR (KAYA)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Bilim Dalı Kodu: 501.06.00

Sunuş Tarihi:11.07.2006

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gamze SANER

Bornova/İZMİR

ÖZET
İZMİR İLİNDE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ VE PAZARLAMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÇUKUR (KAYA), Figen

Doktora Tezi. Tarım Ekonomisi Bölümü

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Gamze SANER

Temmuz 2006, 332 Sayfa

Bu araştırmada İzmir ilinde sığır eti üretimi ve pazarlama durumu üretici ve firma düzeyinde incelenmiştir. Üretici düzeyinde elde edilen bulgular Bergama, Ödemiş, Tire, Kemalpaşa ve Torbalı ilçelerinden 120 üreticiyle yapılan görüşmeler sonucu elde edilmiştir. İzmir ilinde faaliyet gösteren 11 adet firma ile yapılan görüşmeler ise firma düzeyinde elde edilen bulguları oluşturmuştur. Araştırmada işletmelerin teknik ve ekonomik özellikleri besi sığırı sayısı, besi süresi ve besi ortamı olmak üzere üç farklı gruptandırmaya göre ortaya konmuştur.

Araştırmada, besi işletmelerinde ağırlık kazancı üzerinde, hayvan alım masrafı, toplam işgücü, toplam yem tüketimi ve ortalama besi süresinin etkili olduğu belirlenmiştir. Hayvan başına brüt marj, işletmeler ortalaması itibariyle 478.95 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Besi süresi grupları itibariyle en yüksek brüt marj 817.28 milyon TL olarak uzun süreli besi yapan işletmelerde bulunurken, besi ortamı grupları itibariyle hayvan başına en yüksek brüt marj 1474.06 milyon TL ile mera besisi yapan işletmelerde hesaplanmıştır. İşletmeler ortalaması itibariyle hayvan başına net kar 138.86 milyon TL olarak bulunmuş iken, bu değer uzun

VI

sürelı besıde ve besı ortamı itibarıyle mera besısinde en yüksek değeri aldığı saptanmıştır.

Araştırmada, üreticilerin teknik bilgi yetersizliğinden dolayı ekonomik kayıplarla birlikte pazarlama sorunlarının da olduğu ortaya çıkmıştır. Firmalar açısından ise hammadde temininin en önemli sorun olduğu belirlenmiştir. Üretici açısından gerek üretim gerekse pazarlama aşamasında yaşanan sorunlara çözümler olarak bilgi yetersizliğinin giderilmesi ve özellikle sığır eti pazarlamasında kooperatifleşme eğiliminin artırılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Firmalar açısından ise yeni yatırımların besı sığırıcılığının yoğun olarak yapıldığı yörelere yönlendirilmesinin gerekli olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sığır Eti, Üretim, Pazarlama, Pazarlama Marjları

ABSTRACT
A RESEARCH ON BEEF PRODUCTION AND MARKETING IN
IZMIR PROVINCE

ÇUKUR (KAYA), Figen

PhD in The Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Gamze SANER

July 2006, 332 Pages

Beef production and marketing is examined both farmer and firm level in this research. Survey is implemented in Bergama, Ödemiş, Tire, Kemalpaşa and Torbalı vicinities and 120 farmers were interviewed. 11 firms are located in Izmir province also interviewed. Farmers surveys were investigated three different groups as a number of beef cattle, feed period, feed location and technical and economic features of farms determined by these groups.

In this research, it is concluded that, beef cattle buying costs, total labour, total feed consumption, average feed period on beef production quantity of farms. Gross margin per beef cattle is calculated 478.95 million TL by average of farms. It is estimated that gross margin per beef cattle as 817.28 million TL was highest value in long term feed according to groups of feed period and Gross margin per beef cattle as 1474.06 million TL was highest value according to groups of feed location. Average net margin per beef cattle is calculated as 138.86 million TL. This figure is found highest level in long feed period and fodder feed.

In this research economic losses and marketing problems were determined because of inadequate technical knowledge of farmers. In firm level, obtaining of raw material was the most important problem. To overcome farmers' problems at the stage of production and marketing.

VIII

Cooperative movements must be increased and investments must be canalized to areas which have intensive beef cattle farms.

Key words: Beef, production, marketing, marketing margins

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada öncelikle her aşamada değerli katkı, görüş ve önerilerinden yararlandığım değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Gamze SANER'e, ayrıca pazarlama konusundaki deneyim, bilgi ve görüşlerini aktaran Sayın hocam Prof. Dr. Akın OLGUN ile E.Ü. Ziraat Fakóltesi Zootekni Bölümü öğretim üyelerinden Sayın hocam Doç. Dr. Can UZMAY'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, çalışmam süresince gösterdiği destek, sabır ve anlayışından dolayı eřim Arř. Gör. Tayfun ÇUKUR'a teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte araştırmanın finansmanını sağlayan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK) teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
TEŞEKKÜR	IX
ÇİZELGELER DİZİNİ	XVIII
GRAFİKLER DİZİNİ	XXXI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XXXII
KISALTMALAR DİZİNİ	XXXIII

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Anahatları	5
2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	6
3. MATERYAL VE YÖNTEM	24
3.1. Materyal	24
3.2. Yöntem	24
3.2.1. Verilerin Toplanması Sırasında Uygulanan Yöntemler	24
3.2.2. Verilerin Analizi Sırasında Uygulanan Yöntemler	30

İÇİNDEKİLER (Devam)**II. BÖLÜM**

4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	38
4.1. Coğrafi Konum ve İklim Durumu	38
4.2. Nüfus Durumu.....	39
4.3. Tarımsal Durum.	40
4.3.1. Arazi Varlığı.....	40
4.3.2. Bitkisel Ürünler Üretim Durumu	43
4.3.3. Hayvan Varlığı ve Hayvansal Ürünler Üretim Durumu ...	44
4.3.3.1. İzmir İlinde Toplam Sığır Varlığındaki Gelişmeler	49
4.3.3.2. İzmir İlinde Sığır Eti Üretimindeki Gelişmeler	52
4.3.3.3. İzmir İlinde Sığır Eti Üretim Değerindeki Gelişmeler	53
5. TÜRKİYE’DE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ, TÜKETİMİ VE PAZARLAMASINDAKİ GELİŞMELER.....	56
5.1. Türkiye’de Toplam Sığır Varlığı ve Et Üretimindeki Gelişmeler	56
5.1.1. Kesilen Hayvan Sayısı, Sığır Eti Üretimi ve Karkas Verimi.....	59
5.1.1.1. Kesilen Hayvan Sayısı.....	59
5.1.1.2. Sığır Eti Üretimi	60
5.1.1.3. Karkas Verimi	62
5.2. Türkiye’de Sığır Eti Tüketimi ve Pazarlamasındaki Gelişmeler.	64

İÇİNDEKİLER (Devam)

5.3. Türkiye’de Sığır Eti ve Besi Yemi Fiyatlarındaki Gelişmeler.....	74
5.4. Türkiye’de Sığır Eti Dış Ticaretindeki Gelişmeler	75
5.5. Türkiye’de Sığır Eti ile İlgili Projeksiyonlar	78
5.5.1. Toplam Sığır Varlığı Projeksiyonu	78
5.5.2. Kasaplık Sığır ve Karkas Verimi Projeksiyonu	79
5.5.3. Sığır Eti Tüketimi Projeksiyonu	80

III. BÖLÜM

6. ÜRETİCİ DÜZEYİNDE ELDE EDİLEN ARAŞTIRMA

BULGULARI	82
6.1. Üreticilerin Başlıca Özellikleri	82
6.1.1. Örgütlenme Durumu	85
6.1.2. Üreticilerin Teknik Bilgi Kaynakları	86
6.1.3. Üreticilerin Yeniliklerden Haberdar Olma Durumu.....	89
6.1.4. Üreticilerin İşletme Kayıtları Tutma Durumu	90
6.1.5. Üreticilerin Hayvancılık Sigortası Yaptırıp- Yaptırmama Durumu.....	92
6.1.6. Üreticilerin Besi Sığırcılığına İlişkin Görüşleri.....	93
6.2. Arazi Varlığı ve Mülkiyet Durumu	95
6.3. Bitkisel Ürünler Üretim Durumu	98
6.4. Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Teknik ve Ekonomik Özellikleri	100
6.4.1. İncelenen İşletmelerin Besi Sığırcılığı Sayısı, Besi Süresi ve Besi Ortamı Gruplarına Göre Teknik Özellikleri	101

XIV

İÇİNDEKİLER (Devam)

6.4.1.1. Toplam Sığır Varlığı	101
6.4.1.2. Sığırların Besi Başı Yaş Durumu	104
6.4.1.3. Sığırların Genotipi	106
6.4.1.4. Uygulanan Besi Süresi	108
6.4.1.5. Yem Tüketim Durumu	109
6.4.1.6. Ahır Tipleri ve Kapasitesi	118
6.4.1.7. Besi Performans Ölçütleri	122
6.4.2. İncelenen İşletmelerin Besi Sığırı Sayısı Gruplarına Göre Ekonomik Özellikleri	135
6.4.2.1. İncelenen İşletmelerin Genel Sosyo-Ekonomik Yapısı	135
6.4.2.1.1. Nüfus ve İşgücü Durumu	135
6.4.2.1.2. Sermaye Miktar ve Kompozisyonu	140
6.4.2.2. İncelenen İşletmelerin Bütünsel Olarak Analizi	147
6.4.2.2.1. Toplam Brüt Üretim Değeri	147
6.4.2.2.2. Toplam Brüt Hasıla	148
6.4.2.3. Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Analizi	149
6.4.2.3.1. Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marj	149
6.4.2.3.2. Karkas Maliyeti	156
6.4.2.3.2.1. Canlı Ağırlık Maliyeti	165
6.4.2.3.2.2. Canlı Ağırlık Artış Maliyeti	167

İÇİNDEKİLER (Devam)

6.4.2.3.3. Net Kar.....	169
6.4.2.4. İncelenen İşletmelerde Satış ve Pazarlama	
Durumu	170
6.4.2.4.1. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Temin	
Yerleri	170
6.4.2.4.2. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satış	
Yerleri	172
6.4.2.4.3. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satış	
Şekilleri.....	173
6.4.2.4.4. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı	
Satışında Ödeme Şekilleri.....	174
6.4.2.4.5. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besi	
Hayvanı Satış Yeri Tercih Nedenleri.....	174
6.4.2.4.6. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı	
Satışında Alıcı Kriterleri.....	176
6.4.2.4.7. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı	
Satış Fiyatları	177
6.4.2.4.8. İncelenen İşletmelerde Sığır Eti Pazarlama	
Kanalı ve Pazarlama Marjı	180
6.4.2.4.9. İncelenen İşletmelerde Pazarlama	
Sorunları.....	184
6.4.2.5. Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Teknik ve Ekonomik	
Performans Değerlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi	191

İÇİNDEKİLER (Devam)

6.4.2.5.1. Teknik Performans Değerlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi	191
6.4.2.5.2. Ekonomik Performans Değerini Etkileyen Faktörlerin Analizi	194
7. FİRMA DÜZEYİNDE ELDE EDİLEN BULGULAR.....	198
7.1. Firmalara İlişkin Genel Bilgiler	198
7.1.1. Kuruluş Yılı ve Hukuki Şekli	198
7.1.2. Personel Durumu.....	198
7.1.3. Coğrafi Konumu	199
7.2. Mevcut Kapasiteleri ve Kapasite Kullanım Oranları	200
7.3. Hammadde Temin Durumu	201
7.3.1. Canlı Hayvan/Karkas Alım Şekli ve Yerleri.....	201
7.3.2. Alış Fiyatları.....	202
7.3.3. Uygun Irk Seçimi	203
7.4. Kalite Kontrol Uygulamaları	203
7.5. Toplam Et Üretiminde Sığır Etinin Payı.....	203
7.6. Et ve Et Ürünleri Üretimindeki Maliyet Unsurlarının Oranları	204
7.7. Pazarlama Durumuna İlişkin Bilgiler	205
7.7.1. Satış Payı.....	210
7.7.2. Satış Yapılan Yerler	211
7.7.3. Yoğun Satış Yapılan Dönemler.....	211
7.7.4. Pazarlama Faaliyetleri Amaçları	212
7.7.5. Kullanılan Pazar Araştırması Yöntemleri	213

İÇİNDEKİLER (Devam)

7.7.6. Pazar Payını Arttırma Faaliyetleri	214
7.7.7. AR-GE Olanakları.....	217
7.8. Depolama Durumu.....	218
7.9. Reklam.....	218
7.10.Ambalajlama.....	219
7.11.Yatırım Durumuna İlişkin Bilgiler	219
7.11.1. Yatırımın Niteliği	219
7.11.2. Ek Finansman Kaynakları	220
7.12. Mevcut Riskler ve Avantajlar	222
7.13. Sektörün Gelişmesine Yönelik Devletten Beklentiler.....	222
7.14. Sektöre Yönelik Teşvik ve Desteklemeler Konusundaki Görüşler	223
7.15. Sektörün Genel Sorunları	224
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	226
8.1. Araştırmanın Toplu Sonuçları	226
8.2 .Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	248
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	262
EKLER	280
ÖZGEÇMİŞ	

XVIII

ÇİZELGELER DİZİNİ(Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
3-1: Örneğe Giren İlçelerin Seçimi	26
3-2: Örneğe Giren İlçelerin Süt ve Besi Sığırı Sayısı ile Dağılımı (Baş-%)	27
3-3: Örneğe Giren Köylerin Seçimi	29
3-4: Besi Sığırı Sayısına Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı(%).....	30
3-5: Besi Süresine Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı (%) .	31
3-6: Besi Ortamına Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı (%)	32
3-7: İncelenen İşletmelerde BBHB'ne Çevirmede Kullanılan Katsayılar	32
3-8: İncelenen İşletmelerde EİG Birimine Çevirmede Kullanılan Katsayılar	33
4-1: Araştırma Yöresinde Nüfus Durumu(2002).....	40
4-2: Araştırma Yöresinde Toplam Arazi Varlığı ve İlçeler İtibariyle Dağılımı(Ha-%)	41
4-3: Araştırma Yöresinde Tarım Arazisinin Kullanım Durumu ve İlçeler İtibariyle Oransal Dağılımı (Ha-%)	42
4-4: Araştırma Alanında Üretilen Bazı Önemli Bitkisel Ürünlerin Ekim/ Dikim Alanı ve Üretim Durumu (2002).....	43
4-5: Araştırma Alanında Türlerle Göre Hayvan Varlığı (Baş) ve İl Toplamındaki Payı (%) (2002).....	44
4-6: Araştırma Alanında Hayvansal Ürünler Üretim Durumu (Ton) ve İlçeler İtibariyle İl Toplam Üretimindeki Payları (2002).....	47

ÇİZELGELER DİZİNİ(Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
4-7: Araştırma Alanında Hayvan Türlerine Göre Kırmızı Et Üretimi (Ton) ve İl Toplamındaki Payı (%).....	48
4-8: İzmir İlinde Sığır ve Küçükbaş Hayvan Varlığındaki Gelişmeler (Baş).....	50
4-9: İzmir İlinde Genotip Grupları İtibariyle Toplam Sığır Varlığı (Baş) ve Oransal Dağılımı (%)	51
4-10: İzmir İlinde Kırmızı Et Üretim Miktarı İçinde Sığır Etinin Payı (Ton-%).....	53
4-11: İzmir İlinde Hayvansal Ürünler, Üretim Değeri ile Kırmızı Et ve Sığır Eti Üretim Değerindeki Gelişmeler (TL-%)	55
5-1: Türkiye’de Çeşitli Türler İtibariyle Hayvan Varlığındaki Gelişmeler(1000 Baş)	57
5-2: Türkiye’de Toplam Sığır Varlığında Genotip Grupları İtibariyle Meydana Gelen Gelişmeler (1000 Baş).....	58
5-3: Kültür Irkı, Melez ve Yerli Irk Sığır Varlığının Tarım Bölgeleri İtibariyle Oransal Dağılımı (2003)(%)	59
5-4: Türkiye’de Genotip Gruplarına Göre Kesilen Sığır Sayısı (1000 Baş) ve Oransal Dağılımı (%).....	60
5-5: Türkiye’de Genotip Grupları İtibariyle Sığır Eti Üretimi (Ton) ve Oransal Dağılımı(%).....	62
5-6: Türkiye’de Hayvan Başına Karkas Verimindeki Gelişmeler (kg/baş) (1993=100).....	63

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
5-7: Seçilmiş Bazı Ülkeler İtibariyle Tarımsal Kooperatiflerin Pazar Payları (%)	71
5-8: Türkiye’de Üretici Eline Geçen Sığır Eti Fiyatları ve Sığır Eti/Besi Yemi Fiyat Paritesi (TL/kg)	74
5-9: Türkiye’nin Sığır-Dana Eti Dışsatım ve Dışalım (Ton).....	76
5-10: Türkiye’nin Sığır-Dana Eti Dışsatım ve Dışalım Değeri (1000 Dolar).....	77
5-11: 2010-2025 Yılları Arasında Irklar İtibariyle Toplam Sığır Varlığı Projeksiyonu	79
5-12: 2010-2025 Yılları Arasında Kasaplık Sığır ve Karkas Verimi Projeksiyonu.....	80
5-13: 2010-2025 Yılları Arasında Türkiye’nin Sığır Eti Talep Projeksiyonu.....	81
6-1: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Bazı Özellikleri.....	84
6-2: İncelenen İşletmelerde Kooperatife Ortak Olup-Olmama Durumu (%)	85
6-3: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Ortak Olduğu Kooperatifler (%).....	85
6-4: İncelenen İşletmelerde Kooperatifin Üreticilere Sağladığı Avantajlar(%)	86

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-5: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Teknik Bilgi Kaynakları (%)	87
6-6: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Bilgi Aldıkları Konular (%)	87
6-7: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik İle İlgili Yayınları İzleyip-İzlememe Durumu(%)	88
6-8: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besiciliğe İlişkin İzlediği Yayın Türleri(%).....	89
6-9: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yayınları İzleme Sıklığı (%)	89
6-10: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Organik Hayvancılık Hakkında Bilgi Sahibi Olup-Olmama Durumu(%).....	90
6-11: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Organik Hayvancılık Konusunda Bilgi Edinme Kaynakları(%)	90
6-12: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayıt Tutup-Tutmama Durumu (%).....	91
6-13: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin İşletmelerinde Uyguladıkları Kayıt Türü (%)	91
6-14: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayıt Tutmama Nedenleri (%).....	92
6-15: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılık Sigortası Yaptırmama Nedenleri (%).....	92

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-16: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetini Seçme Nedenleri(%).....	93
6-17: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Karlı Olup-Olmaması Hakkındaki Görüşleri (%).....	94
6-18: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Karlı Bir Besicilik İçin Gerekli Hayvan Sayısına İlişkin Görüşleri.....	95
6-19: İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Varlığı ve Mülkiyet Durumu (daa/işletme).....	96
6-20: İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Kullanımı (daa/işletme).....	97
6-21: İncelenen İşletmelerde Yem Bitkileri Ekiliş Alanı ve Toplam Arazi Varlığı İçindeki Payı (daa/işletme).....	98
6-22: İncelenen İşletmelerde İşletme Başına Düşen Bitkisel Üretim Alanı ve Oransal Dağılımı(daa- %).....	99
6-23: İncelenen İşletmelerde Yem Bitkileri Ekiliş Alanının Toplam Ekiliş Alanı İçindeki Oranı (daa/İşletme -%).....	100
6-24: İncelenen İşletmelerde Toplam Sürü Varlığının Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı (BBHB).....	102
6-25: Besi Sığırcılığında Sınıflandırma Esasları.....	103
6-26: İncelenen İşletmelerde Hayvanların Besi Başı Yaşına Göre Dağılımı(%).....	105
6-27: İncelenen İşletmelerde Besiye Alınan Hayvanların Genotip Gruplarına Göre Dağılımı.....	107

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-28: İncelenen İşletmelerde Uygulanan Besi Süresi(Gün).....	108
6-29: İncelenen İşletmelerde Besi Süresi(gün)Test Sonuçları.....	109
6-30: İncelenen İşletmelerin Rasyonda Yem Çeşitlerine Yer Verme Durumuna Göre Dağılımı (%)	114
6-31: İncelenen İşletmelerde Hayvan Başına Yem Tüketimi (kg/baş) (Kuru Madde Üzerinden).....	115
6-32: İncelenen İşletmelerde Günlük Yem Rasyonu (Kuru Madde Üzerinden) (%).....	116
6-33: İncelenen İşletmelerde Hayvan Başına Yem Tüketimine İlişkin Test Sonuçları (Kuru Madde Üzerinden).....	117
6-34: İncelenen İşletmelerde Yem Temin Yerlerine Göre İşletme Sayısı ve Oransal Dağılımı(%).....	118
6-35: İncelenen İşletmelerde Ahır Tipleri(Adet -%).....	119
6-36: İncelenen İşletmelerde Ahır Kapasite Kullanım Durumu	121
6-37: İncelenen İşletmelerde Yer Alan Ahırların Bazı Genel Özellikleri	121
6-38a: İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütleri.....	128
6-38b: İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütleri.....	129
6-39: İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Test Sonuçları.....	130
6-40a: İncelenen İşletmelerde Genotip Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler.....	132

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-40b: İncelenen İşletmelerde Genotip Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler.	132
6-41a: İncelenen İşletmelerde Besi Başı Yaşı Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler.....	134
6-41b: İncelenen İşletmelerde Besi Başı Yaşı Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler.....	134
6-42: İncelenen İşletmelerde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	137
6-43: İncelenen İşletmelerde Aile İşgücü Potansiyelinin (EİB) Yaşlara Göre Dağılımı.....	137
6-44: İncelenen İşletmelerde Aile İşgücü Potansiyelinin Cinsiyete Göre Dağılımı (EİG)	138
6-45: İncelenen İşletmelerde İşgücü Kullanımı.....	138
6-46: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Üretim Faaliyetinde İşgücü Kullanımı.....	139
6-47: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Üretim Dalında Günlük İşgücü Kullanımı (EİB).....	140
6-48: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Kompozisyonu (Milyon TL).....	143
6-49: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Kompozisyonu(Milyon TL/daa)	144
6-50: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Miktarının Oransal Dağılımı(%)	144

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)**Çizelge****Sayfa**

6-51: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Grupları İtibariyle Kredi Kullanıp-Kullanmama Durumu (%).....	146
6-52: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlar (%).....	146
6-53: İncelenen İşletmelerde Toplam Brüt Üretim Değeri ve Oransal Dağılımı (Milyon TL-%).....	148
6-54: İncelenen İşletmelerde Toplam Brüt Hasıla ve Oransal Dağılımı (Milyon TL).....	149
6-55: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Brüt Üretim Değeri ve Brüt Marjı (Milyon TL).....	152
6-56: İncelenen İşletmelerde Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marja İlişkin Test Sonuçları.....	153
6-57: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığının Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marj (Milyon TL/Baş).....	154
6-58: İncelenen İşletmelerde Değişken Masrafların Oransal Dağılımı (%).....	155
6-59: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti (TL/kg).....	157
6-60: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları(%).....	159
6-61: İncelenen İşletmelerde Besi Süresi Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti (Milyon TL).....	160

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-62: İncelenen İşletmelerde Besi Süresine Göre Üretim Masrafları(%).....	162
6-63: İncelenen İşletmelerde Besi Ortamı Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti	163
6-64: İncelenen İşletmelerde Besi Ortamı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları(%).....	165
6-65: İncelenen İşletmelerde Canlı Ağırlık Maliyeti (TL/kg)	166
6-66: İncelenen İşletmelerde Canlı Ağırlık Artış Maliyeti (TL/kg) ..	168
6-67: İncelenen İşletmelerde Net Kar (Milyon TL)	169
6-68: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Besi Hayvanı Temin Yerleri (%)	171
6-69: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Besi Hayvanını Dışarıdan Temin Eden İşletmelerin Hayvan Alım Şekilleri.....	172
6-70: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Kasaplık Hayvan Satış Yerleri(%).....	173
6-71: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Kasaplık Hayvan Satış Şekli(%).....	173
6-72: İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satışında Bedelin Üreticiye Ödenme Şekli (%)	174
6-73: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Üreticilerin Hayvanları Sattığı Yeri Tercih Nedenleri(%).....	175

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-74: İncelenen İşletmelerde Satış Sırasında Alıcıların Dikkat Ettikleri Kriterler.....	177
6-75: İncelenen İşletmelerde Pazarlama Şekline Göre Besi Hayvanı Ortalama Satış Fiyatları (TL/kg).....	177
6-76: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besi Hayvanı Satış Fiyatından Memnun Olup-Olmama Durumu(%).....	178
6-77: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Pazarlama Şekline Göre Olmasını Beklediği Ortalama Besi Hayvanı Satış Fiyatı (TL/kg).....	178
6-78: İncelenen İşletmelerde Üretici Eline Geçen Fiyat ile Diğer Üretici Fiyatlarının Karşılaştırılması.....	179
6-79: İncelenen İşletmelerde Sığır Eti Fiyatlarını İzleyip-İzlememe Durumu.....	179
6-80: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Sığır Eti Fiyatlarından Haberdar Olma Kaynakları(%).....	180
6-81: İncelenen İşletmelerde Üretici-Tüketici Bazında Sığır Eti Pazarlama Marjları (TL/kg-%).....	183
6-82: İncelenen İşletmelerde Pazarlama Sorunları.....	184
6-83: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Et Kalitesini Etkileyen Faktörler Hakkındaki Görüşleri.....	185
6-84: İncelenen İşletmelerde Üreticilere Göre En Karlı Yıl Aralığı.....	185

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6-85: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Üretim ve Pazarlama Sorunlarına İlişkin Önerileri.....	186
6-86: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Sözleşmeli Besicilik Hakkındaki Görüşleri	187
6-87: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılığa Yapılan Desteklemelere İlişkin Görüşleri(%).....	187
6-88: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılığın Desteklenmesine İlişkin Olumlu ve Olumsuz Görüşleri(%).....	188
6-89: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Gelecekte Besicilik Faaliyeti Desteklemelerine İlişkin Görüşleri	189
6-90: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine İlişkin Regresyon Modeli.....	193
6-91: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancına İlişkin White-Farklı Varyanslılık Testi	194
6-92: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancına İlişkin Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme.....	194
6-93: İncelenen İşletmelerde Brüt Marjı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine İlişkin Regresyon Modeli.....	196
6-94: İncelenen İşletmelerde Brüt Marja İlişkin White-Farklı Varyanslılık Testi	196
6-95: İncelenen İşletmelerde Brüt Marja İlişkin Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme	197

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
7-1: İncelenen Firmaların Kuruluş Yeri Seçiminde Etkili Olan Faktörler.....	199
7-2: İncelenen Firmaların Ana Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	200
7-3: İncelenen Firmaların Kapasite Kullanım Oranlarına Göre Dağılımı	200
7-4: İncelenen Firmaların Hammadde Temin Şekilleri.....	201
7-5: İncelenen Firmaların Faaliyetinde (Kesim-İşleme) Sığır Etinin Payı.....	203
7-6: İncelenen Firmaların Et Ürünleri Üretimindeki Ortalama Maliyet Oranları (%).....	205
7-7: İncelenen Firmaların Ödeme Sırasında Herhangi Bir Sorunla Karşılaşıp-Karşılaşmama Durumu.....	209
7-8: İncelenen Firmaların Üreticilerden Hayvanın /Etin Kaliteli Olması İle İlgili Beklentileri	210
7-9: İncelenen Firmaların Et ve Et Ürünleri Satış Payı (%).....	210
7-10: İncelenen Firmaların Et ve Et Ürünleri Satış Yerleri (%).....	211
7-11: İncelenen Firmaların Et ve Et ürünleri Yoğun Satış Yapılan Dönemler (%)	212
7-12: İncelenen Firmaların Pazar Araştırması Amaçları.....	213
7-13: İncelenen Firmaların Kullandıkları Pazar Araştırma Yöntemleri	214

ÇİZELGELER DİZİNİ (Devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
7-14: İncelenen Firmaların Pazar Payını Arttırma Faaliyetleri.....	215
7-15: İncelenen Firmaların Pazarlama Organizasyonu Faaliyetlerinin Gerçekleştirilmesinde Hedeflenen Amaçlar	216
7-16: İncelenen Firmaların Gelecekte Düşündükleri Yatırımın Niteliği.....	220
7-17: İncelenen Firmaların İlk Yatırım Sonrası Gerçekleştirdiği Yeni Yatırımlar	220
7-18: İncelenen Firmaların Ek Finansman Kaynakları.....	221
7-19: İncelenen Firmaların Aldıkları Önlemler	221
7-20: İncelenen Firmaların Mevcut Riskleri ve Avantajları (%).....	222
7-21: İncelenen Firmaların Üretici ve Firma Düzeyinde Et Sektörünün Gelişmesi İçin Beklentileri	223
7-22: İncelenen Firmaların Üretici ve Firma Düzeyinde Et Sektörünün Gelişmesi İçin Desteklemelere İlişkin Beklentileri.....	224
7-23: İncelenen Firmaların Sektörün Genel Sorunlarına İlişkin Görüşleri (%)	225

GRAFİKLER DİZİNİ

<u>Grafik:</u>	<u>Sayfa</u>
Grafik 1: Araştırma Alanında Toplam Hayvan Varlığının İzmir İli İçindeki Payı (%)	45
Grafik 2: Araştırma Alanındaki İlçelerde Hayvansal Ürünlerin İzmir İli İçindeki Payı (%)	48
Grafik 3: Türkiye’de Sığır Eti-Besi Yemi Fiyat Paritesindeki Gelişmeler (%)	75
Grafik 4: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvan Satış Yeri Tercihleri.....	176
Grafik 5: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Gelecekteki Besicilik Desteklemelerine İlişkin Görüşleri	190
Grafik 6: İncelenen Firmalarda Üreticilerden Hayvan Alımı Sırasında Etkili Olan Faktörler	202
Grafik 7: İncelenen Firmalarda Pazar Araştırması Amaçları	213
Grafik 8: İncelenen Firmalarda Pazar Araştırması Yöntemleri	214
Grafik 9: İncelenen Firmalarda Pazar Payını Artırma Faaliyetleri.....	215
Grafik 10:İncelenen Firmalarda Pazarlama Organizasyonu Faaliyetinin Gerçekleştirilmesinde Hedeflenen Amaçlar	217

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1: Türkiye’de Canlı Hayvan ve Kırmızı Et Pazarlama Kanalı 67

Şekil 2: İngiltere’de Sığır Eti ve Koyun Eti Pazarlama Kanalı..... 73

Şekil 3: Araştırma Alanında Kırmızı Et Pazarlama Kanalı 182

KISALTMALAR DİZİNİ

- AK:** Ağırlık Kazancı
AKAR: Akaryakıt Masrafı
BBCA: Besi Başı Canlı Ağırlığı
BBY: Besi Başı Yaşı
BCH: Borçlu Cari Hesap
BM: Brüt Marj
BSCA: Besi Sonu Canlı Ağırlığı
BSY: Besi Sonu Yaşı
BÜD: Brüt Üretim Değeri
DM: Değişken Masraflar
DMTOP: Değişken Masraflar Toplamı
EİG: Erkek İşgünü
EİB: Erkek İşçi Birimi
GOCAA: Günlük Ortalama Canlı Ağırlık Artışı
HALIM: Hayvan Alım Masrafı
KA: Karkas Ağırlığı
NAKL: Nakliye Masrafı
SKR: Sıcak Karkas Randımanı
SUEL: Su-Elektrik Masrafı
SYEM: Satın Alınan Yem
ÜYEM: Üretilen Yem
VET: Veteriner-İlaç Masrafı
VİTMİN: Vitamin-Mineral Masrafı

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Dünya nüfusunun artışına paralel olarak, gıda maddelerinin stratejik önemi giderek artmaktadır. Nüfusu hızla artan bir ülke olan Türkiye’de kişi başına düşen gelirin artması hayvansal ürünlere olan talebi de arttırmaktadır. Artan bu talebi karşılamak için hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvan başına verimliliğin artırılması zorunlu olmaktadır.

İnsan beslenmesindeki rolü açısından da stratejik bir öneme sahip olan hayvancılık sektörü tarımda, bitkisel üretimden sonra ikinci sırada yer alan ve toplumun hayvansal kökenli protein ihtiyacı ile birlikte süt ve et talebini karşılayan alt sektörü konumundadır.

Türkiye’nin 2002 yılı toplam tarımsal üretim değerinin %22.56’sını hayvansal ürünler üretim değeri oluşturmaktadır. Hayvansal ürünler üretim değerinin %25.16’sını ve toplam tarımsal üretim değerinin ise %5.68’ini kırmızı et üretim değeri oluşturmaktadır. Türkiye’de kırmızı et üretim miktarının %77.89’u sığır etinden karşılanmaktadır (DİE, 2002). Kırmızı et üretim değerini oluşturan ürünler itibariyle durum incelendiğinde, sığır eti üretim değerinin toplam kırmızı et üretim değeri içinde %77.20’lik bir pay olarak ilk sırada yer aldığı dikkati çekmektedir (DPT, 2001a). Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında yer alan tarımsal yapının etkinleştirilmesi kapsamında, hayvansal üretimin toplam tarımsal

Üretim değeri içindeki payının 2006 yılında %28.00 ve 2013 yılında ise %37.00 düzeylerine çıkacağı öngörülmektedir (DPT, 2006).

Hayvancılık retim faaliyetinin en önemli katkılarında biri olan besin maddeleri katkısının yanında hayvansal ürün tüketiminin insan beslenmesindeki rolü ve beslenmede protein sağlamadaki gerekliliği de kuşkusuzdur. Gelişmiş ülkelerde tüketim hayvansal protein ağırlıklı iken Türkiye gibi birçok gelişmekte olan ülkede beslenmede bitkisel ürünler ve özellikle tahıl ürünleri tüketimi ağırlıktadır.

Türkiye’de kişi başına günlük protein tüketimi 85 gr olup bunun %68’i bitkisel ürünlerden sağlanmaktadır (TKB, 2004). Dengeli bir beslenmede ise toplam proteinin %50’sinin bitkisel, %50’sinin ise hayvansal kaynaklı olması gerektiği vurgulanmaktadır (DPT, 2001b). Türkiye 2004 yılında 4.6 kg kişi başına sığır eti tüketimi ile hayvansal ürün tüketimi düşük olan ülkeler arasında yer almaktadır (USDA, 2006). Türkiye’de özellikle hayvansal protein açığından kaynaklanan yetersiz beslenme sorunu yaşanmaktadır. Yeterli ve dengeli beslenmeyen bir toplumda sosyo-ekonomik kalkınma da yavaşlamaktadır. Bu yüzden günümüzde beslenme konusu gittikçe önemini arttırmakta ve hızla artan nüfus nedeniyle zm de güçleşmektedir. Günümüzde büyük bir besin değeri olan kırmızı etin gerek dünyada, gerekse Türkiye’de dengeli ve sağlıklı beslenmedeki önemini gelecekte de artan bir Şekilde koruyacağı açıktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de sığır eti üretimi konusunda uzmanlaşmış sınırlı sayıda işletme bulunmaktadır. Günümüz koşullarında faaliyetlerini sürdüren işletmeler hayvan, yem, ilaç gibi girdi fiyatlarının yüksek olması nedeniyle birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle kasaplık hayvanların mevsime bağlı olarak pazara sunulması, et ve et ürünleri işleyen ve pazarlayan sanayiinin istediği zamanda, kalite ve miktarda et bulmasını güçleştirmektedir. Bu sorunlarla karşı karşıya kalan et ve et ürünleri sanayi, hammadde temini konusundaki yetersizliğini çoğu zaman dış pazarlardan karşılamayı tercih ederek et dışalımını arttırmaktadır. Böylelikle sığır eti üretimi yapan işletmeler ya ürettiklerini pazarlama konusunda sorunlarla karşılaşmakta ya da yetiştirdikleri hayvanları değerlerinin altında satmak zorunda kalmaktadır (DPT, 2001a). Diğer taraftan üreticiden tüketiciye olan pazarlama zincirinin uzunluğundan et fiyatları etkilenmekte, bu nedenle tüketiciler ya et tüketimini azaltma ya da hiç almama yolunu tercih etmektedir. Genç bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye’nin gelecekte sağlıklı nesillere sahip olması için öncelikle beslenme sorununa çözüm bulması gerekmektedir. Bu araştırma, bir taraftan makro bazda ülke açısından, mikro bazda ise işletmeler açısından mevcut sığır eti üretim ve pazarlaması ile birlikte yaşanan sorunlara çözüm önerileri getirmesi, diğer taraftan da bu konuda yapılabilecek iyileştirmelere yön vermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu araştırma sığır eti üretimi ve pazarlamasını ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle, bu yöndeki eksikliğin giderilmesinde katkı sağlayabilecektir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın esas amacı, İzmir ilinde sığır eti üretimi ve pazarlama durumunu ortaya koymaktır. Araştırmanın bu ana amacı yanında diğer yan amaçları ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İzmir ilinin sığır eti üretimi ve pazarlama koşullarını ortaya koymak,
- İzmir ilinde sığır eti üreten ve pazarlayan işletmelerin sosyo-ekonomik ve yapısal özelliklerini belirlemek,
- Besi sığırıcılığı faaliyetinde üretim faktörlerinin daha etkin kullanım yollarını araştırmak ve faktörlerin etkin kullanımı ile oluşacak yeni durumda ortaya çıkacak sonuçları saptamak,
- İşletmelerin karlılığını etkileyen faktörleri belirlemek,
- Sığır etinde gerek üretici gerekse firma düzeyinde olmak üzere mevcut pazarlama zincirini ortaya koymak ve daha etkili bir pazarlama organizasyonu oluşturma yollarını araştırmak,
- Üreticiden tüketiciye uzanan zincirde çeşitli aşamalarda ortaya çıkan pazarlama marjlarını hesaplamak,
- Mevcut işletmelerin sığır eti üretimi bakımından ekonomik ölçekli işletme boyutuna getirilmesi yönünde önerilerde bulunmak,
- Gerek işletmeler gerekse firmalar açısından sığır eti üretim ve pazarlamasında karşılaşılan sorunları belirleyip bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirmektir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Anahatları

Araştırmanın kapsamını, İzmir ilinin toplam sığır varlığının %55.28'ini oluşturan Bergama, Ödemiş, Tire, Kemalpaşa ve Torbalı ilçeleri ile İzmir ilinde faaliyet gösteren et ve et ürünleri işleyen firmalar oluşturmaktadır. Araştırmada ele alınan ürün sığır etidir. Araştırmanın makro bazdaki verileri 1993-2003 yılları esas alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırma üç ana bölümden ve sekiz alt bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde giriş başlığı altında, konunun önemi, araştırmanın önemi, amacı, kapsamı ve anahatları ortaya konmuştur. Daha sonra konu ile ilgili çalışmalara ve materyal ile yöntem kısmına yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci ana bölümünde, araştırma yöresi hakkında genel bilgiler ile Türkiye'de sığır eti üretim, tüketim ve pazarlamasındaki gelişmeler çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Araştırmanın üçüncü ana bölümü, araştırma bulguları, üretici ve firma düzeyinde elde edilen bulgular olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Üretici düzeyinde elde edilen bulgular, işletmelerin genel yapısı ve besi sığircılığının teknik ve ekonomik özellikleri itibariyle ortaya konmuştur. Firma düzeyinde elde edilen bulgular ise, genel yapı, pazarlama, karlılık ve yatırım başlıkları altında incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünü ise araştırma sonuçları ile bu sonuçlara ilişkin öneriler bölümleri oluşturmuştur.

2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Türkiye'nin hayvansal üretiminde stratejik yeri olan sığır eti üretimi ve pazarlamasına yönelik çalışmaların yapılması sektörün geleceği açısından önem taşımaktadır. Ancak gerek Dünya'da gerekse Türkiye'de yapılan araştırmalarda konu sadece işletme büyüklüğü (hayvan sayısı) açısından ele alınarak değerlendirilmiş ve diğer teknik ölçütler (besi süresi, besi ortamı) dikkate alınmamıştır. Bununla birlikte konu sadece üretici düzeyinde incelenmiş, özellikle sektörde önemli bir payı olan et ve et ürünleri firmaları gözardı edilmiştir. Yapılan bu araştırma, sektörün bütünsel bir anlayışla ele alınması açısından bu alanda dikkati çeken önemli bir eksikliği gidermektedir. Araştırmanın yürütüldüğü İzmir ilinde konuyla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olması da yapılan çalışmanın önemini daha da artırmaktadır (Ersöz,1988; Çoban, 1991; Tümer vd, 1999). Bu bölüm altında; araştırmaya gerek konunun ele alınışı gerekse kullanılan yöntemler açısından rehber olabilecek dolaylı ve doğrudan kaynaklara ilişkin özet bilgiler verilmiştir.

Başpınar (2001), yaptığı araştırmada Alman kırmızısı erkek danaların besi performansı ve karkas özelliklerini belirlemiştir. Araştırmada. 12-13 aylık danalar yarı açık ahır koşulları altında incelenmiştir. Besi başı ağırlığının 324.05 kg ile 328.95 kg, besi sonu canlı ağırlığının 550.20 kg ile 650.70 kg, ağırlık kazancının ise 226.15 – 324.75 kg arasında değiştiği belirlenmiştir. Bununla birlikte gruplar arasındaki besi süresinin 164.70 gün - 246.20 gün, günlük ortalama canlı

ağırlık artışının 1.30 kg - 1.42 kg ve 1 kg canlı ağırlık artışı için kuru madde üzerinden tüketilen yem miktarının ise 7.85 - 8.59 kg arasında değiştiği belirlenmiştir. Araştırma alanındaki erkek danaların sıcak karkas randımanının %55.72-57.03 arasında değişen oranlarda gerçekleştiği belirtilmiştir. Sonuç olarak Alman kırmızısı erkek danaların Güney Marmara bölgesinde başarılı bir besi hayvanı olarak kullanılabileceği belirlenmiştir.

Çetin (1996), tarafından gerçekleştirilen ve Güney Marmara Bölgesinde (Balıkesir, Çanakkale ve Bilecik İlleri) süt ve besi sığırcılığı işletmelerinde verimlilik ile optimum üretim ve yatırım hacminin saptanmasına yönelik 1994-1995 üretim dönemini ele alan çalışmada, bu faaliyetlerin işgücü, yem ve ahır yeri gibi sınırlı üretim faktörlerini değerlendirme yönünden rekabet güçleri ve optimum üretim düzeyi belirlenmiştir. Balıkesir ili dışındaki illerde, besi sığırcılığı faaliyetinin işgücü ve yem üretim faktörlerinin süt sığırcılığı faaliyetine göre daha iyi değerlendirdiği belirlenmiştir.

Çoban (1991), tarafından yapılan araştırmada İzmir ve yakın çevresinde besi sığırcılığı yapan işletmelerde en karlı besi süresi belirlenmiştir. 1990 yılında tamsayım yolu ile 35 işletmeden elde edilen veriler besiyeye alınan hayvan sayısına göre 4 gruba ayrılmıştır. 1-20 baş arası hayvana sahip işletmeler 1. grup, 21-40 baş 2. grup, 41-60 baş 3. grup ve 61+ baş ve üzeri hayvana sahip işletmeler 4. grubu oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, yerli, kültür ve kültür melezi ırklarda genel olarak 12-18 aylık uzun süreli besilerde net karın negatif

olduğu ve besinin ekonomik olmadığı belirlenmiştir. Her ırk için besi süreleri itibariyle masraf ve gelirler BBHB başına hesaplanmış, buna göre Holstein melezi için masraflar 3 719 310 TL, Montafon melezi için 3 328 540 TL, Simmental için 4 453 480 TL ve yerli ırk için 3 254 150 TL olarak bulunmuştur. BBHB başına gelirin ise ırklar itibariyle 1 582 810 TL ile 6 266 410 TL arasında değiştiği belirlenmiştir. Yine aynı dönem itibariyle BBHB başına net karın ise, en yüksek olarak Holstein melezinde 1 aylık, Montafon melezinde 5 aylık, yerli ırkta ise 4 aylık beside gerçekleştiği vurgulanmıştır.

Demirbaş ve Talim (1999), Türkiye’de et ve et ürünleri sanayiindeki gelişmeleri konu alan çalışmada, Türkiye ve AB için, et ve et ürünleri sanayinin mevcut durumu, hayvancılık sektörü ile gıda sanayinin karşılıklı etkileşimi ortaya konmuştur. Ayrıca alışmada Türkiye ve AB’inde gerek hayvancılık sektörü, gerekse et ve et ürünleri sanayi açısından mevcut üretim durumu ve pazarlama yapısı incelenmiş ve her iki sektör itibariyle büyük farklılıkların olduğu belirlenmiştir.

Dimova (1998), Bulgaristan’da besi sığırcılığı işletmelerinin 1989-1991 dönemi itibariyle teknik ve ekonomik analizini gerçekleştirmiştir. Besi sığırcılığı işletmelerinde teknik analiz sonuçlarına göre, sığırlarda günlük ortalama canlı ağırlık artışı 1989 yılında 581 gr, 1990 yılında 530 gr ve 1991 yılında ise 366 gr olarak hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra, 1989 yılında hayvanlara verilen günlük yem rasyonunun %58.00’inin kesif yemden ve 1990 yılında %55.00’inin kesif yemden olduğu, 1991 yılında ise günlük yem rasyonunda kesif yemin oranının

%49.00 olduğu saptanmıştır. İncelenen besi sığırıcılığı işletmelerinin ekonomik analiz sonuçlarına göre, kar ve zarar durumu belirlenmiş. buna göre işletmelerin 1989 yılında %0.14 oranında zarar elde ettiği, 1990 yılında %0.19 ve 1991 yılında %2.64 oranında kar elde ettiği saptanmıştır.

Ersöz (1988), Ege bölgesinde seçilmiş bir yörede 1986-1987 üretim dönemi itibariyle besi sığırıcılığının ekonomik analizi ve faaliyetleri sonuçlarını ortaya koymuştur. Kemalpaşa ilçesi ve köylerinde yer alan 50 adet besi sığırıcılığı işletmesinin sosyo-ekonomik özellikleri ile bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetlerini incelemiştir. Araştırmada, işletmeler 1-20 baş arası 1. grup, 21-40 baş arası 2. grup, 41-60 baş arası 3. grup ve 61 baş ve üzeri 4 grup olmak üzere sınıflandırılmıştır. Çalışmada tarımsal gelir hesabı ve brüt marj analizi yapılarak işletmelerin başarı durumları ortaya konmuştur. Sonuç olarak tarımsal gelirin sadece 3. grup işletmelerde yeterli olduğu saptanmıştır. Araştırmada arazisi olmayan 5 işletme hariç tutularak, dekara düşen net hasıla ltne göre yapılan başarı analizi sonucunda, 45 işletmenin 25'inin başarısız, 2'sinin orta derecede başarılı, 18'inin ise başarılı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, işletmede yem üretiminin yetersizliği, yem fiyatları ile canlı hayvan fiyatları arasındaki dengesizlik ve satış sonrası ödeme koşulları üreticiler tarafından başlıca sorunlar olarak ifade edilmiştir.

Fearne ve Hughes (1998), yaptıkları araştırmada İngiltere'de sığır ve koyun etinde üretim ve pazarlama durumunu ayrıntılı bir şekilde incelemiş, pazarlama kanalının karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ve

birçok aracının bulunduğunu belirlemiştir. Ayrıca çalışmada özellikle kooperatiflerin pazarlamadaki etkinliği çeşitli yönlerden ortaya konmuştur.

Gündoğmuş (1993), Ankara ili Çubuk ilçesinde kültür ve meleziye yer veren 26 işletme ile 9 adet yerli ırk sığır besiciliği yapan 35 işletmenin ekonomik analizini gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, net hasıla, tarımsal gelir ve rantabilite kültür ve melezi sığır besiciliği yapan işletmelerde, yerli ırk ile sığır besiciliği yapan işletmelere göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında yerli ırk sığır besiciliği yapan işletmelerde 1 kg canlı ağırlık artışının maliyeti 30 046 TL olarak, kültür ırkı ve melezi sığır besiciliği yapan işletmelerin maliyetinden daha yüksek bulunmuştur.

Güneş vd. (1998), tarafından gerçekleştirilen çalışmada, küçükbaş ve büyükbaş canlı hayvanlar ile bunların başlıca ürünleri olan et ve et mamulleri süt, yapağı, tiftik ve deri için pazarın düzenlenmesi, arz ve talep dengesi açısından incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de hayvancılık işletmelerinin yapısal sorunları, canlı hayvan borsalarının yaygınlaştırılması ve mevcutların pazarlama ilkeleri çerçevesinde faaliyet gösterebilmesinin sağlanması durumunda hayvansal ürünlerde arz ve talep dengesizliğinin giderilebileceği vurgulanmıştır.

Kalenderoğlu ve Özkütük (1999), Adana ili ve çevresinde bulunan besicilik işletmelerinin genel durumu ve yapısal sorunları üzerine yaptıkları araştırmada, 80 besi işletmesinden anket yolu ile elde

edilen veriler değerlendirilmiştir. İşletmelerde ahır kapasitesi kullanım oranının %41 olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin %49.00'unun ahır besisini, %32.00'sinin mera+ahır besisini ve %19.00'unun ise mera besisini tercih ettikleri belirlenmiştir. Araştırmada, besi süreleri itibariyle durum incelendiğinde, gerek mera+ahır, gerekse ahır besisi açısından orta ve uzun süreli besinin tercih edildiği belirlenmiştir.

Kanlı (1987), yaptığı araştırmada İzmir yöresinde canlı hayvan ile başlıca hayvansal ürünlerin pazarlama sistemi ve pazarlama kanallarında her aşamada ortaya çıkan pazarlama marjlarını hesaplamış ve bu ürünlerin pazarlanmasında ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirmiştir. Araştırma 1986 yılına ait verileri kapsamaktadır. Araştırmada 15 celep, 15 toptancı kasap, 10 besici ve TSEK İzmir fabrikasının 4 bayisi olmak üzere toplam 44 anket yapılmıştır. İzmir ilinde besi sığırcılığında alım satımın baş, et, canlı ağırlık ve randıman üzerinden yapıldığı, ancak en fazla et üzerinden satışların gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Araştırma alanında hesaplanan toplam pazarlama marjının ise %70'inin besiciye, %26'sının perakendeci kasaba, %4'ünün ise toptancı kasaba ait olduğu belirtilmiştir.

Karakaş (2002), tarafından yapılan çalışmada Bursa ili Yenişehir ilçesinde besi sığırcılığı işletmelerinin teknik üretim parametreleri ve ekonomik verimliliği analiz edilmiştir. İşletmelerde besi grupları itibariyle besiye giriş, besi sonu canlı ağırlık, besi süresi ve günlük ortalama canlı ağırlık artışı ile ağırlık kazançları ortalamaları arasındaki farklar istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur.

Karkacier (1991), tarafından yapılan araştırmada Tokat-Turhal'da tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 124 adet besi sığırcılığı işletmesinden anket yolu ile elde edilen veriler besi sığırı sayısı itibariyle 4 gruba ayrılarak analiz edilmiştir. Araştırmada işletmelerin sosyo-ekonomik yapıları, teknik özellikleri, yıllık ekonomik faaliyet sonuçları ortaya konulmuştur. Ayrıca analiz aşamasında çoklu regresyon ve korelasyon analizleri ile cobb-douglas üretim fonksiyonları kullanılmıştır. Ayrıca step-wise yöntemi kullanılarak yeni regresyon denklemleri oluşturulmuştur. Araştırmada bağımlı değişken olarak üretim miktarı, bağımsız değişken olarak besi sığırı varlığı, işgücü, yem, sağlık giderleri, besi süresi, ahır kapasitesi ve besi sığırlarının toplam değeri alınmıştır. İşletmeler ortalaması itibariyle toplam işgücünün %67.26'sının aile işgücünden karşılandığı belirlenmiştir. Besi sığırcılığının toplam brüt hasıladaki payı %82.83 olarak bulunmuş, net hasılanın ise tüm işletme gruplarında pozitif olduğu belirlenmiştir. Ayrıca brüt marj kültür ırkı besi sığırcılığı yapan işletmelerde en yüksek bulunmuştur. Yapılan başarı analizi sonucunda, işletmelerin büyüdükçe gelirleri ile birlikte başarı derecelerinin de artış gösterdiği saptanmıştır. Ortalama besi süresi ise 164 gün olarak hesaplanmış olup, günlük ortalama canlı ağırlık artışı kültür ırkı ve melezlerinde yerli ırklara göre daha yüksek bulunmuştur.

Kılıç ve Çiçek (1994), tarafından yapılan araştırmada Tokat Merkez ilçede kaynak kullanımını destekleme fonu uygulaması ile kurulan besi sığırcılığı işletmelerinin ekonometrik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın örnek hacmini tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 75 adet besi sığırcılığı işletmesi oluşturmuştur. Araştırmada besi sığırcılığının fonksiyonel analizi yapılmış, üretim fonksiyonu tahmin edilip, üretim faktörlerinin marjinal analizi ile faktörlerin üretim miktarı üzerindeki etkinlikleri ortaya konmuştur. Üretim fonksiyonunun tahmininde Cobb-Douglas üretim fonksiyonu kullanılmış, üretim miktarı üzerinde yem miktarının, besi süresinin ve besi başı canlı ağırlığının etkisinin önemli olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, yem türleri için yapılan fonksiyonel analizde işletmede kullanılan yem türleri için ayrı bir üretim fonksiyonu oluşturulmuş, buna göre en etkili yemlerin arpa ile şeker pancarı posası olduğu belirlenmiştir.

Laborde et al. (2002), tarafından yapılan araştırmada, 136 besi sığırı üzerinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmada Simmental ve Red Angus ırklarının sıcak karkas ağırlığı ile sıcak karkas randımanları hesaplanmıştır. Buna göre, sıcak karkas ağırlığı Simmental ırkında 892 kg. Red Angus ırkında 642 kg olarak saptanmıştır. Bunun yanı sıra, elde edilen karkas randımanları ise, Simmental ırkında %56.9. Red Angus ırkında ise %52.8 olarak hesaplanmıştır.

Lacy et al. (2002), tarafından yapılan araştırmada, Mississippi’de küçük ölçekli besi sığırcılığı işletmelerinin pazarlama yapısı incelenmiştir. Bu amaçla araştırma alanında 100 baştan küçük olan 1355 besi sığırcılığı işletmesi ile yüz yüze görüşme yolu ile veriler elde edilmiştir. Üreticilerin yaşının 60 yaş ve üzeri olduğu, işletmelerde aile işgücünün %44 oranında tam zamanlı çalıştığı, %5’inin ise kısmi zamanlı

çalıştığı, %52'sinin ise işletmede çalışmadığı, %5'inin ise kısmi zamanlı çalıştığı belirtilmiştir. İşletmelerin %74.00'ünde karşılıklı pazarlık yolu ile satışın tercih edildiği belirlenmiştir. Üreticilerin %46.2'si tarafından pazarlama kararlarında en önemli faktörün hedeflenen canlı ağırlığa ulaşmak olduğu ifade edilmiştir.

Lence (2000), yaptığı araştırmada Arjantin ve Amerika'da önemli tarımsal ürünlerin üretim maliyetleri ve pazarlama yapılarını karşılaştırmıştır. Besi maliyetleri açısından ABD'de hayvan başına yem masraflarının 28.35 dolar, Arjantin'de ise 16.66 dolar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, toplam değişken masrafların hayvan başına ABD'de 29.69 dolar iken, Arjantin'de 20.80 dolar olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında besi başı canlı ağırlığın ABD'de 750 kg, Arjantin'de 397 kg olduğu, besi sonu canlı ağırlığın ise Arjantin'de 950 kg, ABD'de ise 1150 kg olduğu saptanmıştır. Besi sonu canlı ağırlığı ile besi başı canlı ağırlığını ifade eden ağırlık kazancı ise Arjantin'de 573 kg, ABD'de ise 450 kg olarak saptanmıştır. Sığır etinin pazarlama yapısına bakıldığında ise, üretilen sığır etinin %100'ünün ABD'de iç tüketimde kullanılırken, Arjantin'de de ise %80 dolayında iç tüketimde kullanıldığı, bu bakımdan ABD ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiği, bunun yanı sıra, dışsatımda sığır etinin yerinin ABD'de %2, Arjantin'de ise %15 dolayında olduğu ifade edilmiştir.

Little et al. (2003), Mississippi'de büyük ölçekli 250 baş ve üzeri besi sığırcılığı işletmelerinde pazarlama uygulamalarının ekonomik yönünü ortaya koymuştur. İşletmelerin %50'sinde aile işgücünün tam

zamanlı kullanıldığı, %45’inde hiç kullanılmadığı, %5’inde ise kısmi zamanlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Üreticilerin %56.3’ünün genellikle, %32.4’ü ise bazen hayvanlarını açık arttırma yolu ile satmayı tercih ettikleri, %11.3’ünün ise bu yolu tercih etmedikleri saptanmıştır. Bununla birlikte besiye alınacak hayvanlarını düzenli olarak açık arttırma yolu ile alanların oranı ise %40.00 iken, bu yolu genellikle kullananların oranı %29.8 olarak hesaplanmıştır. Bu satın alma yolunu hiç tercih etmeyen üretici oranı ise %30.2’dir. Araştırmada ayrıca üreticilere bazı faktörlerin pazarlama kararlarındaki etkisi ne yönde olur sorusu yöneltilmiş, bu faktörlerden en önemlisinin hayvanın hedeflenen canlı ağırlığa ulaşması olduğu belirtilmiş ve bu oran üreticilerin %45.6’sı tarafından en önemli faktör olarak belirtilmiştir. Üreticilerin %43.7’si ise nakit ihtiyacının hayvanın satılması kararındaki etkisinin hiç önemli olmadığını ifade etmişlerdir.

Önenç (2003), sığır karkaslarında koyu kesimi önlemeye yönelik üç farklı uygulamanın et kalitesine etkisinin saptanması konulu araştırmasında Türkiye’de koyu renkli karkas sorununun önemli olduğunu taşıma ve stres koşullarının karkas rengini önemli düzeyde etkilediğini belirlemiştir. Ayrıca kesim şekillerinin de koyu renkli karkas da özellikle et kalitesi üzerinde etkisinin olduğunu saptamıştır. Araştırmada ayrıca tüketiciler üzerinde yapılan lezzet testi sonucuna göre, karkas rengi koyu olan etlerin tüketiciler tarafından tercih edilmediği belirlenmiştir. Bu özellikteki etlerin marketlerdeki raf ömürlerinin de daha kısa olduğu saptanmıştır.

Özkan ve Erkuş (2003), tarafından yapılan araştırmada, Bayburt ilinde besi sığırcılığına yer veren 40 adet işletmenin ekonomik analizi yapılmış, yıllık faaliyet sonuçları, üretim maliyetleri ile karlılık durumu belirlenmiştir. Araştırma verileri 2000-2001 dönemini kapsamakta olup işletmeler 10-25 baş ile 26 baş ve üzeri sığıra sahip işletmeler olarak gruplandırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, brüt üretim değerinin işletmeler ortalaması itibariyle %60.1'inin besicilik üretim faaliyetinden elde edildiği saptanmıştır. Hayvan başına düşen net hasıla ve tarımsal gelirin işletme büyüklüğü arttıkça yükseldiği belirlenmiştir. Ekonomik rantabilite 10-25 baş sığıra sahip işletmelerde %0.36, 26 baş ve üzeri sığıra sahip işletmelerde ise %2.33 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde 1 kg canlı ağırlık artış maliyeti, 10-25 baş sığıra sahip olan grupta 2 456 bin TL, 26 baş ve üzeri sığıra sahip olan grupta ise 1 991 bin TL olarak bulunmuş olup, işletmeler büyüdükçe maliyetinde azaldığı ifade edilmiştir.

Özkütük ve Göncü (2000), Bağlı ve serbest besi koşullarında besiye alınan Siyah Alaca tosunların besi performanslarının belirlenmesine yönelik yaptıkları araştırmada, 35 adet 12-14 yaşlı Siyah Alaca erkek dana kullanmışlardır. Bağlı besinin uygulandığı grupta toplam canlı ağırlık artışı 149.90 kg, günlük ortalama canlı ağırlık artışı 1135 gr ve karkas randımanı %55.4 olarak bulunmuştur. Buna karşın serbest besinin uygulandığı grupta, toplam canlı ağırlık artışı 85.6 kg, günlük ortalama canlı ağırlık artışı 1321 gr ve sıcak karkas randımanı ise %53.5 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak iki beside oluşan farklılıkların

besi uygulamasının farklı yerde yapılmasından kaynaklanmadığı ortaya çıkmıştır.

Paschal et al. (2004), Teksas'ta yapılan araştırmada, besi sığırları üzerinde karkas ve performans özellikleri ile üretim ve pazarlama maliyetlerine ilişkin veriler analiz edilmiştir. İşletmelerde ortalama besi başı ağırlığı 602 kg, besi sonu ağırlığı ise 1105 kg olarak hesaplanmış olup, ortalama besi süresi ise 192 gün, maksimum karkas ağırlığı 1091 kg, minimum karkas ağırlığı ise 465 kg olarak belirlenmiştir. Hayvan başına ilaç masrafı 5.91 dolar olarak bulunmuş, işletmelerde ortalama hayvan başına üretim maliyetinin ise 60.41 dolar olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte hayvan başına net karın 55.27 dolar, pazarlama marjının ise 21.04 dolar olduğu belirlenmiştir.

Sakarya ve Cevger (2000), Sakarya ilinde besi sığırcılığı faaliyeti ile et ve süt sanayiini geliştirme olanaklarının yer verildiği bu araştırmada hayvansal üretimde rasyonelleştirme önlemleri ve buna etkili faktörler üzerinde durulmuş, konu işletme yapısı, üretim, verimlilik, girdi temini, pazarlama ve örgütlenme açısından irdelenmiştir. Sakarya ilinde hayvancılık sektörünün ekonomik kalkınma ve gelişmede önemli bir potansiyele sahip bulunduğu ortaya konmuştur. Çalışmada sektörü oluşturan işletmelerdeki çeşitli yapısal sorunların, hayvan kalitesine ve girdi unsurlarına ilişkin yetersizliklerin, sektör içinde etkileşimin sağlanamamasının ve örgütlenme eksikliği gibi sorunların üretimin hızla artırılmasına olanak tanımadığı vurgulanmıştır.

Sakarya vd. (2000), tarafından yapılan araştırmada Türkiye’de kırmızı ette fiyat oluşunu ve buna etkili olan faktörler üzerinde durulmuştur. Türkiye’de yüksek et fiyatları nedeniyle halkın gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşük miktarda et tktmesi olarak ortaya çıkan sorunun gerçekte üretim yetersizliğinden kaynaklandığı vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye’de et talebinin son yıllarda hızlı bir artış gösterdiği, et talebindeki artışın kişi başına gelir ile nüfus artışına bağlı olarak artmaya devam edeceği belirtilmiştir. Et talebindeki büyümeyi etkileyen diğer önemli faktörlerin kentleşme, demografik yapıdaki değişme ile tktici fiyatlarındaki reel düşüşlerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Stark (1996), yaptığı araştırmada, Almanya’da besi sığırıcılığı faaliyetinin üretim, maliyet, gelir ve karlılık durumlarını incelemiştir. İncelenen işletmelerde besi sığırıcılığı faaliyetinde brüt marjın düşük olduğu ve karlı bir besicilik için işletmelerde yılda 200-250 hayvanın yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tanrıvermiş vd. (1993), tarafından yapılan araştırmada, Türkiye’de hayvancılığın genel ekonomik durumu ve temel sorunları, hayvansal ürünlerin üretim ve tktim düzeyleri belirlenmiş, bu ürünlerin kişi başına tktim miktarları, AB ve diğer ülkelerle karşılıklı incelenmiş ve sorunlara yönelik alternatif politikaların değerlendirilmesi yapılmıştır. Hayvansal retimde kendine yeterliliğin sağlanması, verimliliğin arttırılmasının bir zorunluluk olduğu ortaya konmuştur.

The Kerr Center (2000), tarafından yapılan araştırmada, Oklahama, Teksas ve Kansas’ta besi sığırıcılığı yapan 106 işletmenin

nüfus, arazi kullanımı, ürün deseni ve sığır eti pazarlaması ile ilgili özellikleri ortaya konmuştur. İşletmelerde minimum 5, maksimum 100 baş hayvan olduğu ve yem bitkileri üretiminde ağırlıklı olarak buğday(%31.00) yetiştirilmekte olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %95'inin erkek, %5'inin kadın ve üreticilerin ortalama yaşının 50 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin %59'unun 20 yıldan fazla, %11'inin 13-20 yıl arası, %19'unun ise 7-12 yıl arasında besi sığırcılığı deneyimine sahip olduğu saptanmıştır. Hayvan pazarlamada üreticilerin %68.00'inin karşılıklı pazarlığı, %13.00'ünün özel anlaşmayı ve %19.00'unun da her iki yöntemi tercih ettikleri belirlenmiştir.

Topçu ve Kızıoğlu (2002), Erzurum ilinde besi sığırcılığı işletmelerinde girdi tespiti ve et maliyeti üzerine yaptıkları araştırmada 129 işletmeden anket yolu ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırma verileri 2000-2001 dönemini kapsamaktadır. İşletmeler ortalaması itibariyle işgücü faktörü 3.64 erkek işçi birimi, ortalama besi sığırı varlığı 19.92 BBHB olarak hesaplanmıştır. Hayvanlara verilen günlük yem rasyonunun 17.43 kg olduğu, bunun %44.46'sının kesif yemden karşılandığı saptanmıştır. Bununla birlikte, genç hayvanlarda ortalama besi süresi 185.81 gün, yaşlı hayvanlarda ise 204.53 gün olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde üretim masraflarında en yüksek payı %69.53 ile değişken masrafların aldığı, yem masraflarının ise değişken masraflar içerisindeki payının %24.76 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerde 1 kg canlı ağırlık maliyeti işletmeler ortalaması itibariyle 2.58 milyon TL, 1 kg canlı ağırlık artış maliyeti ise 4.28 milyon TL olarak hesaplanmıştır.

Topçu ve Kızıoğlu (2002), yaptıkları araştırmada Erzurum ilinde besi sığırcılığı işletmelerinde pazarlama durumu ve pazarlama marjı ortaya konmuştur. İşletmelerin geneli itibariyle pazarlama zincirinin en önemli kısmını komisyoncuların oluşturduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %94.60'ının hayvanlarını ilçe pazarında yer alan komisyoncu/şahıslara, %88.07'sinin yerel pazarda bulunan kasaplara, %76.12'sinin il pazarında komisyoncu/şahıslara, %38.21'inin özel şirket kombinalarına ve %72.60'ının da EBK kombinalarına satmakta olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, işletmeler ortalamasına göre, tüketicinin 1 kg et için ödediği fiyatın, %33.81'inin pazarlama kanalındaki aracılara kaldığı, bu oranın 1. gruptaki işletmelerde %24.28, 2. grup işletmelerde %31.43, 3. grup işletmelerde %37.14 olduğu belirlenmiştir.

Tömek (1975), Türkiye'de mevcut bazı yabancı sığır ırklarının besi özellikleri ve karkas kaliteleri üzerine yaptığı araştırmada, Türkiye'de yetiştirilmekte olan Esmer, Siyah alaca. Simmental ve Angler gibi gibi sığır ırklarının besi ve karkas özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Karkas randımanı, Simmental ırkında %58.2, Esmerlerde %58.1, Siyah alacalarda %56.5 ve Anglerde ise %55.9 olarak bulunmuştur. Genel olarak araştırmada ele alınan farklı ırkların gerek besi, gerekse karkas özellikleri açısından birbirlerinden önemli düzeyde farklı olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Tümer vd. (1999), tarafından yapılan araştırmada, İzmir ilinde yer alan süt ve besi sığırcılığı işletmelerinin bazı yapısal ve teknik özelliklerinin yanında, kullanılan yemler ve hayvan besleme yöntemleri

ağırlıklı olarak incelenmiştir. Araştırmada 1996/1997 döneminde 75 adet süt, 75 adet besi işletmesine ilişkin anket yolu ile elde edilen veriler kullanılmıştır. Besi sığırcılığı işletmelerinde besi süreleri 7.9-13.9 ay olarak hesaplanmıştır. Büyük işletmelerin orta süreli besi, küçük işletmelerin ise uzun süreli besiyi tercih ettikleri saptanmıştır. Besi işletmelerinde en önemli sorunların yem fiyatlarının yüksekliği ve et fiyatlarının düşüklüğü olduğu belirtilmiştir.

WBDC (2000), tarafından yapılan araştırmada Kanada'nın Saskatchewan bölgesinde 52 adet besi sığırcılığı işletmesinden toplanan veriler ile üretim maliyetleri hesaplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, besi sığırcılığı faaliyetinin toplam üretim değeri işletme başına 104171.99 dolar, besi sığırcılığı başına ise 756 dolar olarak bulunmuştur. Toplam değişken masraflar 66119.75 dolar iken, hayvan başına değişken masraflar 479.85 dolar olarak saptanmıştır. Bununla birlikte araştırmada toplam üretim masrafları hayvan başına 537.12 dolar olarak belirlenmiş olup, toplam brüt marj 41634.34 dolar ve hayvan başına brüt marj ise 302.15 dolar olarak hesaplanmıştır.

Yavuz (1992), tarafından yapılan araştırmada Erzurum Merkez İlçede besi sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik analizi yapılmıştır. Araştırmada doğrusal programlama yöntemi ile veriler değerlendirilmiştir. Buna göre, doğrusal programlama uygulanmadan saf hasıla/ aktif sermaye oranı %7.15 iken, planlama sonunda %26.8'e yükselmiştir. İşletmelerin planlama yoluna giderek sermayelerinin etkinliğini arttırabilecekleri vurgulanmıştır.

Yıldırım (2000), Van İli Merkez ilçede sığır besiciliği işletmelerinin ekonomik analizini yapmıştır. Araştırma verileri 1999 dönemine ait olup, yüz yüze görüşme yolu elde edilmiştir. Yerli ırk sığır besiciliği yapan 35 işletme, kültür ırkı ve melezi sığır besiciliği yapan 18 işletme araştırmanın örnek hacmini oluşturmuştur. İşletmeler frekans dağılımına göre, 1-15 baş, 16-30 baş ve 31 baştan fazla olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Araştırmada besi süresinin 1-15 baş olan işletmelerde 158 gün ile en düşük, 31 baştan fazla olan işletmelerde ise 176.67 gün ile en yüksek olduğu belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması itibariyle besi süresi 168 gün olarak hesaplanmıştır. Kültür ve melezlerine yer veren besi sığırcılığı işletmelerinde besi süresinin ise 186.67 gün olduğu ve yerli ırk sığır besiciliği yapan işletmelere göre daha uzun olduğu belirlenmiştir. Yerli ırk besi sığırcılığı yapan işletmelerde günlük ortalama canlı ağırlığın sırasıyla, 611.99 gr, 778.89 gr, 791.49 gr ve işletmeler ortalaması olarak 710.60 gr iken, kültür ırkı besi sığırcılığı yapan işletmelerde ise 993.57 gr olduğu hesaplanmıştır. Yerli ırk besi sığırcılığı yapan işletmelerde ortalama net karın 5 406 206 bin TL, kültür ırkı besi işletmelerinde ise 14 332 988 bin TL, net hasıla ise yerli ırk besi işletmelerinde 6 948 030 bin TL, kültür ırkı besi işletmelerinde ise 17 451 041 bin TL olduğu belirlenmiştir. Ekonomik rantabilite ise yerli ırka yer veren işletmelerde %31.25, kültür ırkı besi işletmelerinde ise %35.73 olarak bulunmuştur.

Yurdakul vd. (1999), yaptıkları araştırmada 9 tarım bölgesinden seçilmiş 1200 tarım işletmesinden elde edilen hayvansal üretim ile ilgili

verileri esas alarak, Türkiye’de bölgeler ve işletme tipleri arasında hayvansal üretim yöntemleri ve teknikleri, yem kullanımı ve etkinliği açısından önemli farklılıkların olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada öncelikle hayvancılık politikaları sunulmuş, simülasyon modeli ve bu modelin 4 değişik politika senaryosuna ilişkin uygulama sonuçları tartışılmıştır. Sığır eti senaryo sonuçlarına göre, sığır etinde 1996 yılı tarife düzeyine dönüş, sığır etinde üretici fiyatları ile perakende fiyatlarını %11 oranında azaltırken, üretici fiyatındaki düşme üretimde %6’lık bir düşüşe neden olmuştur. Sığır eti tüketimindeki %11.5’lik artış ve sığır eti üretimindeki dikkate değer azalma sonucunda, Türkiye’nin sığır eti dışalımının 118000 ton arttığı belirlenmiştir. Buna göre 2007 yılında Türkiye’de tüketilen sığır etinin %42.6’sının dışalım yoluyla karşılanacağı tahminlenmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmanın ana materyalini İzmir yöresinde besi sığırcılığı yapan işletmeler ile et ve et ürünleri işleyen firmalardan yüz yüze görüşme yoluyla toplanan veriler oluşturmuştur. Araştırmanın verileri 2002-2003 üretim dönemini kapsamaktadır. Ayrıca ikincil veri kaynakları olarak konu ile ilgili daha önce yapılmış araştırmalar, makaleler, kitaplar, raporlar, Türkçe ve yabancı kaynaklı yayınlar ile konu ile ilgili internet sitelerinden yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Verilerin Toplanması Sırasında Uygulanan Yöntemler

Araştırmanın veri toplama aşaması; İzmir ilinde durum saptamasına yönelik bilgiler, üreticilerden elde edilen bilgiler ve firmalardan elde edilen bilgiler olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

İzmir ilinde durum saptamasına yönelik bilgiler; İzmir ilinin genelini yansıtacak şekilde ortaya konmuştur. Bu bilgilerin elde edilmesinde, İzmir Tarım İl Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı kayıtlarından yararlanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda, İzmir ilinin sığır eti üretimi açısından gerek Türkiye, gerekse Ege bölgesi içindeki yeri ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

Üreticilerden elde edilen bilgiler, bölümünü ise İzmir ilinin sığır varlığı bakımından en önemli 5 ilçesi olan Bergama, Ödemiş, Tire, Kemalpaşa ve Torbalı ilçelerinden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Firmalardan elde edilen bilgiler, Ege Bölgesi Sanayi Odası, Süt ve Et Sanayicileri Birliği (Setbir) ve İzmir Ticaret Odası kayıtları esas alınarak sığır eti üretim ve pazarlamasında faaliyet gösteren firmalardan anket yolu ile elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı İzmir ilinde, öncelikle anket yapılacak ilçeler, nispi temsil esasına göre seçilmiş, İzmir ilinin gerek toplam sığır varlığı, gerekse besi sığırı varlığı yönünden %55.42'sini sağlayan ilçeler araştırmaya dahil edilmiştir. Böylelikle anketler Bergama, Ödemiş, Tire, Torbalı ve Kemalpaşa ilçesinde toplam 120 adet üretici ile gerçekleştirilmiştir. İlçelere göre anket sayısının belirlenmesinde İzmir Tarım İl Müdürlüğü ile daha önce araştırmaya dahil edilen ilçelerin Tarım İlçe Müdürlüğü kayıtlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ancak ilçelere göre besi, süt ve toplam sığır varlığını gösteren ayrıntılı tabloların Tarım İl Müdürlüğü tarafından son olarak 1998 yılında oluşturulduğu, bunu izleyen yıllarda böyle bir ayrıma gidilmediği yetkili kişiler tarafından belirtilmiştir. Bu nedenle araştırma kapsamına giren ilçelerin seçimi 1998 yılı verilerinin güncelliğini kaybetmesi nedeniyle 2002 yılı toplam sığır varlığı esas alınarak belirlenmiştir. Bu amaçla araştırma kapsamına dahil edilen ilçelerin seçimini gösteren Çizelge 3-1 hazırlanmıştır.

Çizelge 3-1: Örneğe Giren İlçelerin Seçimi

İlçeler	Toplam Sığır Varlığı (Baş)	İlçelerin İzmir İli İçindeki Payı (%)	İlçelerin Toplam İçindeki Payı** (%)	Yapılan Anket Sayısı* (adet)
Bergama	30750	13.46	24.28	29
Tire	30695	13.43	24.23	29
Ödemiş	43340	18.96	34.22	41
Torbali	8050	3.52	6.36	8
Kemalpaşa	13821	6.05	10.91	13
İlçeler Toplamı	126656	5542	100.00	120
İzmir İli Toplamı	228534	100.00	-	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, 2002.

*Anket sayısı 120 olarak belirlenmiştir.

** İlçelerin toplam sığır varlığı 100 kabul edilerek her bir ilçenin payı hesaplanmıştır.

Araştırmada ilçelerin seçiminde toplam sığır varlığı ile besi sığıru sayısının da en yoğun olduğu ilçelerin araştırmaya dahil edilmesi uygun görülmüştür. Bu nedenle İzmir İl Müdürlüğünden en son bu konu ile ilgili 1998 yılı kayıtları dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmış, böylece yukarıda seçilen 5 ilçenin araştırmanın amacına uygunluğu desteklenmiştir. Nitekim 1998 yılında Tarım İl Müdürlüğü tarafından son olarak yapılan bu ayrıntılı kayıtlardan toplam sığır varlığının %55.28'ini ve besi sığıru varlığının %67.52'sini bu ilçelerin sağladığı belirlenmiştir (Çizelge 3-2).

Çizelge 3-2: Örneğe Giren İlçelerin Süt ve Besi Sığırı Sayısı ile Dağılımı (Baş-%)

İlçeler	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı		
		Süt Sığırı Sayısı	Besi Sığırı Sayısı	Toplam Sığır Varlığı
Bergama	5999	28055	5515	33570
Tire	6371	23465	8660	32125
Ödemiş	6999	39165	6605	45770
Torbalı	1866	8148	4262	12410
Kemalpaşa	1187	4111	13633	17744
İzmir Toplamı	43981	198893	57278	256171
%				
Bergama	13.64	14.11	9.63	13.10
Tire	14.49	11.80	15.12	12.54
Ödemiş	15.91	19.69	11.53	17.87
Torbalı	4.24	4.10	7.44	4.84
Kemalpaşa	2.70	2.07	23.80	6.93
Genel Toplam	50.98	51.76	67.52	55.28

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, 1998.

İlçe seçiminden sonra bu ilçelere bağlı köylerin belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. Bunun için bu ilçelerin Tarım İlçe Müdürlüklerinden besi sığırı ve toplam sığır varlığı hakkında ayrıntılı bilgiler alınmıştır. Böylelikle gerek besi sığırı gerekse toplam sığır varlığı kriterlerini aynı anda sağlayan üçer köy seçilmiştir. Araştırma kapsamına giren köylerin belirlenmesinde daha önce posta- surveyi yolu ile Tarım İlçe Müdürlüğü kayıtlarından köylere ilişkin ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Bu amaçla köylerin seçimine ilişkin Çizelge 3-3 hazırlanmıştır.

Araştırmada gayeli örnekleme yöntemi kullanılmış ve tarımsal işletmecilik alanındaki çalışmalarda 110-120 anket yapılmasının uygun görüldüğü dikkate alınarak araştırmada toplam 120 adet anket gerçekleştirilmiştir. Ayrıca %10 oranında yedek anket yapılmıştır. Anket çalışmalarında en iyi yöntemlerden birinin tesadüfi örnekleme yöntemi olduğu ifade edilmesine karşın, gayeli örnekleme yönteminin yer aldığı araştırmalardan da iyi sonuçlar elde edilebileceği belirtilmektedir (Çakır,

1975). Bu noktadan hareketle, araştırma yöresinin geniş bir alanda yer alması, zaman, personel ve mali nedenlerden dolayı tesadüfi örnekleme yönteminin yerine gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Genellikle tarımsal işletmecilik ile ilgili alan çalışmalarında kullanılan gayeli örnekleme yöntemi güvenilir ve sağlıklı bilgi alınması açısından tercih edilebilmektedir (Miran, 1992; Pekince, 1993; Engindeniz,1993; Atış, 1994; Demirbaş,1994; Adanacıoğlu,2001).

Araştırmada anketlerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında 41 adet anket Ödemiş, 29 adet anket Tire, 29 adet anket Bergama, 13 adet anket Kemalpaşa ve 8 adet ankette Torbalı'da gerçekleştirilmiştir. Bu ilçelerin köylerinde yapılacak anket sayısının belirlenmesinde besi sığırı varlığı baz alınmış ve her bir köye ait besi sığırı sayısı toplamı 100 kabul edilerek köylerin ayrı ayrı oransal payları hesaplanmıştır.

Çizelge 3-3: Örneğe Giren Köylerin Seçimi

İlçeler	Besi Sığırı Varlığı (Baş)	%	Toplam Sığır Varlığı (Baş)	%	Yapılan Anket Sayısı*
Bergama					
- Yukarıbey	225	35.71	1275	35.71	10
- Karaveliler	225	35.71	1275	35.71	10
- Kıranlı	180	28.58	1020	28.58	9
Köyler Toplamı	630	100.00	3570	100.00	29
Tire					
- Gökçen	741	52.26	2454	50.18	15
- Kızılcavavlu	335	23.62	1222	24.98	7
- Işıklı	342	24.12	1215	24.84	7
Köyler Toplamı	1418	100.00	4891	100.00	29
Ödemiş					
- Kaymakçı	395	39.50	1980	45.41	16
- Seyrekli	285	28.50	1140	26.15	12
- Yolüstü	320	32.00	1240	28.44	13
Köyler Toplamı	1000	100.00	4360	100.00	41
Torbalı					
- Atalan	1500	53.57	5000	67.56	4
- Pamukyazı	600	21.43	1200	16.22	2
- Subaşı	700	25.00	1200	16.22	2
Köyler Toplamı	2800	100.00	7400	100.00	8
Kemalpaşa					
- HalilBeyli	1477	41.30	1846	41.30	5
- Ansızca	1047	29.28	1309	29.28	4
- Armutlu	1052	29.42	1315	29.42	4
Köyler Toplamı	3576	100.00	4470	100.00	13
Toplam Anket Sayısı					120

Kaynak: TKB, İzmir İli İlçe Müdürlükleri Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, 2003.

İzmir ilinde araştırma kapsamına giren firmaları belirlemek amacıyla ise öncelikle Ege Bölgesi Sanayi Odası, Et, Süt ve Su Ürünleri Sanayii grubu ve İzmir Ticaret Odasına kayıtlı firmaların listesi elde edilmiştir. Daha sonra her iki kurumdan elde edilen kayıtlar birbiriyle karşılaştırılarak kesin listeler oluşturulmuştur. Başlangıçta listede belirtilen firma sayısı 35 iken, daha sonra birçok firmanın kapandığı ya da faaliyet alanını değiştirdiği belirlenmiştir. Böylece İzmir ilinde 11 adet

firma ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamına giren firmalardan işleyenlerin sayısı 8 adet iken, 3 adetinin kesim ve işlemeyi bir arada gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

3.2.2. Verilerin Analizi Sırasında Uygulanan Yöntemler

Araştırma alanında yapılan anketlerden elde edilen veriler bilgisayara kodlama sistemi ile girilmiştir. Bu verilerin analizinde çeşitli istatistik paket programları kullanılmış, yüzde hesaplar, ağırlıklı ve basit ortalamalar ile indekslere yer verilmiştir.

Verilerin analizi aşamasında işletmeler, besi sığırı sayısı, besi süresi ve besi ortamına göre 3 farklı şekilde gruplandırılmıştır. Besi sığırı sayısına göre yapılan gruplandırmada işletmelerin frekans dağılımları dikkate alınmış, işletmeler 1-5 baş, 6-10 baş, 11-25 baş ile 26 baş ve üzeri hayvana sahip işletmeler olmak üzere toplam 4 gruba ayrılmıştır (Çizelge 3-4). Buna göre, 1. grup 38 adet, 2. grup 36 adet, 3. grup 33 adet ve 4.grup 13 adet işletmeden oluşmuştur.

Çizelge 3-4: Besi Sığırı Sayısına Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı(%)

İşletme Grupları	İşletme Sayısı	%
1. Grup (1-5 baş)	38	31.67
2. Grup (6-10 baş)	36	30.00
3. Grup (11-25 baş)	33	27.50
4. Grup (26 baş ve üzeri)	13	10.83
Genel	120	100.00

Araştırmada yer alan bir diğer gruplama ise, besi süresinin esas alındığı gruplama şeklidir. Buna göre besi süresi 120 gün ve daha az olan işletmeler *kısa süreli besi yapan*, 120 gün –240 gün arası olanlar *orta süreli besi yapan* ve 240 günden fazla besi süresine sahip olanlar ise *uzun süreli besi yapan* işletmeler olarak gruplandırılarak analiz edilmiştir (Sevgican,1985). Bu gruplama şekline göre, 1.grup 23 adet, 2.grup 43 adet, 3.grup 54 adet işletmeden oluşmuştur (Çizelge 3-5).

Çizelge 3-5 : Besi Süresine Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı (%)

İşletme Grupları	İşletme Sayısı	%
1. Grup (120 günden kısa)	23	19.17
2. Grup (120-240 gün)	43	35.83
3. Grup (240 günden uzun)	54	45.00
Genel	120	100.00

Besi ortamı dikkate alınarak yapılan bir diğer gruplama şekli de, işletmelerin ahır, mera ve ahır+mera besisi¹ olmak üzere üç farklı besi ortamına göre gruplandırılmasıdır (Arpacık, 1999, Kılıç, 1996, Uzman, 2004). Buna göre 1. grupta 86 adet ahır besisi yapan işletme yer almakta, bunu 2. grupta 10 adet mera besisi yapan işletme ve 3. grupta 24 adet ahır+mera besisi yapan işletme izlemektedir (Çizelge 3-6).

¹ Ahır besisinde; besi ahırlarında belirli süre besleme yapılmakta ve hayvanlar kesim ağırlığına ulaştıklarında kasaplık olarak satılmaktadır. Mera besisinde; sığır besiciliğine uygun olan meralarda hayvanlar beslenmekte ve bu süre içinde kasaplık kondisyona ulaştıklarında satılmaktadır. Ahır+Mera besisinde; Kasaplık kondisyona yani kesim olgunluğuna mera besisinde ulaşan sığırlar, mera besisinden sonra besi ahırlarında bir süre daha kaba ve kesif yemle beslenmekte ve kesim olgunluğuna geldiğinde kasaplık olarak satılmaktadır (Arpacık,1999).

Çizelge 3-6 : Besi Ortamına Göre İşletme Grupları ve Oransal Dağılımı (%)

İşletme Grupları	İşletme Sayısı	%
1. Grup (Ahır Besisi)	86	71.67
2. Grup (Mera Besisi)	10	8.33
3. Grup (Ahır+Mera Besisi)	24	20.00
Genel	120	100.00

İşletmelerde mevcut hayvan sayısını ortaya koymak ve karşılaştırma yapabilmek amacıyla hayvancılıkta kullanılan bir ortak birim olan Büyükbaş Hayvan Birimi (BBHB) esas alınmıştır (Aras, 1988) (Çizelge 3-7). Hayvan sayıları cinslerine göre, Çizelge 3-7’de verilen katsayılarla çarpılarak BBHB’ne dönüştürülmüştür.

Çizelge 3-7: İncelenen İşletmelerde BBHB’ne Çevirmede Kullanılan Katsayılar

Hayvanın Cinsi	Kullanılan Katsayı (BBHB)
Boğa	1.40
İnek	1.00
Buzağı	0.12-0.20
Dana	0.50
Düve	0.70

İncelenen işletmelerde EİG (Erkek İşgünü) biriminin hesaplanmasında kullanılan katsayılar Çizelge 3-8’de verilmiştir (Açıl ve Demirci,1984).

Çizelge 3-8: İncelenen İşletmelerde EİG Birimine Çevirmede Kullanılan Katsayılar

Yaş	Erkek	Kadın
0-6	-	-
7-14	0.50	0.50
15-49	1.00	0.75
50+	0.75	0.50

Sermaye miktar ve kompozisyonun belirlenmesinde ise aşağıdaki değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır:

- Toprak varlığının* değerinin belirlenmesinde, bölgede geçerli alım-satım fiyat ortalaması,
- Toprak ıslahı varlığında*, yeni yapılanlar için maliyet bedeli, mevcut olanlar için yeniden inşa bedeli,
- Bina varlığı* değerinin belirlenmesinde, yeni olanlarda maliyet bedeli, eski olanlarda ise yeniden inşa bedeli,
- Bitki varlığı ve tarla demirbaşının* belirlenmesinde, bitki varlığı için emsal değerine göre arazi ile beraber hesaplanan değerden çıplak arazi değerinin çıkarılması, tarla demirbaşı değeri için ise, üretim dönemine yakın olan ürünler için maliyet bedeli, hasat dönemine yakın olanlar için ise net satış fiyatı,
- *Hayvan varlığının* değerinin belirlenmesinde, işletmeye yeni alınanlar için maliyet bedeli, mevcut olanlar için ise emsal bedeli,
- *Alet-makine varlığının* değerinin belirlenmesinde ise, yeni alınanlar için maliyet bedeli, eski olanlar için ise emsal bedeli,
- *Ambar varlığının* değerinin belirlenmesinde satın alınanlar için maliyet bedeli, işletmede üretilenler için emsal bedeli,
- *Kasa mevcudu, borç ve alacakların* belirlenmesinde itibari değer esas alınmıştır (Aras,1988).

Binaların amortismanının hesaplanmasında, beton, kargir, demir, çelik için %2.50, yarı kargir'de %4.00, ahşap'ta %6.66, kerpiç için %10.00, saç ve çinko için %10.00 oranları kullanılmıştır. Alet-makine amortisman hesabında ise, traktör, biçerdöver, tohum temizleme ve sınıflandırma makineleri ve bunlar gibi tarımda kullanılan makine, teçhizat ve yardımcı ekipmanlar için amortisman oranı %20.00 olarak alınmıştır (Maliye Bakanlığı, 2004). Ayrıca, bina sermayesi ve makine sermayesi faizinin hesaplanmasında, 2003 yılı enflasyon oranı %13.90, cari mevduat faiz oranı ise %28.59 olarak alınmış ve reel faiz oranı %13.00 olarak hesaplanmıştır (DPT, 2003).

Verilerin analizi aşamasında öncelikle teknik ve ekonomik değişkenlere ilişkin *normal dağılış testi* yapılmış, bu amaçla *Jarquea-Bera* testi uygulanmıştır (Pazarlıoğlu ve Akkaya, 1995). Bu testin sonuçlarına göre araştırmada yer alan teknik ve ekonomik değişkenler normal dağılış gösteren ve normal dağılış göstermeyen değişkenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Ek Çizelge 1). Bu ayrımın ardından normal dağılış gösteren değişkenlere *One –Way ANOVA testi*, normal dağılış göstermeyen değişkenlere ise *Kruskal-Wallis testi* uygulanmıştır. *One –Way Anova Testi* (Tek Yönlü Varyans Analizi), iki ya da daha fazla grubun, normal dağılan benzer ortalamalı popülasyonlarından alınıp alınmadığını ortak varyans kullanarak test etmeyi amaçlamaktadır. *Kruskal-wallis testi* ise parametrik olmayan tek yönlü varyans analizi yöntemi olup, K bağımsız örnekten elde edilen verilerin tek bir toplumun ana eğilimini gösteren veriler olup olmadığını analiz etmek için kullanılmaktadır (Özdamar,1999; Miran, 2002). Bunun yanında, *One-*

Way Anova testi sonucunda gruplar arası farklılık bulunan değişkenlere ilişkin farklılığa neden olan grupları belirlemek amacıyla *Duncan testi* yapılmıştır. Böylelikle her bir değişken açısından farklı ve birbirine benzer gruplar belirlenmiştir. Bununla birlikte sayım ile elde edilen veriler için *Khi-kare analizi* yapılmıştır. Khi-Kare testi parametrik olmayan testler içinde en yaygın olarak kullanılan testlerden biri olup, sınıflandırılmış (tablolaştırılmış) verilerin analizinde kullanılmaktadır (Özdamar, 1999).

Araştırmada ayrıca, teknik ve ekonomik değişkenler arası ilişkisinin ortaya konmasında *çoklu regresyon analizlerine* yer verilmiştir. Birden fazla bağımsız değişkeni kapsayan bu fonksiyon tipi, ilgili parametreler ile en küçük kareler yöntemiyle hesaplanarak, istatistik testler yapılabilmektedir. Bunun yanında geniş bir uygulama alanı olan çoklu regresyon analizi gerek tarım alanında gerekse tarımın alt sektörlerinden olan hayvancılıkta, besi sığırcılığının fonksiyonel analizine uygun bir fonksiyon özelliğinde olduğu belirtilmektedir (Zoral, K.Y, 1973). Bu nedenle farklı yörelerde yapılmış besi sığırcılığına ilişkin araştırmalarda sıkça kullanılan bir yöntem olarak yer almıştır (Karkacıer,1991; Kılıç ve Çiçek, 1994; Yıldırım, 2000). Bir bağımlı (Y) değişkendeki değişimleri tek bir bağımsız değişkenin (X) açıklayamacağı, Y bağımlı değişken üzerinde etkili birden fazla bağımsız değişkenin etkisinin olabileceği varsayımını ele alan Çoklu regresyon analizi şu şekilde formüle edilmektedir (Özdamar, 1999; Pazarlıoğlu ve Akkaya,1995).

$$Y = b_1 + b_2 \cdot X_2 + b_3 \cdot X_3 + \dots + b_k \cdot X_k + u$$

Y= Bağımlı Değişken

X₂ ve X₃ = Bağımsız Değişken

u=Hata Terimi

b₁= Sabit Terim

k= Açıklayıcı değişken sayısı

Buna bağlı olarak, araştırmada çoklu regresyon analizleri kullanılarak incelenen işletmelerde ağırlık kazancını ve brüt marjı etkileyen faktörler ortaya konmuştur. Birinci modelde, bağımlı değişken olarak ağırlık kazancı, besi başı yaşı, besi hayvanı alım masrafı, veteriner-ilaç masrafı, toplam işgücü kullanımı, toplam yem tüketimi, besi süresi, bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. İkinci modelde ise, bağımlı değişken olarak brüt marj alınmış, besi sonu canlı ağırlığı, karkas ağırlığı, günlük ortalama canlı ağırlık artışı, besi başı canlı ağırlığı, eğitim, hayvan alım masrafları, nakliye masrafları ve üretilen yem miktarı ise bağımsız değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. İlgili iki modelde de farklı varyanslılık olup olmadığını test etmek amacıyla *White-Farklı Varyanslılık Testi* yapılmıştır. Farklı varyanslılığın olduğu modellerde ise *Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme* uygulanmıştır.

Araştırmada bir tutum ölçeği olarak ifade edilen *Likert Ölçeği* kullanılmıştır. Bu yöntemde, öncelikle ele alınan tutum objesi ile ilgili olarak tutum ifadeleri alınmakta ve çeşitli kriterlere göre ayrıntılandırılarak ölçek olarak ifade edilmektedir

(www.bilgilik.com/makale). Araştırmada 1 çok önemsiz, 5 çok önemli olmak üzere 5’li ve 1 etkisiz, 3 çok etkili olmak üzere 3’l likert leği kullanılmıştır. Üreticilerin hayvan satışındaki yer tercihlerinde etkili faktörler 3’l olarak alınırken, üreticilerin gelecekteki besicilik desteklemelerine yönelik görüşleri, firmaların üreticiden hayvan alımı sırasında dikkate aldıkları önemli faktörler, pazar araştırması amaçlarında önemli kriterler, pazar payını artırma faaliyetleri ile pazarlama organizasyonu faaliyetinin gerçekleştirilmesinde önemli hedeflenen amaçları belirlemek amacıyla 5’li likert leği kullanılmıştır.

II.BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA YÖRESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırma yöresi olarak İzmir iline bağlı Bergama, Ödemiş, Tire, Torbalı ve Kemalpaşa ilçeleri seçildiğinden bu bölüm altında ilçelerin genel durumu hakkında özet bilgiler verilmiştir.

4.1. Coğrafi Konum ve İklim Durumu

Bergama ilçesi, Ege Bölgesi'nin kuzey-batısında Bakırçay havzasında yer almaktadır. İzmir'e 110, Ayvalık'a 60, Çanakkale'ye 215 ve Dikili'ye 26 km mesafede bulunmaktadır, İlçe merkezinin rakımı 68'dir. İlçede tipik Akdeniz iklimi hakim olup, yıl içi sıcaklık en az 10,7 °C, en çok 16 °C'dir. İlçenin yıllık yağış ortalaması 500-600 kg dolayındadır. İlçe alanı içinde 114 köy, 6 bucak bulunmaktadır.

Ödemiş İlçesi, Bozdağ'ın güneybatı eteklerinde ve 120 metre yükseklikte yer almaktadır. İlçenin İzmir'e uzaklığı 110 km olup, doğusunda Kiraz, batısında Tire ve Bayındır İlçeleri, kuzeyinde Manisa iline bağlı Salihli ve Turgutlu ilçeleri, güneyinde Aydın il merkezi, Sultanhisar ve Nazilli İlçeleri yer almaktadır. Akdeniz ikliminin hakim olduğu ilçede, en yüksek sıcaklık 30-35°C, en düşük sıcaklık ise 8 °C'dir. Ödemiş'te 80 köy ve 4 bucak bulunmaktadır,

Tire İlçesi, İzmir'in güneydoğusunda yer almakta olup, İzmir'e uzaklığı 80 km'dir. Kuzeyinde Küçük Menderes Ovası ve Bayındır, güneyinde Aydın dağları ve Aydın, doğusunda Ödemiş, batısında ise Selçuk ilçesi yer almaktadır. Akdeniz ikliminin hakim olduğu ilçede, en yüksek sıcaklık 42,7 °C, en düşük sıcaklık ise 3°C'dir. Ortalama yağış miktarı 600-650 mm³ olarak gerçekleşmiştir.

Torbalı ilçesi, Ege Bölgesi'nin kıyı bölümünde yer almakta olup, kuzeyinde Kemalpaşa, güneyinde Selçuk, batısında Menderes, doğusunda Tire ve Bayındır ilçeleri ile çevrilidir. Akdeniz ikliminin görüldüğü ilçede yıllık ortalama sıcaklık 17 °C'dir. Yıllık sıcaklık farkı 20 °C olup, bu fark maksimum 45 °C yi bulmaktadır. İlçe merkezine bağlı 40 yerleşim birimi bulunmaktadır.

Kemalpaşa ilçesi ise, İzmir'e 29 km uzaklıkta olup, ilçenin, doğusunda Turgutlu, güneydoğusunda Bayındır, güneyinde Torbalı, batısında Bornova ilçeleri, kuzeyinde ise Manisa ili yer almaktadır. İlçede Ege iklimi hakimdir. İlçe merkezine bağlı 32 köy ve 6 kasaba bulunmaktadır (İTO, 2000).

4.2. Nüfus Durumu

2000 yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre İzmir ili toplam nüfusunun %14.23'ünü Bergama, Ödemiş, Tire, Kemalpaşa ve Torbalı ilçeleri oluşturmaktadır. İzmir ili toplam köy nüfusunun % 40.61'i yine bu ilçelerde yer almaktadır. Araştırma alanına giren ilçelerin nüfus

durumunun yer aldığı Çizelge 4-1 incelendiğinde İzmir ili genelinde toplam şehir nüfusunun %8.07'sinin, köy nüfusunun ise %40.61'inin bu ilçelerde olduğu görülmektedir. İzmir ili toplam şehir nüfusunun %2.27'sini ve köy nüfusunun ise %10.40'ını oluşturan Ödemiş ilçesi diğer ilçeler arasında ilk sırada yer almaktadır. İlçeyi, İzmir ili toplam kent nüfusu içerisinde %1.91 ile Bergama, İzmir ili toplam köy nüfusunda ise %8.64'lük payı ile Torbalı ilçesi izlemektedir.

Çizelge 4-1: Araştırma Yöresinde Nüfus Durumu(2002)

İlçeler	Şehir Nüfusu	%	Köy Nüfusu	%	Toplam Nüfus
Bergama	52173	1.91	54363	8.52	106536
Ödemiş	61896	2.27	66363	10.40	128259
Tire	42988	1.57	35670	5.59	78658
Kemalpaşa	25448	0.93	47666	7.47	73114
Torbalı	38099	1.39	55117	8.64	93216
İlçeler Toplamı(1)	220604	-	259179	-	479783
İzmir İli Toplamı (2)	2732669	-	638197	-	3370866
(1)(2) %	8.07	-	40.61	-	14.23

Kaynak: DİE, 2000, Genel Nüfus Sayımı Kesin Sonuçları, Ankara, 2002.

4.3. Tarımsal Durum

4.3.1. Arazi Varlığı

2002 yılı verilerine göre araştırma alanının İzmir ili toplam tarım arazisi varlığı içerisindeki payı incelendiğinde, bu oranın %47.02 ile ilk sırada olduğu, ilçeler arasındaki en yüksek oranın ise %12.42 ile Bergama ilçesine ait olduğu görülmektedir. Tarım arazisini %45.66 ile çayır-mera arazisi² ikinci sırada izlemektedir (Çizelge 4-2).

² Araştırma alanında yer alan Bergama ilçesi Çamavlu Köyünde TEMA vakfı tarafından 1994 yılında başlayıp 1998 yılında sona eren mera ıslah çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Projede yer alan teknik uygulamalardan; yem bitkisi üretimi amacıyla 11 ton çeşitli yem bitkileri tohumu ekimi, 50 dekada mera bakımı, 3.000 dekar merada gübreleme, merayı kullanan hayvanlar için 55 adet sıvat yapımı, meraya ulaşımı kolaylaştırmak için 23 km. yol ve koruma amacıyla dikenli telle çevreleme, 2.700 adet aşılı ceviz, kiraz, akasya, kavak fidanı dikimi, 1.500 adet çalı türüyle ağaçlandırma, yem bitkisi üretimi-meyvecilik-hayvancılık-erozyon vb. konularda eğitim çalışmaları gerçekleştirilmiştir (www.tema.org.tr/tr/calismalarimiz/kirsal_kalkinma_projeleri/camavlu.htm)

Çizelge 4-2: Araştırma Yöresinde Toplam Arazi Varlığı ve İlçeler İtibariyle Dağılımı (Ha-%)

İlçeler	Tarım Arazisi	%	Orman Arazisi	%	Çayır-Mera Arazisi	%	Diğer Arazi	%
Bergama	45500	12.42	57135	11.65	20000	16.54	46165	21.20
Ödemiş	37531	10.24	38569	7.86	26200	21.67	5600	2.57
Tire	34391	9.38	23873	4.87	7711	6.38	12695	5.83
Kemalpaşa	23200	6.33	32203	6.56	105	0.09	7792	3.58
Torbalı	31700	8.65	17887	3.65	1183	0.98	9230	4.24
İlçeler Toplamı(1)	172322	47.02	169667	34.58	55199	45.66	81482	37.41
İzmir ili Toplamı(2)	366464	-	490617	-	120894	-	217795	-
(1)/(2)	47.02		34.58		45.66		37.41	

Kaynak:TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002

2002 yılı verilerine göre tarıma elverişli arazilerin %70.78'ini kavak, %61.81'ini meyve ve %57.51'ini de bağ arazisi oluşturmaktadır. İlçeler itibariyle değerlendirildiğinde genel olarak tarla arazisinin tarıma elverişli araziler içinde ağırlıklı olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bergama ilçesinde bu oran %69.04, Ödemiş'te %51.07, Tire'de %53.16 ve Torbalı'da %51.14'dür. Sadece Kemalpaşa ilçesinde tarıma elverişli araziler içerisinde yoğunluk bağ arazisi şeklinde olup, bu oran 2002 yılında ilçe bazında %42.26 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4-3).

Çizelge 4-3: Araştırma Yöresinde Tarım Arazisinin Kullanım Durumu ve İlçeler İtibariyle Oransal Dağılımı (Ha-%)

İlçeler	Bergama	%	Ödemiş	%	Tire	%	Kemalpaşa	%	Torbali	%	İlçeler Toplamı (1)	Genel Toplam (2)	% (1/2)
Tarım Arazisi													
Tarla Arazisi	31685	69.04	15675	51.07	18281	53.16	3668	15.81	16210	51.14	85519	168857	50.65
Sebze Arazisi	4362	9.50	494	1.61	7620	22.16	494	2.13	7786	2456	20756	45939	45.18
Süs. Bitk. Arazisi	3	0.01	16	0.05	2	0.01	3	0.01	41	0.13	65	627	10.37
Bağ Arazisi	1332	2.90	351	1.14	400	1.16	9805	42.26	1200	3.79	13088	22799	57.41
Meyve Arazisi	841	1.83	3797	12.37	3249	9.45	4187	18.05	903	2.85	12977	20994	61.81
Narenciye Araz.	3	0.01	17	0.06	19	0.06	-	0.00	33	0.10	72	4339	1.66
Zeytin Arazisi	7000	15.25	5100	16.62	4393	12.77	3988	17.19	5385	16.99	25866	82248	31.45
Kavaklık	139	0.30	1300	4.24	39	0.11	110	0.47	18	0.06	1606	2269	70.78
Nadas	-	-	800	2.61	-	-	100	0.43	-	-	900	1850	48.65
Tarıma Elverişli Boş Arazi	532	1.16	3142	10.24	388	1.13	845	3.64	124	0.39	5031	16542	30.41
Toplam Tarım Arazisi	45500	100.00	37531	100.00	34391	100.00	23200	100.00	31700	100.00	165880	366464	45.27

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü, Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002.

4.3.2. Bitkisel Ürünler Üretim Durumu

İzmir Tarım İl Müdürlüğü'nün 2002 yılı bitkisel üretim durumu rakamlarına göre araştırma alanına giren ilçelerin başta buğday olmak üzere, meyve, sebze ürünlerinde İzmir'in gerek toplam üretim alanı gerekse toplam üretim miktarı içerisinde önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. Nitekim, 2002 yılında İzmir ilinin toplam buğday üretim miktarının %73.72'si, arpa üretiminin %63.13'ü, domates üretiminin %61.80'i, şeftali üretiminin %59.15'i ve patlıcan üretiminin ise %65.65'i bu ilçelerden sağlanmıştır (Çizelge 4-4).

Çizelge 4-4: Araştırma Alanında Üretilen Bazı Önemli Bitkisel Ürünlerin Ekim/ Dikim Alanı ve Üretim Durumu (2002)

	İlçeler	Ürünler							
		Buğday	Arpa	Domates	Karpuz	Armut*	Şeftali*	Patlıcan	
Üretim Alanı (Ha)	Bergama	9 500	1 200	2 150	200	35 200	24 300	200	
	Ödemiş	1 800	1 150	1 300	2 000	16 750	15 000	280	
	Tire	4 500	1 500	1 100	2 700	30 000	210 000	150	
	Kemalpaşa	1 200	-	200	20	3 500	209 600	80	
	Torbali	500	1 100	2 200	1 100	15 280	196 000	250	
	İlçeler Toplamı (1)	17 500	4 950	6 950	6 020	100 730	654 900	960	
	İzmir İli Toplamı (2)	25 310	8 727	11 672	10 386	280 010	1 125 809	1 455	
	(1)/(2) %	69.14	56.72	59.54	57.96	35.97	58.17	65.98	
	Üretim Miktarı (Ton)	Bergama	33 250	3 000	96 750	4 800	704	608	3 600
		Ödemiş	5 400	3 450	65 000	80 000	134	450	11 200
Tire		18 000	5 250	44 000	108 000	750	8 400	3 750	
Kemalpaşa		3 600	-	6 000	500	35	8 384	1 600	
Torbali		2 750	3 300	132 000	44 000	382	7 840	6 250	
İlçeler Toplamı		63 000	15 000	343 750	237 300	2 005	25 682	26 400	
İzmir İli Toplamı		85 455	23 759	582 195	383 960	5 524	43 421	40 214	
(1)/(2) %		73.72	63.13	59.04	61.80	36.30	59.15	65.65	

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002.

*Toplam ağaç sayısını ifade etmektedir.

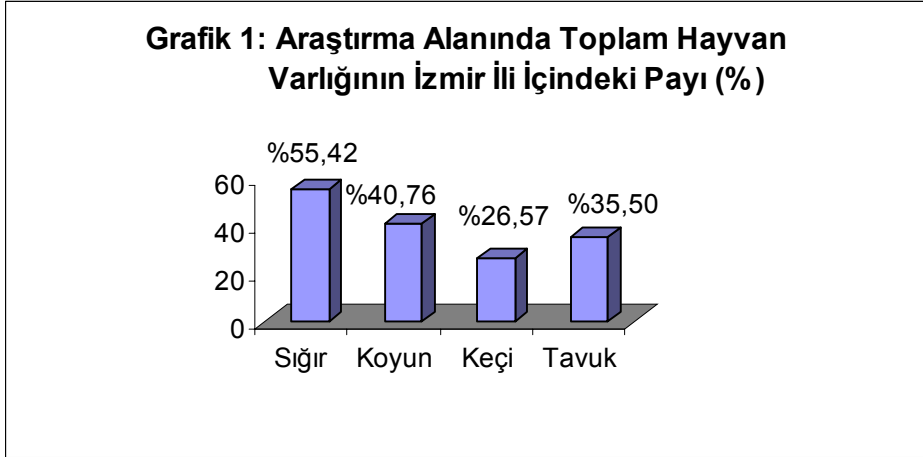
4.3.3. Hayvan Varlığı ve Hayvansal Ürünler Üretim Durumu

İzmir ilinde 2002 yılı istatistiklerine göre sığır varlığının %55.42'sini, koyun varlığının %40.76'sını, keçi varlığının %26.57'sini ve tavuk varlığının %35.50'sini araştırma alanına giren bu ilçeler oluşturmaktadır. İzmir ili toplam sığır varlığının en yüksek olduğu ilçe %18.96 ile Ödemiş ilçesi olup, bunu %13.46 ile Bergama ilçesi, %13.43 ile Tire ilçesi izlemektedir. İzmir ilinin toplam koyun ve keçi varlığı incelendiğinde, en yüksek payın koyun varlığının %19.63'ünü ve keçi varlığının ise %12.00'sini oluşturan Bergama ilçesine ait olduğu görülmektedir. İlin toplam tavuk varlığının ilçeler itibariyle oransal dağılımı incelendiğinde, en yüksek payın %22.34 ile Kemalpaşa ilçesine ait olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4-5).

Çizelge 4-5: Araştırma Alanında Türlere Göre Hayvan Varlığı (Baş ve İl Toplamındaki Payı (%) (2002))

İlçeler	Sığır	% (İlçe/İl)	Koyun	% (İlçe/İl)	Keçi	% (İlçe/İl)	Tavuk	% (İlçe/İl)
Bergama	30750	13.46	89200	19.63	20500	12.00	32500	0.70
Ödemiş	43340	18.96	49600	10.92	7150	4.19	80000	1.72
Tire	30695	13.43	22000	4.84	2900	1.70	41500	0.89
Kemalpaşa	13821	6.05	5800	1.28	6822	3.99	1037600	22.34
Torbali	8050	3.52	18600	4.09	8000	4.68	457000	9.84
İlçeler Toplamı (1)	126656	55.42	185200	40.76	45372	26.57	1648600	35.50
İzmir İli Toplamı (2)	228534	-	454318	-	170783	-	4644450	-
(1)/(2) (%)	55.42	-	40.76	-	26.57	-	35.50	-

Kaynak:TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir,2002.

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002.

*Çizelge 4-5'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırma alanı, 2002 yılı istatistiklerine göre, İzmir ili toplam süt üretiminin %52.50'sini, kırmızı et üretiminin %50.90'ını, beyaz et üretiminin de %41.64'ünü sağlamaktadır. Bununla birlikte yapağı üretiminin %40.69'u, kıl üretiminin %30.45'i, bal üretiminin %72.25'i ve yumurta üretiminin ise %30.33'ü yine araştırma alanında yer alan ilçelerden elde edilmektedir.

İlçeler itibariyle durum incelendiğinde, İzmir ili toplam kırmızı et üretiminin en önemli kısmını %41.67 ile Kemalpaşa ilçesinin oluşturduğu görülmektedir. İlin toplam süt üretiminde ise %23.16 ile Ödemiş ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Diğer hayvansal ürünlerin üretim rakamlarına bakıldığında, Kemalpaşa ilçesinin ilin toplam beyaz et üretiminin %20.53'ünü, yumurta üretiminin %24.15'ini, bal ve balmumu üretiminin ise %14.15'ini oluşturduğu, yapağı üretiminin

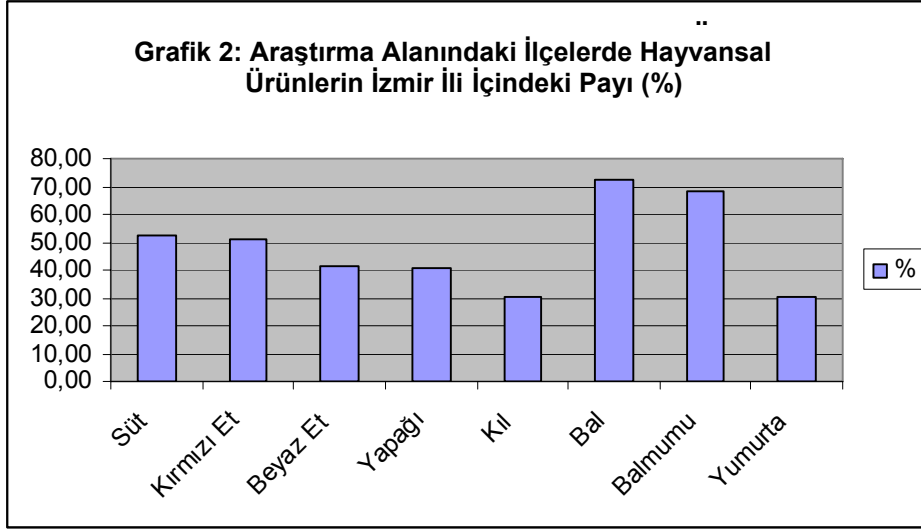
%18.42'sini ve kıl üretiminin ise %12.47'sinin Bergama ilçesine ait olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4-6).

Araştırma alanında yer alan ilçelerin, kırmızı et üretimini oluşturan hayvan türleri itibariyle İzmir ili içindeki payları incelendiğinde, sığır eti üretiminin %55.68 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu %30.87 ile koyun ve kuzu eti üretimi, %32.62 ile keçi ve oğlak eti üretimi izlemektedir. İlçeler itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, İzmir ili toplam sığır eti üretiminin %46.85'sinin ve koyun ve kuzu eti üretiminin ise %20.61'inin Kemalpaşa ilçesinden sağlandığı görülmektedir. Bergama ilçesi ise keçi ve oğlak eti üretiminin %25.88'sini gerçekleştirerek ilk sırada yer almaktadır (Çizelge 4-7).

Çizelge 4-6: Araştırma Alanında Hayvansal Ürünler Üretim Durumu (Ton) ve İlçeler İtibariyle İl Toplam Üretimindeki Payları (%) (2002)

İlçeler	Süt	% (İlçe/İl)	Kırmızı Et	% (İlçe/İl)	Beyaz Et	% (İlçe/İl)	Yapağı	% (İlçe/İl)	Kıl	% (İlçe/İl)	Bal	% (İlçe/İl)	Balmumu	% (İlçe/İl)	Yumurta*	% (İlçe/İl)
Bergama	642500	10.79	8995	3.02	15714	6.26	790	18.42	95	1.247	5850	30.35	234	33.19	-	-
Ödemiş	1379700	23.16	10325	3.47	7198	2.87	450	10.49	23	3.02	1450	7.52	-	-	-	-
Tire	711425	11.94	5120	1.72	6972	2.78	308	7.18	24	3.15	2400	12.45	190	26.95	6000	0.12
Kemalpaşa	192100	3.22	124001	41.67	51561	20.53	65	1.52	40	5.25	2727	14.15	25	3.55	1177720	24.15
Torbalı	201600	3.38	3046	1.02	23131	9.21	132	3.08	50	6.56	1500	7.78	30	4.26	295500	6.06
İlçeler Toplamı (1)**	3127325	52.50	151487	50.90	104576	41.64	1745	40.69	232	30.45	13927	72.25	479	67.94	147922	30.33
İzmir İli Toplamı (2)	5957005	-	297605	-	251162	-	4289	-	762	-	19276	-	705	-	4876540	-
(1)/(2) (%)	52.50	-	50.90	-	41.64	-	40.69	-	30.45	-	72.25	-	67.94	-	30.33	-

Kaynak:TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002. (* Adet olarak ifade edilmektedir.)**Araştırma alanı toplamıdır.

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları., İzmir, 2002.
Çizelge 4-6'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 4-7: Araştırma Alanında Hayvan Türlerine Göre Kırmızı Et Üretimi (Ton) ve İl Toplamındaki Payı (%)

İlçeler	Sığır Eti	İlçe/İl %	Koyun+ Kuzu	İlçe/İl %	Keçi + Oğlak	İlçe/İl %	Genel Toplam	İlçe/İl %
Bergama	604.5	2.52	250.00	4.49	45.0	25.88	899.5	3.02
Ödemiş	845.5	3.52	176.00	3.16	11.0	6.33	1032.5	3.47
Tire	393.5	1.64	118.50	2.13	-	-	512.0	1.72
Kemalpaşa	11252.0	46.85	1147.40	20.61	0.7	0.40	12400.1	41.67
Torbali	277.7	1.16	26.90	0.48	-	-	304.6	1.02
İlçeler Toplamı (1)	13373.2	55.68	1718.80	30.87	56.7	32.62	14844.1	49.88
İzmir İli Toplamı (2)	24018.5	100.00	5568.1	61.74	173.9	100.00	29760.5	100.00
(1)/(2) (%)	55.68	-	30.87	-	32.62	-	49.88	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, İzmir, 2002.

4.3.3.1. İzmir İlinde Toplam Sığır Varlığındaki Gelişmeler

İzmir ili Ege Bölgesinde gerek kültür gerekse kültür melezi büyükbaş hayvan varlığı içinde önemli bir konumdadır. Diğer iller ile karşılaştırıldığında, Ege Bölgesinin toplam büyükbaş hayvan varlığı içinde kültür genotipleri en fazla olan il %9.45 ile İzmir ilidir. Bununla birlikte bölgenin kültür melezi varlığı açısından da İzmir ili %9.25'lik oranla ilk sırada yer almaktadır (TKB,2006). İzmir ilinde toplam hayvan varlığındaki gelişmeler incelendiğinde, 1993 yılında 221 570 baş olan toplam sığır varlığının %0.84'lik ortalama yıllık artış ile 2003 yılında 241093 baş düzeyine geldiği görülmektedir. Aynı dönemde koyun ve keçi varlığında ise sığır varlığındaki bu artışa karşın, %0.41 ve %1.45'lik yıllık azalış söz konusudur (Çizelge 4-8). Bu durumun nedenleri arasında, mera alanlarındaki azalış, kırsal kesimdeki nüfusun azalımı ve göç gösterilebilir. Ayrıca kırmızı et fiyatlarındaki dalgalanmalar da hayvan sayısının azalmasında önemli bir etki oluşturmuştur (TKB, 2006).

Çizelge 4-8: İzmir İlinde Sığır ve Küçükbaş Hayvan Varlığındaki Gelişmeler (Baş)

Yıllar	Sığır	İndeks	Koyun	İndeks	Keçi	İndeks
1993	221 570	100	488 161	100	209 377	100
1994	242 563	109	468 922	96	182 382	96
1995	259 251	117	482 002	99	482 002	99
1996	261 717	118	494 335	101	494 335	101
1997	258 533	117	495 963	102	198 329	102
1998	257 741	116	480 083	98	193 695	98
1999	252 607	114	483 761	99	189 819	99
2000	240 370	108	478 318	98	180 300	98
2001	230 570	104	469 035	96	183 890	96
2002	228 534	103	454 318	93	170 783	93
2003	241 093	109	457 603	94	178 420	94
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	0.84	-	-0.41	-	-1.45	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

Toplam sığır varlığının genotip gruplarına göre oransal dağılımı incelendiğinde kültür ırklarının önemli bir paya sahip olduğu dikkati çekmektedir. 1993 yılında toplam sığır varlığı içerisinde %32.60'lık pay alan saf kültür genotipi sığırlar 2003 yılında %44.52'lik bir pay almıştır. Kültür genotip sayısındaki ortalama yıllık artış %3.84 olarak gerçekleşmiş olup, diğer genotipler itibariyle bu sonuç karşılaştırıldığında en önemli artışın kültür genotiplerinde yaşandığını söylemek mümkündür. Kültür melezi sığırlar ise, 1993 yılında toplam sığır varlığında %44.89'luk bir pay alırken, 2003 yılında bu oran %43.61 olmuştur. 1993/2003 yılları arasındaki kültür melezlerinde ortalama yıllık artış ise %0.63 olarak gerçekleşmiştir. Yerli genotipler 1993 yılında toplam sığır varlığı içerisinde %22.51'lik pay alırken, 2003 yılında bu pay %11.87 olmuştur. Diğer ırklar ile karşılaştırıldığında toplam sığır varlığı içindeki oranı bakımından azalmanın en fazla yerli genotiplerde yaşandığı söylenebilir. Bununla birlikte yerli genotiplerin, 1993/2003 döneminde yıllık değişim oranı bu durumu destekler

niteliktedir. Nitekim, bu yıllar arasında yerli ırklardaki ortalama yıllık azalış %16.99 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4-9). Bu sonuçlar ışığında, İzmir ilinde yerli genotiplerin yerini kültür ırkı ve melezlerinin aldığı, aynı durumun araştırma yöresi açısından da paralellik gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, üreticilerin, kültür ve melez genotiplerinin verim yönünün yerli ırklara kıyasla yüksek olduğunu bilmeleri ve bu hayvanlara işletmelerinde daha çok ağırlık vermelerinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4-9: İzmir İlinde Genotip Grupları İtibariyle Toplam Sığır Varlığı (Baş) ve Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Kültür	%	Kültür Melezi	%	Yerli +Diğer	%	Toplam	%
1993	72 249	32.60	99 452	44.89	49 869	22.51	221 570	100.00
1994	78 395	32.32	115 828	47.75	48 340	19.93	242 563	100.00
1995	99 185	38.26	115 685	44.62	44 381	17.12	259 251	100.00
1996	101 646	38.84	115 472	44.12	44 599	17.04	261 717	100.00
1997	95 381	36.90	119 216	46.11	43 936	16.99	258 533	100.00
1998	91 786	35.61	122 834	47.66	43 121	16.73	257 741	100.00
1999	93 636	38.95	113 148	47.08	33 586	13.97	240 370	100.00
2000	93 636	38.95	113 148	47.08	33 586	13.97	240 370	100.00
2001	97 580	42.32	102 800	44.59	30 190	13.09	230 570	100.00
2002	101 952	44.61	97 758	42.78	28 824	12.61	228 534	100.00
2003	107 345	44.52	105 144	43.61	28 604	11.87	241 093	100.00
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	3.84	-	0.63	-	-16.99	-	0.84	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

4.3.3.2. İzmir İlinde Sığır Eti Üretimindeki Gelişmeler

İzmir ilinde kırmızı et üretim miktarının 1996-2003 dönemi itibariyle gelişimi incelendiğinde 1996 yılında 45 014 ton olan kırmızı et üretiminin ortalama yıllık %0.30 oranında azalarak 2003 yılında 26 111 tona indiği görülmektedir (Çizelge 4-10). İzmir ili kırmızı et üretiminin büyük bir bölümü sığır etinden sağlanmakta olup, bu oran 1996-2003 döneminde %78.10-84.82 arasında değişmiştir. Bununla birlikte aynı dönemde sığır eti üretiminde %0.07'lik bir azalışın olduğu belirlenmiştir. Toplam et üretiminin yıllar itibariyle azalma eğilimi göstermesinin en önemli nedenleri arasında, doğal mera alanlarının az oluşu ve hayvanların kaba yem ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması nedeniyle hayvan başına verimde görülen azalma olduğu söylenebilir. Bu nedenle sığır sayısının artırılmasının yanında sığır başına elde edilen karkas veriminin artırılması kırmızı et üretimi açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla, mevcut mera alanlarının ıslah edilmesi ya da yeni mera alanlarının oluşturulması, verimde en önemli unsurlardan biri olan kaba yem açığının giderilmesi açısından zorunlu hale gelmektedir.

Çizelge 4-10: İzmir İlinde Kırmızı Et Üretim Miktarı İçinde Sığır Etinin Payı (Ton - %)

Yıllar	Kırmızı Et (Ton) (2)	İndeks	Sığır Eti (Ton) (1)	İndeks	% (1)/(2)	Diğer* (%)
1996	45 014	100	37 279	100	82.82	17.18
1997	44 297	98	37 574	101	84.82	15.18
1998	4 2008	93	34 568	93	82.29	17.71
1999	33 540	75	26 194	70	78.10	21.90
2000	36 391	81	28 757	77	79.02	20.98
2001	28 064	62	21 990	59	78.36	21.64
2002	29 761	66	24 018	64	80.70	19.30
2003	26 111	58	21 167	57	81.07	18.93
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1996/2003	-0.30	-	-0.07	-	-	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

* Koyun+kuzu ve keçi+oğlak üretimini ifade etmektedir.

4.3.3.3. İzmir İlinde Sığır Eti Üretim Değerindeki Gelişmeler

İzmir ilinde 1994-2003 dönemi itibariyle hayvansal üretim değerinin toplam tarımsal üretim değeri içindeki payı Çizelge 4-11'de verilmiştir. 1994 yılında İzmir ili toplam tarımsal üretim değeri içinde hayvansal ürünler üretim değerinin payı %32.35 iken, 2003 yılında bu oran %24.64 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde hayvansal üretim değerindeki ortalama yıllık %0.02 oranında azalış olmuştur.

Diğer taraftan İzmir ili kırmızı et üretim değeri ise, hayvansal üretim değeri içinde 1994 yılında %43.71'lik pay alırken, 2003 yılında bu pay %31.59 olarak gerçekleşmiştir. İzmir ili sığır eti üretim değerinin

toplam kırmızı et üretim değeri içindeki payı ise 1994 yılında %81.97 olarak gerçekleşmiş, 2003 yılında bu oran %42.35 olmuştur.

İzmir ili sığır eti üretimindeki gelişim 1994/2003 dönemi itibariyle incelendiğinde ortalama yıllık %6.45 oranında azalma olduğu saptanmıştır. İzmir ili sığır eti üretim değerinin yıllar itibariyle hayvansal üretim değeri içindeki azalışı, sığır eti üretim miktarında meydana gelen azalmadan kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4-11: İzmir İlinde Hayvansal Ürünler, Üretim Değeri ile Kırmızı Et ve Sığır Eti Üretim Değerindeki Gelişmeler (TL- %) (1994=100)*

Yıllar	Toplam Tarımsal Üretim Değeri (1)	Hayvansal Ürünler Üretim Değeri (2)	% (2)/(1)	Kırmızı Et Üretim Değeri (3)	Sığır Eti Üretim Değeri ³ (4)	% (3)/(2)	% (3)/(1)	% (4)/(3)
1994	33060945500	10694456000	32.35	4674120000	3831350000	43.71	14.14	81.97
1995	33597284677	10248678495	31.00	4427217742	3456462366	41.40	13.39	73.95
1996	37623201329	10979714620	33.21	4241168653	3416956920	39.66	12.83	73.10
1997	37655053487	12124452647	36.67	4499357412	3788959664	42.07	13.61	81.06
1998	37681378859	10096862974	30.54	3741024550	2535833333	34.98	11.32	54.25
1999	34495234231	10193098601	30.83	4561633331	3012920953	42.65	13.80	64.46
2000	36790814676	11668184312	35.29	6024093844	4246993544	56.33	18.22	90.86
2001	32006660777	8938519437	27.04	3844124481	2296425867	35.95	11.63	49.13
2002	32772632263	8561498813	25.90	4251727715	2402095653	39.76	12.86	51.39
2003	27899591437	8146126989	24.64	3378753479	1979431990	31.59	10.22	42.35
Ortalama 1994/2003 Yıllık Değişim (%)	-0.02	-2.50	-	-3.17	-6.45	-	-	-

Kaynak: TKB, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

*1994=100 bazlı TEFE kullanılmıştır(www.dpt.gov.tr/teg/2005/01tviii.3xls)

³ İzmir İl Müdürlüğü ve Tarımsal yapı ve Üretim 1993 yılı istatistiklerinde sığır eti üretim değeri ayrımlına gidilmediğinden 1993 yılındaki İzmir ili sığır eti üretim değeri rakamları Çizelge de yer almamıştır.

5. TÜRKİYE'DE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ, TÜKETİMİ VE PAZARLAMASINDAKİ GELİŞMELER

5.1. Türkiye'de Toplam Sığır Varlığı ve Et Üretimindeki Gelişmeler

Türkiye'de, sığır işletmeleri küçük ölçekli bir yapı göstermektedir. İşletmelerin %59.71'i 1-4 baş arası sığıra sahip işletmeler olup, bu işletmeler toplam sığır varlığının %27.71'sini oluşturmaktadır. 5-9 baş sığıra sahip işletmelerin toplam sığırçılık işletmelerindeki payı ise %25.59'dur. Bu işletmeler sığır sayısının %28.91'ine sahiptir (DİE, 2001).

Türkiye'de türlerine göre hayvan sayılarındaki gelişmeler incelendiğinde son yıllarda bir azalma görülmekte ve buna paralel olarak sığır sayısındaki azalma da dikkati çekmektedir. Nitekim 1993 yılında 11 910 000 baş olan toplam sığır varlığının 2003 yılında 9 789 000 başa gerilediği görülmektedir. Ele alınan dönem içinde toplam sığır varlığındaki ortalama yıllık azalış %1.66 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 5-1).

Sığır varlığında meydana gelen bu azalışın, en önemli nedenleri arasında üreticilerin, öncelikle yem, kredi ve finansman kaynakları olmak üzere yüksek girdi maliyeti, örgütsüz üretim ve pazarlama yapısı nedeniyle piyasada maliyetin altında oluşan veya karlı çalışmaya imkan vermeyen ürün fiyatları yüzünden üretimden uzaklaşmaları ve nitelikli damızlıklar dahil hayvanlarını mezbahaya sevk etmeleri olduğu gösterilebilir(<http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/II.Komisyon.pdf>).

Çizelge 5-1: Türkiye’de Çeşitli Türler İtibariyle Hayvan Varlığındaki Gelişmeler (1000 Baş)

Yıllar	Sığır	İndeks	Koyun	İndeks	Kıl Keçi	İndeks	Ankara Keçisi	İndeks	Manda	İndeks
1993	11 910	100.00	37 541	100.00	9 192	100.00	941	100.00	316	100.00
1994	11 901	99.92	35 646	94.95	8 767	95.38	797	84.70	305	96.52
1995	11 789	98.98	33 791	90.01	8 397	91.35	714	75.88	255	80.70
1996	11 886	99.80	33 072	88.10	8 242	89.66	709	75.35	233	73.73
1997	11 185	93.91	30 238	80.55	7 761	84.43	615	65.36	194	61.39
1998	11 031	92.62	29 435	78.41	7 523	81.84	534	56.75	176	55.70
1999	11 054	92.81	30 256	80.59	7 284	79.24	490	52.07	165	52.22
2000	10 761	90.35	28 492	75.90	6 828	74.28	373	39.64	146	46.20
2001	10 548	88.56	26 972	71.85	6 676	72.63	346	36.77	138	43.67
2002	9 804	82.32	25 174	67.06	6 519	70.92	261	27.74	121	38.29
2003	9 789	82.19	25 431	67.74	6 516	70.89	256	27.21	113	35.76
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	-1.66	-	-3.29	-	-3.09	-	-0.11	-	-0.09	-

Kaynak: DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Çeşitli Yıllar, Ankara.

Türkiye’nin toplam sığır varlığının ırklar itibariyle gelişimi 1993-2003 dönemi itibariyle incelendiğinde genel olarak azalmanın olduğu dikkati çekmektedir (Çizelge 5-2). Türkiye’de ilgili dönemde toplam sığır varlığı içinde yerli genotiplerin oranına bakıldığında, bu oranın %36.40 - %51.44 arasında değiştiği görülmektedir. Bunu yıllara göre %36.45-%44.45 arasında değişen oranlarda melez genotipler izlemektedir. Kültür genotiplerde mutlak olarak bir artış gözlenmekte olup bu artış oransal olarak da görülmektedir. Melez genotiplerde ise gerek mutlak gerekse oransal olarak bir azalış söz konusudur. Yerli genotiplerde ise melez ırklarda olduğu gibi mutlak ve oransal bir azalma olduğu belirlenmiştir. Kültür genotiplerinde ele alınan dönemde ortalama yıllık artış %2.76 iken, melez ırklarda %0.21 ve yerli ırklarda ise %4.90 oranında azalış hesaplanmıştır.

Çizelge 5-2: Türkiye’de Toplam Sığır Varlığında Genotip Grupları İtibariyle Meydana Gelen Gelişmeler (1000 Baş)

Yıllar	Sığır Varlığı (1000 baş)									
	Kültür İrki (1)	İndeks	% (1/4)	Melez (2)	İndeks	% (2/4)	Yerli İrk (3)	İndeks	% (3/4)	Toplam Sığır Varlığı (4)
1993	1 442	100	12.11	4 342	100	36.46	6 126	100	51.44	11 910
1994	1 512	105	12.70	4 543	105	38.17	5 846	95	49.12	11 901
1995	1 702	118	14.44	4 776	110	40.51	5 311	87	45.05	11 789
1996	1 795	124	15.10	4 909	113	41.30	5 182	85	43.60	11 886
1997	1 715	119	15.33	4 690	108	41.93	4 780	78	42.74	11 185
1998	1 733	120	15.71	4 695	108	42.56	4 603	75	41.73	11 031
1999	1 782	124	16.12	4 826	111	43.66	4 446	73	40.22	11 054
2000	1 806	125	16.78	4 738	109	44.03	4 217	69	39.19	10 761
2001	1 854	129	17.58	4 620	106	43.80	4 074	67	38.62	10 548
2002	1 860	129	18.97	4 358	100	44.45	3 586	59	36.58	9 804
2003	1 941	135	19.83	4 285	99	43.77	3 563	58	36.40	9 789
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	2.76	-	-	-0.21	-	-	-4.90	-	-	-

Kaynak: DPT, VIII. BYKP Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın No:2574, Ankara, 2001.

Sığır varlığının tarım bölgeleri itibariyle dağılımı yapıldığında bölgeler arası farklılıklar göze çarpmaktadır. Ege bölgesinde ağırlıklı olarak kültür ırkı hayvanlar yetiştirilirken, Karadeniz bölgesi, Kuzeydoğu ile Güneydoğu bölgesinde ise kültür ve yerli karışımından oluşan melez ırklar ağırlık kazanmaktadır (Çizelge 5-3). Bu yapının farklılığının temel nedeninin bölgelerin coğrafi özelliklerinin yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel yapılarından kaynaklandığı da söylenebilir.

Çizelge 5-3: Kültür Irkı, Melez ve Yerli Irk Sığır Varlığının Tarım Bölgeleri İtibariyle Oransal Dağılımı (2003)(%)

Bölge No	Tarım Bölgeleri	Kültür Irkı	Yerli Irk	Melez
1	Ortakuzey	11.30	14.00	11.60
2	Ege	29.40	12.60	5.40
3	Marmara	16.30	7.90	1.10
4	Akdeniz	4.50	10.10	3.10
5	Kuzeydoğu	4.80	12.50	27.40
6	Güneydoğu	4.30	6.10	20.20
7	Karadeniz	7.70	15.60	15.90
8	Ortadoğu	5.80	11.00	11.10
9	Ortagüney	15.90	10.20	4.20
	Toplam	100.00	100.00	100.00

Kaynak: www.die.gov.tr

5.1.1. Kesilen Hayvan Sayısı, Sığır Eti Üretimi ve Karkas Verimi

5.1.1.1. Kesilen Hayvan Sayısı

Türkiye’de yıllar itibariyle genotiplerine göre kesilen sığır sayısı ve oransal dağılımı incelendiğinde, kesilen sığır sayısının çoğunlukla yerli ırklardan oluştuğu görülmektedir. Nitekim 1993-2003 döneminde kesilen sığır sayısının %39.38 - %53.21 arasında değişen oranlarda yerli ırkların oluşturduğu belirlenmiştir. Bunu aynı dönemde %36.39 ile %50.78 arasında değişen oranlarla kültür melezi sığırlar izlemektedir. Tüm genotipler itibariyle toplam kesilen sığır sayısı bakımından en düşük pay ise kültür ırklarına ait bulunmaktadır (Çizelge 5-4) .

Cizelge 5-4: Türkiye’de Genotip Gruplarına Göre Kesilen Sığır

Sayısı (1000 Baş) ve Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Kültür İrki	%	Kültür Melezi	%	Yerli ırk	%	Toplam Kesilen Sığır Sayısı	%
1993	222.38	10.67	760.00	36.44	1102.97	52.89	2085.35	100.00
1994	167.39	7.44	885.26	39.35	1196.87	53.21	2249.52	100.00
1995	179.23	9.84	924.63	50.78	716.91	39.38	1820.77	100.00
1996	277.83	15.30	721.16	39.71	817.01	44.99	1816.00	100.00
1997	292.57	12.28	982.44	41.24	1107.32	46.48	2382.34	100.00
1998	241.15	10.96	915.83	41.62	1043.48	47.42	2200.47	100.00
1999	236.34	11.78	851.11	42.41	919.30	45.81	2006.75	100.00
2000	255.85	12.17	804.79	38.29	1040.93	49.54	2101.58	100.00
2001	282.41	15.32	670.81	36.39	890.08	48.29	1843.32	100.00
2002	228.47	12.88	681.82	38.43	863.81	48.69	1774.10	100.00
2003	229.83	14.45	613.30	38.54	747.90	47.01	1591.04	100.00

Kaynak: www.tuik.gov.tr/PrefstatistikTablo

5.1.1.2. Sığır Eti Üretimi

Türkiye’de yıllar itibariyle kırmızı et üretimi ve oransal dağılımı incelendiğinde 2003 yılı itibariyle toplam kırmızı et üretiminde (366 962 ton) en büyük payı %79.15 ile sığır eti üretiminin (290 456 ton) aldığı görülmektedir. Yıllara göre bir değerlendirme yapıldığında ise, 1993 yılında toplam kırmızı et üretiminde sığır etinin payı %70.17 iken 2003 yılında %79.15’e yükseldiği görülmektedir. Bunun nedenlerinin, sığır etininin piyasaya daha fazla çeşitlilik içerisinde sunulması ve buna bağlı olarak tüketici tercihlerinin değişmesi ve kentsel nüfus artışının olduğu söylenebilir (TKB, 2005). Ancak kırmızı et üretimi 1993-2003 döneminde 415 000 tondan 366 962 tona düşerek %12.00’lik bir azalma göstermiştir. Bu resmi rakamlara sektörde kaçak et ve hayvan girişi, adaklıklar yani kayıt dışı üretim eklendiğinde Türkiye’nin gerçek üretim rakamları hakkında bilgi sahibi olunabilecektir. Tahmini olarak Türkiye’de 150 000 ton kaçak et girişi olduğu ve kaçak kesim/kurbanlık ve adaklık hayvanlardan sağlanan yaklaşık 200 000 tonluk üretimde

dikkate alındığında üretim yaklaşık 750 000 tona ulaşmaktadır (Agromag, 2005). Kırmızı et üretimindeki tüm türler itibariyle bir azalma eğiliminin olduğu dikkati çekmektedir. Ancak hayvancılıkta DPT tarafından saptanan üretim katsayıları dikkate alındığında toplam kırmızı et üretiminin 2002 yılında 840000 tona kadar çıktığı görülmektedir. (http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/4.komisyon_raporu.doc). Özellikle DİE ve DPT tarafından yayınlanan istatistiklerde büyük farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Çünkü DİE'nin hesaplamaları sadece mezbaha ve kombina kesimlerini kapsamaktadır.

Türkiye'de sığır genotipleri itibariyle sığır eti üretiminin büyük bir bölümü, çoğunlukla yerli ve kültür melezi ırklardan sağlanmaktadır. Nitekim, 1993 yılında %45.72 olan yerli ırkların toplam sığır eti üretimindeki payı azalarak 2003 yılında %38.54 olmuştur. Buna bağlı olarak kültür melezi genotiplerin toplam sığır eti üretimindeki payı 1993 yılında %40.32 iken, 2003 yılında % 42.90'a kadar yükselmiştir (Çizelge 5-5). Bunun nedeni ele alınan dönem içerisinde işletmelerin yerli ırklar yerine özellikle verim yönü yüksek olması nedeniyle ağırlıklı olarak kültür melezi sığırları tercih etmelerine bağlanabilir.

Çizelge 5-5: Türkiye’de Genotip Grupları İtibariyle Sığır Eti Üretimi (Ton) ve Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Kültür Irkı	%	Kültür Melezi	%	Yerli ırk	%	Toplam Sığır Eti Üretimi	%
1993	41328	13.96	119363	40.32	135375	45.72	296066	100.00
1994	31679	10.00	136851	43.22	148124	46.78	316654	100.00
1995	37634	12.16	164036	53.01	107777	34.83	309447	100.00
1996	62533	20.72	129818	43.01	109475	36.27	301826	100.00
1997	63616	16.78	171495	45.25	143891	37.97	379002	100.00
1998	54153	15.07	164842	45.89	140278	39.04	359273	100.00
1999	54136	15.48	164770	47.12	130744	37.40	349650	100.00
2000	58534	16.51	154377	43.53	141725	39.96	354636	100.00
2001	68282	20.59	133435	40.24	129872	39.17	331589	100.00
2002	56063	17.11	140014	42.74	131552	40.15	327629	100.00
2003	53900	18.56	124615	42.90	111939	38.54	290454	100.00

Kaynak: www.tuik.gov.tr/PrefstatistikTablo

5.1.1.3. Karkas Verimi

Sığır eti üretimini gerek kesilen hayvan sayısı ve gerekse elde edilen et üretimi açısından değerlendirmenin yanında hayvan başına elde edilen karkas verimi bakımından da irdelemek önem taşımaktadır. Bununla birlikte genotipler itibariyle karkas verimi de farklılık gösterebilmektedir. Sığır genotipleri itibariyle bir karşılaştırma yapıldığında, kültür genotiplerinin kültür melezi ve yerli genotiplere göre karkas veriminin daha yüksek olduğu görülmektedir. 1993-2003 dönemi itibariyle bir değerlendirme yapıldığında kültür genotiplerinden hayvan başına 307.05 kg’a kadar karkas elde edildiği belirlenmiştir. Oysaki bu durum kültür melezi sığırlarda 225.65 kg, yerli ırklarda ise 134.30 kg dolayındadır. Türkiye’de ortalama karkas verimi 1993 yılında 161.62 kg iken, 2003 yılında 181.88 kg’a kadar yükseldiği görülmektedir (Çizelge 5-6). Bu artışın, işletmelerin yerli ırkların yerine karkas verimi yüksek kültür ırkı hayvanları tercih etmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Ancak AB-15 ve AB-25 ülkelerinin sığır karkas verimlerine bakıldığında FAO 2004 yılı verilerine göre; sığır karkas verimi AB-15’de 278,2 kg/baş, AB-25’de 268,4 kg/baş’dır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, 1993/2003 dönemindeki karkas verimindeki artışın AB’ne üyelik sürecinde olan Türkiye için yeterli olmadığı ve verimin artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mevcut karkas verimi yüksek olan kültür ırkı hayvanların sayısının artırılması zorunlu hale gelmektedir. Ayrıca, Türkiye’de besi sığırcılığı yapan işletmelerin çoğunlukla süt ve besi yönlü karma işletmeler olduğu ve süt sığırcılığı faaliyeti sonucu elde edilen danaların besicilikte kullanıldığı düşünüldüğünde, süt sığırcılığına yönelik yapılan ıslah çalışmalarındaki başarının da doğrudan et verimini etkileyeceği ifade edilebilir (TZOB,2004).

Çizelge 5-6: Türkiye’de Hayvan Başına Karkas Verimindeki Gelişmeler (kg/baş) (1993=100)

Yıllar	Kültür Irkı	İndeks	Kültür Melezi	İndeks	Yerli ırk	İndeks	Genel	İndeks
1993	185.84	100	157.06	100	122.74	100	161.62	100
1994	142.45	77	180.07	115	134.30	109	158.12	98
1995	169.23	91	215.84	137	97.72	80	177.82	110
1996	281.20	151	170.81	109	99.25	81	198.92	123
1997	286.07	154	225.65	144	130.46	106	231.16	143
1998	243.52	131	216.90	138	127.18	104	210.90	130
1999	243.44	131	216.80	138	118.54	97	209.30	129
2000	263.22	142	203.13	129	128.49	105	212.13	131
2001	307.05	165	175.57	112	117.75	96	213.88	132
2002	252.10	136	184.23	117	119.27	97	197.81	122
2003	242.38	130	163.97	104	101.49	83	181.88	113

Kaynak: DİE, İstatistik Göstergeler (1923-2002), Ankara, 2003.

DİE, Tarım İstatistikleri Özeti (1984-2003), Ankara, 2003.

5.2. Türkiye’de Sığır Eti Tüketimi ve Pazarlamasındaki Gelişmeler

Türkiye’de nüfus artışına paralel olarak sığır eti üretiminin arttırılması zorunluluk arz etmektedir. Ancak son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin de etkisi ve tüketicilerin satın alma gücündeki azalmalar nedeniyle kişi başına sığır eti tüketim miktarlarında azalış gözlenmektedir (Benli, 2003).

Türkiye’nin kişi başına sığır eti tüketimi on yıllık bir süreç içinde değerlendirildiğinde, 1991 yılında 10 kg olan yıllık kişi başına sığır eti tüketiminin 2001 yılında %10’luk bir azalış ile 9 kg’a ve 2003 yılında da 5.5 kg’a kadar gerilediği belirtilmektedir (Ertürk ve Tan,2002; www.akib.org.tr/sirkuler/yassebze/sirkuler28.doc).

Buna karşın, Dünya’da kişi başına yıllık sığır eti tüketim rakamlarına bakıldığında tüketimin, Arjantin’de 57.36 kg, ABD’de 42.60 kg, Avustralya’da 35.89 kg ve AB (15)’de ise 20.14 kg dolayında ve Türkiye’nin kişi başına yıllık sığır eti tüketiminden yaklaşık 4-5 kat daha fazla olduğu görülmektedir (www.akib.org.tr/sirkuler/yassebze/sirkuler28.doc). AB (25) ülkelerinde ise, kişi başına yıllık sığır eti tüketiminin 27.1 kg’dır. (www.tobb.org.tr/abm/mevzuatvedokumanlar/etki%20raporu.doc). AB ile uyum sürecinde olan Türkiye’nin sığır eti tüketiminin arttırılmasının zorunlu olduğu ve halen yıllık 9 kg olan kişi başına sığır eti tüketiminin %70-80 oranında arttırılarak 16 kg düzeyine çıkarılması gerektiği Tarım

Bakanlığının 2005-2013 yılları Hayvancılık Stratejisi raporunda da yer almaktadır(www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp).

Türkiye’de mevcut hayvan ve hayvansal ürünler pazarlama yapısı birden fazla aracının yer aldığı bir yapı göstermektedir. Bu yapının özelliği gereği pazarlama verimliliği de oldukça düşüktür (www.ardahan.tarim.gov.tr/uretimpazarlama.htm). Türkiye’de kırmızı et pazarlama halkalarını, üretim pazarı ve tüketim pazarına yönelik olmak üzere ifade etmek mümkündür. Köy toplayıcıları, hayvan tüccarları, besicilerin yer aldığı üretim pazarına yönelik hizmet veren, komisyoncular, toptancı kasaplar, dışsatımcılar, et ve et ürünleri sanayicileri ise tüketim pazarına hizmet veren şekilde sınıflandırılabilir (TKB,1998).

Kasaplık hayvan ve et pazarlama kanalı farklı şekillerde oluşabilmektedir.

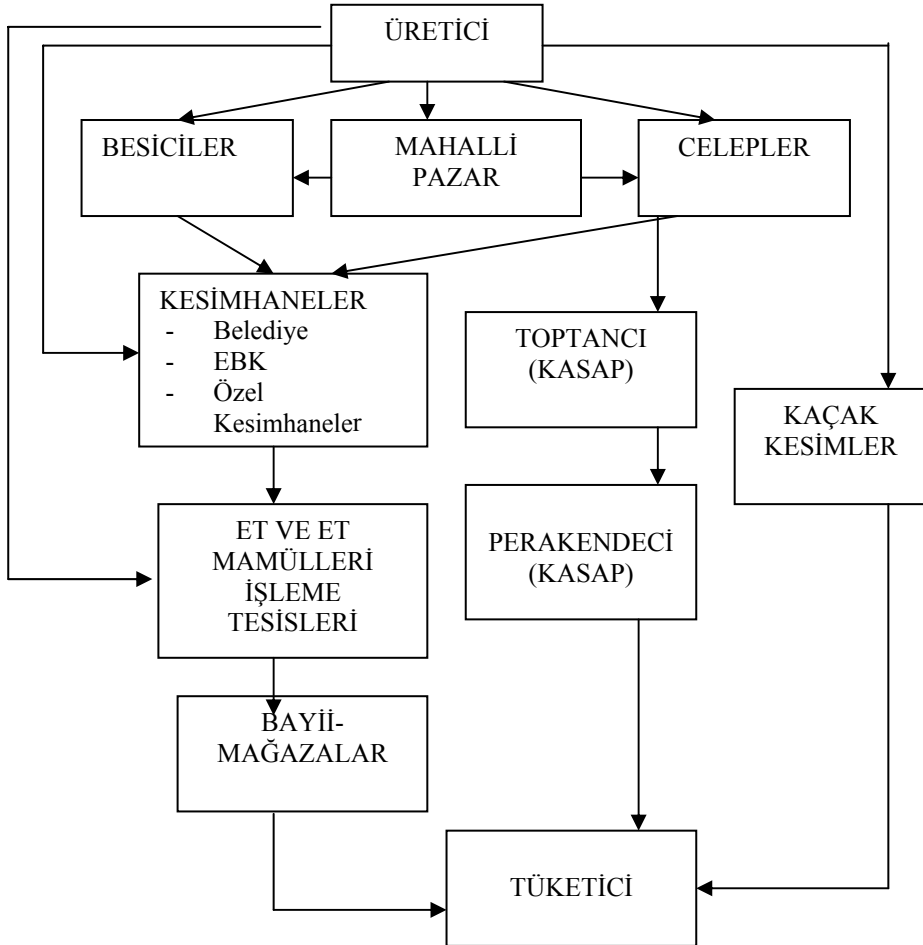
- 1) *Üretici- Besici(Mahalli Pazar)-Kesimhaneler-Et ve Et Mamülleri İşleme Tesisi-Bayii/Mağazalar-Tüketici*
- 2) *Üretici-Celep-Et ve Et Mamülleri İşleme Tesisi-Bayii/Mağazalar-Tüketici*
- 3) *Üretici- Besici(Mahalli Pazar)-Kesimhaneler-Perakendeci Kasap-Tüketici*
- 4) *Üretici-Celep-Kesimhaneler-Et ve Et mamülleri İşleme Tesisi-Bayii/Mağazalar-Tüketici*
- 5) *Üretici-Celep-Toptancı kasap-Perakendeci Kasap-Tüketici*
- 6) *Üretici-Kaçak Kesimler-Tüketici*

7) *Üretici-Et ve Et mamülleri işleme tesisi-Bayii/Mağazalar-Tüketici* (Şekil 1).

Kasaplık hayvan ve et pazarlama kanalında ilk halkayı hammaddeyi sağlayan üreticiler oluşturmaktadır. İşletmede yetiştirilen hayvanlar yetiştiricinin kendisi tarafından alıcı ile satıcının yer aldığı mahalli pazara getirilmekte, burada ya celeplere ya da besicilere satılmaktadır. Birçok alıcının yer aldığı pazarda hayvanlar karşılıklı pazarlık şeklinde fiyatlandırılarak satılmaktadır. Hayvan pazarlarında satışlar, karkas(bıçak), canlı ağırlık ve baş üzerinden olmak üzere üç şekilde gerçekleştirilmektedir. Çoğunlukla karkas şeklinde yapılan satışlar üreticiler için en karlı satış şekli olarak değerlendirilmektedir. Pazarlardan alınan hayvanlar celepler aracılığıyla mezbaha götürüldüğü gibi, bir diğer yol olan toptancı kasaplara da verilebilmekte, buradan perakendeci kasaplar aracılığıyla tüketicilere ulaştırılmaktadır. Türkiye’de kırmızı et pazarlamasında en sık rastanılan pazarlama kanalı üretici – celep - toptancı(kasap) - perakendeci(kasap) - tüketici zincirinden oluşmaktadır. Bir diğer pazarlama kanalında ise, entegre et firmaları besici ya da celeplerden aldıkları hayvanın kesimini kendi tesislerinde gerçekleştirmekte ve buradan yine kendi mağaza ya da bayilikleri aracılığıyla tüketiciye ulaştırmaktadır. Türkiye genelinde soğuk zincir sistemi gelişmediğinden etler çoğunlukla taze olarak satışa sunulmaktadır (Şekil 1). Bununla birlikte hayvan alım satımının gerçekleştirildiği yerlerden bir diğeri ticaret borsaları içinde yer alan canlı hayvan borsaları olmaktadır. Buradan alınan hayvanlar mezbaha ya da entegre et tesislerine kesime götürülebilmektedir.

Et ve et ürünleri sanayiinin eti tüketiciye işlenmiş şekillerde sunarken izlediği pazarlama zinciri ise et sanayi-perakendeci-tüketici şeklinde olup, et ürünleri pazarlaması taze et, dondurulmuş et ve işlenmiş et ürünleri olarak gerçekleştirilmektedir.

Şekil 1: Türkiye’de Canlı Hayvan ve Kırmızı Et Pazarlama Kanalı

Kaynak: http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/Ege_master.pdf
 G, Saner, F, Kaya(Çukur), Türkiye’de Kırmızı Et Piyasası ve İşleyiş Şekli Üzerine Bir Değerlendirme, V. Tarım Ekonomisi Kongresi, Erzurum, 2002, s 234- 237.

Hayvancılık alt sektörünü olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri etkin bir pazarlama sisteminin oluşturulamamasıdır. Bu durum üreticiden tüketiciye uzanan zincirde pazarlama kanalında yer alan aracı sayısının artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte üreticinin eline geçen fiyat ile tüketici eline geçen fiyat farkı artmakta, bunun sonucunda tüketicinin ödediği fiyatta üretici payı da azalmaktadır. Kırsal alanda üretici-perakendeci kasap-tüketiciden oluşan kısa zincir içinde dahi, tüketiciler et fiyatını yüksek bulmaktadır. Buna bağlı olarak tüketici sayısı ve alım gücünün yetersizliği nedeniyle, perakendeci kasapa talep oldukça az olmaktadır. Bu sonuç bir taraftan pazarlama maliyetini yükseltmekte diğer taraftan da perakendeci kasap marjını azaltmaktadır. (www.ardahan.tarim.gov.tr/uretimpazarlama.htm).

Türkiye’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, tüketicinin perakende pazarda sığır etine ödediği fiyatta üreticinin payı %37, toptancının payı %38 ve perakendecinin payı ise %25’dir (Güneş ve Ark,1998; TZOB,2004). Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği raporunda, kasaplık hayvan ve et pazarlamasında tüketicinin ödediği 100 birimlik fiyatın Fransa’da %57.1’sinin, Almanya’da %64.4’ünün, İtalya’da %66.4’ünün, Hollanda’da %74.7’sinin üreticinin eline geçtiği, geriye kalan miktarın ise, pazarlama kanalında yer alan aracılarda paylaşıldığı ifade edilmektedir. Aynı raporda, Türkiye’de üreticinin eline geçen fiyatın, tüketici fiyatının yaklaşık %40-50’si olduğu, geriye kalan %50-60’lık kısmının, yine aracılar tarafından paylaşıldığı belirtilmiştir(TZOB, 2004).

Diğer taraftan gelişmiş ülkelerdeki durum incelendiğinde, farklılık dikkati çekmektedir. Nitekim, Amerika'da sığır eti pazarlamasında direkt, borsa yoluyla ve karkas derecelendirmeye göre olmak üzere üç farklı kanal söz konusudur. Direkt ve borsa yoluyla pazarlama, daha çok sığır besisi ve genç buzağı besisinde, karkas derecelendirme şekli ise ağırlıklı olarak genç buzağı besisinde görülmektedir. Damızlık sığır besisi ise, seçilmiş borsalarda pazarlanmaktadır (Pirelli, G.J., et al, 2000).

Avrupa Birliği ülkelerinde sığır eti pazarlama kanalı incelendiğinde, Türkiye'deki sığır eti pazarlama zincirinden daha kısa olduğu görülmektedir. Bu zincirde, üreticiler, hayvanını ya kesimhanelere veya pazarlara, ya da doğrudan kooperatiflere kendileri götürmektedir. Avrupa Birliği'nde kooperatifler kanalıyla ve sözleşmeye dayalı satış sistemine göre yapılan pazarlama uygulamalarına birliğe üye olan Danimarka başta olmak üzere, Fransa, Hollanda, İrlanda, İngiltere ve İtalya'da rastlanılmaktadır. Bunun yanında bazı ülkeler, kontrat diğer ifade ile sözleşme ağırlıklı pazarlama şeklini tercih etmektedir. Bu pazarlamayı daha çok Belçika, Hollanda, İngiltere, Fransa ve Almanya uygulamaktadır (Çiçek, H., 2002).

Bu aşamadan sonra karkas/canlı hayvan toptancılara ya da et ve et ürünleri işleyen firmalara gelmektedir. Burada işlenen et ve et ürünleri perakende olarak tüketicilere sunulmaktadır. Canlı hayvan/karkas pazarlama kanalında en sık rastlanan üretici- kesimhane-perakendeci-tüketici şeklinde 4 aracıdan oluşan pazarlama zinciridir. Yoğunluğun az

olduğu pazarlama zinciri ise üretici-pazar-kesimhane-et ve et ürünleri firmaları/toptancı-perakendeci-tüketici şeklinde kendini gösteren pazarlama zinciridir (<http://econpapers.repec.org/paper/hhbaarmap/0075.htm>). İngiltere’de sığır eti ve koyun etinde pazarlama yapısının incelendiği bir araştırmada ise, pazarlama kanalının oldukça karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve birçok aracının bu zincirde yer aldığı bildirilmektedir (Fearne ve Hughes,1998). Üreticilerin doğrudan satış, aracı, elektronik pazarlama ve kooperatifler ve canlı hayvan pazarı olmak üzere 5 farklı pazarlama kanalına sahip oldukları ve tüm bu kanalların bir sonraki aşamasını mezbahaların oluşturduğu görölmektedir. 4 farklı alternatifin ardından gelen ikinci zincirin mezbahalar olduğu pazarlama kanalında dikkati çeken en önemli noktadır. Mezbahalara gelen hayvanların da toptancıya satış, kasaplara satış, et ve et ürünleri işleyen firmalar ve doğrudan süpermarketler yolu ile tüketiciye ulaştırılması şeklinde birden fazla pazarlama alternatifinin bulunduğu görölmektedir. İngiltere’deki pazarlama kanalında ve araştırmada ortaya çıkan pazarlama kanalında ise Türkiye’deki pazarlama kanalından farklı olarak kooperatiflerin yer alması dikkati çekmektedir (Şekil 2).

Avrupa Birliği’nde kooperatifler tarım ve gıda ürünleri pazarlaması, toplanması ve işlenmesinde %60’ üzerinde paya sahiptir. Tarımsal kooperatiflerin toplam cirosunun tarımsal üretime oranının %90’a ulaştığı belirtilmektedir(www.aib.org.tr/proje/kooperatif.pdf). Türkiye’de ve Avrupa Birliği ülkelerinde kooperatiflerin hayvancılık alt sektörüne ilişkin pazar payları canlı hayvan ve işlenmiş et olarak karşılaştırıldığında ise, İrlanda’da kooperatiflerin canlı hayvan

pazarlamasında payı %70, işlenmiş sığır etinde %30 iken, İsveç'te canlı hayvan pazarlamasında bu oran %80, ette Danimarka'da büyükbaş hayvan pazarlamasında %61, Finlandiya'da ve İsveç'te et pazarlamasında bu oranlar sırasıyla %69 ve %80, Danimarka'da canlı hayvan pazarlamasında %61, ette ise %53 oranında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tarımsal kooperatifler canlı hayvan pazarlamasında İtalya'da %27, Hollanda'da %35 ve Slovenya'da %80 oranında rol oynamaktadır (Çizelge 5-7). Türkiye'de ise et ve et pazarlamasında kooperatifler fazla yaygın olmayıp sadece 5750 ton/yıl kapasite ile %0.54'lük bir paya sahip bulunmaktadır. (www.turkiyemillikoop.org.tr/kooponemi.htm; www.aib.org.tr/proje/kooperatif.pdf, Erarslan ve Mülayim,1993).

Çizelge 5-7: Seçilmiş Bazı Ülkeler İtibariyle Tarımsal Kooperatiflerin Pazar Payları(%)

Ülkeler	Canlı Hayvan Pazarlamasındaki Payı (%)	Et Pazarlamasındaki Payı (%)
Avusturya	----	20
Belçika	----	20
Almanya	----	30
Finlandiya	----	69
Fransa	34	30
İrlanda	70	30
İtalya	27	----
Hollanda	35	----
Slovenya	80	----
İsveç	80	80
Danimarka	61	53
Eski Yugoslavya	93	----

Kaynak: www.turkiyemillikoop.org.tr/kooponemi.htm

www.aib.org.tr/proje/kooperatif.pdf

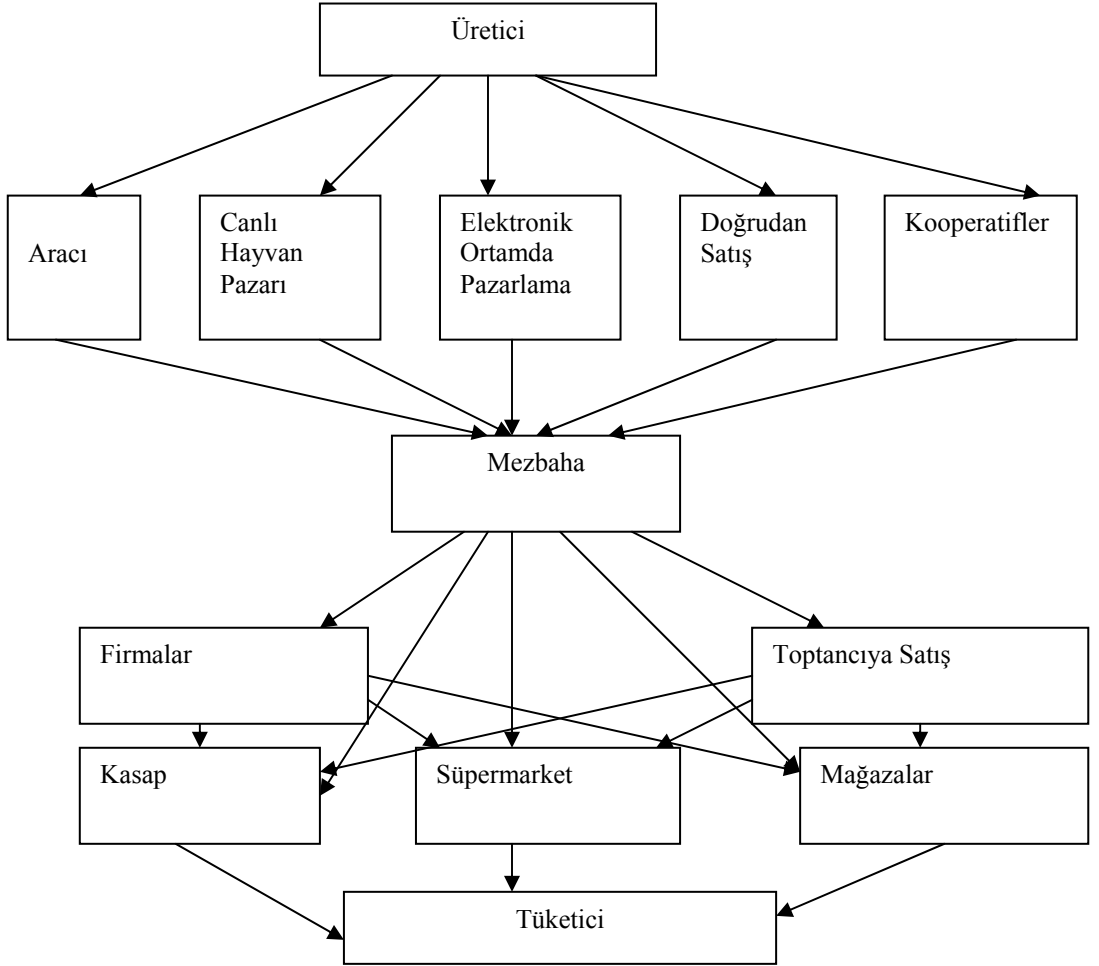
(---- veri elde edilememiştir).

Ayrıca, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görev alanında bulunan ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre, kurulan tarımsal amaçlı

kooperatifler hayvancılık alanında sadece 15 adettir (www.tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VI_Komisyon.pdf). Bu veriler ışığında Türkiye’de kooperatifçilik hareketinin hayvansal ürünlerin pazarlanmasında yeterli olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (Turan,1998). Bu aşamada üreticilerin kooperatifleşmeye yönelik eğilimleri oldukça önemlidir. Bu nedenle örgütlenme sağlanmadığı sürece pazarlama gücüne sahip olmayan üreticinin eline geçen fiyatta düşük olmakta ve pazarlama marjı üretici aleyhine gelişmektedir.

Tüm bu sonuçlar ışığında Türkiye’de hayvansal ürünler pazarlamasındaki belirtilen sorunların aşılması ve AB’ne uyum sürecinde olan Türkiye’de kooperatiflerin etkinleştirilmesi amacıyla 29.06.2004 tarihinde *Tarımsal Amaçlı Üretici Birlikleri Kanunu* çıkarılmış ve resmi gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. İlgili kanunda tarımsal üretici birlikleri her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile su ürünleri konusunda kurulabilir ifadesi yer almaktadır. Böylelikle ilgili üretim dalında ihtisaslaşmış kooperatiflerin kurulması bir diğer ifade ile ürün bazında üretici örgütlerinin eksikliğinin giderilmesi hedeflenmektedir. Bu kanun kooperatiflerin pazarlamadaki etkinliğinin artırılmasının yanısıra üreticilerin pazarlamada karşılaştıkları sorunlara çözüm olması açısından atılmış bir adım olarak önem taşımaktadır (Resmi Gazete, 29.06.2004).

Şekil 2: İngiltere’de Sığır Eti ve Koyun Eti Pazarlama Kanalı

Kaynak: A, Fearne ve D,Hughes., Building Effective Partnerships in the Meat Supply Chain: Lessons From The UK. Food Industry Management, Wye College, University of London, February, 1998.

5.3. Türkiye’de Sığır Eti ve Besi Yemi Fiyatlarındaki Gelişmeler

Türkiye’de yıllar itibariyle üretici eline geçen sığır eti fiyatları ile besi yemi fiyatlarındaki gelişmeler Çizelge 5-8’de verilmiştir. 1994/2003 dönemi itibariyle, gerek sığır eti reel fiyatlarında gerekse besi yemi reel fiyatlarında bir azalış söz konusudur. Türkiye’de 1994/2003 döneminde sığır eti/besi yemi fiyat paritesi incelendiğinde, üreticinin 1 kg et fiyatı ile 1994 yılında 13.86 kg yem alabildiği, 2003 yılında ise bu miktarın 25.62 kg olduğu görülmektedir. Bir diğer ifade ile, üreticiler 1994 yılında 1 kg yem alabilmek için 70 gr, 2003 yılında ise 40 gr et satmak zorunda kalmıştır. Üreticinin 1994 yılına kıyasla alım gücünün arttığı söylenebilir. Bununla birlikte 1994/2003 yılları arasında üreticilerin alım gücünün en düşük olduğu, 1995 ve 1996 yıllarında ise 1 kg yem alabilmek için üreticilerin 90 gr et satmak zorunda olduğu belirlenmiştir (Grafik 3).

Çizelge 5-8: Türkiye’de Üretici Eline Geçen Sığır Eti Fiyatları ve Sığır Eti/Besi Yemi Fiyat Paritesi (TL/kg)*

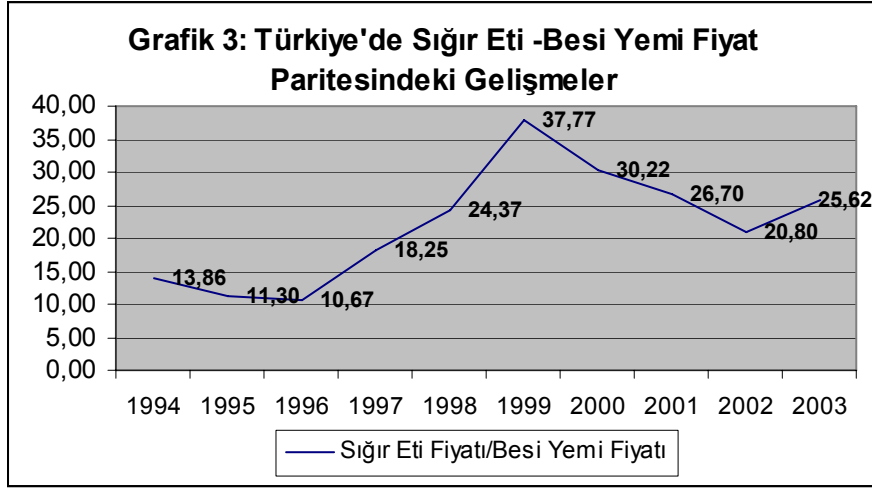
Yıllar	Sığır Eti Fiyatı (Cari)	Sığır Eti (Reel)	Besi Yemi (Cari)	Besi Yemi (Reel)	Sığı Eti Reel Fiyatı/ Besi Yemi Reel Fiyatı	Besi Yemi Reel Fiyatı/Sığır Eti Reel Fiyatı
1994	82465	82465.00	5951	5951.00	13.86	0.07
1995	169478	91117.20	15000	8064.52	11.30	0.09
1996	219717	67130.16	20600	6293.92	10.67	0.09
1997	529339	88964.54	29000	4873.95	18.25	0.05
1998	1096511	107248.73	45000	4401.41	24.37	0.04
1999	2115248	135168.25	56000	3578.50	37.77	0.03
2000	2813511	118718.55	93106	3928.69	30.22	0.03
2001	3491322	91150.09	130742	3413.36	26.70	0.04
2002	4032012	70129.27	193870	3372.00	20.80	0.05
2003	6208592	77412.90	242341	3021.67	25.62	0.04

Kaynak: www.tarim.gov.tr, www.tzob.org.tr

DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001, Ankara

*1994=100 bazlı Toptan Eşya Fiyat Endeksi(TEFE)kullanılmıştır.

(www.dpt.gov.tr/teg/2005/01/tviii.3xls)

Kaynak: Çizelge 5-8'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

5.4. Türkiye'de Sığır Eti Dış Ticaretindeki Gelişmeler

Türkiye'de sığır eti dışalım ve dışsatımında başlıca kalemler *karkas taze soğutulmuş veya dondurulmuş ve kemiksiz –taze soğutulmuş veya dondurulmuş sığır etinden* oluşmaktadır. Türkiye'nin sığır eti dış ticareti 1993-2003 döneminde gerek dışalım gerekse dışsatımda bir azalma eğilimi göstermektedir. Toplam sığır eti dışsatımı 1993 yılında 623 ton iken, dışsatımın gerçekleştirildiği son yıl olan 2001 yılında 1 tona kadar gerilemiştir. Bu dönemdeki ortalama yıllık azalış %43.76 olmuştur (Çizelge 5-9). Türkiye'nin sığır eti dışsatımının ülkeler itibariyle dağılımı incelendiğinde, *karkas taze soğutulmuş veya dondurulmuş* sığır eti dışsatımının 1993/2001 döneminde ağırlıklı olarak Azerbaycan, Kuzey Ülkeleri ve Hollanda'ya yapıldığı görülmektedir. Aynı dönem içerisinde *kemiksiz –taze soğutulmuş veya dondurulmuş sığır eti* dışsatımı ise ağırlıklı olarak KKTC, İran ve Yugoslavya'ya gerçekleştirilmiştir (Ertürk ve Tan, 2002).

Türkiye'nin 1993/2003 döneminde toplam sığır-dana eti dışalımını incelendiğinde, 1993 yılında 31 861 ton olan dışalım miktarının 2001 yılında tamamen durma noktasına geldiği görülmektedir (www.faostat.fao.org). Bu dönemde ortalama yıllık %61.01 oranında azalış olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5-9). *Karkas taze soğutulmuş veya dondurulmuş* sığır eti dışalımının 1993/2001 döneminde Danimarka, Fransa ve Almanya'dan yapıldığı kemiksiz –taze soğutulmuş veya dondurulmuş sığır eti dışalımının ise ağırlıklı olarak Almanya, Belçika ve Fransa'dan gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Ertürk ve Tan, 2002).

Çizelge 5-9: Türkiye'nin Sığır-Dana Eti Dışsatım ve Dışalımı(Ton)

Yıllar	Dışsatım (Ton)	Dışalım (Ton)
1993	623	31861
1994	7	9123
1995	24	41493
1996	39	16575
1997	33	548
1998	12	0
1999	18	1
2000	21	5
2001	9	0
2002	0	0
2003	0	0
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	-43.76	-61.01

Kaynak: www faostat.fao.org

Türkiye'nin sığır-dana eti dışsatım değeri ise 1993 yılında 2 544 000 dolar iken 2001 yılında 55 000 dolara düşmüştür. 2002 ve 2003 yıllarında ise sığır eti dışsatımı yapılmamıştır. Bu dönem içerisinde sığır-dana eti dışsatım değeri ortalama yıllık %50.92 oranında azalma göstermiştir. Dünyada yaşanan deli dana hastalığının etkisiyle Türkiye'nin sığır-dana eti dışalım değerinin, dışsatım değeri ile paralel bir şekilde azalma eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. 1993 yılında 30 686 000 dolar olan dışalım değeri, dışalımın yapıldığı son yıl olan 2000 yılında 14 000 dolar dolayında gerçekleşmiştir (www.faostat.fao.org). 1993/2003 döneminde sığır-dana eti dışalım değerinde ortalama yıllık %60.93 oranında azalış gerçekleşmiştir (Çizelge 5-10). Türkiye'nin gerek sığır eti dışalımını gerekse dışsatımındaki azalışların nedeni, ilk kez 1990 yılında daha sonra yeniden 1996 yılında ortaya çıkan deli dana hastalığının dünyada yarattığı olumsuz etkiden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 5-10: Türkiye'nin Sığır-Dana Eti Dışsatım ve Dışalım Değeri (1000 Dolar)

Yıllar	Dışsatım	Dışalım
1993	2544	30686
1994	21	9561
1995	56	69211
1996	139	21066
1997	82	395
1998	27	0
1999	94	1
2000	108	14
2001	55	0
2002	0	0
2003	0	0
Ortalama Yıllık Değişim (%) 1993/2003	-50.92	-60.93

Kaynak: www.faostat.fao.org

5.5. Türkiye’de Sığır Eti ile İlgili Projeksiyonlar

5.5.1. Toplam Sığır Varlığı Projeksiyonu

Nüfusu hızla artan bir ülke olan Türkiye için sığır varlığının gelecekteki olası durumunun belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu amaçla sığır varlığı projeksiyonunun verildiği Çizelge 5-11’de kültür ırkı ve melezlerinde 2010-2025 yılları arasında bir artış olacağı, diğer taraftan yerli ırklarda ise sürekli bir azalışın olabileceği ortaya konmuştur. 2010 yılında 2 154 800 baş olan kültür ırkı sayısının 2 843 200 başa yükseleceği tahmin edilmektedir. Kültür ırkı sayısındaki ortalama yıllık artışın %1.74 olacağı tahminlenmektedir. Bununla birlikte melez ırkı sığır varlığında da aynı dönem içerisinde %1.89’luk bir artış yaşanacağı hesaplanmıştır. Bununla birlikte dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında, plan dönemi sonunda melez ve kültür ırkı sığır varlığı payının artmaya devam edeceği ifade edilmektedir (DPT, 2006). Diğer taraftan yerli ırk sığırlarda aynı durumu söylemek mümkün olmamaktadır. 2010 yılında 3 292 500 baş olan yerli ırk sığır varlığının 2 149 400 başa kadar düşeceği ve yılda ortalama %2.70 oranında azalma olabileceği tahmin edilmektedir (DPT,2001a).

**Çizelge 5-11: 2010-2025 Yılları Arasında Irklar İtibariyle
Toplam Sığır Varlığı Projeksiyonu**

Yıllar	Kültür ırkı (Bin Baş)	Melez (Bin Baş)	Yerli (Bin Baş)	Toplam
2010	2154.8	6620.2	3292.5	12067.5
2015	2379.0	7432.7	2827.4	12639.2
2020	2626.6	8219.6	2427.9	13274.3
2025	2843.2	8836.2	2149.4	13828.8
Ortalama Yıllık Değişim (%) 2010/2025	1.74	1.89	-2.70	0.87

Kaynak: DPT, VIII BYKP Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu,
Yayın no:2574, Ankara, 2001.

5.5.2. Kasaplık Sığır ve Karkas Verimi Projeksiyonu

Türkiye'nin 2010/2025 yılları arasındaki kasaplık sığır ve karkas verim projeksiyonunun yer aldığı Çizelge 5-12'den de görüldüğü gibi, 2010/2025 yılları arasında kasaplık sığır sayısındaki ortalama yıllık artışın %0.87 olacağı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde hayvan başına karkas veriminin 208 kg'dan 250 kg seviyesine çıkacağı ve ele alınan dönemde ortalama yıllık artışın ise %1.16 olacağı hesaplanmıştır. Kasaplık sığır sayısı ve elde edilen verimin artacağı düşünüldüğünde dahi et açığı yüksek düzeydedir. Türkiye'de 2025 yılında sığır eti açığının 327 400 ton dolayında olacağı tahminlenmiştir (DPT,2001a). Bu noktadan hareketle sığır yetiştiriciliği açısından işletmelerde et verimi yüksek kültür ve kültür melezi ırklara yer verilmesi zorunlu olmaktadır. Türkiye'nin et talebinin sadece sığır etinden karşılanması zorunluluğu da yoktur. Çünkü diğer hayvancılık alt sektörlerinden elde edilecek olan koyun-kuzu eti ya da tavuk eti bu açığı tamamlamada etkili olabilecektir.

Ancak sığır karkas veriminin artırılması nüfusu hızla artan bir ülke olan Türkiye için her zaman önem taşıyacaktır.

Çizelge 5-12: 2010-2025 Yılları Arasında Kasaplık Sığır ve Karkas Verimi Projeksiyonu

Yıllar	Et Talebi (1000 Ton)	Kasaplık Sığır (1000 baş)	Karkas Verimi (Kg/baş)	Üretim (1000 Ton)	Et Açığı (1000 Ton)
2010	851.7	3620.3	208	753.0	98.7
2015	1007.8	3791.8	223	845.5	162.3
2020	1192.6	3982.3	238	947.7	244.9
2025	1364.5	4148.7	250	1037.1	327.4
Ortalama Yıllık Değişim (%) 2010/2025	2.92	0.87	1.16	2.04	7.93

Kaynak: DPT, VIII. BYKP, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın no:2574, Ankara.2001.

5.5.3. Sığır Eti Tüketimi Projeksiyonu

Sığır etinde üretimin tüketimi karşılayıp karşılayamayacağını belirlemek sektördeki gelişmeleri irdelemek açısından önemli olmaktadır. Bu nedenle gelecekteki et talebi ve et açığının tahminlendiği Çizelge 5-13 verilmiştir. Türkiye’de 2010 yılında 851.7 bin ton olan sığır eti üretiminin 2025 yılında 1364.5 bin tona çıkacağı ve ortalama yıllık artışın %3.07 olacağı tahminlenmektedir. Bununla birlikte ilgili dönemde nüfusun 74.2 milyondan 85.4 milyona ve kişi başına sığır eti tüketiminin 11.4 kg’dan 15.9 kg’a çıkacağı varsayıldığında, sığır eti üretiminin artırılması zorunlu olmaktadır.

Çizelge 5-13: 2010-2025 Yılları Arasında Türkiye'nin Sığır Eti Talep Projeksiyonu

Yıllar	Sığır Eti (Bin Ton)	Nüfus (milyon)	Kişi Başına Et Tüketimi (kg/yıl)
2010	851.7	74.2	11.4
2015	1007.8	78.0	12.9
2020	1192.6	82.0	14.5
2025	1364.5	85.4	15.9
Ortalama Yıllık Değişim % 2010/2025	3.07	0.87	2.04

Kaynak: DPT, VIII.BYKP, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın no:2574, Ankara, 2001.

III. BÖLÜM

6. ÜRETİCİ DÜZEYİNDE ELDE EDİLEN ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Üreticilerin Başlıca Özellikleri

Tarım işletmelerinde üreticinin eğitimi, yaşı ve deneyim durumu tarımsal faaliyetin istenilen düzeyde gerçekleştirilmesi, yeniliklerin benimsenip uygulanması açısından önemlidir. Bu bölümde sığırcılık işletmelerinde üreticilerin eğitim, yaş, tarımsal faaliyet ve besicilik deneyimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

İncelenen işletmelerde ortalama üretici yaşı 43.85 olarak bulunmuştur (Çizelge 6-1). Tüm gruplar itibariyle üretici yaşının birbirine yakın değerde olduğu dikkati çekmektedir. Üreticilerin yaş dağılımı incelendiğinde, üreticilerin %25.83'ünün 21-30 yaş arası üreticiler olduğu görülmektedir (Ek-Çizelge 2).

İşletmelerin geneline göre üreticinin ortalama eğitim süresi 6.26 yıl olarak saptanmıştır. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle durum değerlendirildiğinde 4.grupta yer alan üreticilerin 8.23 yıl ile en fazla eğitim alan grup olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin %68.33'ü ilkokul, %15.83'ü ortaokul, %11.67'si lise, %1.67'si ise üniversite mezunudur. Okur-yazar olmayan üreticilerin oranı düşük olup, bu oran işletmelerin geneli itibariyle %2.50'dir (Ek-Çizelge 3).

Bunun yanında, araştırma alanında üreticilerin tarımsal faaliyette deneyim süresi 25.65 yıl olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde gruplar itibariyle tarımsal faaliyet deneyiminin 23.14– 27.33 yıl arasında değiştiği belirlenmiştir (Ek-Çizelge 4).

Ayrıca işletmelerde ortalama besicilik deneyimi 20.81 yıl olup, besicilik deneyimi açısından 1. grup işletmelerin 22.97 yıl ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İşletmelerin geneli itibariyle besicilik deneyimi 11-25 yıl aralığında yer alan işletmelerin oranı %49.17 olarak belirlenmiştir (Ek-Çizelge 5).

Çizelge 6-1: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Bazı Özellikleri

İşletme Grupları (Baş)	Üretici Yaşı (Yıl)	Eğitim Süresi (Yıl)	Tarımsal Faaliyet Deneyimi (Yıl)	Besicilik Deneyimi (Yıl)
1. Grup (1-5)	44.82	5.55	27.26	22.97
2. Grup (6-10)	43.31	6.67	23.14	18.33
3. Grup (11-25)	44.30	5.88	27.33	21.61
4. Grup (26+)	41.38	8.23	23.69	19.38
Ortalama	43.85	6.26	25.65	20.81

Besi sığırcılığı yapan üreticilerin başlıca özelliklerine yer veren yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, Çoban (1991) tarafından yapılan araştırmada ortalama üretici yaşı 45.25 yıl, eğitim süresi 5.71 yıl, besicilik deneyimi ise 19.43 yıl olarak bulunmuştur. Ersöz (1988) tarafından yapılan bir diğer araştırmada da üretici yaşı 45.08 yıl, öğrenim süresi 5.38 yıl ve besicilik deneyimi ise 9.86 yıl olarak hesaplanmıştır. Araştırmada bulunan üretici yaşı her iki araştırma sonucundan daha düşük, besicilik deneyimi ve eğitim süresi ise daha yüksek bulunmuştur. ABD’de besi sığırcılığı yapan üreticilere yönelik yapılan bir araştırmada, üreticilerin ortalama yaşının 50 yıl olduğu, bunun yanısıra üreticilerin %59’unun 20 yıldan fazla, %21’inin 13-20 yıl arası ve %20’sinin ise 7-12 yıl arası besicilik deneyimine sahip oldukları saptanmıştır (Kerr Center,2000).

6.1. 1.Örgütlenme Durumu

İncelenen işletmelerde üreticilerin %59.17'si bir kooperatife ortak iken, %40.83'ü herhangi bir kooperatife ortak değildir. Kooperatife üye olup-olmama durumu açısından işletme büyüklük grupları arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Çizelge 6-2). Üreticilerin ortak olduğu kooperatiflere göre bir değerlendirme yapıldığında, %84.51'inin Tarım Kredi Kooperatifine ortak olduğu, bunu ikinci sırada (%9.86) Sulama Kooperatiflerinin izlediği belirlenmiştir (Çizelge 6-3).

Çizelge 6-2: İncelenen İşletmelerde Kooperatife Ortak Olup-Olmama Durumu (%)

İşletme Grupları (Baş)	Kooperatife Ortaklık Durumu					P değeri
	Ortak		Ortak Değil		%	
	N	%	n	%		
1. grup	18	47.37	20	52.63	100.00	P= 0.026*
2. grup	21	58.33	15	41.67	100.00	
3. grup	25	75.76	8	24.24	100.00	
4. grup	7	53.85	6	46.15	100.00	
Genel	71	59.17	49	40.83	100.00	

*Khi-Kare analizi sonucuna göre $P < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 6-3: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Ortak Olduğu Kooperatifler (%)

Kooperatif adı	İşletme grupları(baş)									
	1. Grup		2. Grup		3. Grup		4. Grup		Genel	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
TKK	16	88.88	17	80.95	21	84.00	6	85.71	60	84.51
Sulama Koop.	1	5.56	3	14.29	3	12.00	-	-	7	9.86
TARİŞ	1	5.56	1	4.76	1	4.00	1	14.29	4	5.63
Genel Toplam	18	100.00	21	100.00	25	100.00	7	100.00	71	100.00

* Kooperatife üye olan 71 üreticiden yanıt alınmıştır.

Kooperatiflerin üreticilere sağladığı avantajlar arasında ilk sırayı %23.68 ile pazarlık gücünün aldığı, bunu %15.79 ile yem ve %13.16 ile kooperatiften gübre alımının izlediği belirlenmiştir. Diğer taraftan üreticilerin %21.05'i kooperatifin kendilerine ekonomik açıdan yarar sağlamadığını belirtmişlerdir (Çizelge 6-4).

Çizelge 6-4: İncelenen İşletmelerde Kooperatifin Üreticilere Sağladığı Avantajlar(%)

Avantajlar	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Gübre	3	12.50	3	16.67	3	11.11	1	14.29	10	13.16
Sulama	1	4.17	2	11.11	2	7.41	-	-	5	6.58
Yem	3	12.50	4	22.22	3	11.11	2	28.57	12	15.79
Nakit	1	4.17	-	-	-	-	-	-	1	1.32
Süt desteği	1	4.17	-	-	-	-	-	-	1	1.32
Kredi	1	4.17	1	5.56	-	-	-	-	2	2.63
Mazot	1	4.17	-	-	1	3.70	-	-	2	2.63
Pazarlık Gücü	5	20.83	5	27.78	8	29.63	-	-	18	23.68
İlaç	1	4.17	-	-	2	7.41	-	-	3	3.95
Tohum	-	-	-	-	2	7.41	-	-	2	2.63
Prim	2	8.33	1	5.56	-	-	1	14.29	4	5.26
Yararı yok	5	20.82	2	11.10	6	22.22	3	42.85	16	21.05
Genel Toplam	24	100.00	18	100.00	27	100.00	7	100.00	76	100.00

*Kooperatife ortak olan 71 üreticiden birden fazla yanıt alınmıştır.

6.1.2. Üreticilerin Teknik Bilgi Kaynakları

Üreticilerin teknik bilgi gereksinimini %69.06 oranında Ziraat Mühendisi ya da Veterinerlerden sağladıkları belirlenmiştir (Çizelge 6-5). Bunu %14.39 ile Tarım İlçe Müdürlüğü ve %12.23 ile akraba/komşudan alınan bilgiler izlemektedir. Üreticilerin bilgi aldıkları konuların başında %41.79 ile sağlık ve hijyen koşulları gelmekte, bunu %31.84 ile bakım ve %23.88 ile hayvan besleme konuları izlemektedir (Çizelge 6-6).

Çizelge 6-5:İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Teknik Bilgi Kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	İşletme grupları(baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Ziraat Mühendisi/ Veteriner	30	69.77	29	69.05	26	66.67	11	73.33	96	69.06
Üniversiteler	1	2.33	1	2.38	2	5.13	1	6.67	5	3.60
Tarım İl/İlçe Müdürlüğü	6	13.95	9	21.43	4	10.26	1	6.67	20	14.39
Radio-TV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazete-dergi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akraba-Komşu	6	13.95	3	7.14	6	15.38	2	13.33	17	12.23
Diğer	-	-	-	-	1	2.56	-	-	1	0.72
Genel Toplam	43	100.00	42	100.00	39	100.00	15	100.00	139	100.00

*Üreticilerden birden fazla yanıt alınmıştır.

Çizelge 6-6 : İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Bilgi Aldıkları Konular(%)

Konular	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Bakım	17	30.91	22	33.85	18	31.58	7	29.17	64	31.84
Besleme	12	21.82	16	24.62	14	24.56	6	25.00	48	23.88
Sağlık-Hijyen	24	43.64	27	41.53	23	40.35	10	41.67	84	41.79
Pazarlama	1	1.82	-	-	2	3.51	-	-	3	1.49
Diğer	1	1.81	-	-	-	-	1	4.16	2	1.00
Genel toplam	55	100.00	65	100.00	57	100.00	24	100.00	201	100.00

* Üreticilerden birden fazla yanıt alınmıştır.

İncelenen işletmelerde üreticilere besicilik konusundaki ilgili yayınları izleyip–izlemedikleri sorusu yöneltilmiş, %52.50’sinin bu tür yayınları izledikleri, %47.50’sinin ise izlemedikleri belirlenmiştir. Besicilik yayınlarını izleyip-izleyememe durumu bakımından ortaya çıkan gruplar arası farklılığın istatistiksel açıdan önemli olmadığı saptanmıştır (Çizelge 6-7).

Çizelge 6-7: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik İle İlgili Yayınları İzleyip-İzlememe Durumu(%)

İşletme Grupları (Baş)	Besicilik Yayınlarını İzleme Durumu					P Değeri
	İzleyen	%	İzlemeyen	%	Toplam	
1. grup	17	44.74	21	55.26	100.00	0.134*
2. grup	24	66.67	12	33.33	100.00	
3. grup	14	42.42	19	57.58	100.00	
4. grup	8	61.54	5	38.46	100.00	
Genel	63	52.50	57	47.50	100.00	

*Khi-Kare analizi sonucuna göre $P < 0.05$ düzeyinde anlamlı değildir.

Üreticilerin besicilik ile ilgili izlediği yayınların başında %57.14 ile TV programları ilk sırada yer almakta, bunu %15.87 ile gazete ve dergi izlemektedir (Çizelge 6-8). Bununla birlikte üreticiler, besicilik ile ilgili hayvan bakım, besleme konularında yapılan TV programlarının yaygınlaştırılmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca, programların genellikle iş saatinde yayınlanmasının çoğu zaman izlenememesine neden olduğu, bu nedenle program saatlerinin daha uygun bir zamana alınmasının yerinde olacağı belirtilmiştir. Üreticilerin besicilik yayınlarını izleme sıklığı incelendiğinde, %34.92'sinin seyrek, %31.75'inin ise çok seyrek olarak ilgili yayınları izledikleri belirlenmiştir (Çizelge 6-9).

Çizelge 6-8: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besiciliğe İlişkin İzlediği Yayın Türleri(%)

Yayın Türü	İşletme Grupları (baş)								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Gazete	2	11.76	5	20.83	2	14.29	1	12.50	10	15.87
Dergi	1	5.88	7	29.16	2	14.29	-	-	10	15.87
TV programları	13	76.47	10	41.67	8	57.13	5	62.50	36	57.14
Çiftçi Broşürleri	1	5.89	1	4.17	2	14.29	2	25.00	6	9.52
Radio	-	-	1	4.17	-	-	-	-	1	1.60
Genel Toplam	17	100.00	24	100.00	14	100.00	8	100.00	63	100.00

*Hayvancılık yayınlarını izleyen 63 üreticiden birden fazla yanıt alınmıştır.

Çizelge 6-9: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvan Yetiştiriciliğine Yönelik Yayınları İzleme Sıklığı (%)

İzleme Sıklığı	İşletme grupları (baş)								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Çok seyrek	15	88.24	2	8.33	1	7.14	2	25.00	20	31.75
Seyrek	-	-	18	75.01	-	-	4	50.00	22	34.92
Çoğunlukla	1	5.88	2	8.33	2	14.29	-	-	5	7.93
Sürekli	1	5.88	2	8.33	11	78.57	2	25.00	16	25.40
Genel Toplam	17	100.00	24	100.00	14	100.00	8	100.00	63	100.00

6.1.3. Üreticilerin Yeniliklerden Haberdar Olma Durumu

Üreticilerin besicilik ile ilgili yeniliklerden haberdar olup olmama durumunu belirlemek amacıyla üreticilere organik hayvancılık hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuş, üreticilerin %74.17'si organik hayvancılık konusunda herhangi bir bilgi sahibi olmadığını, %25.83'ü ise bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Ancak gruplar arasında organik hayvancılık konusunda bilgi sahibi olup-olmama açısından ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 6-10). Üreticilerin organik hayvancılık konusunda bilgi edinme kaynaklarının ise %54.84 oranında radyo ve televizyon olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-11).

Çizelge 6-10: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Organik Hayvancılık Hakkında Bilgi Sahibi Olup-Olmama Durumu(%)

İşletme Grupları (Baş)	Organik Hayvancılık İle İlgili Bilgi Sahibi Olup-olmama Durumu					P değeri
	Bilgisi Var	%	Bilgisi Yok	%	Toplam	
1. grup	5	13.16	33	86.84	100.00	0.136*
2. grup	11	30.56	25	69.44	100.00	
3. grup	13	39.39	20	60.61	100.00	
4. grup	2	15.38	11	84.62	100.00	
Genel	31	25.83	89	74.17	100.00	

*Khi-Kare analizi sonucuna göre $P < 0.05$ düzeyinde anlamlı değildir.

Çizelge 6-11: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Organik Hayvancılık Konusunda Bilgi Edinme Kaynakları(%)

Bilgi Edinme Kaynakları	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Ziraat Mühendisi/ Veteriner	-	-	-	-	1	7.90	-	-	1	3.23
Üniversiteler	1	20.00	2	18.18	1	7.90	-	-	4	12.90
Tarım İl/İlçe Müdürlüğü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Radyo-TV	3	60.00	7	63.64	6	46.16	1	50.00	17	54.84
Gazete-dergi	-	-	1	9.09	3	23.08	-	-	4	12.90
Akraba-Komşu	1	20.00	1	9.09	2	15.38	1	50.00	5	16.13
Genel toplam	5	100.00	11	100.00	13	100.00	2	100.00	31	100.00

* Organik hayvancılık hakkında bilgi sahibi olan 31 üreticiden yanıt alınmıştır.

6.1.4. Üreticilerin İşletme Kayıtları Tutma Durumu

İncelenen işletmelerin %65.83'ünde soy kütüğüne ilişkin olarak düzenli kayıt tutulurken, %34.17'sinde ise kayıt tutulmamaktadır (Çizelge 6-12). İşletmelerin karma işletmeler olması nedeniyle (süt+besi işletmeleri) %81.01'inde daha önceki yıllarda uygulanan Türk-Anafı Projesi kapsamında soykütüğü kayıtları tutulmakta, %18.99'unda ise

üreticinin giderlerini ve gelirlerini basit bir şekilde gösteren düzensiz defter kayıtları yer almaktadır (Çizelge 6-13). Bununla birlikte işletmelerde kayıt tutup-tutmama yönünden gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Çizelge 6-12: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayıt Tutup-Tutmama Durumu (%)

İşletme Grupları (Baş)	Kayıt Tutma Durumu					<i>P değeri</i>
	Kayıt Tutan	%	Kayıt Tutmayan	%	Toplam	
1. grup	21	55.26	17	44.74	100.00	0.349*
2. grup	27	75.00	9	25.00	100.00	
3. grup	22	66.67	11	33.33	100.00	
4. grup	9	69.23	4	30.77	100.00	
Genel	79	65.83	41	34.17	100.00	

*Khi-Kare analizi sonucuna göre $P < 0.05$ düzeyinde anlamlı değildir.

Çizelge 6-13: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin İşletmelerinde Uyguladıkları Kayıt Türü (%)

Kayıt Türü	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	
Defter Kaydı	6	28.57	7	28.57	1	4.55	1	11.11	15	18.99
Soykütüğü Kaydı	15	71.43	20	71.43	21	95.45	8	88.89	64	81.01
Genel Toplam	21	100.00	27	100.00	22	100.00	9	100.00	79	100.00

İşletmelerde üreticilerin kayıt tutmama nedenleri arasında, ilk sırada %73.17 ile gerekli görülmemesi yer alırken, bunu %12.19 ile hayvan sayısının azlığı izlemektedir (Çizelge 6-14).

Çizelge 6-14: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayıt Tutmama Nedenleri (%)

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Gerekli görülmemesi	12	70.59	6	66.67	9	81.82	3	75.00	30	73.17
Hayvan sayısının azlığı	3	17.65	2	22.22	-	-	-	-	5	12.19
Yerli ırk hayvanların olması	1	5.88	-	-	1	9.09	-	-	2	4.88
Kısa süreli besi yapılması	1	5.88	-	-	-	-	1	25.00	2	4.88
Besiciliğe yeni başlanması	-	-	1	11.11	1	9.09	-	-	2	4.88
Genel Toplam	17	100.00	9	100.00	11	100.00	4	100.00	41	100.00

* Kayıt tutmayan 41 üreticiden yanıt alınmıştır.

6.1.5. Üreticilerin Hayvancılık Sigortası Yaptırıp-Yaptırmama Durumu

İncelenen işletmelerde hayvancılık sigortası yaptırılmadığı belirlenmiştir. Bunun nedenleri arasında ilk sırayı %61.67 ile gerekli görülmemesi alırken, bunu %38.33 ile maddi yetersizlik yüzünden sigorta yaptırılmaması izlemektedir (Çizelge 6-15).

Çizelge 6-15: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılık Sigortası Yaptırmama Nedenleri (%)

Nedenler	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Gereksiz	18	47.37	17	47.22	28	84.85	11	84.62	74	61.67
Maddi yetersizlik	20	52.63	19	52.78	5	15.15	2	15.38	46	38.33
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

6.1.6. Üreticilerin Besi Sığırcılığına İlişkin Görüşleri

Üreticilerin besicilik faaliyetini seçme nedenleri arasında ilk sırayı %39.17 ile başka bir iş yapma olanağının olmaması alırken, bunu %33.33 ile geçmişten süregelen bir faaliyet olması izlemektedir. Besicilik faaliyetini karlı olmasından dolayı seçen üretici oranı ise %11.67 olarak belirlenmiştir (Çizelge 6-16). Üreticilerin besicilik faaliyetinin geleceğine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, üreticilerin %60.00'ı gelecekte besicilik faaliyetini karlı, %40.00'ı ise karsız olabileceğini belirtmiştir (Ek Çizelge 6).

Çizelge 6-16: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetini Seçme Nedenleri(%)

Nedenler	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Karlı olması	3	7.89	8	22.22	3	9.09	-	-	14	11.67
Geçmişten süregelmesi	11	28.95	13	36.11	13	39.39	3	23.08	40	33.33
Herkesin Yapması	1	2.63	13	36.11	-	-	1	7.69	15	12.50
Başka bir iş yapmanın mümkün olmaması	21	55.26	-	-	17	51.52	9	69.23	47	39.17
Birden Fazla	2	5.27	2	5.56	-	-	-	-	4	3.33
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Üreticilerin %59.17'si (71 adet) besicilik faaliyetini karlı bulduklarını, %40.83'ü (49 adet) ise karlı bir faaliyet olmadığını, ancak alışkanlıkları nedeniyle devam ettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 6-17).

Çizelge 6-17: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Karlı Olup-Olmaması Hakkındaki Görüşleri (%)

Üretici Görüşleri	İşletme grupları (baş)								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Evet	26	68.42	23	63.89	14	42.42	8	61.54	71	59.17
Hayır	12	31.58	13	36.11	19	57.58	5	38.46	49	40.83
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Üreticilere besicilik faaliyetinin yerine bir başka tarımsal üretim faaliyetine geçmeyi düşünür müsünüz? sorusu yöneltilmiş, %88.33'ü bir başka faaliyete geçmeyi düşünmediğini belirtmiştir (Ek-Çizelge 7). Üreticilerin besicilik faaliyetinden vazgeçme durumunda, yapmayı düşündükleri faaliyetlere ilişkin soruya, %11.36'sı küçükbaş hayvancılık ve %9.09'u ise bahçe bitkileri yetiştiriciliği yapabilecekleri yanıtını vermiştir. Üreticilerin %65.91'i ise başka bir iş yapmayı düşünmediklerini ifade etmiştir (Ek-Çizelge 8).

Üreticilerin sadece bitkisel üretim ya da besicilik faaliyetinden hangisini tercih edip etmeyeceği sorulmuş, %65.83'ü besicilik faaliyetini tercih edeceğini, %17.50'si ise bitkisel üretimi besiciliğe tercih edebileceğini belirtmiştir (Ek-Çizelge 9). Üreticilerin besiciliği tercih etme nedenlerinden en önemlisi, bitkisel üretimin besiciliğe nazaran daha riskli olmasıdır. İşletmelerin %45.00'inde bitkisel üretim en riskli faaliyet olarak belirtilmiş, besicilik ise bitkisel üretimin ardından %30.83 ile ikinci sırada yer almıştır (Ek- Çizelge 10). Diğer taraftan, üreticilerin gelecekte besicilik faaliyetine devam edip etmeme durumuna ilişkin düşünceleri istenmiş, %82.50'si kesinlikle vazgeçmeyeceğini, %9.17'si hemen vazgeçebileceğini belirtmiştir (Ek-Çizelge 11).

Üreticilere karlı bir besicilik için hayvan sayısının ne kadar olması gerektiği sorulmuş, %61.67'si 10-30 baş hayvanın yeterli olabileceğini belirtmiştir (Çizelge 6-18). Stark (1996) tarafından Almanya'da yapılan besi sığırcılığı araştırması sonuçlarına göre karlı bir besicilik için 200-250 hayvanın işletmede yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çizelge 6-18: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Karlı Bir Besicilik İçin Gerekli Hayvan Sayısına İlişkin Görüşleri

Üretici Görüşleri	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	
10-30	27	71.05	27	75.00	16	48.48	4	30.77	74	61.67
31-60	8	21.05	5	13.89	10	30.31	4	30.77	27	22.50
61-90	-	-	-	-	1	3.03	-	-	1	0.83
91-120	2	5.26	1	2.78	3	9.09	3	23.08	9	7.50
120 den fazla	1	2.64	3	8.33	3	9.09	2	15.38	9	7.50
Genel Toplam	38	100.00	36	30.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

6.2. Arazi Varlığı ve Mülkiyet Durumu

Arazi varlığı ile mülkiyet durumu incelendiğinde işletmelerin geneli itibariyle toplam arazi varlığı 97.65 daa olup, bu alanın %69.72'sini mülk arazi, %26.03'ünü kira ile tutulan arazi ve %4.12'sini ise ortaklıkla işletilen arazi oluşturmaktadır. Ege Bölgesinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, işletmelerin arazi varlığının 50.5 – 1625 daa arasında, hayvancılığa ayrılan arazi varlığının ise, 14.9 – 610 daa arasında değiştiği belirtilmektedir (Tümer ve Ağmaz, 1989). Gruplar itibariyle durum incelendiğinde, mülk arazinin en yüksek olduğu

grupların sırasıyla 3. ve 4. grup olduğu belirlenmiştir. İşletme büyüklüğü arttıkça, mülk arazi oranının arttığı dikkati çekmektedir. Kira ile tutulan arazinin oranının ise 1. grupta en yüksek olup, bunu 3. grup izlemektedir. Toplam ve mülk arazi varlığı açısından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunurken, kira ve ortağa verilen arazi varlığı açısından gruplar arası farklılık anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 6-19).

Çizelge 6-19: İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Varlığı ve Mülkiyet Durumu (daa/işletme)

İşletme Grupları (Baş)	Mülk (daa)	%	Kira (daa)	%	Ortak (daa)	%	Toplam Arazi (daa)
1. Grup (1-5)	33.82	57.99	19.47	33.38	5.03	8.62	58.32
2. Grup (6-10)	69.33	68.91	24.81	24.66	6.47	6.43	100.61
3. Grup (11-25)	87.51	73.29	29.76	24.92	2.12	1.78	119.40
4. Grup (26+)	115.69	77.57	33.46	22.43	-	-	149.15
Ortalama	68.10	69.72	25.42	26.03	4.13	4.22	97.65
Test Sonuçları							
				Kruskal-Wallis testi			
Mülk Arazi				P=0.000*			
Kiralık Arazi				P=0.773			
Ortağa Verilen Arazi				P=0.246			
Toplam Arazi				P=0.001*			

* Kruskal –Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır

İncelenen işletmelerde arazi kullanım durumuna bakıldığında, işletmelerin geneli itibariyle toplam arazi varlığının %68.28'ini tarla arazisi oluştururken, bunu %14.03 ile çayır mera ve %11.01 ile meyve arazisi izlemektedir (Çizelge 6-20).

Çizelge 6-20: İncelenen İşletmelerde Toplam Arazi Kullanımı (daa/işletme)

Arazi Nevi	İşletme Grupları(Baş)									
	1. Grup (1-5)	%	2. Grup (6-10)	%	3. Grup (11-25)	%	4. Grup (26+)	%	Genel	%
Tarla Arazisi	41.39	70.97	61.22	60.85	77.33	64.77	128.69	86.28	66.68	68.28
Bağ Arazisi	0.11	0.19	0.39	0.39	1.10	0.92	3.84	2.57	0.87	0.89
Meyve Arazisi	6.82	11.69	9.14	9.08	18.42	15.43	7.23	4.85	10.75	11.01
Sebze Arazisi	2.21	3.79	7.94	7.89	3.61	3.02	-	0.00	4.08	4.18
Zeytinlik	1.47	2.52	0.42	0.42	1.36	1.14	5.54	3.72	1.57	1.60
Çayır-Mera	6.32	10.84	21.50	21.37	17.58	14.72	3.85	2.58	13.70	14.04
Genel Toplam	58.32	100.00	100.61	100.00	119.4	100.00	149.15	100.00	97.65	100.00

İşletmelerde yem bitkileri üretimine ayrılan alanın artırılması, işletme masraflarının azaltılması açısından önemli görülmektedir. Bu amaçla yem bitkileri ekiliş alanının toplam arazi varlığı içerisindeki payının yer aldığı Çizelge 6-21 hazırlanmıştır. İşletmelerin geneli itibariyle ortalama yem bitkisi ekiliş alanı 45.00 daa olup, toplam arazi varlığının %46.08'ini oluşturmaktadır. Gruplar itibariyle, yem bitkileri ekiliş alanı oranının en yüksek olduğu grup %55.75 ile 4. grup olup, bunu %51.20 ile 1.grup izlemektedir. Bununla birlikte işletme büyüklüğü arttıkça yem bitkileri ekiliş alanı artış göstermekte olup, yapılan Kruskal-Wallis testine göre, gruplar arasında yem bitkileri ekiliş alanı açısından ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 6-21 : İncelenen İşletmelerde Yem Bitkileri Ekiliş Alanı ve Toplam Arazi Varlığı İçindeki Payı (daa/işletme)

	İşletme Grupları (Baş)				Ortalama
	1.Grup (1-5)	2.Grup (6-10)	3.Grup (11-25)	4.Grup (26+)	
Yem Bitkileri Ekiliş Alanı(1)	29.86	38.10	53.84	83.15	45.00
Toplam Arazi Varlığı(2)	58.32	100.61	119.4	149.15	97.65
(1/2) (%)	51.20	37.87	45.09	55.75	46.08
Test Sonuçları					
Kruskal-Wallis testi					
Yem Bitkileri Ekiliş Alanı	P=0.007*				

* Kruskal –Wallis Testi sonucuna göre $p < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır.

6.3. Bitkisel Ürünler Üretim Durumu

Araştırma alanında bitkisel üretim deseninde çeşitliliğin olduğu ve işletmelerin geneli itibariyle mısır, pamuk, buğday ve fıstığın en çok üretilen bitkisel ürünler olduğu belirlenmiştir. Mısır arazisi toplam arazi varlığının %30.21'ini oluşturarak ilk sırada yer almakta, bunu sırasıyla %16.85 ile pamuk, %10.47 ile buğday ve %9.67 ile fıstık arazisi izlemektedir (Çizelge 6-22).

Çizelge 6-22: İncelenen İşletmelerde İşletme Başına Düşen Bitkisel Üretim Alanı ve Oransal Dağılımı(daa- %)

Ürünler	İşletme grupları (baş)									
	1.Grup		2.Grup		3.Grup		4.Grup		Genel	
	daa	%	daa	%	daa	%	daa	%	daa	%
Mısır	16.39	31.52	22.68	28.67	32.03	31.84	41.23	28.38	25.27	30.21
Fıstık	4.26	8.19	8.31	10.50	13.94	13.86	3.85	2.65	8.09	9.67
Şalgam	0.40	0.77	3.56	4.50	0.30	0.30	2.31	1.59	1.53	1.83
Yonca	1.29	2.48	5.28	6.67	2.58	2.56	12.23	8.42	4.03	4.82
Pamuk	7.20	13.85	17.81	22.51	14.67	14.58	22.44	15.44	14.09	16.85
Hıyar	0.08	0.15	0.67	0.85	-	-	-	-	0.23	0.27
Domates	1.37	2.63	5.92	7.48	3.30	3.28	-	-	3.12	3.73
Bağ	0.11	0.21	0.39	0.49	1.12	1.11	3.85	2.65	0.88	1.05
Kiraz	1.16	2.23	0.39	0.49	1.18	1.17	1.46	1.00	0.97	1.16
Zeytin	1.47	2.83	0.42	0.53	1.33	1.32	5.54	3.81	1.56	1.87
Karpuz	0.39	0.75	1.28	1.62	0.30	0.30	-	0.00	0.59	0.71
Erik	-	-	-	-	-	-	1.92	1.32	0.21	0.25
Biber	0.76	1.46	0.36	0.46	0.30	0.30	-	0.00	0.43	0.51
Patates	4.29	8.25	5.08	6.42	7.61	7.56	23.08	15.88	7.48	8.94
Şeftali	0.79	1.52	-	0.00	1.21	1.20	-	0.00	0.58	0.69
Arpa	5.13	9.87	3.72	4.70	6.27	6.23	2.85	1.96	4.77	5.70
Buğday	6.39	12.29	1.97	2.49	12.67	12.59	24.54	16.89	8.76	10.47
Yulaf	0.26	0.50	0.39	0.49	-	-	-	-	0.22	0.26
Fiğ	-	-	0.28	0.35	-	-	-	-	0.08	0.10
Çavdar	0.05	0.10	0.22	0.28	-	-	-	-	0.08	0.10
Armut	-	-	-	0.00	1.52	1.51	-	-	0.42	0.50
Elma	-	-	-	0.00	0.27	0.27	-	-	0.07	0.08
Bamya	0.21	0.40	0.17	0.21	-	-	-	-	0.12	0.14
Hasıl	-	-	0.21	0.27	-	-	-	-	0.06	0.07
Genel Toplam	52.00	100.00	79.11	100.00	100.60	100.00	145.30	100.00	83.64	100.00

İşletmelerin geneli itibariyle silajlık mısır için ortalama 25.27 daa yer ayrılırken, bu alan toplam yem bitkileri arazi varlığının %55.91'ini oluşturmaktadır. Bunu %19.38 pay (8.76 daa) ile buğday ve %10.58'lik pay(4.78 daa) ile arpa izlemektedir (Çizelge 6-23).

Çizelge 6-23: İncelenen İşletmelerde Yem Bitkileri Ekiliş Alanının Toplam Ekiliş Alanı İçindeki Payı (Daa/İşletme -%)

Yem Bitkileri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Mısır Silağı	16.39	54.89	22.68	59.53	32.03	59.48	41.23	49.58	25.27	55.91
Şalgam	0.40	1.34	3.56	9.34	0.30	0.56	2.31	2.78	2.16	4.78
Yonca	1.29	4.32	5.28	13.86	2.58	4.79	12.23	14.71	4.03	8.92
Arpa	5.13	17.18	3.72	9.76	6.27	11.64	2.85	3.43	4.78	10.58
Buğday	6.39	21.40	1.97	5.17	12.67	23.53	24.54	29.50	8.76	19.38
Yulaf	0.26	0.87	0.39	1.02	-	-	-	-	0.22	0.43
Fiğ	-	-	0.28	0.73	-	-	-	-	-	-
Çavdar	-	-	0.22	0.59	-	-	-	-	-	-
Hasıl	-	-	0.21	-	-	-	-	-	-	-
Genel Toplam	29.86	100.00	38.31	100.00	53.85	100.00	83.16	100.00	45.22	100.00

6.4. Besi Sığırılığı Üretim Dalının Teknik ve Ekonomik Özellikleri

Bu bölüm başlığı altında, işletmelerin teknik özellikleri *besi sığırı sayısı, besi süresi ve besi ortamı* olmak üzere 3 farklı grupta şekli esas alınarak incelenmiştir. İşletmelerin teknik özellikleri toplam sığır varlığı, sığırların besi başı yaş durumu, genotipi, uygulanan besi süresi, yem tüketim durumu, ahır tipi ve kapasitesi ile besi başı canlı ağırlığı, besi sonu canlı ağırlığı, ağırlık kazancı, günlük ortalama canlı ağırlık artışı, karkas ağırlığı, sıcak karkas randımanından oluşan besi performans ölçütleri açısından ortaya konmuştur.

6.4.1. İncelenen İşletmelerin Besi Sığırı Sayısı, Besi Süresi ve Besi Ortamı Gruplarına Göre Teknik Özellikleri

6.4.1.1. Toplam Sığır Varlığı

İncelenen işletmelerde genel ortalamaya göre besi sığırı sayısı (dana+tosun) 15.26 baş olarak bulunmuştur. Gruplar itibariyle ortalama besi sığırı sayısı ise (dana ve tosun) 3.73 ile 69.16 baş arasında değişmektedir (Çizelge 6-24).

İşletmeler arası karşılaştırma yapabilmek amacıyla, sürüde farklı yaş gruplarında yer alan hayvanların bir ortak birim altında olmasını sağlamak için tüm hayvanlar BBHB cinsinden hesaplanmıştır. Buna göre, BBHB cinsinden işletme başına 1. grupta 10.60, 2. grupta 19.92, 3. grupta 32.12 ve 4. grupta 69.66 baş hayvanın yer aldığı saptanmıştır. Ortalama işletme büyüklüğü BBHB cinsinden 25.72 baştır. İşletmelerin geneli itibariyle toplam sürü varlığı içerisinde ilk sırayı %39.59 ile inek almakta, bunu %29.66 ile dana ve %14.31 ile düve izlemektedir. İzmir ilinde gerçekleştirilen bir araştırmada da benzer bir duruma rastlanmıştır. İşletme büyüklüğü arttıkça, toplam sığır varlığı içinde besi sığırı varlığının da oransal olarak artış gösterdiği görülmektedir (Tümer vd,1999). Araştırmada yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre de, gerek besi sığırı varlığı, gerekse toplam sığır varlığı açısından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Elde edilen bu sonuçlara göre işletmelerin süt+besi işletmeleri olduğu anlaşılmıştır. Bu durum Türkiye’de besi sığırıcılığı işletme yapıları ile de paralellik göstermektedir. Genellikle besi sığırıcılığı, süt

sığırcılığı yanında bir yan faaliyet şeklinde yapılmaktadır. 2001 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre, işletmelerin %67.42'sinde (2073600 işletme) polikültür bir yapı görülmekte, bitkisel ve hayvansal üretim birlikte yürütülmektedir. Bunun yanı sıra sadece hayvancılık yapan işletme oranı ise %2.4'dür. Türkiye'de hayvancılık işletmeleri küçük ölçekli ve geleneksel üretimin yer aldığı aile işletmeleri özelliği göstermektedir. Halihazırda faaliyetini sürdüren besi sığırcılığı işletmelerinin %87'si 10 başın altında hayvana sahip bulunmaktadır (DPT, 2001a).

Çizelge 6-24: İncelenen İşletmelerde Toplam Sürü Varlığının Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı (BBHB)

İşletme Grupları	İnek	Düve	Gebe Düve	Dana+Tosun	Buzağı	Boğa	Toplam
1. Grup (1-5)							
Baş	4.84	2.13	2.58	3.73	2.42	0.05	15.80
BBHB	4.84	1.49	1.81	1.87	0.48	0.07	10.60
%	45.66	14.96	17.08	17.64	4.53	0.66	100.00
2. Grup (6-10)							
Baş	9.56	4.14	3.53	7.86	4.53	-	29.84
BBHB	9.56	2.90	2.47	3.93	0.91	-	19.92
%	47.99	14.56	12.40	19.73	4.57	-	100.00
3. Grup (11-25)							
Baş	14.09	7.06	5.91	15.39	5.27	0.03	47.99
BBHB	14.09	4.94	4.14	7.69	1.05	0.04	32.12
%	43.87	15.38	12.89	23.94	3.27	0.12	100.00
4. Grup (26+)							
Baş	17.62	12.85	6.92	69.16	7.31	-	116.94
BBHB	17.62	9.00	4.84	34.58	1.46	-	69.66
%	25.30	12.92	6.95	49.64	2.09	-	100.00
Genel							
Baş	10.18	5.25	4.25	15.26	4.37	0.03	36.82
BBHB	10.18	3.68	2.98	7.63	0.87	0.04	25.72
%	39.59	14.31	11.58	29.66	3.38	0.16	100.00
Test Sonuçları							
				Kruskal-Wallis Testi			
Toplam Sığır Varlığı				P=0.000*			
Besi Sığırı Varlığı				P=0.000*			

*Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Besi sığırcılığı faaliyetinde besiye alınan hayvan materyali yaşlara göre farklılık göstermektedir. Sığır besisi besiye alınan hayvanların yaşına göre genel olarak, 3-6 aylık *küçük yaşlı dana besisi*, 7-12 aylık *büyük yaşlı dana besisi*, *tosun veya düve besisi* (13-18 aylık) ve yaşlı *sığır (2 yaş üzeri) besisi* şeklinde sınıflandırılabilir (Çizelge 6-25). Besiciler tarafından gelişme hızının daha yüksek ve yemden yararlanmanın daha iyi olması nedeniyle erkek dana besisi tercih edilmektedir (Kaya, 1990). AB ülkelerinde etçi sığırların yanında süt sığırlarının damızlık dışı bırakılan erkek danaları da besiye alınmaktadır. Türkiye’de de besi materyali olarak çoğunlukla süt veya kombine verim yönlü genotiplerin damızlık dışı erkek danaları kullanılmaktadır.

Çizelge 6-25: Besi Sığırcılığında Sınıflandırma Esasları

Hayvanın Cinsi	Yaş (ay)
Dana Besisi	
- <i>Küçük Yaşlı Dana Besisi</i>	3-6 ay
- <i>Büyük Yaşlı Dana Besisi</i>	7-12 ay
- Tosun Besisi	13-18 ay
- Yaşlı Sığır Besisi	24 aydan büyük

Kaynak: A, KAYA., E.Ü.Zir.Fak. Zootečni Bölümü,
Kişisel Görüşme, İzmir, 2002.

6.4.1.2. Sığırların Besi Başı Yaş Durumu

Besi sığırcılığı işletmelerinin %51.67'sinde besiyeye alınma yaşının genellikle 7-12 ay arasında değiştiği belirlenmiştir (Çizelge 6-26). Üreticiler bunun nedenini, bu yaştaki hayvanların canlı ağırlık kazanma hızlarının yüksek olması olarak belirtmiştir. Bununla birlikte işletmelerin %32.50'sinin 3-6 aylık genç erkek dana besisine, %13.33'ünün 13-18 ay arası tosun ve %2.50'sinin de 24 aydan büyük yaşlı sığır besisine işletmelerinde yer verdiği belirlenmiştir (Çizelge 6-26). Besi sığırı grupları itibariyle yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre hayvanın besiyeye alınma yaşı itibariyle gruplar arası farklılığın istatistiksel açıdan da anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Ersöz (1988) tarafından yapılan araştırmada, besiyeye başlama yaşının ortalama olarak 16.80 ay olduğu ve işletmelerin ağırlıklı olarak tosun besisine yer verdikleri belirlenmiştir.

Besi başı yaşı besiyeye süresi grupları itibariyle incelendiğinde, kısa ve orta süreli besiyeye yapan işletmelerde ağırlıklı olarak 7-12 aylık hayvanlar besiyeye alınırken, uzun süreli besiyeye yapan işletmelerde ise 3-6 aylık hayvanların tercih edildiği görülmektedir.

Besi ortamı grupları itibariyle besiyeye başı yaşı incelendiğinde ise, ağırlıklı olarak 7-12 aylık hayvanların tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 6-26).

Çizelge 6-26: İncelenen İşletmelerin Hayvanların Besi Başı Yaşına Göre Dağılımı (%)

İşletme Grupları	Besi Başı Yaşı (ay)							
	3-6 ay		7-12 ay		13-18 ay		24 ay	
	n	%	N	%	n	%	n	%
	Besi Sığırı Sayısı Grupları							
1. Grup	14	36.84	21	55.26	2	5.26	1	2.63
2. Grup	13	36.11	15	41.67	7	19.44	1	2.78
3. Grup	10	30.30	18	54.55	5	15.15	-	-
4. Grup	2	15.38	8	61.54	2	15.38	1	7.69
	Besi Süresi Grupları							
1. Grup	2	8.70	14	60.87	5	21.74	2	8.70
2. Grup	10	23.26	26	60.47	6	13.95	1	2.33
3. Grup	27	50.00	22	40.74	5	9.26	-	-
	Besi Ortamı Grupları							
1. Grup	36	41.86	44	51.16	5	5.81	1	1.16
2. Grup	1	10.00	6	60.00	3	30.00	-	-
3. Grup	2	8.33	12	50.00	8	33.33	2	8.33
GENEL	39	32.50	62	51.67	16	13.33	3	2.50

Besi sığırcılığında hayvanın yaşı ile besi performansı ve dolayısıyla besinin karlılığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Arpacık,1999). İncelenen işletmelerde ortalama besiyeye başlama yaşı 9.63 ay olarak belirlenmiştir. Ancak besiyeye alma yaşı hayvan materyaline göre farklılık gösterebilmektedir. Küçük yaşlı erkek dana besisine yer veren işletmelerde besiyeye alma yaşı 4.39 ay, büyük yaşlı erkek dana besisi yaşı ise 10.78 ay olarak saptanmıştır. İşletmelerde büyük yaşlı sığır besisi yaşı ise ortalama 17.31 ay olarak belirlenmiştir. Besiyeye başlama yaşı işletmelerin karlılığı açısından önem taşımaktadır. Besiyeye başlama yaşı düşük olan işletmelerde besi materyalinin satın alma maliyeti düşük, yüksek olanlarda ise fazla olacaktır. Bu nedenle üreticiler açısından besiyeye alma yaşının düşük olması istenilen bir durumdur.

İşletmelerde ele alınan gruplar itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, besi sığırı sayısına göre yapılan gruplamaya göre işletme büyüklüğü arttıkça besiye başlama yaşının da arttığı görülmektedir. Büyük işletmelerde besiye başlama yaşı yüksek, küçük işletmelerde ise düşüktür.

Buna karşın besi süresi arttıkça besiye başlama yaşının azaldığı dikkati çekmektedir. Kısa zamanda fazla canlı ağırlık kazanmadan nakit ihtiyacını karşılama isteklerinden dolayı kısa süreli besi yapan işletmeler, orta ve uzun süreli besi yapan işletmelere oranla besiye başlama yaşını büyük tutmaktadır. Uzun süreli besi yapan işletmelerde ise uzun sürede yüksek canlı ağırlık kazancı elde etmek amaç olduğundan küçük yaştaki hayvanlar tercih edilmektedir.

6.4.1.3. Sığırların Genotipi

Beside kullanılan materyalin genotipi besinin karlılığını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Kültür ırkı hayvanlarda günlük ortalama canlı ağırlık artışı, besi sonu canlı ağırlığı ve karkas randımanı oldukça yüksek olduğundan üreticiler beside tercihlerini daha çok kültür ırkı hayvanlardan yana kullanabilmektedir. İncelenen işletmelerin %75.83'ünde besi materyali olarak kültür ırkı hayvanlar kullanılırken, bunu besi performans kriterleri bakımından kültür ırklarından sonra yer alan kültür melezi (yerli x kültür) hayvanlar izlemektedir (Arpacık,1999). İşletmelerin geneli itibariyle kültür melezi hayvanlar ile besicilik yapan işletme oranı %17.50'iken, yerli ırk hayvanlar ile besi yapan işletme

oranı ise %6.67'dir (Çizelge 6-27). İşletme büyüklüğü artarken yerli ırkla besi yapanların oranı azalmakta, kültür ırkları ile besi yapanların oranı ise yükselmektedir. Bununla birlikte, kısa, orta ve uzun süreli besi yapan işletmelerde kültür ırkının ağırlıklı olarak yer aldığı belirlenmiştir. Ahır ve ahır+mera besisi yapan işletmelerde kültür, mera besisi yapan işletmelerde ise kültür melezi hayvanlar ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Çizelge 6-27: İncelenen İşletmelerde Besiye Alınan Hayvanların Genotip Gruplarına Göre Dağılımı

İşletme Grupları	Besi Başı Yaşı (ay)					
	Yerli		Yerli xKültür		Kültür	
	n	%	n	%	n	%
	Besi Sığırı Sayısı Grupları					
1. Grup	4	10.53	8	21.05	26	68.42
2. Grup	3	8.33	9	25.00	24	66.67
3. Grup	1	3.03	4	12.12	28	84.85
4. Grup	-	-	1	7.69	12	92.31
	Besi Süresi Grupları					
1. Grup	3	13.04	9	39.13	11	47.83
2. Grup	1	2.33	6	13.95	36	83.72
3. Grup	4	7.41	6	11.11	44	81.48
	Besi Ortamı Grupları					
1. Grup	1	1.16	8	9.30	77	89.53
2. Grup	2	20.00	6	60.00	2	20.00
3. Grup	5	20.83	7	29.17	12	50.00
GENEL	8	6.67	21	17.50	91	75.83

6.4.1.4. Uygulanan Besi Süresi

İncelenen işletmelerde uygulanan besi süresi işletmeler ortalaması itibariyle 267.08 gündür. Bir diğer ifade ile yetiştiricilerin uzun süreli besi olarak ifade edilen 240 günden fazla sürede besiye işletmelerinde yer verdikleri belirlenmiştir (Çizelge 6-28).

Ersöz (1988) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuç elde edilmiş, ortalama besi süresinin 273.30 gün olduğu saptanarak işletmelerde genelde uzun süreli besinin yapıldığı ifade edilmiştir.

Çizelge 6-28: İncelenen İşletmelerde Uygulanan Besi Süresi (Gün)

İşletme Grupları	n	Besi Süresi Xort.	S	Min.	Max.
Besi Sığırı Sayısı Grupları					
1. Grup	38	254.47	133.65	90.00	630.00
2. Grup	36	264.72	157.58	90.00	720.00
3. Grup	33	281.21	175.41	60.00	720.00
4. Grup	13	274.62	163.79	90.00	600.00
Besi Süresi Grupları					
1. Grup	23	95.21	14.73	60.00	120.00
2. Grup	43	193.25	29.74	140.00	240.00
3. Grup	54	399.07	134.14	270.00	720.00
Besi Ortamı Grupları					
1. Grup	86	311.04 ^b	152.06	90.00	720.00
2. Grup	10	183.00 ^a	113.53	90.00	450.00
3. Grup	24	144.58 ^a	86.38	60.00	360.00
GENEL	120	267.08	154.76	60.00	720.00

a Duncan testi sonucuna göre birbirine benzer grupları göstermektedir.

b Duncan testi sonucuna göre farklı grubu göstermektedir.

Besi sığırı sayısı gruplarına göre, işletmelerin besi süresinin birbirine yakın değerinde olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan varyans analizi sonucuna göre besi süresi açısından besi sığırı sayısı gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 6-29). Besi süresi gupları açısından durum değerlendirildiğinde ise, gruplar arası farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Besi ortamı grupları açısından da gruplar arası farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu, bu farklılığın ahır besisi yapan işletmelerden kaynaklandığı belirlenmiştir (Çizelge 6-29).

Çizelge 6-29: İncelenen İşletmelerde Besi Süresi(gün)Test Sonuçları

	Kruskal Wallis Testi	One –Way Anova Testi
	Besi Süresi	Besi Sığırı Sayısı Grupları
-		F Değeri = 0.185 P=0.906
Besi Süresi Grupları		
P=0.000*		-
Besi Ortamı Grupları		
-		F Değeri = 15.503 P=0.000**

* Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

**One-Way Anova Testine göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

6.4.1.5. Yem Tüketim Durumu

Bu bölümde incelenen işletmelerin rasyonda yem çeşitlerine yer verme durumu (Çizelge 6-30), hayvan başına toplam yem tüketimi (kuru madde üzerinden) (Çizelge 6-31, Çizelge 6-32), ile bunlara ilişkin istatistik test sonuçları (Çizelge 6-33) verilmiştir.

İncelenen işletmelerde yemin rasyonda yer alma durumu değerlendirildiğinde, günlük yem rasyonunda kesif yem olarak besi yemine yer veren işletmelerin oranının yaklaşık %46.15 ile %90.00 arasında olduğu, bunu %10.00 ile %69.23 arasında arpanın izlediği, kaba yem olarak mısır silajına yer verenlerin oranının ise, %20.00-74.42 düzeyinde olduğu, bunu ise %60.47 ile %100.00 oranında samanın izlediği görülmektedir (Çizelge 6-30).

İşletmelerde ortalama toplam yem tüketimi kuru madde bazında hayvan başına 15.17 kg olarak hesaplanmıştır. Hayvan başına tüketilen günlük toplam yoğun yem miktarı 5.28 kg iken, kaba yem miktarı ise 9.89 kg bulunmuştur (Çizelge 6-31). Toplam yem tüketiminin %65.18'sini kaba yemler, %34.82'sini ise yoğun yemler oluşturmaktadır. İşletmeler ortalamasına göre, yoğun yem içerisinde ilk sırayı %20.48 ile besi yemi, kaba yemler içerisinde ise ilk sırayı mısır silajı (%20.43) almaktadır (Çizelge 6-32). Özkan ve Erkuş (2003) tarafından yapılan araştırmada, hayvanlara verilen günlük yem rasyonunun %52.90'ını kaba yem ve %47.10'unu ise yoğun yemlerin oluşturduğu ve kaba yemlerden %23.50 ile samanın, yoğun yemlerden ise %21.30 ile besi yeminin günlük yem rasyonunda ağırlıklı olarak yer aldığı belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde hayvanların besi başı ve besi sonu canlı ağırlıkları dikkate alındığında teorik olarak tüketebilecekleri günlük KM miktarı işletmelerin geneli itibarıyla besi süresi boyunca normal koşullar altında 8.78 kg olarak hesaplanmıştır (Ek Çizelge 12). Araştırmada bulunan değer (15.17 kg) ise normal tüketim sınırlarının üstündedir. Bu

durumun başlıca nedeni, yem tüketim bilgilerinin üretici beyanına dayanmasıdır.

İncelenen işletmelerde toplam yem tüketiminde besi yemi, mısır silajı ve saman önemli bir yer almaktadır. Toplam yem tüketiminin %20.51'ini ve toplam yoğun yem tüketiminin ise %58.91'ini besi yemi oluşturmaktadır. Üreticiler besi yeminin hayvanlara hızlı canlı ağırlık kazandırmasından dolayı toplam yem rasyonu içinde en yüksek payı aldığını ifade etmişlerdir.

Üreticiler tarafından turşu olarak ifade edilen mısır silajı ise hayvan başına ortalama 3.10 kg tüketilmekte olup, toplam yem tüketiminin %20.43'ünü ve toplam kaba yem tüketiminin ise %31.34'ünü oluşturmaktadır. Mısır silajının süt sığırlarında süt verimi açısından en önemli yem olduğunu ifade eden üreticiler, son zamanlarda besi sığırcılığında hayvanının gelişiminde ve hızlı canlı ağırlık kazandırmasında etkili olmasından dolayı mısır silajının tercih edildiğini belirtmişlerdir.

Toplam yem tüketiminin %19.64'ünü ve toplam kaba yem tüketiminin ise %30.13'ünü oluşturan ve kullanılan kaba yemler içerisinde mısır silajından sonra ikinci sırayı alan saman ise hayvan başına 2.98 kg olarak tüketilmiştir.

Tüm gruplar itibariyle toplam kaba yemin toplam yem tüketimi içerisinde yoğun yeme göre daha fazla bir yer tuttuğu görülmektedir.

Besi sığırı sayısı grupları itibariyle, toplam yem tüketiminin en fazla olduğu grup 3. grup, en düşük olduğu grup ise 1. gruptur. Ancak hayvan sayıları farklı olmasına karşın gruplar arasında toplam yem miktarlarının birbirine yakın değerlerde olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum besi süresi ve besi ortamı grupları içinde sözkonusudur. Nitekim, en yüksek toplam yem tüketimi 15.82 kg/baş ile uzun süreli beside iken, en düşük toplam yem tüketimi ise 14.11 ile orta süreli beside yer almaktadır. Besi süresi arttıkça toplam yoğun yemin azaldığı (sanayii yemi; besi yemi, pamuk tohumu küspesi, buğday (dane), mısır, arpa, çavdar, yulaf), bunun yerini kaba yemlerin aldığı görülmektedir. Kısa süreli beside toplam yem tüketiminde %44.72 pay alan yoğun yemin, uzun süreli beside payının %31.04 olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kısa süreli beside toplam kaba yem miktarı toplam yem tüketiminin %55.28'sini oluştururken, bu oran uzun süreli beside %68.96 olarak gerçekleşmiştir.

Besi ortamı gruplarına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında ise, besi süresi gruplarına benzer bir durum ile karşılaşılmıştır. Ahır besisinde en düşük olan toplam yoğun yem tüketiminin ahır+mera besisinde en yüksek, buna bağlı olarak toplam kaba yem tüketiminin ahır besisinde en yüksek ve ahır+mera besisinde ise en düşük olduğu dikkati çekmektedir. Ahır besisinde toplam yem tüketiminin %32.34'ünü yoğun yemler oluştururken, %67.66'sını kaba yemler oluşturmaktadır. Ahır+mera besisinde ise toplam yem tüketiminin %43.36'sını yoğun yemler, %56.64'ünü ise kaba yemler oluşturmaktadır.

Gruplar itibariyle hayvan başına yem tüketimine ilişkin istatistiksel test sonuçları ise Çizelge 6-33'de verilmiştir. Buna göre, besi sığırı sayısı grupları itibariyle besi yemi, pamuk tohumu küspesi, arpa, kepek ve şalgamda gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Besi süresi gruplarına bakıldığında ise besi yemi, saman, kepek, kuru ot, pancar küspesi ve yonca miktarı bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Besi ortamı gruplarında ise, yoğun yemlerden besi yemi, arpa, kaba yemlerden ise kuru ot, saman, mısır silajı ve yonca miktarı bakımından gruplar arası farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 6-30: İncelenen İşletmelerin Rasyonda Yem Çeşitlerine Yer Verme Durumuna Göre Dağılımı (%)

İşletme Grupları	Besi yemi	Pamuk Tohumu Küspesi	Buğday	Mısır (dane)	Arpa	Çavdar	Yulaf	Saman	Kepek	Kuru Ot	Mısır Silajı	Pancar Küspesi	Şalgam	Yonca
Besi Sığırı Sayısı Grupları														
1. Grup	60.53	2.63	21.05	2.63	57.89	-	5.26	65.79	10.53	13.16	71.05	42.11	7.89	18.42
2. Grup	83.33	5.56	8.33	-	36.11	2.78	-	66.67	8.33	11.11	61.11	19.44	13.89	22.22
3. Grup	84.85	6.06	21.21	6.06	63.64	-	3.03	66.67	33.33	9.09	69.70	30.56	-	24.24
4. Grup	46.15	30.77	38.46	15.38	69.23	-	-	76.92	53.85	7.69	53.85	53.85	-	7.69
Besi Süresi Grupları														
1. Grup	91.30	4.35	17.39	-	65.22	-	4.35	86.96	4.35	60.87	56.52	8.70	-	4.35
2. Grup	79.07	6.98	25.58	4.65	62.79	2.33	2.33	60.47	23.26	4.65	69.77	34.88	2.33	18.60
3. Grup	77.78	9.26	14.81	5.56	55.56	-	1.85	64.81	25.93	3.70	66.67	44.44	12.96	29.63
Besi Ortamı Grupları														
1. Grup	77.91	9.30	22.09	4.65	59.30	-	3.49	62.79	25.58	-	74.42	43.02	9.30	27.91
2. Grup	90.00	-	-	-	10.00	-	-	100.00	-	40.00	20.00	-	-	-
3. Grup	87.50	4.17	16.67	4.17	54.17	4.17	-	75.00	12.50	37.50	54.17	16.67	-	4.17
GENEL	80.83	7.49	19.16	4.16	54.16	0.83	2.50	68.33	20.83	10.83	65.83	34.16	6.67	20.83

Çizelge 6-31: İncelenen İşletmelerde Hayvan Başına Yem Tüketimi (kg/baş) (Kuru Madde Üzerinden)

İşletme Grupları	Besi yemi	Pamuk Tohumu Küspesi	Buğday	Mısır (dane)	Arpa	Çavdar	Yulaf	Toplam Yoğun Yem	Saman	Kepek	Kuru Ot	Mısır Silajı	Pancar Küspesi	Şalgam	Yonca	Toplam Kaba Yem	Toplam Yem
Besi Sığırı Sayısı Grupları																	
1. Grup	2.92	0.13	0.45	0.03	1.34	-	0.08	4.95	2.97	0.24	0.66	3.47	1.13	0.39	0.74	9.61	14.56
2. Grup	3.56	0.17	0.19	-	0.94	0.11	-	4.97	3.28	0.22	1.08	2.78	0.44	0.56	1.81	10.17	15.14
3. Grup	3.45	0.15	0.45	0.09	1.97	-	0.06	6.18	2.85	0.73	0.58	3.21	1.15	0.30	1.15	9.97	16.15
4. Grup	1.54	0.46	0.77	0.15	1.92	-	-	4.85	2.54	0.54	0.08	2.62	1.46	2.31	0.23	9.77	14.62
Besi Süresi Grupları																	
1. Grup	5.04	0.22	0.52	-	1.13	-	0.09	7.00	4.17	0.09	1.96	1.96	0.39	-	0.09	8.65	15.65
2. Grup	2.65	0.12	0.42	0.05	1.49	0.09	0.02	4.84	2.63	0.42	0.30	3.28	0.88	0.16	1.60	9.27	14.11
3. Grup	2.65	0.22	0.35	0.07	1.57	-	0.04	4.91	2.76	0.52	0.48	3.44	1.28	1.26	1.17	10.91	15.82
Besi Ortamı Grupları																	
1. Grup	2.56	0.23	0.44	0.06	1.45	-	0.06	4.80	2.33	0.49	-	3.64	1.19	0.87	1.53	10.05	14.85
2. Grup	4.40	-	-	-	0.40	-	-	4.80	6.50	-	2.10	1.10	-	-	-	9.70	14.50
3. Grup	4.54	0.08	0.46	0.04	1.92	0.17	-	7.21	3.88	0.25	2.63	2.00	0.58	-	0.08	9.42	16.63
GENEL	3.11	0.18	0.41	0.05	1.46	0.03	0.04	5.28	2.98	0.40	0.70	3.10	0.97	0.63	1.12	9.89	15.17

Çizelge 6-32: İncelenen İşletmelerde Günlük Yem Rasyonu (Kuru Madde Üzerinden) (%)

İşletme Grupları	Besi Yemi	Pamuk Tohumu Küspesi	Buğday	Mısır (Dane)	Arpa	Çavdar	Yulaf	Toplam Yoğun Yem Mik.	Samam	Kepek	Kuru Ot	Mısır Silajı	Pancar Küspesi	Şalgam	Yonca	Toplam Kaba Yem Mik.	Toplam Yem Mik.
Besi Sığırı Sayısı Grupları																	
1. Grup	20.06	0.89	3.09	0.21	9.21	-	0.55	34.01	20.43	1.63	4.52	23.87	7.77	2.71	5.06	65.99	100.00
2. Grup	23.52	1.12	1.26	-	6.21	0.73	-	32.83	21.65	1.47	7.16	18.35	2.94	3.67	11.93	67.17	100.00
3. Grup	21.36	0.93	2.79	0.56	12.20	-	0.37	38.27	17.64	4.50	3.57	19.89	7.13	1.88	7.13	61.73	100.00
4. Grup	10.53	3.15	5.27	1.03	13.13	-	-	33.18	17.36	3.68	0.53	17.89	10.00	15.79	1.58	66.82	100.00
Besi Süresi Grupları																	
1. Grup	32.20	1.41	3.32	-	7.22	-	0.58	44.72	26.67	0.56	12.50	12.50	2.50	-	0.56	55.28	100.00
2. Grup	18.78	0.85	2.98	0.35	10.56	0.64	0.14	34.29	18.62	2.97	2.14	23.23	6.26	1.15	11.34	65.71	100.00
3. Grup	16.75	2.98	2.21	0.44	9.93	-	0.25	31.04	17.44	3.28	3.04	21.78	8.08	7.96	7.38	68.96	100.00
Besi Ortamı Grupları																	
1. Grup	17.23	1.57	2.98	0.39	9.79	-	0.39	32.34	15.69	4.87	-	24.52	8.01	5.85	10.30	67.66	100.00
2. Grup	30.34	-	-	-	2.76	-	-	33.10	44.82	-	14.48	7.59	-	-	-	66.90	100.00
3. Grup	27.32	0.50	2.76	0.25	11.53	1.00	-	43.36	23.31	1.50	15.79	12.03	3.51	-	0.48	56.64	100.00
GENEL	20.48	1.21	2.69	0.33	9.61	0.22	0.27	34.82	19.66	2.64	4.61	20.43	6.37	4.12	7.35	65.18	100.00

**Çizelge 6-33: İncelenen İşletmelerde Hayvan Başına Yem Tüketimine İlişkin Test Sonuçları
(Kuru Madde Üzerinden)**

	İşletme Grupları					
	Besi Sığırı Sayısı Grupları		Besi Süresi Grupları		Besi Ortamı Grupları	
	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi
Yoğun Yemler						
Besi yemi	-	F Değeri =2.253 P=0.086*	-	F Değeri =9.234 P=0.000*		F Değeri =7.807 P=0.001*
Pamuk tohumu küspesi	P=0.015**	-	P=0.761	-	P=0.448	-
Buğday	P=0.129	-	P=0.491	-	P=0.251	-
Mısır (dane)	P=0.108	-	P=0.527	-	P=0.785	-
Arpa	P=0.071***	-	P=0.335	-	P=0.037**	-
Çavdar	P=0.506	-	P=0.408	-	P=0.135	-
Yulaf	P=0.485	-	P=0.807	-	P=0.547	-
Toplam Yoğun Yem Miktarı	-	-	-	-	-	-
Kaba Yemler						
Saman	P=0.887	-	P=0.049**	-	P=0.000**	-
Kepek	P=0.002**	-	P=0.098***	-	P=0.105	-
Kuru Ot	P=0.924	-	P=0.000**	-	P=0.000**	-
Mısır Silajı (Turşu)	P=0.696	-	P=0.168	-	P=0.002**	-
Pancar Küspesi	P=0.107	-	P=0.042**	-	P=0.186	-
Şalgam	P=0.096***	-	P=0.154	-	P=0.187	-
Yonca	P=0.456	-	P=0:039**	-	P=0.008**	-
Toplam Kaba Yem Miktarı	-	-	-	-	-	-
Genel Toplam	-	-	-	-	-	-

* One – Way Anova testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır. ** Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

*** Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.10$ için anlamlıdır.

Hayvancılık işletmelerinde yem masrafları toplam masrafların %70-80'ini oluşturmaktadır. Bu nedenle işletmelerde yemlerin temin yerleri oldukça önem taşımaktadır. İşletmelerin %93.33'ü (112 adet) yemini hem işletme içinden hem de işletme dışından sağlarken, yemini sadece işletme içinden sağlayanların oranı %1.67'dir (2 adet). Bunun yanında, yemini sadece dışarıdan temin eden işletme sayısı 6 adet olup, toplam işletme sayısının %5.00'lik kısmını oluşturmaktadır (Çizelge 6-34). Bu sonuçlar doğrultusunda işletmelerin, kendi ürettiği yemi yeterli bulmayıp, dışarıdan yem alarak bu açığı kapattıkları ifade edilebilir. Ayrıca, üreticilerin sanayi yeminin (yoğun yem) besicilikte besi performansı üzerinde oldukça etkili olduğunu bilmeleri, üreticileri kendi yem üretimleri dışında işletme dışından yem almaya yöneltmiştir.

Çizelge 6-34: İncelenen İşletmelerde Yem Temin Yerlerine Göre İşletme Sayısı ve Oransal Dağılımı(%)

	İşletme Grupları (baş)									
	1. grup	%	2. grup	%	3. grup	%	4. grup	%	Genel	%
İşletme içi	-	-	1	2.77	1	3.03	-	-	2	1.67
İşletme dışı	2	5.26	2	5.56	1	3.03	1	7.69	6	5.00
Her ikisi	36	94.74	33	91.67	31	93.94	12	92.31	112	93.33
Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

6.4.1.6. Ahr Tipleri ve Kapasitesi

Besi sığırcılığı işletmelerinde bakım ve barındırma koşulları hayvan sağlığını ve verim düzeyini doğrudan etkilemekte bu nedenle yetiştiricilik açısından uygun koşulların sağlanması zorunlu olmaktadır. Aksi takdirde beraberinde ekonomik kayıplar olabilmektedir

(Kaya,1990). İncelenen işletmelerde yer alan ahır tipleri, ahır kapasite kullanım durumu ve bazı genel özellikleri Çizelge 6-35, Çizelge 6-36 ve Çizelge 6-37’de verilmiştir. İncelenen işletmelerin %61.00’inde ahır tipinin yarı açık sistem olduğu, bunu %31.00 oranında kapalı ahır sisteminin, %15.00’lik düşük bir oranla da açık ahır sisteminin izlediği dikkati çekmektedir. Üreticiler son yıllarda çevrede yaşanan hırsızlık olaylarından dolayı açık ahır sistemini tercih etmediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 6-35: İncelenen İşletmelerde Ahır Tipleri(Adet -%)

Ahır Tipleri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Kapalı Ahır	18	58.06	1	3.23	8	25.81	4	12.90	31	31.00
Yarı Açık Ahır	13	21.31	28	45.90	19	31.15	1	1.64	61	61.00
Açık Ahır	5	33.33	2	13.33	4	26.67	4	26.67	15	15.00
Kapalı+ Yarı Açık Ahır	2	20.00	4	40.00	1	10.00	3	30.00	10	10.00
Kapalı+ Açık Ahır	-	-	1	33.33	1	33.33	1	33.33	3	3.00

İşletmelerin toplam ahır alanı gruplar itibariyle 247.39 - 1399.23 m² arasında değişirken genel ortalamaya göre 618.03 m² olarak hesaplanmıştır. Hayvan başına düşen toplam ahır alanı ise 68.15 m² ile 21.17 m² arasında değişmekte olup, 1.grup işletmelerde en yüksek, 4.grup işletmelerde ise en düşüktür. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre, hayvan başına düşen ahır kapasitesine göre gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Araştırma alanında toplam ahır kapasitesi ise, 11.97 baş ile 71.69 baş arasında değişmekte olup, ortalama kullanılan ahır kapasitesi ise

23.23 baş olarak hesaplanmıştır. Toplam ahır kapasitesi bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İşletmelerde ahır kapasitesi kullanım oranı %30.33 ile %92.17 arasında değişmektedir. Yapılan Kruskal-Wallis testinin sonucuna göre ahır kapasitesi kullanım oranları açısından gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Kapalı bağlı sistemli ahırlarda yer alan durak sayısı 17.36-55.61 adet arasında değişmekte olup, işletmeler ortalaması 28.31 olarak bulunmuştur. Ancak durak sayısı açısından gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İncelenen işletmelerde padok sayısı gruplar itibariyle 1.82 ile 10.38 arasında değişmekte olup, ortalama padok sayısı 3.67 olarak hesaplanmıştır. Padok sayısı bakımından gruplararası farklılık ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

İşletmelerdeki ortalama kapalı ahır kapasitesi 13.89 baş, yarı açık ahır kapasitesi 21.69 baş ve açık ahır kapasitesi ise 7.23 baş olarak hesaplanmıştır. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre her üç ahır kapasitesindeki gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. İşletme başına düşen ortalama besi sığırı sayısı 14.80 baş olarak dikkate alınır, ahırlarda genel kapasite kullanım oranı %63.71 iken, geri kalan %36.39'lük kısım atıl kapasiteyi oluşturmaktadır. Son dönemlerde hayvan alım fiyatlarının yüksek olması üreticiler tarafından kapasitenin yeterince kullanılmama nedeni olarak gösterilmiştir.

Çizelge 6-36: İncelenen İşletmelerde Ahır Kapasite Kullanım Durumu

	İşletme Grupları				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Toplam Ahır Alanı (m ²)	247.39	393.03	982.58	1399.23	618.03
Toplam Ahır Kapasitesi (Baş)	11.97	17.25	23.61	71.69	23.23
Kullanılan Ahır Kapasitesi (Baş)	3.63	7.75	15.15	66.08	14.80
Hayvan Başına Düşen Ahır Alanı (m ²)	68.15	50.71	64.86	21.17	41.76
Kapasite Kullanım Oranı (%) (baş)	30.33	44.93	64.17	92.17	63.71
Test Sonuçları					
Kruskal Wallis Testi					
Toplam Ahır Alanı (m ²)	P=0.000*				
Toplam Ahır Kapasitesi (Baş)	P=0.000*				
Hayvan Başına Düşen Ahır Alanı (m ²)	P=0.000*				
Kapasite Kullanım Oranı (%) (baş)	P=0.000*				

*Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır

Çizelge 6-37: İncelenen İşletmelerde Yer Alan Ahırların Bazı Genel Özellikleri

Ahır Özellikleri	İşletme Grupları				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Durak Sayısı (adet) ⁴	17.36	28.59	29.89	55.61	28.31
Padok Sayısı (adet) ⁵	1.82	2.23	4.72	10.38	3.67
Kapalı Ahır Kapasitesi(baş)	10.26	4.92	13.52	50.31	13.89
Yarı Açık Ahır Kapasitesi(baş)	10.44	27.44	31.15	14.62	21.69
Açık Ahır Kapasitesi (baş)	3.63	4.03	5.00	32.31	7.23
Test Sonuçları					
Kruskal-Wallis Testi					
Durak Sayısı (adet)	P=0.037*				
Padok Sayısı (adet)	P= 0.284				
Kapalı Ahır Kapasitesi(baş)	P=0.013*				
Yarı Açık Ahır Kapasitesi(baş)	P=0.004*				
Açık Ahır Kapasitesi (baş)	P=0.038*				

*Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

⁴ Durak; kapalı-bağlı besi ahırlarında bulunan bireysel yatma yerleridir.

⁵ Padok; açık veya yarı açık serbest ahır sistemlerinde belli sayıda birbirine yakın büyüklükte hayvanın barındırıldığı durak içermeyen büyük bölmelerdir.

6.4.1.7. Besi Performans Ölçütleri

Bu bölümde işletmelerde besi başı canlı ağırlığı, besi sonu canlı ağırlığı, ağırlık kazancı, günlük ortalama canlı ağırlık artışı, karkas ağırlığı ve sıcak karkas randımanını ifade eden besi performans ölçütlerine yer verilmiştir.

Besi başı canlı ağırlığı(BBCA); hayvanın besiyeye başlarken sahip olduğu canlı ağırlığı ifade etmektedir (Kılıç,1996; Arpacık,1999). İşletmelerin geneli itibariyle ortalama BBCA, 216.50 kg olarak hesaplanmıştır. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle BBCA'nın işletme büyüklüğü ile birlikte artış gösterdiği belirlenmiştir. 1-5 baş arası besi sığırına sahip işletmelerde 210.26 kg olan BBCA, 26 baş ve üzeri besi sığırına sahip işletmelerde 254.62 kg olarak hesaplanmıştır. Buna karşın besi süresi grupları itibariyle uzun süreli beside 204.25 kg olan BBCA'nın en düşük, orta süreli beside ise 237.67 ile en yüksek olduğu belirlenmiştir. Ahır+mera besisinde 212.50 kg olan BBCA'nın, ahır besisinde 218.02 BBCA ile en yüksek değerde olduğu saptanmıştır. Gruplar arası farklılık ise önemsiz bulunmuştur (Çizelge 6-38(a)).

Besi Sonu Canlı Ağırlığı (BSCA), işletmeler ortalaması itibariyle 485.60 kg olarak bulunmuştur. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle BSCA değerlendirildiğinde, 465.55 kg ile küçük işletmelerde en düşük, 516.31 kg ile büyük işletmelerde ise en yüksek değerdedir.

İşletmelerin besi süresi gruplarına göre yapılan değerlendirmede ise, besi süresi arttıkça BSCA'nın arttığı görülmektedir. Buna göre kısa süreli besi yapan işletmelerde 314.74 kg ile en düşük BSCA, 580.85 kg ile uzun süreli besi yapan işletmelerde en yüksek BSCA hesaplanmıştır.

Besi ortamı gruplarında ise, ahır besisinde 536.51 kg ile en yüksek BSCA elde edilirken, ahır+mera besisinde ise 336.83 kg ile en düşük BSCA hesaplanmıştır. BSCA açısından, besi süresi ve besi ortamı grupları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunurken, besi sığırı grupları açısından ise anlamlı bulunmamıştır. Besi süresi gruplarına göre, BSCA'nda farklılığa neden olan grubu belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonucuna göre, farklılığın her üç gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir. Besi ortamı gruplarındaki farklılığın ise ahır+mera besisi yapan işletmelerden kaynaklandığı belirlenmiştir. 3. gruptaki ahır+mera besisi işletmelerinde BSCA değeri en düşük olup 336.83 kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 6-38(a)).

Ağırlık kazancı,(AK) besi sonu canlı ağırlığından besi başı canlı ağırlığının çıkarılmasıyla elde edilen değerdir. İşletmeler ortalaması itibariyle ortalama ağırlık kazancı 269.10 kg olarak bulunmuştur. AK, besi sığırı sayısı gruplarında birbirine yakın değerler almakla birlikte, küçük işletmelerde (1. grup), 255.29 kg ile en düşük, büyük işletmelerde ise 287.18 kg ile en yüksek değerdedir. Ancak yapılan Kruskal-Wallis testine göre ağırlık kazancı açısından gruplar arası farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Besi süresi gruplarında ise, kısa süreli besi yapan işletmelerde en düşük AK, uzun süreli beside ise en yüksek AK değeri olduğu belirlenmiştir. Buna göre kısa süreli beside AK 109.09 kg, uzun süreli beside ise, 376.60 kg olarak gerçekleşmiştir. Bu grupta yapılan Kruskal-Wallis analizi sonucunda gruplararası farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır.

Besi ortamı itibariyle AK değerlendirildiğinde ise, ahır besisinde 318.49 kg ile en yüksek değer, ahır+mera besisinde ise 124.33 kg ile en düşük değer olduğu saptanmıştır. Buna bağlı olarak gruplar arasında yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre, farklılık istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur (Çizelge 6-38(a)).

Başpınar (2001), tarafından yapılan bir araştırmada ise, besi sonu canlı ağırlığının 550.20 kg ile 650.70 kg. arasında değiştiği, ağırlık kazancının ise ortalama 226.15 kg olduğu saptanmıştır.

Günlük ortalama canlı ağırlık artışı (G0CAA), besiye alınan hayvanın besiye alınma tarihinden, kesim için satış zamanına kadar geçen besi süresi boyunca elde ettiği toplam ağırlık artışının besi süresine bölünmesi ile hesaplanmaktadır. İşletmelerin geneli itibariyle gocaa 1078.87 gr iken, besi sığırı sayısı gruplarında en yüksek olarak 1. grupta, en düşük olarak 2. grupta belirlenmiştir. Buna karşın G0CAA'nın uzun süreli beside 1003.00 gr ile en düşük, orta süreli beside ise 1150.58 gr ile en yüksek olduğu saptanmıştır. Besi ortamı grupları itibariyle ahır

besisinde 1115.55 gr ile en yüksek, ahır+mera besisinde ise 957.79 gr ile en düşük olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-38(b)).

Karkas ağırlığı (KA); hayvanın tüm sakatları, baş, ayaklar, kuyruk ve deri ayrıldıktan sonra kalan kemikli gövdenin ağırlığıdır. Besi sığırcılığı yapan işletmelerde karkas ağırlığının yüksek olması istenilen bir durumdur. İncelenen işletmelerde ortalama karkas ağırlığının, 254.90 kg olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte gruplar itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, besi sığırı sayısı gruplarında işletme büyüklüğü arttıkça elde edilen karkas ağırlığının da artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Bununla birlikte besi süresi grupları itibariyle kısa süreli beside 167.21 kg ile en düşük karkas ağırlığı elde edilirken, uzun süreli beside ise 303.20 kg ile en yüksek karkas ağırlığının elde edildiği belirlenmiştir. Besi ortamı gruplarında ise ahır besisinde 281.15 kg ile en yüksek, 178.63 kg ile ahır +mera besisinde ise en düşük karkas ağırlığının olduğu saptanmıştır (Çizelge 6-38(b)).

Sıcak Karkas Randımanı(SKR); kasaplık bir sığırın hemen kesim sonrasında kesim ağırlığına göre ne kadar karkas verdiğinin yüzde olarak ifadesidir (Arpacık, 1999). İşletmelerin geneli itibariyle sıcak karkas randımanı %52.43 olarak saptanmıştır. Ele alınan gruplar itibariyle sıcak karkas randımanının birbirine yakın oranda olduğu görülmektedir (Çizelge 6-38(b)).

İncelenen işletmelerde besi performans ölçütlerine ilişkin gruplararası farklılığı ortaya koyan test sonuçları Çizelge 6-39'da

verilmiştir. Besi sığırı sayısı ve besi ortamı gruplarında, BBKA bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmaz iken, besi süresi gruplarında anlamlı bulunmuştur. Farklılığa neden olan grubu belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonucuna göre, farklılığın orta süreli besi yapan işletmelerden kaynaklandığı, kısa ve uzun süreli besi gruplarının ise birbirine yakın değerlerde olduğu belirlenmiştir. En yüksek BBKA 237.67 kg ile orta süreli besi yapan işletmelerde gerçekleşmiştir.

İşletmelerde GOCAA bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır. Karkas ağırlığı bakımından ise besi sığırı sayısı grupları arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmaz iken, besi süresi ve besi ortamı gruplarında farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Besi süresi gruplarında yapılan Duncan testi sonucuna göre farklılığın tüm gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bununla birlikte besi ortamı gruplarında yapılan Duncan testine göre mera ve ahır+mera besisinin birbirine benzer gruplar olduğu, farklılığın ahır besisinden kaynaklandığı belirlenmiştir. En yüksek karkas ağırlığı 281.15 kg ile ahır besisi yapan işletmelerde bulunmuştur.

Sıcak karkas randımanı bakımından ise ele alınan gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Tokat ilinde yapılan bir araştırmanın sonucuna göre besi ölçütleri incelendiğinde bbca, 192.40 kg, goca 818 gr olarak hesaplanmıştır

(Karkacier,1991). Başpınar (2001) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise besi sığırı grupları itibariyle besi başı ağırlığının 324.05 kg ile 328.95 kg, karkas ağırlığının 550.20 kg ile 650.70 kg, günlük ortalama canlı ağırlık artışının 1.30 kg ile 1.42 kg olduğu, sıcak karkas randımanının ise %55.72 ile %57.03 arasında değişen oranlarda gerçekleştiği belirtilmiştir. Tömek (1975), karkas randımanını Siyah Alacalarda %56.5 olarak hesaplamıştır.

Çizelge 6-38(a): İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütleri

İşletme Grupları	BBCA				BSCA				AK			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
Besi Sığırı Sayısı Grupları												
1. Grup (n=38)	210.26	89.84	50.00	400.00	465.55	159.83	200.00	650.00	255.29	123.47	70.00	600.00
2. Grup (n=36)	204.44	71.53	100.00	360.00	474.25	162.94	250.00	650.00	269.81	170.25	90.00	600.00
3. Grup (n=33)	221.82	63.07	90.00	350.00	509.00	179.09	170.00	600.00	287.18	176.34	70.00	550.00
4. Grup (n=13)	254.62	69.11	150.00	400.00	516.31	120.98	321.00	550.00	261.19	116.57	113.00	500.00
Besi Süresi Grupları												
1. Grup (n=23)	205.65 ^a	61.11	50.00	350.00	314.74 ^a	76.38	170.00	482.00	109.09	36.51	70.00	200.00
2. Grup (n=43)	237.67 ^b	81.00	90.00	400.00	458.47 ^b	111.57	250.00	662.00	220.80	65.37	70.00	400.00
3. Grup (n=54)	204.25 ^a	75.37	60.00	400.00	580.85 ^c	154.60	300.00	650.00	376.60	151.64	150.00	600.00
Besi Ortamı Grupları												
1. Grup (n=86)	218.02	82.65	50.00	400.00	536.51 ^b	152.99	200.00	600.00	318.49	144.86	70.00	600.00
2. Grup (n=10)	213.00	63.42	150.00	350.00	409.50 ^b	120.31	270.00	650.00	196.50	120.35	90.00	500.00
3. Grup (n=24)	212.50	55.66	150.00	350.00	336.83 ^a	88.78	170.00	584.00	124.33	52.17	70.00	234.00
GENEL	216.50	76.08	50.00	400.00	485.60	162.10	170.00	650.00	269.10	152.17	70.00	600.00

^aDuncan Testi sonucuna göre aynı harfleri taşıyan gruplar arası fark önemsiz,

^bDuncan Testi sonucuna göre farklı harfleri taşıyan gruplar arası fark önemlidir.

Çizelge 6-38(b): İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütleri

İşletme Grupları	GOCAA				KA				SKR			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
Besi Sığırı Sayısı Grupları												
1. Grup (n=38)	1086.16	405.78	333.00	1122.00	242.00	84.17	102.00	216.00	51.86	1.14	49.00	55.00
2. Grup (n=36)	1066.50	322.43	315.00	1143.00	249.78	87.05	125.00	317.00	52.58	2.06	48.00	58.00
3. Grup (n=33)	1084.58	442.85	333.00	1200.00	267.39	91.89	80.00	310.00	52.61	2.09	47.00	58.00
4. Grup (n=13)	1077.31	348.08	333.00	1250.00	275.08	65.47	164.00	324.00	53.23	2.35	51.00	58.00
Besi Süresi Grupları												
1. Grup (n=23)	1145.39	373.41	333.00	1222.00	167.21 ^a	47.03	80.00	280.00	52.70	2.44	47.00	58.00
2. Grup (n=43)	1150.58	337.99	389.00	1143.00	241.70 ^b	60.80	125.00	300.00	52.63	1.63	50.00	57.00
3. Grup (n=54)	1003.00	412.70	315.00	1200.00	303.20 ^c	81.06	150.00	320.00	52.17	1.82	48.00	58.00
Besi Ortamı Grupları												
1. Grup (n=86)	1155.55	407.56	315.00	1250.00	281.15 ^b	80.14	102.00	300.00	52.38	1.64	48.00	58.00
2. Grup (n=10)	1105.70	212.14	900.00	1250.00	214.60 ^a	63.57	140.00	331.00	52.40	2.17	50.00	58.00
3. Grup (n=24)	957.79	383.57	333.00	1160.00	178.63 ^a	53.42	80.00	327.00	52.63	2.57	47.00	58.00
GENEL	1078.87	383.15	315.00	1250.00	254.90	85.34	80.00	331.00	52.43	1.89	47.00	58.00

^aDuncan Testi sonucuna göre aynı harfleri taşıyan gruplar arası fark önemsiz,

^bDuncan Testi sonucuna göre farklı harfleri taşıyan gruplar arası fark önemlidir.

Çizelge 6-39: İncelenen İşletmelerde Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Test Sonuçları

Fiziki Girdi Düzeyleri	İşletme Grupları					
	Besi Sığırı Grupları		Besi Süresi Grupları		Besi Ortamı Grupları	
	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi
BBCA	-	F değeri=1.549 P= 0.206	-	F değeri=2.671 P= 0.073**	P=0.942	-
BSCA	-	F değeri=30.596 P= 0.596	-	F değeri= 36.870 P= 0.000*	-	F değeri= 20.993 P= 0.000
AK	P=0.930	-	P=0.000***	-	P=0.000***	-
GOCAA	P=0.981	-	P=0.202	-	P=0.168	-
KA	P=0.493	-	-	F değeri= 33.323 P=0.000*	-	F değeri=19.756 P= 0.000*
SKR	P=0.202	-	P=0.126	-	P=0.008***	-

* One-Way Anova Testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

** One-Way Anova Testi sonucuna göre $p < 0.10$ için anlamlıdır.

*** Kruskal-Wallis Testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

İncelenen işletmelerde genotip grupları itibariyle besi performans ölçütleri incelendiğinde, BBKA en düşük olan grubun yerli (187.50 kg), en yüksek olan grubun ise kültür genotipleri olduğu görülmektedir (Çizelge 6-40 (a), Çizelge 6-40 (b)). BSKA, yerli ırklarda 326.12 kg ile en düşük, kültür genotiplerinde ise 524.12 kg ile en yüksek değerdedir. AK, bakımından yine kültür ırkları, diğer ırklardan daha yüksek değerler almıştır (298.85 kg).

GOCAA ise kültür ırklarında 1136.90 gr ile en yüksek, 695.62 gr ile yerli ırklarda ise en düşük değerdedir. Kültür ırklarının GOCAA'nın yerli genotiplere göre daha fazla olması genotip özelliklerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Bir diğer ifade ile kültür ırkları yerli ırklara kıyasla hızlı canlı ağırlık artışı sağlamaktadır.

Besi ölçütlerinden KA ve SKR'e değerlerine bakıldığında, kültür ırklarının ön plana çıktığı belirlenmiştir. Nitekim, kültür ırklarında KA 276.29 kg, sıcak karkas randımanı ise %52.78 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 6-40(a): İncelenen İşletmelerde Genotip Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler

Genotip Grupları	BBCA				BSCA				AK			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
Yerli (n=8)	187.50	44.32	50.00	250.00	326.12	104.13	170.00	500.00	138.63	77.38	80.00	250.00
Kültür Melezi (n=91)	189.52	68.29	100.00	400.00	379.47	155.45	200.00	650.00	189.95	150.13	70.00	600.00
Kültür (n=21)	225.27	78.37	60.00	360.00	524.12	122.73	240.00	650.00	298.85	129.76	70.00	500.00
Genel (n=120)	216.50	76.08	50.00	400.00	485.60	162.10	170.00	650.00	269.10	152.17	70.00	600.00

Çizelge 6-40 (b): İncelenen İşletmelerde Genotip Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler

Genotip Grupları	GOCAA				KA				SKR			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
Yerli (n=8)	695.62	206.62	315.00	926.00	163.37	54.33	80.00	255.00	49.88	1.89	47.00	53.00
Kültür Melezi (n=91)	973.38	340.48	857.00	1250.00	197.10	64.61	102.00	331.00	51.90	0.99	50.00	58.00
Kültür (n=21)	1136.90	382.05	980.00	1150.00	276.29	80.54	120.00	324.00	52.78	1.86	50.00	53.00
Genel (n=120)	1078.87	383.15	315.00	1250.00	254.90	85.34	80.00	331.00	52.43	1.89	47.00	58.00

Besi başı yaşı grupları itibariyle besi performans ölçütleri Çizelge 6-41(a) ve Çizelge 41 (b)'de yer almaktadır. 3-6 aylık genç hayvanlarda BBKA en düşük (157.17 kg), 18+ üzeri yaşlı hayvanlarda ise en yüksek (283.33 kg) değerdedir. Bu değerlerin farklılığı hayvanların yaşı ile canlı ağırlık değerleri ilişkisinin doğru orantılı olmasından kaynaklanmaktadır.

BSCA, en yüksek değerini besi başı yaşı 3-6 ay arası hayvanlarda 501.05 kg ile almakta, bunu besi başı yaşı 7-12 ay olan hayvanlar izlemektedir (492.01 kg). BSCA bakımından en düşük değerini ise besi başı yaşı 18 ay ve üzeri olan hayvanlarda olduğu hesaplanmıştır (429.33 kg).

AK, BSCA'ndaki duruma benzer şekilde besi başı yaşı arttıkça azalmaktadır. Bunun nedeninin genç hayvanların yaşlı hayvanlara nazaran daha hızlı canlı ağırlık artışı sağlamaları ve ayrıca besi sürelerinin daha uzun olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

GOCAA ise 7-12 aylık danaları besiye alan işletmelerde 1124.59 gr ile en yüksektir. Bunun nedeninin, hayvanların özellikle 7-12 aylık dönemde hızlı canlı ağırlık artışı sağlaması ve yaş ilerledikçe bu artışın azalan oranlarda devam etmesi olduğu söylenebilir. İncelenen işletmelerde KA ve SKR ise, besiye başlama yaşı arttıkça azalmaktadır.

Çizelge 6-41(a): İncelenen İşletmelerde Besi Başı Yaşı Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler

Besi Başı Yaşı Grupları	BBCA				BSCA				AK			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
3-6 ay (n=39)	157.17	54.38	50.00	300.00	501.05	190.52	150.00	650.00	343.87	187.53	90.00	550.00
7-12 ay (n=62)	241.45	69.20	100.00	400.00	492.01	157.36	170.00	590.00	250.56	121.96	100.00	600.00
12-18 ay (n=16)	251.87	65.03	150.00	400.00	433.69	90.86	300.00	589.00	181.81	77.04	99.00	363.00
18+ (n=13)	283.33	76.37	200.00	350.00	429.33	156.01	272.00	584.00	146.00	81.90	70.00	234.00
GENEL	216.50	76.08	50.00	400.00	485.60	162.10	150.00	650.00	269.10	152.17	70.00	600.00

Çizelge 6-41(b): İncelenen İşletmelerde Besi Başı Yaşı Grupları İtibariyle Besi Performans Ölçütlerine İlişkin Değerler

Besi Başı Yaşı Grupları	GOCAA				KA				SKR			
	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.	Xort	S	Min.	Max.
3-6 ay (n=39)	1026.89	371.12	315.00	1100.00	257.90	98.87	102.00	310.00	55.33	0.99	48.00	53.00
7-12 ay (n=62)	1124.59	358.54	333.00	1250.00	257.58	83.46	80.00	308.00	55.13	1.25	47.00	55.00
12-18 ay (n=16)	1030.63	230.90	556.00	1100.00	240.18	56.86	156.00	331.00	52.24	2.58	51.00	58.00
18+ (n=13)	1066.67	251.66	800.00	1150.00	239.00	91.70	144.00	327.00	51.41	2.08	53.00	57.00
GENEL	1078.87	383.15	315.00	1250.00	254.90	85.34	80.00	331.00	52.43	1.89	47.00	58.00

6.4.2. İncelenen İşletmelerin Besi Sığırı Sayısı Gruplarına Göre Ekonomik Özellikleri

6.4.2.1 İncelenen İşletmelerin Genel Sosyo-Ekonomik Yapısı

6.4.2.1.1. Nüfus ve İşgücü Durumu

İncelenen işletmelerde ortalama nüfus 4.68 kişi olarak bulunmuştur (Çizelge 6-42). Toplam nüfusun %51.71'ini erkek, %48.29'unu kadın nüfus oluşturmaktadır.

Aile işgücü potansiyelini EİB cinsinden belirlemek amacıyla Çizelge 6-43 hazırlanmıştır. EİB cinsinden ortalama işgücü 4.32 kişi olarak bulunmuştur. İşletmeler ortalamasına göre erkek nüfus 2.28, kadın nüfus ise 2.04 EİB olarak belirlenmiştir. Buna göre aile işgücü potansiyelinin %52.78'ini erkek, %47.22'sini ise kadın nüfus oluşturmaktadır.

Aile işgücü potansiyelinin EİG cinsinden durumu irdelendiğinde, işletmeler ortalamasına göre aile işgücü potansiyelinin 1296.00 EİG olduğu, bunun %52.78'ini erkek, %47.22'sini ise kadın nüfusun oluşturduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-44).

İncelenen işletmelerde geneli itibariyle toplam işgücü kullanımı 1232.95 EİG olarak hesaplanmıştır (Çizelge 6-45). İşletmede kullanılan toplam işgücünün %14.38'inin ise besi sığırcılığı faaliyetinde kullanıldığı belirlenmiştir (Çizelge 6-46).

Toplam kullanılan aile işgücü, toplam ücretli işgücü($p=0.187$) ve besicilikte kullanılan aile işgücü bakımından($p=0.421$) gruplar arası farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, besicilikte kullanılan yabancı işgücü($p=0.001$) açısından ise anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 6-42: İncelenen İşletmelerde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşletme Grupları (baş)	0-6 Yaş			7-14 yaş			15-49 Yaş			50+ Yaş			Toplam				
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	%	K	%	T
1. Grup (1-5)	0.18	0.05	0.23	0.29	0.32	0.61	1.34	1.47	2.81	0.45	0.37	0.82	2.18	50.58	2.13	49.42	4.31
2. Grup (6-10)	0.14	0.14	0.28	0.28	0.11	0.39	1.33	1.53	2.86	0.53	0.44	0.97	2.25	50.90	2.17	49.10	4.42
3. Grup (11-25)	0.24	0.09	0.33	0.36	0.33	0.69	1.21	1.21	1.42	0.72	0.70	1.42	2.54	52.16	2.33	47.84	4.87
4. Grup (26+)	0.15	0.08	0.23	0.46	-	0.46	2.00	2.08	4.08	0.54	0.38	0.92	3.00	54.15	2.54	45.85	5.54
Genel	0.18	0.09	0.27	0.33	0.23	0.56	1.38	1.48	2.86	0.56	0.48	1.04	2.42	51.71	2.26	48.29	4.68

Çizelge 6-43: İncelenen İşletmelerde Aile İşgücü Potansiyelinin (EİB) Yaşlara Göre Dağılımı

İşletme Grupları	7-14 Yaş		15-49 Yaş		50+ Yaş		Toplam(EİB)		
	E	K	E	K	E		E	K	T
1. Grup	0.15	0.16	1.34	1.10	0.34	0.19	1.82	1.45	3.27
2. Grup	0.04	0.02	1.78	1.69	0.18	0.08	2.00	1.78	3.78
3. Grup	0.01	0.01	2.16	2.04	0.13	0.06	2.30	2.11	4.41
4. Grup	0.01	0.00	4.31	4.25	0.07	0.02	4.39	4.27	8.66
Genel	0.06	0.06	2.02	1.88	0.21	0.10	2.28	2.04	4.32

Çizelge 6-44: İncelenen İşletmelerde Aile İşgücü Potansiyelinin Cinsiyete Göre Dağılımı(EİG)

İşletme Grupları	7-14 Yaş				15-49 Yaş				50+Yaş				Toplam(EİG)		
	E		K		E		K		E		K		E	K	T
	EİG	%	EİG	%	EİG	%	EİG	%	EİG	%	EİG	%			
1. Grup	45.00	4.59	48.00	4.89	402.00	40.98	330.00	33.64	102.00	10.40	57.00	5.81	546.00	435.00	981
2. Grup	12.00	1.06	6.00	0.53	534.00	47.09	507.00	44.71	54.00	4.76	24.00	2.12	600.00	534.00	1134
3. Grup	3.00	0.23	3.00	0.23	648.00	48.98	612.00	46.26	39.00	2.95	18.00	1.36	690.00	633.00	1323
4. Grup	3.00	0.12	0.00	0.00	1293.00	49.77	1275.00	49.08	21.00	0.81	6.00	0.23	1317.00	1281.00	2598
Genel	18.00	1.27	18.00	1.28	606.00	46.76	564.00	43.52	63.00	4.86	30.00	2.31	684.00	612.00	1296

Çizelge 6-45: İncelenen İşletmelerde İşgücü Kullanımı

İşletme Grupları	Aile İşgücü Potansiyeli (EİG)	İşletmede Kullanılan Aile İşgücü (EiG)			Kullanılmayan Aile İşgücü (EİG)	Ücretli İşgücü (EİG)	İşletmede Kullanılan Toplam İşgücü (EİG)
		Besi Sığırçılığı	Diğer Faaliyetler	Toplam			
1. Grup	981.00	144.97	676.41	821.38	159.62	287.08	1108.46
2. Grup	1134.00	136.98	632.78	769.76	364.24	411.21	1180.97
3. Grup	1323.00	151.28	557.69	708.97	614.03	566.80	1275.77
4. Grup	2598.00	206.48	641.92	848.40	1749.60	789.26	1637.66
Genel	1296.00	150.36	626.94	777.30	518.70	455.65	1232.95

Çizelge 6-46: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırılığı Üretim Faaliyetinde İşgücü Kullanımı

İşletme Grupları	Aile İşgücü		Ücretli İşgücü		Besi Sığırılığında Kullanılan Toplam İşgücü (1)		İşletmede Kullanılan Toplam İşgücü(2)	Besi Sığırılığının Payı (1/2)	
	EİG	%	EİG	%	EİG	%		EİG	%
1.grup	144.97	94.46	8.50	5.54	153.47	100.00	1108.46	13.85	
2.grup	136.98	95.30	6.76	4.70	143.74	100.00	1180.97	12.17	
3.grup	151.28	77.37	44.24	22.63	195.52	100.00	1275.77	15.33	
4.grup	206.48	70.25	87.44	29.75	293.92	100.00	1637.66	17.95	
Genel	150.97	85.14	26.36	14.86	177.33	100.00	1232.95	14.38	

İncelenen işletmelerde besi sığırcılığı faaliyetinde kullanılan işgücünün yapılan işin niteliğine göre dağılımı incelendiğinde genelde işgücü kullanımının (EİB cinsinden 4.01 saat) %70.82'sini yemlemenin oluşturduğu, bunu %20.20 ile bakım işlerinin (ahır temizliği ve su verme) izlediği görülmektedir. Hayvan başına işgücü kullanımı işletmelerin geneli itibariyle 0.27 saat (16 dakika) olarak hesaplanmış, hayvan sayısı arttıkça kullanılan işgücünün azaldığı belirlenmiştir (Çizelge 6-47). Özkan ve Erkuş (2003) tarafından yapılan bir araştırmada da benzer bir sonuç elde edilmiş, hayvan başına kullanılan işgücü 0.26 saat (15.8 dakika) olarak bulunmuştur.

Çizelge 6-47: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Üretim Dalında Günlük İşgücü Kullanımı (EİB)

Günlük İşler	İşletme Grupları				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Yemleme	2.78	2.69	3.00	3.00	2.84
Bakım	0.63	0.50	1.06	1.54	0.81
Otlatma	0.24	0.14	0.22	0.56	0.23
Diğer	0.18	-	0.18	0.15	0.13
Toplam Kullanılan Saat	3.83	3.33	4.46	5.25	4.01
Hayvan Başına Kullanılan Saat	1.06	0.43	0.29	0.08	0.27
%	72.58	80.78	67.26	57.14	70.82
	16.45	15.02	23.77	29.33	20.20
	6.27	4.20	4.93	10.67	5.74
	4.70	0.00	4.04	2.86	3.24
	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

6.4.2.1.2. Sermaye Miktarı ve Kompozisyonu

Tarım işletmelerinde sermaye miktarı ve kompozisyonu yapılan faaliyetin sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir. Bu nedenle bu bölümde besi sığırı sayısı gruplarına göre sermaye miktarı ve kompozisyonu ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur. Ele alınan

işletmelerin sermaye miktar ve kompozisyonu belirlenirken. sermayenin fonksiyonlarına göre sınıflandırılması esas alınmıştır (Aras,1988).

Aktif Kalemlerin Yapısı

İncelenen işletmelerde aktif sermaye, arazi varlığı, toprak varlığı, bina varlığı, bitki varlığı ve tarla demirbaşı, hayvan varlığı, alet-makine varlığından oluşmaktadır. Sermaye kompozisyonu içerisinde yer alan pasif kalemler ise, borçlar ve kira ve ortakçılıkla tutulan arazinin değerinden oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde sermaye kompozisyonu izelge 6-48, dekara düşen sermaye miktarı izelge 6-49 ve sermaye miktarının oransal dağılımı ise izelge 6-50’de verilmiştir.

Aktif sermaye içerisinde arazi varlığı %75.48 bir payla ilk sırada yer almaktadır. Arazi varlığı işletmeler ortalamasına göre %75.48 olup, en yüksek pay %81.05 ile birinci grup işletmelerde bulunmuştur. Bununla birlikte işletme arazisinin dekarına düşen arazi varlığı ise, 2753.76 milyon TL olarak bulunmuştur.

Toprak ışlahı varlığı, sulama kanalı, sulama havuzu, artezyen ve sulama kuyusundan oluşmakta olup, aktif sermaye içinde %2.55 oranında bir pay almaktadır. İncelenen işletmelerde birim alana düşen toprak ışlahı varlığı 93.07 milyon TL olup, bu oranın işletme büyüklüğü ile doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir.

Bina varlığı ise, işletmenin sahip olduğu bina, ahır, ağıl, kümes, saya, ambar, samanlık, depo ve silaj çukurundan oluşmakta olup, toplam

aktif içerisinde işletmeler ortalaması olarak %20.50 oranında bir pay almakta, toprak varlığının ardından ikinci sırada yer almaktadır. İşletmelerde birim alana düşen bina varlığı 747.85 milyon TL olup, gruplar açısından bir değerlendirme yapıldığında en yüksek değer ikinci grup işletmelere ait olduğu görülmektedir.

Meyve ağaçları ve meyvesiz ağaçlarının yer aldığı bitki varlığı, toplam aktif içerisinde %10.21 oranında yer almakta ve toplam aktif içerisinde üçüncü sırada bulunmaktadır. Tarla demirbaşı ise tarlaya atılan tohum, fide, gübre ve büyümekte olan tarla bitkilerinden oluşmakta, toplam aktif içerisinde %0.35 oranında yer almaktadır. İşletmeler ortalaması olarak bitki varlığı 372.70 milyon TL, tarla demirbaşı ise 12.90 milyon TL olarak hesaplanmıştır.

İşletme varlığı, hayvan, alet-makine, ambar ve kasa mevcudu ve alacaklardan oluşmakta olup, toplam aktif içerisinde % 24.52 oranında yer almaktadır.

Hayvan varlığı, toplam aktifin %13.71'ini oluşturmaktadır. Hayvan sermayesinin işletme varlığı içindeki payı %55.92 oranındadır. İşletme arazisinin dekarına düşen hayvan varlığı ise işletmeler ortalamasına göre 500.39 milyon TL olup, dördüncü grupta en yüksektir.

Alet ve makine varlığının toplam aktif içerisindeki payı işletmeler ortalaması itibariyle %8.27 dir. Gruplar itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, toplam aktif içerisinde en yüksek payı dördüncü grup, en düşük payı ise üçüncü grup almaktadır.

Aktif kalemler içerisinde yer alan ambar varlığı, satışa arz edilecek ürünler, gübre, ilaç, tohum, fide, akaryakıt ve hayvan yeminden oluşmaktadır. Ambar varlığı toplam aktif içerisinde işletmeler ortalaması itibariyle %2.11 oranında yer almaktadır. Gruplar açısından bir değerlendirme yapıldığında, ambar varlığının toplam aktif içindeki payının en yüksek dördüncü grupta, en düşük payın ise birinci grupta olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre. sermaye kompozisyonu içerisinde en yüksek payın %75.48 ile arazi varlığı olduğu, bunu %24.52 ile işletme varlığının izlediği belirlenmiştir (Çizelge 6-50).

Çizelge 6-48: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Kompozisyonu(Milyon TL)

Sermaye Unsurları	İşletme Grupları (baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Arazi Varlığı					
-Toprak Varlığı	85504.21	124361.1	219121.2	226076.9	149134.7
-Toprak Islahı Varlığı	3580.26	5998.61	14109.09	21000.00	9088.33
- Bina Varlığı	36522.37	69229.17	94672.73	135307.7	73027.5
- Bitki Varlığı	38947.37	26327.78	45242.42	34346.15	36394.17
- Tarla Demirbaşı	1517.987	1325.29	1290.78	246.23	1259.92
Arazi Varlığı Toplamı	166072.2	227242.00	374436.2	416977.00	268904.6
İşletme Varlığı					
- Hayvan Varlığı	19904.84	33316.50	56798.94	156421.46	48863.52
- Alet-Makine Varlığı	14995.26	26244.72	33587.58	70143.08	29457.33
- Ambar Varlığı	3290.95	5683.68	7893.22	24099.46	7528.65
- Kasa Mevcudu ve Alacaklar	644.73	366.66	1219.39	8115.38	1528.66
İşletme Varlığı Toplamı	38835.78	65611.56	99499.13	258779.4	87378.16
AKTİF TOPLAMI	204907.98	292853.56	473935.33	675756.38	356282.76
-Borçlar	110.52	-	-	269.23	64.16
-Kira ve Ortakçılıkla Tutulan Arazi Değeri	581.05	481.38	767.27	761.53	621.91
-Özsermaye	204216.41	292372.18	473168.06	674725.62	355596.69
PASİF TOPLAMI	204907.98	292853.56	473935.33	675756.38	356282.76

Çizelge 6-49: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Kompozisyonu(Milyon TL/daa)

Sermaye Unsurları	İşletme Grupları(baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Arazi Varlığı					
-Toprak Varlığı	1466.12	1236.07	1835.19	1515.77	1527.24
-Toprak Islahı Varlığı	61.39	59.62	118.17	140.80	93.07
-Bina Varlığı	626.24	688.09	792.90	907.19	747.85
-Bitki Varlığı	667.82	261.68	378.91	230.28	372.70
-Tarla Demirbaşı	26.03	13.17	10.81	1.65	12.90
Arazi Varlığı Toplamı	2847.60	2258.64	3135.98	2795.69	2753.76
İşletme Varlığı					
- Hayvan Varlığı	341.30	331.15	475.70	1048.75	500.39
- Alet-Makine Varlığı	257.12	260.86	281.30	470.29	301.66
- Ambar Varlığı	56.43	56.49	66.11	161.58	77.10
- Kasa Mevcudu ve Alacaklar	11.06	3.64	10.21	54.41	15.65
İşletme Varlığı Toplamı					
AKTİF TOPLAMI	665.91	652.14	833.32	1735.03	894.80
-Borçlar	1.90	-	-	1.81	0.66
-Kira ve Ortakçılıkla Tutulan Arazi Değeri	9.96	4.78	6.43	5.11	6.37
-Özsermaye	654.05	647.36	826.89	1728.11	887.77
PASİF TOPLAMI	665.91	652.14	833.32	1735.03	894.80

Çizelge 6-50: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Sermaye Miktarının Oransal Dağılımı(%)

Sermaye Kalemleri	İşletme Grupları (baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Arazi Varlığı					
-Toprak Varlığı	41.73	42.47	46.23	33.46	41.86
-Toprak Islahı Varlığı	1.75	2.05	2.98	3.11	2.55
-Bina Varlığı	17.82	23.64	19.98	20.02	20.50
-Bitki Varlığı	19.01	8.99	9.55	5.08	10.21
-Tarla Demirbaşı	0.74	0.45	0.27	0.04	0.35
Arazi Varlığı Toplamı	81.05	77.60	79.01	61.71	75.48
İşletme Varlığı					
- Hayvan Varlığı	9.71	11.38	11.98	23.15	13.71
- Alet-Makine Varlığı	7.32	8.96	7.09	10.38	8.27
- Ambar Varlığı	1.61	1.94	1.67	3.57	2.11
- Kasa Mevcudu ve Alacaklar	0.31	0.13	0.26	1.20	0.43
İşletme Varlığı Toplamı	18.95	22.40	20.99	38.29	24.52
AKTİF TOPLAMI					
-Borçlar	0.05	-	-	0.04	0.02
-Kira ve Ortakçılıkla Tutulan Arazi Değeri	0.28	0.16	0.16	0.11	0.17
-Özsermaye	99.66	99.84	99.84	99.85	99.81
PASİF TOPLAMI	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Pasif Kalemlerin Yapısı

İncelenen işletmelerde pasif kalemlerini; borçlar, kira ve ortakçılıkla tutulan arazi değeri ve özsermaye oluşturmaktadır. Toplam pasif içerisinde borçların oranı işletmeler ortalaması itibariyle %0.02 iken, özsermaye oranı ise %99.81 olarak gerçekleşmiştir.

Kira ve ortakçılıkla tutulan arazinin değeri toplam pasif içerisinde işletmeler ortalaması itibariyle %0.17 oranında yer almaktadır.

Toplam pasif içerisinde özsermayenin en yüksek olarak dördüncü grupta, en düşük olarak birinci grupta olduğu belirlenmiştir. Dekara düşen özsermaye miktarı ise 887.770 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda işletmelerin faaliyetlerini kendi özsermayeleri ile sürdürdükleri ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerin %33.33'ü hayvancılık kredisi kullanırken %66.67'si kredi kullanmamaktadır (Çizelge 6-51). Alınan kredi, çoğunlukla yem ve damızlık hayvan temini için kullanılmaktadır. Kredi kullanımının genel olarak düşüklüğünün daha çok işletmelerin gerek kredi alımı öncesi gerekse kredi alımı sonrası yaşadıkları sorunlardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu nedenle, incelenen işletmelere kredi kullanırken karşılaştıkları sorunlara ilişkin soru yöneltilmiş, işletmelerin en önemli sorununun %57.14 ile faizlerin yüksekliği olduğu ifade edilmiştir. Bunu %19.05 ile bürokratik işlemlerin fazlalığı ve %10.71 ile kredi miktarının yetersizliği izlemektedir (Çizelge 6-52). Büyük işletmeler çoğunlukla

Ziraat Bankasından kredi kullanmaktadır. Bu işletmeler Ziraat Bankasının kendilerinden istedikleri teminatı gösterebilmekte, ancak küçük üreticiler bu konuda güvence verememektedir. Küçük üreticiler çoğunlukla Tarım Kredi Kooperatiflerinden kredi ihtiyacını karşılamaktadır. Krediler nakdi ya da çoğunlukla hayvancılık için gerekli olan yem ve damızlık süt ineği şeklinde aynı olarak da verilmektedir.

Çizelge 6-51: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Kredi Kullanıp-Kullanmama Durumu (%)

Kredi-Kullanıp-Kullanmama Durumu	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Evet (n=40)	7	17.50	15	37.50	13	32.50	5	12.50	40	33.33
Hayır (n=80)	31	38.75	21	26.25	20	25.00	8	10.00	80	66.67
Genel Toplam	38	31.67	36	30.00	33	27.50	13	10.83	120	100.00

Çizelge 6-52: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlar (%)

Sorunlar	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Faizlerin yüksekliği	14	29.17	14	29.17	15	31.25	5	10.42	48	57.14
Bürokratik İşlemlerin fazlalığı	4	25.00	5	31.25	6	37.50	1	6.25	16	19.05
Kredi Miktarı yetersizliği	1	11.11	3	33.33	3	33.33	2	22.22	9	10.71
Kredi zamanı	1	14.29	1	14.29	5	71.43	-	-	7	8.33
Diğer	1	25.00	3	75.00	-	-	-	-	4	4.77
Genel Toplam	21	25.00	26	30.95	29	34.52	8	9.52	84	100.00

6.4.2.2.İncelenen İşletmelerin Bütünsel Olarak Analizi

6.4.2.2.1.Toplam Brüt Üretim Değeri

Toplam Brüt Üretim Değeri, işletmenin bitkisel ve hayvansal ürünler üretim değerinden oluşmaktadır. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle toplam brüt üretim değeri Çizelge 6-53'de verilmiştir. Toplam brüt üretim değeri 20437.59 milyon TL ile 113733.03 milyon TL arasında değişmektedir.

İşletmelerin geneli itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, besi sığırcılığının brüt üretim değerinin %50.41 oranı ile ilk sırada yer aldığı, bunu %29.30 ile süt sığırcılığının izlediği görülmektedir. Bitkisel üretim ise tüm işletme gruplarında toplam brüt üretim değerinden en az payı almaktadır. İşletmelerin geneli itibariyle *yarı ihtisaslaşmış besi+süt işletmeleri* olduğu ortaya çıkmaktadır. İşletmelerde dekara düşen brüt üretim değeri ise 350.44 milyon TL ile 762.54 milyon TL arasında olup, işletmelerin geneli itibariyle 570.97 milyon TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6-53: İncelenen İşletmelerde Toplam Brüt Üretim Değeri ve Oransal Dağılımı (Milyon TL-%)

Faaliyet Geliri	İşletme Grupları (baş)				Genel
	1. grup	2. grup	3. grup	4. grup	
Besi Sığırcılığı	9181.04	21956.59	39336.57	72376.15	28106.13
Süt Sığırcılığı	5994.84	18443.11	22441.33	25239.38	16336.93
Bitkisel Üretim	5261.71	12107.25	15517.55	16117.50	11311.77
TBÜD	20437.59	52506.95	77295.45	113733.03	55754.83
TBÜD/daa	350.44	521.89	647.37	762.54	570.97
	%				
Besi Sığırcılığı	44.92	41.82	50.89	63.64	50.41
Süt Sığırcılığı	29.33	35.13	29.03	22.19	29.30
Bitkisel Üretim	25.75	23.06	20.08	14.17	20.29
Toplam Brüt Üretim Değeri	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

6.4.2.2.2. Toplam Brüt Hasıla

Toplam Brüt Hasıla, brüt üretim değeri, işletme dışı tarımsal gelir ve konut kira bedelinden oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde brüt hasıla gruplar itibariyle, 20987.96 milyon TL ile 114760.72 TL arasında değişmektedir (Çizelge 6-54). İşletmelerin geneli itibariyle brüt hasıla 56447.11 milyon TL olup, toplam brüt hasılanın %98.77'ini brüt üretim değeri, %1.23'ünü konut kira bedeli oluşturmaktadır. Dekara düşen brüt hasıla 359.88 milyon TL ile 769.43 milyon TL arasında değişmekte olup, işletmelerin geneli itibariyle 578.06 milyon TL'dir.

Çizelge 6-54: İncelenen İşletmelerde Toplam Brüt Hasıla ve Oransal Dağılımı (Milyon TL)

	İşletme Grupları				Genel
	1. grup	2. grup	3. grup	4. grup	
Brüt Üretim Değeri	20437.59	52506.95	77295.45	113733.03	55754.83
İşletme Dışı Tarımsal Gelir	-	-	-	-	-
Konut Kira Bedeli	550.37	627.22	794.55	1027.69	692.28
TBH	20987.96	53134.17	78090.00	114760.72	56447.11
TBH/daa	359.88	528.12	654.02	769.43	578.06
	%				
Brüt Üretim Değeri	97.38	98.82	98.98	99.10	98.77
İşletme Dışı Tarımsal Gelir	-	-	-	-	-
Konut Kira Bedeli	2.62	1.18	1.02	0.90	1.23
Toplam Brüt Hasıla	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

6.4.2.3. Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Analizi

6.4.2.3.1. Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marj

Brüt Marj, brüt üretim değerinden değişken masrafların çıkarılmasıyla elde edilen değer olarak ifade edilmektedir. Brüt Marj bir üretim dalının karlılığını ölçen önemli bir kriterdir. İncelenen işletmelerde besi sığırcılığı brüt üretim değeri, değişken masraflar ve brüt marj Çizelge 6-55, brüt üretim değeri, değişken masraflar ve brüt marja ilişkin test sonuçları Çizelge 6-56 ve hayvan başına brüt üretim değeri, değişken masraflar ve brüt marj Çizelge 6-57 ve değişken masrafların oransal dağılımı Çizelge 6-58'de verilmiştir.

Besi sığırı grupları itibariyle besi sığırcılığı üretim dalının BÜD, 9181.04 milyon TL ile 72376.15 milyon TL arasında değişmektedir. Bu gruba ait değişken masraflar ise 7948.22 milyon TL ile 61005.02 milyon

TL arasında değerler almaktadır. Brüt marj ise, 1232.82 milyon TL ile 12024.53 milyon TL arasında değişmekte olup, en düşük değer 1.grup işletmelerde en yüksek değer ise 3.grup işletmelerde yer almaktadır (Çizelge 6-55).

BÜD'ün 15645.00 milyon TL ile 34510.86 milyon TL arasında değerler alan besi süresi gruplarında en yüksek BÜD uzun süreli besi, en düşük BÜD ise kısa süreli besi yapan işletmelerde saptanmıştır. Besi süresi grupları itibariyle değişken masraflar 19800.68 milyon TL ile 22406.92 milyon TL arasında değişen değerler almaktadır. Brüt marj değerlerine bakıldığında, en düşük brüt marj kısa süreli beside -4155.68 milyon TL , en yüksek ise 12103.94 milyon TL uzun süreli beside olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç ile kısa süreli besi yapan işletmelerin besi dönemi boyunca değişken masraflarını karşıyamadığı belirlenmiştir.

Besi ortamı gruplarına göre BÜD, 18040.15 milyon TL ile 31448.17 milyon TL arasında değişmekte olup en yüksek BÜD ahır besisi yapan işletmelere ait bulunmaktadır. Besi ortamı grupları arasında brüt marj, 8958.62 milyon TL ile ahır besisinde en yüksek, 438.45 milyon TL ile ahır+mera besisinde ise en düşük değerdedir.

İncelenen işletmelerde brüt üretim değeri, değişken masraflar ve brüt marja ilişkin yapılan istatistik test sonuçlarına göre, tüm gruplarda BÜD ve brüt marj değerleri bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Çizelge 6-56).

Bu bölümde brüt üretim değeri, değişken masraflar ve brüt marjın hayvan başına değerlerinin verilmesi yerinde olacaktır (Çizelge 6-57). Buna göre besi sığırı gruplarında hayvan başına BÜD 1095.28 milyon TL ile 2873.90 milyon TL arasında olup, en yüksek BÜD 2. grup işletmelerde (6-10 baş) olarak hesaplanmıştır. Değişken masraflara bakıldığında ise, işletme büyüklüğü arttıkça azalış gösterdiği belirlenmiştir. Nitekim, 4. grup (26+ baş) işletmelerde hayvan başına değişken masraflar 923.20 milyon TL olarak saptanmıştır. Besi sığırı grupları itibariyle 919.92 milyon TL ile 2. grup (6-10 baş) işletmeler brüt marjı en yüksek, 172.08 milyon TL ile 4. grup (26+ baş) işletmeler ise en düşük brüt marja sahip işletmeler olarak belirlenmiştir.

Besi süresi gruplarında, en yüksek BÜD, uzun süreli beside, en düşük BÜD ise kısa süreli beside hesaplanmıştır. Bununla birlikte hayvan başına değişken masraflarda 1217.61 milyon TL ile orta süreli beside en düşük, kısa süreli beside en yüksek değerdedir (hayvan başına 1732.34 milyon TL). Besi ortamı gruplarında elde edilen brüt marj ise hayvan başına ahır+mera besisinde 38.70 milyon TL ile en düşük, 1474.06 milyon TL ile mera besisinde en yüksek değerdedir.

İncelenen işletmelerde değişken masrafların oransal dağılımı Çizelge 6-62'de verilmiştir. Tüm gruplarda ilk sırayı hayvan alım masrafı almakta, bunu üretilen yem ve satın alınan yem izlemektedir. İşletmelerin geneli itibariyle, hayvan alım masrafı %56.05 oranında değişken masraflar içinde pay alırken, bu oran üretilen yemde %17.51, satın alınan yemde ise %11.91 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 6-55: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marj (Milyon TL)

İşletme Grupları	BÜD	DEĞİŞKEN MASRAFLAR										DM TOP	BM
		HALİM	SYEM	ÜYEM	VET	SUEL	AKAR	TUZ	VİTMİN	NAKL	ALDEĞ		
<i>Besi Sığırtı Sayısı Grupları</i>													
1. Grup	9181.04	3593.53	778.57	1580.31	374.86	215.78	815.27	160.50	25.95	68.92	334.53	7948.22	1232.82
2. Grup	21956.59	8047.33	1577.51	3005.42	521.67	337.81	963.19	55.19	18.47	32.50	369.30	14928.39	7028.20
3. Grup	39336.57	15925.64	3249.20	4664.30	616.67	426.91	1086.06	69.42	19.45	106.67	1147.72	27312.04	12024.53
4. Grup	72376.15	36032.77	8331.09	9340.10	1346.15	867.38	2907.69	638.08	612.92	76.92	851.92	61005.02	11371.13
<i>Besi Süresi Grupları</i>													
1. Grup	15645.00	11775.26	2226.24	1556.67	669.13	292.74	1648.70	320.70	286.36	90.43	934.45	19800.68	-4155.68
2. Grup	26979.47	12990.14	2190.25	2827.28	530.00	320.57	704.64	43.61	31.55	15.95	534.06	20188.05	6791.42
3. Grup	34510.86	10941.17	2898.51	5300.24	608.33	468.74	1314.17	172.30	36.98	101.67	564.81	22406.92	12103.94
<i>Besi Ortamı Grupları</i>													
1. Grup	31448.17	11969.41	2637.59	4833.43	635.58	459.79	1124.01	131.67	39.20	68.72	590.15	22489.55	8958.62
2. Grup	18040.15	7745.40	1514.84	417.15	232.00	21.00	331.00	9.60	2.50	23.00	963.00	11259.49	6780.66
3. Grup	20774.78	13058.63	2496.80	989.31	587.83	250.30	1674.13	308.35	272.39	91.30	607.29	20336.33	438.45
GENEL	28196.16	11835.25	2515.87	3696.58	592.44	382.43	1163.70	155.56	81.54	69.24	624.64	21117.25	7098.91

Çizelge 6-56: İncelenen İşletmelerde Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marja İlişkin Test Sonuçları

	İşletme Grupları					
	Besi Sığırı Sayısı Grupları		Besi Süresi Grupları		Besi Ortamı Grupları	
	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi	Kruskal-Wallis Testi	One-Way Anova Testi
BÜD	P=0.000*	-	P=0.001*	-	P=0.040*	-
HALİM	P=0.000*	-	P=0.773	-	P=0.252	-
SYEM	P=0.000*	-	P=0.539	-	P=0.426	-
UYEM	P=0.000*	-	P=0.006*	-	P=0.000*	-
VET	P=0.018	-	P=0.262	-	P=0.037*	-
SUEL	P=0.000*	-	P=0.571	-	P=0.004*	-
AKAR	P=0.000*	-	P=0.000*	-	P=0.000*	-
TUZ	P=0.017*	-	P=0.171	-	P=0.174	-
VİTMİN	P=0.545	-	P=0.802	-	P=0.049*	-
NAKL	P=0.000*	-	P=0.785	-	P=0.113	-
ALDEĞ	P=0.001*	-	P=0.262	-	P=0.037*	-
DMTOP	P=0.000*	-	P=0.493	-	P=0.045*	-
BM	P=0.000*	-	P=0.000*	-	P=0.046*	-

* Kruskal-Wallis testi sonucuna göre $p < 0.05$ için anlamlıdır.

Çizelge 6-57: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırcılığı Brüt Üretim Değeri, Değişken Masraflar ve Brüt Marj (Milyon TL/Baş)

İşletme Grupları	BÜD	DEĞİŞKEN MASRAFLAR										DM TOP	BM	
		HALİM	SYEM	ÜYEM	VET	SUEL	AKAR	TUZ	VİTMİN	NAKL	ALDEĞ			
<i>Besi Sığırcılığı Grupları</i>														
1. Grup	2494.85	976.50	211.57	429.43	101.86	58.64	221.54	43.61	7.05	18.73	90.90	2159.84	335.01	
2. Grup	2873.90	1053.32	206.48	393.38	68.28	44.22	126.07	7.22	2.42	4.25	48.34	1953.98	919.92	
3. Grup	2596.47	1051.20	214.47	307.87	40.70	28.18	71.69	4.58	1.28	7.04	75.76	1802.77	793.70	
4. Grup	1095.28	545.29	126.08	141.35	20.37	13.13	44.00	9.66	9.28	1.16	12.89	923.20	172.08	
<i>Besi Süresi Grupları</i>														
1. Grup	1368.77	1030.21	194.77	136.19	58.54	25.61	144.24	28.06	25.05	7.91	81.75	1732.34	-363.58	
2. Grup	1627.33	783.48	132.10	170.52	31.97	19.33	42.50	2.63	1.90	0.96	32.31	1217.61	409.62	
3. Grup	2330.24	738.77	195.71	357.88	41.08	31.65	88.74	11.63	2.50	6.86	38.14	1512.96	817.28	
<i>Besi Ortamı Grupları</i>														
1. Grup	1880.87	715.87	157.75	289.08	38.01	27.50	67.23	7.88	2.34	4.11	35.30	1345.07	535.80	
2. Grup	3921.77	1683.78	329.31	90.68	50.43	4.57	71.96	2.09	0.54	5.00	209.35	2447.72	1474.06	
3. Grup	1833.61	1152.57	220.37	87.32	51.88	22.09	147.76	27.22	24.04	8.06	53.60	1794.91	38.70	
GENEL	1907.72	800.76	170.22	250.11	40.08	25.87	78.73	10.53	5.52	4.68	42.26	1428.77	478.95	

Çizelge 6-58: İncelenen İşletmelerde Değişken Masrafların Oransal Dağılımı (%)

İşletme Grupları	DEĞİŞKEN MASRAFLAR										DM TOP
	HALIM	SYEM	ÜYEM	VET	SUEL	AKAR	TUZ	VİTMİN	NAKL	ALDEĞ	
	<i>Besi Sığırtı Sayısı Grupları</i>										
1. Grup	45.21	9.80	19.88	4.72	2.71	10.26	2.02	0.33	0.87	4.21	100.00
2. Grup	53.91	10.57	20.13	3.49	2.26	6.45	0.37	0.12	0.22	2.47	100.00
3. Grup	58.31	11.90	17.08	2.26	1.56	3.98	0.25	0.07	0.39	4.20	100.00
4. Grup	59.07	13.66	15.31	2.21	1.42	4.77	1.05	1.00	0.13	1.40	100.00
	<i>Besi Süresi Grupları</i>										
1. Grup	59.47	11.24	7.86	3.38	1.48	8.33	1.62	1.45	0.46	4.72	100.00
2. Grup	64.35	10.85	14.00	2.63	1.59	3.49	0.22	0.16	0.08	2.65	100.00
3. Grup	48.83	12.94	23.65	2.71	2.09	5.87	0.77	0.17	0.45	2.52	100.00
	<i>Besi Ortamı Grupları</i>										
1. Grup	53.22	11.73	21.49	2.83	2.04	5.00	0.59	0.17	0.31	2.62	100.00
2. Grup	68.79	13.45	3.70	2.06	0.19	2.94	0.09	0.02	0.20	8.55	100.00
3. Grup	64.21	12.28	4.86	2.89	1.23	8.23	1.52	1.34	0.45	2.99	100.00
GENEL	56.05	11.91	17.51	2.81	1.81	5.51	0.74	0.39	0.33	2.96	100.00

6.4.2.3.2. Karkas Maliyeti

Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları ve Karkas Maliyeti

Karkas maliyet masraflarının kalemler itibariyle dağılımı Çizelge 6-59'da verilmiştir. Karkas maliyetinin hesaplanmasında, öncelikle işletmenin değişken ve sabit masraflarından oluşan üretim masrafları bulunmuş, bulunan değerden besi sığırıcılığı yan ürün değeri (gübre) çıkarılarak besi sığırıcılığı üretm dalının toplam maliyet masraflarına ulaşılmıştır. Bu değer toplam karkasa bölünerek birim karkas maliyeti hesaplanmıştır (Kıral,1999). Mutlak kar ise, üreticinin eline geçen karkas fiyatından birim karkas maliyetinin çıkarılmasıyla elde edilmiştir.

Besi sığırı sayısı gruplarında karkas maliyetinin 5596537.24 TL/kg ile 8836017.45 TL/kg arasında değerler aldığı ve karkas maliyetinin en düşük olduğu grubun 4. grup, en yüksek olan grubun ise 3. grup olduğu belirlenmiştir. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle 1., 2., ve 3. gruplarda zararın olduğu belirlenmiş olup, bu değer 82878.55 TL/kg ile 1054924.1 TL/kg ile değiştiği belirlenmiştir. 4. grup işletmelerde ise, mutlak karın 1523462.76 TL/kg olduğu hesaplanmıştır. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle karkas maliyeti incelendiğinde ise, sadece 4. grup işletmelerin karlı oldukları görülmektedir. Bu işletmelerde 1 TL'lık masrafa karşılık 1.27 oranında nispi kar hesaplanmıştır. Buna karşın, 1, 2 ve 3. gruplarda gerek mutlak gerekse nispi olarak zararın olduğu görülmektedir.

Çizelge 6-59: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları (baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Ortalama
- Hayvan alım masrafları	3593.53	8047.33	15925.64	36032.77	11835.25
-Yem masrafları					
- Satın alınan yem	778.57	1577.51	3249.20	8331.09	2515.87
- Üretilen yem	1580.31	3005.42	4664.30	9340.10	3696.58
-Veteriner- ilaç masrafları	374.86	521.67	616.67	1346.15	592.44
-Su, elektrik, gaz masrafları	215.78	337.81	426.91	867.38	382.43
-Akaryakıt masrafları	815.27	963.19	1086.06	2907.69	1163.70
-Tuz Masrafları	160.50	55.19	69.42	638.08	155.56
-Vitamin-mineral masrafları	25.95	18.47	19.45	612.92	81.54
- Nakliye masrafları	68.92	32.50	106.67	76.92	69.24
-Alet makine masrafları	334.53	369.30	1147.72	851.92	624.64
Değişken Masraflar Toplamı (Milyon TL) (1)	7948.22	14928.39	27312.04	61005.02	21117.25
B- Sabit Masraflar					
Genel idare masrafları*	238.45	447.85	819.36	1830.15	633.52
Daimi işçilik masrafları	205.26	200.00	1327.27	3184.62	835.00
Bina sermayesi amortismanı	288.74	201.09	299.34	701.08	310.03
Bina sermayesi faizi**	37.54	26.14	38.91	91.14	40.30
Bina tamir-bakım masrafları	636.25	254.37	568.18	1018.26	544.35
Makina amortismanı	681.14	1223.67	2046.35	4325.42	1614.13
Makine sermayesi faizi**	442.74	795.39	1330.13	2811.52	1049.18
Sabit Masraflar Toplamı (Milyon TL)(2)	2530.12	3148.51	6429.54	13962.19	5026.51
Üretim Masrafları Toplamı (Milyon TL) (1+2)	10478.34	18076.90	33741.58	74967.21	26143.76
Yan ürünler (3)					
Gübre değeri	22.09	47.15	92.17	401.97	90.03
Maliyet Masrafları (Milyon TL) (1+2)-(3)	10456.25	18029.75	33649.41	74565.24	26053.73
Toplam et üretimi (kg)	1602.23	2352.52	3808.21	13323.46	3703.76
Birim karkas maliyeti(TL/kg)	6526060.55	7664015.61	8836017.45	5596537.24	7034400.18
Karkas fiyatı(TL/kg)	6443182.00	660909100	7183123.00	7120000.00	6875267.00
Mutlak kar(TL/kg)	-82878.55	-1054924.61	-165289.45	1523462.76	-159133.18
Nisbi Kar	0.98	0.86	0.81	1.27	0.98

*Değişken masrafların %3'ü alınmıştır.

**2003 yılı enflasyon oranı %13,90, cari mevduat faiz oranı ise %28,59 olarak alınmıştır. Reel faiz oranı %13 olarak hesaplanmıştır (DPT, 2003).

Besi sığırcılığı üretim dalının üretim masrafları değişken ve sabit masrafların toplamından oluşmaktadır. Besi sığırı grupları itibariyle toplam üretim masrafları incelendiğinde, değişken masrafların gruplar arasında %75.85 ile %82.58 değişirken, işletmeler ortalaması itibariyle %80.77'lik bir pay aldığı görülmektedir. Bu sonuç ile toplam üretim masraflarının en büyük kısmını değişken masrafların oluşturduğu söylenebilir. Toplam üretim masrafları içerisinde gruplar arasında %17.42 ve %24.15 arası pay alan sabit masrafların ise değişken masrafların ardından ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Toplam üretim masrafları içerisinde ilk sırayı %45.27 ile hayvan alım masrafları almakta olup, gruplar arasında bu oranlar %34.29 ile %48.06 arasında değişmektedir (Çizelge 6-60). Hayvan alım masraflarının işletme büyüklüğü ile artış gösterdiği Çizelge 6-60'da görülmektedir. Hayvan alım masrafının ardından toplam üretim masrafları içinde %23.76 ile yem masrafları ikinci sırada yer almaktadır.

Çizelge 6-60: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları(%)

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları (baş)				
	1.Grup	2. Grup	3.Grup	4.Grup	Ortalama
-Hayvan alım masrafları	34.29	44.52	47.20	48.06	45.27
-Yem masrafları					
-Satın alınan yem	7.43	8.73	9.63	11.11	9.62
-Üretilen yem	15.08	16.63	13.82	12.46	14.14
-Veteriner-ilaç masrafları	3.58	2.89	1.83	1.80	2.27
-Su, elektrik, gaz masrafları	2.06	1.87	1.27	1.16	1.46
-Akaryakıt masrafları	7.78	5.33	3.22	3.88	4.45
-Tuz masrafları	1.53	0.31	0.21	0.85	0.60
-Vitamin-mineral masrafları	0.25	0.10	0.06	0.82	0.31
-Nakliye masrafları	0.66	0.18	0.32	0.10	0.26
-Alet makine masrafları	3.19	2.04	3.40	1.14	2.39
Değişken Masraflar Toplamı (Milyon TL) (1)	75.85	82.58	80.94	81.38	80.77
B- Sabit Masraflar					
-Genel idare masrafları	2.28	2.48	2.43	2.44	2.42
-Daimi işçilik masrafları	1.96	1.11	3.93	4.25	3.19
-Bina sermayesi amortismanı	2.76	1.11	0.89	0.94	1.19
-Bina sermayesi faizi	0.36	0.14	0.12	0.12	0.15
-Bina tamir-bakım masrafları	6.07	1.41	1.68	1.36	2.08
-Makine amortismanı	6.50	6.77	6.06	5.77	6.17
-Makine sermayesi faizi	4.23	4.40	3.94	3.75	4.01
Sabit Masraflar Toplamı (Milyon TL) (2)	24.15	17.42	19.06	18.62	19.23
Üretim Masrafları Toplamı (1+2)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Besi Süresi Grupları İtibariyle Üretim Masrafları ve Karkas Maliyeti

Besi süresi gruplarına göre karkas maliyeti 6.5 milyon TL ile 9.2 milyon TL/kg arasında değişmektedir. Özellikle kısa süreli besi yapan işletmelerde karkasın kg maliyetinin daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir (Çizelge 6-61). Orta ve uzun süreli besi yapan işletmeler nispi kar ve mutlak kar açısından ilk iki sırada yer almaktadır. Orta süreli besi yapan işletmelerde 1 TL'lık üretim masrafına karşılık elde edilen getiri 1.01, mutlak kar ise 11634.61 TL olarak hesaplanmıştır. Uzun süreli besi yapan işletmelerde nispi karın 1.04, mutlak karın ise

291501.20 TL olduğu saptanmıştır. İşletmelerin geneli itibariyle zarar sözkonusudur. Nitekim nispi kar 1'in altında bulunmuştur (0.98).

Çizelge 6-61: İncelenen İşletmelerde Besi Süresi Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti (Milyon TL)

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları			Ortalama
	1. Grup (Kısa süreli besi)	2. Grup (Orta süreli besi)	3. Grup (Uzun süreli besi)	
- Hayvan alım masrafları	11775.26	12990.14	10941.17	11835.25
- Yem masrafları				
-Satın alınan yem	2226.24	2190.25	2898.51	2515.87
-Üretilen yem	1556.67	2827.28	5300.24	3696.58
-Veteriner- ilaç masrafları	669.13	530.00	608.33	592.44
-Su, elektrik, gaz masrafları	292.74	320.57	468.74	382.43
-Akaryakıt masrafları	1648.70	704.64	1314.17	1163.70
-Tuz Masrafları	320.70	43.61	172.30	155.56
-Vitamin-mineral masrafları	286.36	31.55	36.98	81.54
- Nakliye masrafları	90.43	15.95	101.67	69.24
-Alet makine masrafları	934.45	534.06	564.81	624.64
Değişken Masraflar Toplamı (Milyon TL) (1)	19800.68	20188.05	22406.92	21117.25
B- Sabit Masraflar				
Genel idare masrafları*	594.02	605.64	672.21	633.52
Daimi işçilik masrafları	365.22	809.30	1055.56	835.00
Bina sermayesi amortismanı	158.05	432.14	277.52	310.03
Bina sermayesi faizi**	20.55	56.18	36.08	40.30
Bina tamir-bakım masrafları	417.17	768.72	419.86	544.35
Makina amortismanı	767.86	1697.97	1907.81	1614.12
Makine sermayesi faizi**	499.10	1103.68	1240.07	1049.18
Sabit Masraflar Toplamı (Milyon TL)(2)	2821.97	5473.63	5609.11	5026.50
Üretim Masrafları Toplamı (Milyon TL) (1+2)	22622.65	25661.68	28016.03	26143.75
Yan ürünler (3)				
Gübre değeri	69.56	100.87	90.12	90.03
Maliyet Masrafları (Milyon TL) (1+2)-(3)	22553.09	25560.81	27925.91	26053.72
Toplam et üretimi(Kg)	2430.96	3713.56	4238.09	3703.77
Birim karkas maliyeti(TL/Kg)	9277441.83	6883101.39	6589267.80	7034378.48
Karkas fiyatı(TL/kg)	6750000	6894736	6880769	6875267.00
Mutlak kar(TL)	-2527441.83	11634.61	291501.20	-159133.18
Nisbi Kar	0.73	1.01	1.04	0.98

* Değişken masrafların %3'ü alınmıştır.

**2003 yılı enflasyon oranı %13.90, cari mevduat faiz oranı ise %28.59 olarak alınmıştır. Reel faiz oranı %13 olarak hesaplanmıştır (DPT, 2003).

Besi süresi grupları itibariyle üretim masraflarının durumu değerlendirildiğinde, değişken masrafların toplam üretim masrafları içerisinde %78.67 ile %87.53 arasında pay aldığı görülmektedir (Çizelge 6-62). İşletmelerin sabit masrafları ise toplam üretim masrafları içerisinde %12.47 ile %21.33 arasında değişen değerler almaktadır. Kısa süreli besi yapan işletmelerde değişken masraflar toplam üretim masrafları içerisinde %87.53 ile en yüksek payı almaktadır. Bu işletmeleri toplam üretim masrafları içindeki değişen masrafların payı %79.98 olan uzun süreli besi yapan ve %78.67 ile orta süreli besi yapan işletmeler izlemektedir. Kısa, orta ve uzun süreli besi yapan işletmelerin tamamında üretim masrafları içerisinde ilk sırayı hayvan alım giderleri almakta(%52.05, %50.62, %39.05). bunu yem masrafları (%16.72, %19.56, %29.27) izlemektedir.

Çizelge 6-62: İncelenen İşletmelerde Besi Süresine Göre Üretim Masrafları (%)

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları			
	1.Grup (Kısa sürelili besi)	2.Grup (Orta sürelili besi)	3.Grup (Uzun sürelili besi)	Ortalama
-Hayvan alım masrafları	52.05	50.62	39.05	45.27
-Yem masrafları				
-Satin alınan yem	9.84	8.54	10.35	9.62
-Üretilen yem	6.88	11.02	18.92	14.14
-Veteriner-ilaç masrafları	2.96	2.07	2.17	2.27
-Su, elektrik, gaz masrafları	1.29	1.25	1.67	1.46
-Akaryakıt masrafları	7.29	2.75	4.69	4.45
-Tuz masrafları	1.42	0.17	0.62	0.60
-Vitamin-mineral masrafları	1.27	0.12	0.13	0.31
-Nakliye masrafları	0.40	0.06	0.36	0.26
-Alet makine masrafları	4.13	2.08	2.02	2.39
Değişken Masraflar Toplamı (1)	87.53	78.67	79.98	80.77
B- Sabit Masraflar				
-Genel idare masrafları	2.63	2.36	2.40	2.42
-Daimi işçilik masrafları	1.61	3.15	3.77	3.19
-Bina sermayesi amortismanı	0.70	1.68	0.99	1.19
-Bina sermayesi faizi	0.09	0.22	0.13	0.15
-Bina tamir-bakım masrafları	1.84	3.00	1.50	2.08
-Makine amortismanı	3.39	6.62	6.81	6.17
-Makine sermayesi faizi	2.21	4.30	4.43	4.01
Sabit Masraflar Toplamı (2)	12.47	21.33	20.02	19.23
Üretim Masrafları Toplamı (1+2)	100.00	100.00	100.00	100.00

Besi Ortamı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları ve Karkas Maliyeti

Besi ortamı grupları itibariyle karkasın kg maliyeti 5.36 milyon TL ile 9.6 milyon TL arasında değiştiği belirlenmiştir. Mera besisine yer veren işletmelerin karkası daha ucuza maletikleri belirlenmiştir. Bu grubu ahır besisi yapan işletmeler izlemektedir. Ahır + mera besisi yapan işletmelerin birim maliyetinin daha yüksek olması nedeniyle zarar durumu ile karşılaşılmıştır (Çizelge 6-63).

Çizelge 6-63: İncelenen İşletmelerde Besi Ortamı Grupları İtibariyle Karkas Maliyeti

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları			
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama
-Hayvan alım masrafları	11969.41	7745.40	13058.63	11835.25
-Yem masrafları				
-Satın alınan yem	2637.59	1514.84	2496.80	2515.87
-Üretilen yem	4833.43	417.15	989.31	3696.58
-Veteriner- ilaç masrafları	635.58	232.00	587.83	592.44
-Su, elektrik, gaz masrafları	459.79	21.00	250.30	382.43
-Akaryakıt masrafları	1124.01	331.00	1674.13	1163.70
-Tuz Masrafları	131.67	9.60	308.35	155.56
-Vitamin-mineral masrafları	39.20	2.50	272.39	81.54
- Nakliye masrafları	68.72	23.00	91.30	69.24
-Alet makine masrafları	590.15	963.00	607.29	624.65
Değişken Masraflar Toplamı (Milyon TL) (1)	22489.55	11259.49	20336.33	21117.26
B- Sabit Masraflar				
Genel idare masrafları*	674.69	337.78	610.09	633.52
Daimi işçilik masrafları	1088.37	0.00	275.00	835.00
Bina sermayesi amortismanı	359.45	112.22	215.34	310.03
Bina sermayesi faizi**	46.73	14.59	27.99	40.30
Bina tamir-bakım masrafları	594.33	361.50	441.46	544.35
Makina amortismanı	2050.35	393.63	559.53	1614.13
Makine sermayesi faizi**	1332.73	255.86	363.70	1049.18
Sabit Masraflar Toplamı (Milyon TL)(2)	6146.65	1475.58	2493.11	5026.51
Üretim Masrafları Toplamı (Milyon TL) (1+2)	28636.20	12735.07	22829.44	26143.77
Yan ürünler (3)				
Gübre değeri	101.72	40.15	68.94	90.03
Maliyet Masrafları (Milyon TL) (1+2)-(3)	28534.48	12694.92	22760.50	26053.74
Toplam et üretimi(Kg)	4231.87	2365.40	2369.04	3703.77
Birim karkas maliyeti(TL/Kg)	6742759.11	5366923.14	9607478.13	7034383.88
Karkas fiyatı (TL/Kg)	7322222	6266667	6055556	6875267
Mutlak kar(TL)	579462.89	899743.86	-3551922.14	159133.18
Nisbi kar	1.09	1.16	0.63	-0.98

* Değişken masrafların %3'ü alınmıştır.

**2003 yılı enflasyon oranı %13,90, cari mevduat faiz oranı ise %28,59 olarak alınmıştır. Reel faiz oranı %13 olarak hesaplanmıştır (DPT, 2003).

Besi ortamı gruplarına göre üretim masraflarının oransal dağılımı Çizelge 6-64'de verilmiştir. Değişken masrafların toplam üretim masrafları içindeki payı ahır besisi yapan işletmelerde %78.54, mera besisi işletmelerinde %88.41 ve ahır+mera besisi işletmelerinde ise %89.08 gerçekleşmekte olup, toplam üretim masrafları içinde değişken masraflarının payının en yüksek olduğu grubun ise ahır+mera besisi işletmeleri olduğu belirlenmiştir.

Tüm gruplarda hayvan alım masrafı toplam üretim masrafları içinde ilk sırayı alırken, ahır besisi işletmelerinde %41.80, mera besisi işletmelerinde %60.82 ve ahır+mera besisi işletmelerinde ise %57.20'lik bir pay aldığı görülmektedir. Değişken masraflar içerisinde yer alan yem masrafları toplam üretim masrafları içerisinde farklı oranlarda yer alırken, ahır besisinde %26.09, mera besisinde %15.18, ahır+mera besisinde ise %15.27'lik pay almaktadır. Sabit masrafların ise toplam üretim masrafları içinde, ahır besisine yer veren işletmelerinde %21.46, mera besisi işletmelerinde %11.59 ve ahır+mera besisi işletmelerinde ise %10.92'lik bir pay aldığı dikkati çekmektedir.

Çizelge 6-64: İncelenen İşletmelerde Besi Ortamı Grupları İtibariyle Üretim Masrafları(%)

A-Değişken Masraflar	İşletme Grupları			
	1.Grup (Ahır besisi)	2.Grup (Mera besisi)	3.Grup (Ahır+mera besisi)	Ortalama
-Hayvan alım masrafları	41.80	60.82	57.20	45.27
-Yem masrafları	0.00	0.00	0.00	0.00
-Satin alınan yem	9.21	11.90	10.94	9.62
-Üretilen yem	16.88	3.28	4.33	14.14
-Veteriner-ilaç masrafları	2.22	1.82	2.57	2.27
-Su, elektrik, gaz masrafları	1.61	0.16	1.10	1.46
-Akaryakıt masrafları	3.93	2.60	7.33	4.45
-Tuz masrafları	0.46	0.08	1.35	0.60
-Vitamin-mineral masrafları	0.14	0.02	1.19	0.31
-Nakliye masrafları	0.24	0.18	0.40	0.26
-Alet makine masrafları	2.06	7.56	2.66	2.39
Değişken Masraflar Toplamı (1)	78.54	88.41	89.08	80.77
B- Sabit Masraflar	0.00	0.00	0.00	0.00
-Genel idare masrafları	2.36	2.65	2.67	2.42
-Daimi işçilik masrafları	3.80	0.00	1.20	3.19
-Bina sermayesi amortismanı	1.26	0.88	0.94	1.19
-Bina sermayesi faizi	0.16	0.11	0.12	0.15
-Bina tamir-bakım masrafları	2.08	2.84	1.93	2.08
-Makine amortismanı	7.16	3.09	2.45	6.17
-Makine sermayesi faizi	4.65	2.01	1.59	4.01
Sabit Masraflar Toplamı (2)	21.46	11.59	10.92	19.23
Üretim Masrafları Toplamı (1+2)	100.00	100.00	100.00	100.00

6.4.2.3.2.1. Canlı ağırlık maliyeti

İncelenen işletmelerde 1 kg canlı ağırlık maliyeti Çizelge 6-65’de verilmiştir. Canlı ağırlık maliyeti, hayvana besi dönemi boyunca yapılan toplam besi masraflarından tali gelirin (gübre) çıkarılıp besi sonu toplam canlı ağırlığa bölünmesiyle hesaplanmıştır (Kıral,1999).

İncelenen işletmelerde 1 kg canlı ağırlık maliyetinin 3.37 milyon TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-65). Besi sığıru grupları itibariyle bir değerlendirme yapıldığında ise, işletme büyüklüğü arttıkça 1 kg canlı ağırlık maliyetinin de azalış gösterdiği saptanmıştır. 1. grup işletmelerde

6.21 milyon TL olan 1 kg canlı ağırlık maliyeti 4. grup işletmelerde 2.07 milyon TL'ye düşmektedir. Bu durum küçük işletmelerde yapılan bir birimlik masrafa karşın elde edilen getirinin daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 6-65: İncelenen İşletmelerde Canlı Ağırlık Maliyeti (TL/kg)

İşletme Grupları	Toplam Besi Masrafları (Milyon TL) (1)	Yan Gelir (Gübre) (Milyon TL) (2)	(1-2)	Besi Sonu Toplam Canlı Ağırlık (kg) (3)	1 kg Canlı Ağırlık Maliyeti (1-2)/(3)
<i>Besi Sığırı Sayısı Grupları</i>					
1. Grup (1-5 baş)	10478.34	22.09	10456.25	1682.92	6.21
2. Grup (6-10 baş)	18076.90	47.15	18029.75	3774.81	4.77
3. Grup (11-25 baş)	33741.58	92.17	33649.41	7919.21	4.24
4. Grup (26+ baş)	74697.21	401.97	74295.24	35751.92	2.07
<i>Besi Süresi Grupları</i>					
1. Grup (Kısa Süreli Besi)	22622.65	69.56	22553.09	3875.34	5.81
2. Grup (Orta Süreli Besi)	25661.68	100.87	25560.81	7590.18	3.36
3. Grup (Uzun Süreli Besi)	28016.03	90.12	27925.91	9452.62	2.95
<i>Besi Ortamı Grupları</i>					
1. Grup (Ahır Besisi)	28636.20	101.72	28534.48	9330.13	3.05
2. Grup (Mera Besisi)	12735.07	40.15	12334.92	2739.60	4.50
3. Grup	22829.44	68.94	22760.50	4006.87	5.68
GENEL	26143.76	90.03	26053.73	7716.27	3.37

İncelenen işletmelerde besi süresi gruplarına göre 1 kg canlı ağırlık maliyeti 2.95 milyon TL ile 5.81 milyon TL arasında değişmektedir. Besi süresi gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında, 1 kg canlı ağırlık maliyeti, kısa süreli besi yapan işletmelerde en yüksek değerde (5.81 milyon TL) hesaplanmıştır. Besi süresi arttıkça 1 kg canlı ağırlık maliyetinin azaldığı görülmektedir

(Çizelge 6-65). Kısa süreli besi yapan işletmelerde canlı ağırlık maliyetinin yüksekliği, işletme için gerekli olan nakit ihtiyacını kısa sürede karşılamak amacıyla, üreticilerin besi hayvanını normal şartlar altındaki canlı ağırlığına ulaştırmadan satışı sunmaları ve bu dönem içinde daha fazla masraf yapmalarından kaynaklanmaktadır. Besi süresi arttıkça elde edilen besi sonu canlı ağırlığı arttığından yapılan masrafa karşılık maliyet düşük olmaktadır.

Besi ortamı gruplarına göre yapılan değerlendirmede ise, 1 kg canlı ağırlık maliyeti gruplar arasında 3.05 milyon TL ile 5.68 milyon TL arasında değişen değerler almıştır (Çizelge 6-65). Ahır besisi yapan işletmelerin maliyet yönünden en düşük, ahır+mera besisi yapan işletmelerin ise en yüksek değeri aldığı belirlenmiştir. Ahır+Mera besisinde besi sonu canlı ağırlığının daha düşük ve toplam besi masraflarının daha yüksek olması nedeniyle canlı ağırlık maliyeti yüksektir. Üreticilerin meradan beklenen verimi sağlamadan hayvanı satışa çıkarmaları, bir taraftan yüksek canlı ağırlığa ulaşmayı engellemekte ve diğer taraftan da maliyeti yükselmektedir.

6.4.2.3.2.2. Canlı Ağırlık Artış Maliyeti

Toplam besi masraflarından gübre gelirinin (yan gelirin) çıkartılıp, toplam canlı ağırlık artış miktarına bölünmesiyle oluşan değerdir (Kıral vd, 1999). Besi sığırı sayısı grupları itibariyle 1 kg canlı ağırlık artış maliyeti 2.03 milyon TL ile 5.68 milyon TL arasında değişmektedir. 1 kg canlı ağırlık artış maliyetinin işletme büyüklüğü

arttıkça azalış gösterdiği belirlenmiştir (Çizelge 6-66). Bu durum ölçek ekonomisinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 6-66: İncelenen İşletmelerde Canlı Ağırlık Artış Maliyeti (TL/kg)

İşletme Grupları	Toplam Besi Masrafları (Milyon TL) (1)	Yan Gelir (Gübre) (Milyon TL) (2)	(1-2)	Toplam Canlı Ağırlık Artışı (kg) (3)	1 kg Canlı Ağırlık Artış Maliyeti (1-2)/(3)
<i>Besi Sığırtı Sayısı Grupları</i>					
1. Grup	6884.81	22.09	6862.72	1208.18	5.68
2. Grup	10029.57	47.15	9982.42	2178.13	4.58
3. Grup	17815.94	92.17	17723.77	4520.72	3.92
4. Grup	38664.44	401.97	38262.47	18767.30	2.03
<i>Besi Süresi Grupları</i>					
1. Grup	10847.39	69.56	10777.83	1843.17	5.84
2. Grup	12671.54	100.87	12570.67	3685.53	3.41
3. Grup	17074.86	90.12	16984.74	5907.63	2.87
<i>Besi Ortamı Grupları</i>					
1. Grup	16666.79	101.72	16565.07	5340.83	3.10
2. Grup	4989.67	40.15	4949.52	1235.60	4.00
3. Grup	9770.81	68.94	9701.87	1733.95	5.59
GENEL	14308.52	90.03	14218.49	4217.35	3.37

Besi süresi grupları itibariyle 1 kg canlı ağırlık artış maliyeti, uzun süreli beside 2.87 milyon TL ile en düşük olarak gerçekleşirken, kısa süreli beside ise 5.84 milyon TL ile en yüksek olarak gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, kısa süreli besi yapan işletmelerin hayvanlarını yeterli canlı ağırlığa ulaştırmadan satışa çıkarmaları olarak gösterilebilir (Çizelge 6-66).

İşletmelerin besi ortamı grupları itibariyle canlı ağırlık artış maliyetleri incelendiğinde, en düşük canlı ağırlık artış maliyetinin 3.10 milyon TL ile ahır besisi yapan işletmelerde, en yüksek canlı ağırlık artış maliyetinin ise 5.59 milyon TL ile ahır+mera besisi yapan işletmelerde olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-66).

6.4.2.3.3. Net Kar

Net kar, işletmenin brüt üretim değerinden besi sığırcılığı üretim dalının toplam üretim masraflarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. İşletmeler ortalaması itibariyle net kar, 2052.40 milyon TL iken, net karın besi sığırı sayısı grupları itibariyle -1297.30 milyon TL ile 5594.99 milyon TL arasında değiştiği görülmektedir (Çizelge 6-67). Net karın negatif çıkması küçük işletmelerin üretim masraflarını karşılayamamasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, hayvan başına düşen net kar en yüksek olarak 2.grup işletmelerde bulunmakta, bunu 369.31 milyon TL ile 3. grup işletmeler izlemektedir. 1. ve 4. grup işletmelerde ise net zarar ortaya çıkmıştır.

Çizelge 6-67: İncelenen İşletmelerde Net Kar (Milyon TL)

İşletme Grupları	Brüt Üretim Değeri (1)	Üretim Masrafları (2)	Net Kar (1-2)	Hayvan Başına Net Kar
<i>Besi Sığırı Sayısı Grupları</i>				
1. Grup	9181.04	10478.34	-1297.30	-352.53
2. Grup	21956.59	18076.90	3879.69	507.81
3. Grup	39336.57	33741.58	5594.99	369.31
4. Grup	72376.15	74967.21	-2591.06	-39.21
<i>Besi Süresi Grupları</i>				
1. Grup	15645.00	22622.65	-6977.65	-610.47
2. Grup	26979.47	25661.68	1317.79	79.48
3. Grup	34510.86	28016.03	6494.83	438.54
<i>Besi Ortamı Grupları</i>				
1. Grup	31448.17	28636.20	2811.97	168.18
2. Grup	18040.15	12735.07	5305.08	1153.28
3. Grup	20774.78	22829.44	-2054.66	-181.35
GENEL	28196.16	26143.76	2052.40	138.86

Net karın besi süresi gruplarına göre uzun süreli besi yapan işletmelerde 6494.83 milyon TL ile en yüksek olduğu belirlenmiştir. Kısa süreli besi yapan işletmelerde net zararın olduğu saptanmıştır (-6977.65 milyon TL). İşletmelerde hayvan başına düşen net kar 438.54 milyon TL

ile en yüksek olarak uzun süreli beside gerçekleşmiştir. Kısa süreli besinin ise karlı olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 6-67). Bu işletmelerde, besi döneminin kısa olması nedeniyle elde edilen üretimin ve buna bağlı olarak üretim değerinin, yapılan üretim masraflarından az olmasından dolayı net kar negatiftir. İşletmelerin elde edilen üretim değerine karşılık yapılan üretim masraflarını karşılayamadığı sonucuna varılabilir.

İncelenen işletmelerde besi ortamına göre net kar durumu ise Çizelge 6-67’de verilmiştir. Hayvan başına düşen net kar 1153.28 milyon TL ile mera besisi yapan işletmelerde en yüksek olarak bulunmuştur. Ahır+mera besisi yapan işletmeler ise diğer besi ortamı gruplarına göre en düşük net kara sahip işletmeler olmaktadır. Bu işletmelerde toplam besi masrafları, elde edilen brüt üretim değerine kıyasla yüksektir. Bir diğer ifade ile bu işletmeler besi dönemi boyunca yapılan toplam üretim masraflarını karşılayamamaktadır.

6.4.2.4.İncelenen İşletmelerde Satış ve Pazarlama Durumu

Bu bölümde yer alan tüm analizlerde sadece besi sığırı sayısı grupları itibariyle değerlendirme yapılmıştır.

6.4.2.4.1. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Temin Yerleri

Besi hayvanı temin yerleri. çeşitlilik göstermekle birlikte. incelenen işletmelerin %85.83’ünün kendi işletmesinden besi hayvanını temin ettiklerini belirtmiştir. İşletmeler, yapı itibariyle genellikle süt+besi işletmeleri olduğundan besi hayvanını kendi sürülerinden karşılamaktadır. İşletmelerin %6.66’sı ise, besi hayvanını yöresel hayvan

pazarlarından temin etmektedir. Gruplar itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, grupların ağırlıklı olarak hayvanlarını kendi işletmesinden sağladığı, bunun 1. grup işletmelerde %89.47 ile en yüksek, %69.23 ile 4. grup işletmelerde en düşük oranda olduğu belirlenmiştir Bu sonuçlar doğrultusunda işletme büyüklüğü arttıkça, işletmelerin hayvanlarını kendi işletmelerinden sağladığı söylenebilir (Çizelge 6-68).

Çizelge 6-68: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Besi Hayvanı Temin Yerleri (%)

Besi Hayvanı Temin Yerleri	İşletme Grupları (Baş)									
	1.Grup	%	2.Grup	%	3.Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Yöresel Hayvan Pazarı	-	-	3	8.33	3	9.09	2	15.38	8	6.66
Kendi İşletmesi	34	89.47	32	88.89	28	84.85	9	69.23	103	85.83
İzmir ve İlçeleri (Süt Sığırcılığı İşletmeleri)	2	5.26	1	2.78	-	-	2	15.38	5	4.17
Kendi İşletmesi+İzmir ve İlçeleri (Süt Sığırcılığı İşletmeleri)	2	5.26	-	-	-	-	-	-	2	1.67
Kendi İşletmesi + Yöresel Hayvan Pazarı	-	-	-	-	2	6.06	-	-	2	1.67
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Hayvan teminini dışarıdan sağlayan işletmelerin çoğunlukla hayvanlarını İzmir ilçeleri ya da yöresel hayvan pazarından aldıkları belirlenmiştir. Bu işletmelerin %70.59'u besi hayvanını baş üzerinden (ayakta) ve toplu pazarlık ile temin ettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 6-69).

Çizelge 6-69: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Grupları İtibariyle Besi Hayvanını Dışarıdan Temin Eden İşletmelerin Hayvan Alım Şekilleri

Besi Hayvanı Alım Şekilleri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Baş (Ayakta)	2	50.00	3	75.00	4	80.00	3	75.00	12	70.59
Canlı Ağırlık	2	50.00	1	25.00	1	20.00	1	25.00	5	29.41
Genel Toplam	4	100.00	4	100.00	5	100.00	4	100.00	17	100.00

6.4.2.4.2. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satış Yerleri

İşletmeler genelde yetiştirdikleri hayvanları için kendilerine en yüksek fiyatı veren ve nakit ihtiyacını istenilen zamanda sağlayarak gelirlerini artırabilecekleri bir pazarlama stratejisini tercih etmektedirler. Üreticilerin %70.99'unun hayvanlarını ceplere pazarladıkları %15.27'sinin ise doğrudan perakendeci kasaplara pazarladıkları belirlenmiştir (Çizelge 6-70). Et entegre tesislerine pazarlayanların oranı ise %3.05'dir.

Çizelge 6-70 : İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Kasaplık Hayvan Satış Yerleri(%)

Satış Yerleri	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Doğrudan Perakendeci Kasaplar	3	7.50	6	15.79	10	27.03	1	6.25	20	15.27
Özel nitelikli et entegre Kuruluşları	-		1	2.63	1	2.71	2	12.50	4	3.05
Toptancı kasap	2	5.00	2	5.26	2	5.41	3	18.75	9	6.87
Komisyoncu	2	5.00	-	-	2	5.41	1	6.25	5	3.82
Celep	33	82.50	29	76.32	22	59.46	9	56.25	93	70.99
Toplam	40	100.00	38	100.00	37	100.00	16	100.00	131	100.00

*Üreticiler birden fazla yanıt vermiştir.

6.4.2.4.3. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satış Şekilleri

İncelenen işletmelerde üreticilerin %64.17'si besi hayvanını canlı olarak satarken, %27.50'si ise karkas üzerinden satışı tercih etmektedir. Her iki satış şeklini tercih edenlerin oranı ise, %8.33 olmaktadır (Çizelge 6-71).

Çizelge 6-71: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Kasaplık Hayvan Satış Şekli(%)

Satış Şekli	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Canlı	31	81.58	27	75.00	16	48.48	3	23.08	77	64.17
Karkas	1	2.63	7	19.44	16	48.48	9	69.23	33	27.50
Canlı+Karkas	6	15.79	2	5.56	1	3.04	1	7.69	10	8.33
Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

6.4.2.4.4. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satışında Ödeme Şekilleri

İncelenen işletmelerin %63.33'ün besli hayvanını vadeli olarak satmakta, %28.17'si peşin olarak satmayı tercih etmektedir. Her iki satış şeklini de tercih edenlerin oranı ise %7.50 olarak bulunmuştur (Çizelge 6-72).

Çizelge 6-72: İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satışında Bedelin Üreticiye Ödenme Şekli (%)

Ödeme Şekli	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Vadeli	21	81.58	26	75.00	20	48.48	9	23.08	76	63.33
Peşin	14	2.63	5	19.44	12	48.48	4	69.23	35	28.17
Vadeli+Peşin	3	15.79	5	5.56	1	3.04	-	7.69	9	7.50
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

6.4.2.4.5. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besi Hayvanı Satış Yeri Tercih Nedenleri

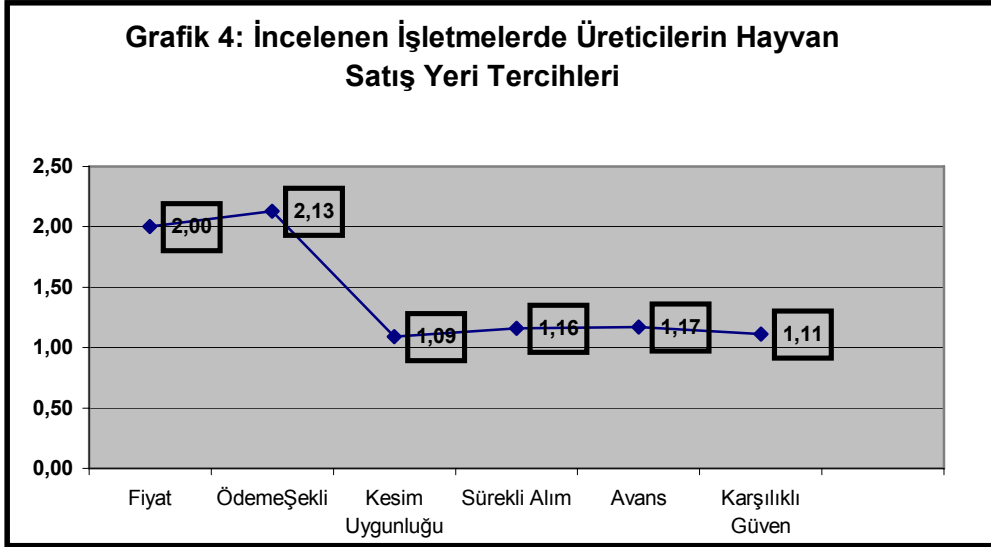
Üreticilerin hayvan satış yerlerini tercih ederken özellikle fiyat (%27.84) ve ödeme şeklini (%29.90) dikkate aldıkları görülmektedir (Çizelge 6-73). Ödeme şeklinin çoğunlukla peşin olması ve hayvanın yerinde alınması üretici açısından kolaylık sağlamaktadır. Diğer taraftan hayvanların sürekli aynı kişiler tarafından alınması da üreticiler açısından bir güven yaratmaktadır. Nitekim bu oran genel olarak %15.46 olarak gerçekleşmiş olup, üreticilerin satış tercihi kriterleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır.

Çizelge 6-73: İncelenen İşletmelerde Besi Sığırı Sayısı Grupları İtibariyle Üreticilerin Hayvanları Sattığı Yeri Tercih Nedenleri(%)

Satış Yeri Tercihleri	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Fiyat	13	25.00	17	29.31	17	29.82	7	25.93	54	27.84
Ödeme Şekli	18	34.62	18	31.03	16	28.07	6	22.22	58	29.90
Kesim Uygunluğu	1	1.92	-	-	-	-	2	7.41	3	1.54
Sürekli Alım	8	15.38	9	15.52	10	17.54	3	11.10	30	15.46
Avans	-	-	2	3.45	1	1.76	2	7.41	5	2.58
Karşılıklı Güven	3	5.77	4	6.90	7	12.28	5	18.52	19	9.79
Diğer	9	17.31	8	13.79	6	10.53	2	7.41	25	12.89
Genel Toplam	52	100.00	58	100.00	57	100.00	27	100.00	194	100.00

*Birden fazla cevap alınmıştır.

Üreticilerin besi hayvanı satış yeri tercihlerinde ödeme şekli (2.13) ve fiyatın (2.00) etkili olduğu belirlenmiştir. Sürekli alım(1.16), kesim uygunluğu(1.09), avans (1.17), karşılıklı güvenin (1.11) üreticilerin satış yeri tercihinde hiç etkili olmadığı belirlenmiştir (Grafik 4).

* 3'lü likert ölçeği kullanılmıştır. Buna göre; 1= Etkisiz, 2= Etkili, 3= Çok etkili olarak ifade edilmiştir.

6.4.2.4.6. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satışında Alıcı Kriterleri

Üreticiler tarafından iyi kasaplık kalitede hayvanı belirleyen unsurların ırk, besleme, bakım ve yağ oranı olduğu ifade edilmiştir. Özellikle satış sırasında hayvanın kalitesinin önemli olduğu dikkati çekmektedir (Çizelge 6-74).

Kalite alıcı ile satıcı arasında en önemli faktör olup işletmelerin %41.86'sı kalite konusunda alıcıyla uzlaştıklarını belirtmişlerdir. Alıcılar kalite kriterleri açısından çoğunlukla dış görünüş, canlı ağırlık ve yağ oranı üzerinde durmaktadır. Bunun yanında alıcı-satıcı arasında uygun fiyat seçeneği de (%38.60) kaliteden sonra en önemli ikinci kriter olmaktadır. Üreticilerden alıcıların hayvan alımı sırasında dikkat ettikleri faktörler

arasında önem düzeyine göre bir sıralama yapması istenmiş, üreticilerin %71.67'si hayvanın iyi kasaplık kalitede olmasını, %25.83'ü fiyatın uygun olmasını ve %2.50'si ise kasaplık hayvan kalitesi ve uygun fiyatın aynı seviyede önemli olduğu yanıtını vermiştir.

Çizelge 6-74: İncelenen İşletmelerde Satış Sırasında Alıcıların Dikkat Ettikleri Kriterler

Kriterler	İşletme Grupları								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Kalite	26	40.00	26	39.39	27	42.19	11	55.00	90	41.86
Uygun Fiyat	24	36.92	27	40.91	26	40.63	6	30.00	83	38.60
Satış Şekli	6	9.23	3	4.55	4	6.24	1	5.00	14	6.52
Diğer	9	13.85	10	15.15	7	10.94	2	10.00	28	13.02
Toplam	65	100.00	66	100.00	64	100.00	20	100.00	215	100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır.

6.4.2.4.7. İncelenen İşletmelerde Besi Hayvanı Satış Fiyatları

İncelenen işletmelerde besi hayvanının pazarlama şekline göre oluşan ortalama fiyat, canlı ağırlık üzerinden 3 660 563 TL, karkas ağırlık üzerinden ise 6 875 267 TL olduğu saptanmıştır (Çizelge 6-75).

Çizelge 6-75: İncelenen İşletmelerde Pazarlama Şekline Göre Besi Hayvanı Ortalama Satış Fiyatları (TL/kg)

Pazarlama şekli	İşletme Grupları				Genel
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	
Canlı	3620370	3760000	3571875	3666667	3660563
Karkas	6443182	6609091	7183123	7120000	6875267

Üreticilere bu fiyattan memnun olup-olmama durumları sorulmuş, üreticilerin %35'i memnun, %65'i ise memnun olmadıklarını ifade etmiştir (Çizelge 6-76).

Çizelge 6-76: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besi Hayvanı Satış Fiyatından Memnun Olup-Olmama Durumu(%)

	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Evet	10	26.32	17	47.22	9	27.27	6	46.15	42	35.00
Hayır	28	73.68	19	52.78	24	72.73	7	53.85	78	65.00
Genel	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Buna bağlı olarak *üreticilere fiyat ne olmalıdır?* sorusu yöneltilmiş, canlı ağırlık üzerinden 6 302 803 TL/kg, karkas üzerinden ise 9 532 316 TL/kg olması gerektiği belirtilmiştir (Çizelge 6-77).

Çizelge 6-77: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Pazarlama Şekline Göre Olmasını Beklediği Ortalama Besi Hayvanı Satış Fiyatı (TL/kg)

Pazarlama Şekli	İşletme Grupları				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
Canlı	6870968	5814815	5906250	7000000	6302803
Karkas	8857143	10188889	12611765	7409091	9532316

Üreticilere eline geçen fiyat ile diğer üreticilerin eline geçen fiyatların karşılaştırılması sorulmuş, %80.83'ü fiyatların aynı seviyede olduğunu, %7.50'si daha az ve %11.67'si ise daha yüksek olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 6-78).

Çizelge 6-78: İncelenen İşletmelerde Üretici Eline Geçen Fiyat ile Diğer Üretici Fiyatlarının Karşılaştırılması

	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Daha Yüksek	2	5.26	3	8.33	7	21.21	2	15.38	14	11.67
Aynı	32	84.21	31	86.11	24	72.73	10	76.92	97	80.83
Daha Az	4	10.53	2	5.56	2	6.06	1	7.69	9	7.50
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	38.00

Üreticilerin sığır eti fiyatlarını düzenli olarak izleyip-izlememe durumu incelendiğinde, üreticilerin %88.33'ünün sığır eti fiyatlarını izledikleri, %11.67'sinin ise ilgilenmedikleri belirlenmiştir (Çizelge 6-79). Üreticilerin sığır eti fiyatlarından haberdar olma kaynaklarının %37.93 ile ilk sırada yer alan yöre kasapları oluşturmaktadır. Bunu %25.86 ile celep ve %12.93 ile yöresel hayvan pazarları izlemektedir (Çizelge 6-80).

Çizelge 6-79: İncelenen İşletmelerde Sığır Eti Fiyatlarını İzleyip-İzlememe Durumu

	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Evet(n=106)	33	86.84	29	80.56	31	93.94	13	100.00	106	88.33
Hayır(n=14)	5	13.16	7	19.44	2	6.06	-	0.00	14	11.67
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Çizelge 6-80: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Sığır Eti Fiyatlarından Haberdar Olma Kaynakları(%)

Bilgi kaynakları	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	
Kasap	17	51.52	12	33.33	14	43.75	1	6.67	44	37.93
Hayvan Pazarı	2	6.06	7	19.44	5	15.63	1	6.67	15	12.93
Firma	-	-	1	2.78	-	-	2	13.33	3	2.59
Borsa	-	-	1	2.78	1	3.13	2	13.33	4	3.45
Mezbaha	-	-	1	2.78	1	3.13	2	13.33	4	3.45
Arkadaş/ Komşu	2	6.06	4	11.11	-	-	-	-	6	5.17
Celep	9	27.27	10	27.78	7	21.88	4	26.67	30	25.86
Gazete/TV	2	6.06	-	-	3	9.38	2	13.33	7	6.03
Tarım İlçe Müdürlüğü	1	3.03	-	-	1	3.13	1	6.67	3	2.59
Genel Toplam	33	100.00	36	100.00	32	100.0	15	100.00	116	100.00

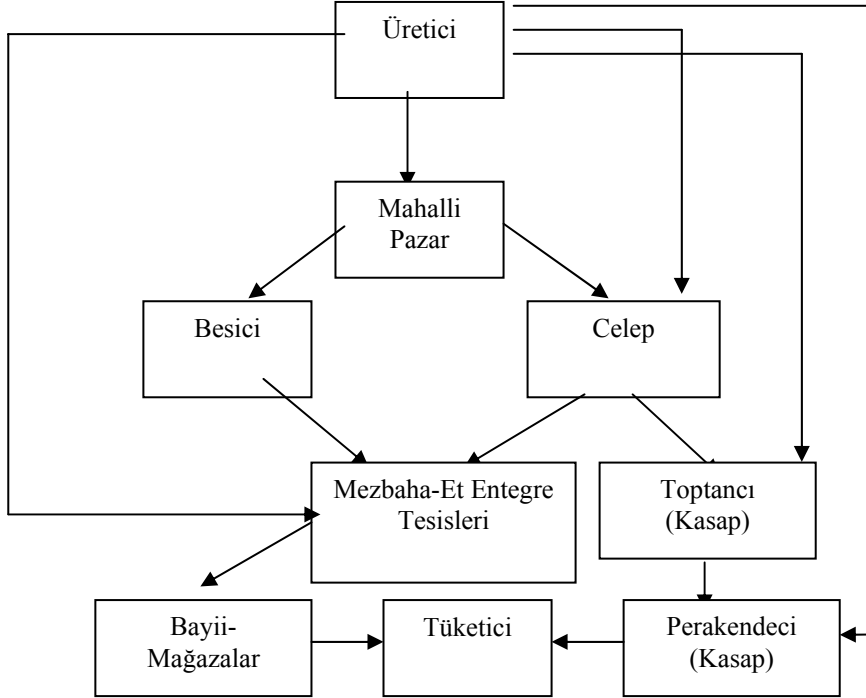
6.4.2.4.8. İncelenen İşletmelerde Sığır Eti Pazarlama Kanalı ve Pazarlama Marjı

Hayvancılığı olumsuz etkileyen faktörlerden en önemlisi etkin bir pazarlama sisteminin olmayışıdır. Bu sorun bir taraftan üretici tüketici arasındaki pazarlama zincirinin uzamasına neden olurken, diğer taraftan fiyatların da yüksek seviyelerde oluşmasını sağlamaktadır. Sığır eti üretiminde etkin ve iyi bir pazarlama yapısının sağlanması üreticiden tüketiciye kadar olan pazarlama kanalının kısaltılarak pazarlama marjının en aza indirilmesi ve kanalda sadece gerekli fonksiyonları kazandıranların kalması ile mümkündür. Bu aşamada kooperatiflerin ya da tarımsal üretici birliklerinin pazarlama kanalına dahil olmasının yerinde olacağı düşünülebilir. Ancak dünden bugüne kooperatiflerin hayvansal ürünler pazarlamasındaki etkinliği ise açıktır. Bu nedenle tarımsal üretici birliklerinin oluşturulması bu aşamada önemli görülmektedir. Nitekim, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu

Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile, ürünü talebe göre planlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek, ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde ürün bazında ihtisaslaşmış tarımsal üreticiler birliği kurulması öngörülmektedir.

Türkiye’de sığır etinde marjların yüksek olduğu ifade edilmektedir. Marjlar daha çok pazarın yapısı işleyişi ile pazarın başarısına ve ürünün arzına, talebine ve fiyatına bağlı olmaktadır. Araştırma alanında yer alan işletmelerin pazarlama kanalı Şekil 3’de verilmiştir. Üretici hayvanını karşılıklı pazarlığın yapıldığı mahalli/yöresel pazara götürebildiği gibi aynı zamanda kendi yöresinde yakın olan toptancı ya da perakendeci kasaba ve cebebe ya da et entegre tesislerine canlı/karkas şeklinde satabilmektedir. Bir diğer pazarlama zinciri ise mahalli pazara gelen besiciler ve cebebe hayvanı olarak ya toptancı kasaba ya da et entegre tesislerinde kesimi gerçekleştirerek buradan ya toptancı kasaplar ve perakendeci kasaplar ile yada bayii/mağaza zincirleri ile tüketiciye ulaştırılması şeklinde oluşmaktadır.

Şekil 3: Araştırma Alanında Kırmızı Et Pazarlama Kanalı

Çizelge 6-81’de üretici bazında pazarlama kanalları içerisinde her aşamada ortaya çıkan mutlak ve nispi marjlar hesaplanmıştır. İncelenen işletmeler itibariyle mutlak marj 1285193 TL ile 2162260 TL arasında değişmekte olup en yüksek mutlak marjın üretici ve celepten oluşan pazarlama zincirinde yer aldığı belirlenmiştir. Bunu sırasıyla, üretici-perakendeci (kasap), üretici-firma ve üretici-toptancı (kasap) izlemektedir. Elde edilen bu sonuçlar ışığında, tüketicinin ödediği fiyatın üretici-celep-tüketici zincirinde ancak %74.56’sının üreticinin eline geçtiği, geriye kalan %25.44’ünün ise celeplere ait olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde, üretici-toptancı kasapta %83.70’inin, üretici-firma

zincirinde %84.88'inin ve üretici-perakendeci kasap zincirinde ise %80.39'unun üreticinin eline geçtiği ortaya çıkmıştır.

Sakarya vd (2000), tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre bölgeler itibariyle değişmekle birlikte tüketicinin ödediği fiyatın %50-60'ının üreticinin eline geçtiği belirlenmiş olup, bu sonuç araştırma alanında üretici eline geçen oranın oldukça altındadır. Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre de sığır etine tüketicinin ödediği fiyatın ancak %30-35'inin üreticiye ulaştığı belirtilmiştir. Bununla birlikte tüketicinin kırmızı ete ödediği fiyatta üreticinin payı %37 düzeyindedir. Aynı araştırmada, toptancının payının %38 ve perakendecinin payının ise %25 düzeyinde olduğu saptanmıştır (Güneş vd 1998).

Çizelge 6-81: İncelenen İşletmelerde Üretici-Tüketici Bazında Sığır Eti Pazarlama Marjları (TL/kg-%)

Üreticinin Pazarladığı Yerler	ÜR.Fiy*(1)	Tük.Fiy**(2)	Mutlak Marj (1-2)	Nisbi Marj (2/1)	Üretici Fiyatı/ Tüketici Fiyatı
Üretici- Celep	6443182	8500000	2162260	25.44	74.56
Üretici-İşleme Tesisi/Firma	7214807	8500000	1285193	15.12	84.88
Üretici-Toptancı	7114791	8500000	1385209	16.30	83.70
Üretici-Perakendeci	6833730	8500000	1666270	19.61	80.39

* Üretici eline geçen karkas kg fiyatı esas alınmıştır.

** Kemikli karkasın kg fiyatı esas alınmıştır.

Kaynak: www.tuketiciler.org/

6.4.2.4.9. İncelenen İşletmelerde Pazarlama Sorunları

İşletmelerin pazarlamaya ilişkin sorunlarının belirlenmesi amacıyla Çizelge 6-82 hazırlanmıştır. Buna göre üreticiler %51.05 oranında fiyat düşüklüğünü en önemli sorun olarak görürken bunu vadeli satışlar (%16.08) ve tahsilattaki güçlükler (%13.29) izlemektedir. Üreticiler ilk iki sorunu tamamiyle Türkiye’de etkin bir kooperatifleşme yapısının kurulamamasına bağlamaktadır.

Çizelge 6-82: İncelenen İşletmelerde Pazarlama Sorunları

	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Fiyat Düşüklüğü	21	50.00	23	58.97	23	50.00	6	37.50	73	51.05
Aracı Sayısının Fazlalığı	5	11.90	4	10.26	4	8.70	2	12.50	15	10.48
Vadeli Satışlar	7	16.67	6	15.38	8	17.39	2	12.50	23	16.08
Tahsilattaki Güçlükler/ Ödeme Şekli	6	14.29	4	10.26	7	15.22	2	12.50	19	13.29
Bürokratik İşlemler	1	2.38	-	-	3	6.52	2	12.50	6	4.20
Sorun yok	2	4.76	2	5.13	1	2.17	2	12.50	7	4.90
Toplam	42	100.00	39	100.00	46	100.00	16	100.00	143	100.00

* Birden fazla cevap alınmıştır.

Üreticilerin et kalitesi üzerinde etkili faktörlere yönelik görüşleri alınmış, üreticiler %41.76 oranında ilk sırada yemi önemli bir kriter olarak göstermiş, bunu ikinci sırada %26.92 ile hayvan bakım koşulları ve %22.53 ile hayvanın ırkı izlemiştir (Çizelge 6-83).

Çizelge 6-83: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Et Kalitesini Etkileyen Faktörler Hakkındaki Görüşleri

	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Mera besisi	-	-	1	1.85	1	1.72	-	-	2	1.09
Yem	27	45.76	23	42.59	24	40.68	2	20.00	76	41.76
Bakım	15	25.42	14	25.93	17	28.81	3	30.00	49	26.92
Hayvanın ırkı	14	23.73	14	25.93	9	15.25	4	40.00	41	22.53
Hayvanın yaşı	1	1.70		-	1	1.69	-	-	2	1.10
Hayvanın Canlı Ağırlığı	2	3.39	1	1.85	1	1.69		-	4	2.20
Hayvanın Yağ Oranı	-	-		-	3	5.08	1	10.00	4	2.20
Barınak Koşulları	-	-	1	1.85	3	5.08	-	-	4	2.20
Genel Toplam	59	100.00	54	100.00	59	100.00	10	100.00	182	100.00

Üreticilere karlılık açısından en iyi koşulları hangi yıl elde ettiniz? sorusu yöneltilmiş, üreticilerin %56.67'si 1998-2003 dönemi olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedeni bu yıllar arasında dışalımın durdurulmasına bağlanabilir (Çizelge 6-84).

Çizelge 6-84: İncelenen İşletmelerde Üreticilere Göre En Karlı Yıl Aralığı

Yıl Aralığı	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
1980-1985	-	-	-	-	1	3.03	-	-	1	0.83
1986-1991	1	2.63	2	5.55	1	3.03	1	7.69	5	4.17
1992-1997	3	7.89	3	8.33	5	15.15	5	38.47	16	13.33
1998-2003	17	44.74	20	55.56	25	75.76	6	46.15	68	56.67
Yok	17	44.74	11	30.56	1	3.03	1	7.69	30	25.00
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilere üretim ve pazarlama sorunlarına ilişkin önerilerinin neler olduğu sorulmuş, %58.96 oranında yem fiyatlarının yüksekliğinin giderilmesi ilk sırayı alırken, bunu %14.18 ile

desteklerin artırılması ve %6.72 ile düşük faizli kredi verilmesi izlemiştir (Çizelge 6-85).

Çizelge 6-85: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Üretim ve Pazarlama Sorunlarına İlişkin Önerileri

Üretici Önerileri	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Fikrinin olmaması	1	2.33	1	2.56	1	2.63	1	7.14	4	2.99
Desteklerin artırılması	7	16.28	4	10.27	6	15.80	2	14.30	19	14.18
Büyük firma etkisi	-	-	-	-	1	2.63	-	-	1	0.75
Fonların kaldırılması	-	-	1	2.56	-	-	1	7.14	2	1.49
Düşük faizli kredi verilmesi	5	11.62	2	5.13	1	2.63	1	7.14	9	6.72
Besicilik Kooperatifinin kurulması	1	2.33	-	-	1	2.63	1	7.14	3	2.24
Yem Fiyatlarının düşürülmesi	24	55.80	28	71.79	21	55.26	6	42.86	79	58.96
Çiftçi Eğitiminin verilmesi	1	2.33	1	2.56	-	-	-	-	2	1.49
Et Fiyatlarının yükseklığı	-	-	-	-	-	-	1	7.14	1	0.75
Hayvan satımında ödeme koşullarının iyileştirilmesi	-	-	-	-	1	2.63	-	0.00	1	0.75
Dışalmanın yapılmaması	-	-	-	-	1	2.63	-	0.00	1	0.75
Veteriner hizmetleri ücretlerinin düşürülmesi	-	-	-	-	1	2.63	1	7.14	2	1.49
Damızlık Fiyatlarının düşürülmesi	2	4.65	-	-	2	5.27	-	-	4	2.99
Denetimin artırılması	1	2.33	-	-	1	2.63	-	-	2	1.49
Küçük Yaşta Kesimin önlenmesi	1	2.33	2	5.13	1	2.63	-	-	4	2.99
Genel Toplam	43	100.00	39	100.00	38	100.00	14	100.00	134	100.00

* Üreticiler birden fazla yanıt vermiştir.

Üreticilere besicilik faaliyetinde yaşanan sorunlara çözüm olabilecek sözleşmeli besicilik hakkında görüşleri sorulmuş, üreticilerin %53.33'ü yararlı olabileceğini, %33.33'ü ise yararlı olamayacağını ifade etmiştir. Üreticiler, genellikle ürünün garantisinin sağlanması bakımından sözleşmeli besiciliğin yararlı olabileceğini belirtirken, firmaya büyük ölçüde bağımlı olunmasından dolayı ise yararlı

olamayacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte son yıllarda sözleşmeli tarımın en yaygın olduğu tavukçuluk sektöründe yaşanan sorunlar bu üretim şekline üreticilerin olumsuz yönde bakmalarını destekler niteliktedir (Çizelge 6-86).

Çizelge 6-86: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Sözleşmeli Besicilik Hakkındaki Görüşleri

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Yararlı olmaz	14	36.84	14	38.89	11	33.33	1	7.69	40	33.33
Yararlı olabilir	14	36.84	21	58.33	17	51.52	12	92.31	64	53.33
Bilgisi Yok	10	26.32	1	2.78	5	15.15	-	-	16	13.34
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Hayvancılığa yapılan desteklemelere ilişkin üretici görüşlerine başvurulmuş, %86.67'sinin bugüne değin yapılan desteklemeleri yetersiz bulduğu, sadece %13.33'ünün yeterli bulduğu belirlenmiştir (Çizelge 6-87).

Çizelge 6-87: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılığa Yapılan Desteklemelere İlişkin Görüşleri(%)

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Olumlu	4	10.53	7	19.44	2	6.06	3	23.08	16	13.33
Olumsuz	34	89.47	29	80.56	31	93.94	10	76.92	104	86.67
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Hayvancılığa yapılan desteklemeleri olumsuz bulan üreticiler, %47.00 oranında verilen desteğin miktarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bunu %21.00 oranında faizlerin yüksekliği ve verilen desteğin büyük çiftçiye daha çok yarar sağlaması izlemektedir. Bununla birlikte, desteklemeleri olumlu bulan üreticiler ise sırasıyla, %33.33 oranında yem desteği, %18.52 oranında suni tohumlama desteği ve %14.81 oranında damızlık desteğinin hayvancılığa katkı sağladığını belirtmiştir (Çizelge 6-88).

Çizelge 6-88: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Hayvancılığın Desteklenmesine İlişkin Olumlu ve Olumsuz Görüşleri(%)

Desteklemeler	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Olumlu										
Yem Desteği	1	12.50	5	50.00	1	20.00	2	50.00	9	33.33
Tohum desteği	1	12.50	-	-	-	-	-	-	1	3.70
Mazot desteği	1	12.50	-	-	-	-	-	-	1	3.70
Doğrudan gelir desteği	-	-	-	-	-	-	1	25.00	1	3.70
Süt desteği	1	12.50	1	10.00	-	-	-	-	2	7.41
Düşük faizli kredi	-	-	-	-	1	20.00	-	-	1	3.70
Dana desteği	-	-	3	30.00	1	20.00	-	-	4	14.81
Suni tohumlama desteği	3	37.50	1	10.00	1	20.00	-	-	5	18.52
Miktar yeterliliği	1	12.50		0.00	1	20.00	1	25.00	3	11.11
Genel Toplam(1)	8	100.00	10	100.00	5	100.00	4	100.00	27	100.00
Olumsuz										
Miktar Yetersizliği	14	38.89	13	50.00	16	55.17	4	44.44	47	47.00
Faiz Yüksekliği	8	22.22	10	38.46	1	3.45	2	22.22	21	21.00
Damızlık temini	3	8.33	-	-	1	3.45	-	-	4	4.00
Yem	2	5.56	-	-	3	10.34	-	-	5	5.00
Büyük Çiftçiye destek	8	22.22	2	7.69	8	27.59	3	33.33	21	21.00
Zaman	1	2.78	1	3.85	-	-	-	-	2	2.00
Genel Toplam (2)	36	100.00	26	100.00	29	100.00	9	100.00	100	100.00

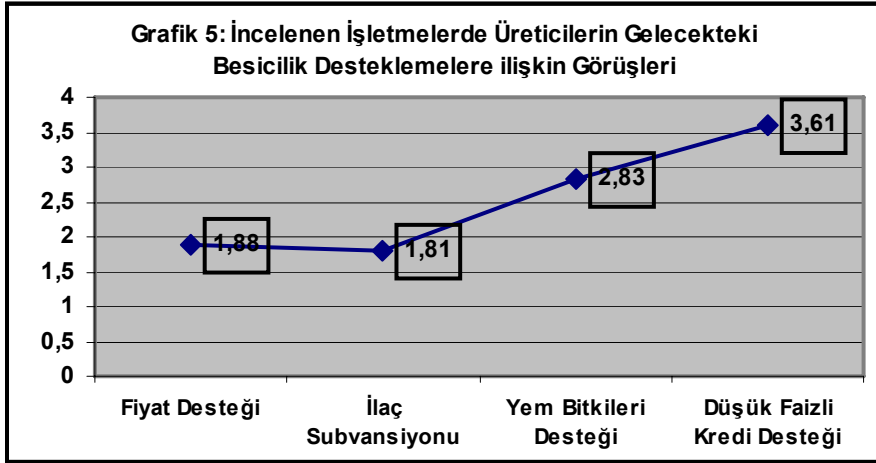
* Üreticiler birden fazla yanıt vermiştir.

Diğer taraftan, üreticilere gelecekte besicilik faaliyeti desteklemelerine ilişkin görüşleri sorulmuş, düşük faizli kredinin (%26.96) ve yem bitkileri desteğinin (%23.48) besiciliğin geleceği açısından önemli olduğu belirtilmiştir (Çizelge 6-89).

Çizelge 6-89: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Gelecekte Besicilik Faaliyeti Desteklemelerine İlişkin Görüşleri

Desteklemeler	İşletme Grupları									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	
Hayvan temini	23	21.90	27	23.68	19	19.00	6	23.08	75	21.74
İlaç Sübvansiyonu	5	4.76	7	6.14	12	12.00	2	7.69	26	7.54
Fiyat	21	20.00	20	17.54	19	19.00	3	11.54	63	18.26
Yem Bitkileri	25	23.81	27	23.68	25	25.00	4	15.38	81	23.48
Düşük faizli Kredi	29	27.62	32	28.07	25	25.00	7	26.92	93	26.96
Diğer	2	1.90	1	0.88	-	0.00	4	15.38	7	2.03
Genel Toplam	105	100.00	114	100.00	100	100.00	26	100.00	345	100.00

Üreticilerin gelecekte besicilik faaliyetinin desteklenmesine ilişkin görüşleri 5'li Likert Ölçeği kullanılarak ifade edilmiştir. Üreticiler düşük faizli kredi desteği verilmesinin (3.61) besicilik faaliyeti için **yüksek derecede önemli**, yem bitkileri (2.83) desteğinin **orta derecede önemli** olabileceğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte desteklemeler arasında yer alan fiyat desteğinin (1.88) ve ilaç subvansiyonun ise (1.81) **az önemli** olduğunu belirtmişlerdir (Grafik 5).

22 Mayıs 2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair Karara Ait Uygulama Tebliği ile 190 kg ve üzerinde karkas ağırlığa sahip ruhsatlı mezbaha ve kombinalarda kesilen küpeli⁶ ve pasaportlu⁷ erkek sığırlara kilo başına 1 milyon TL. Et Teşvik Primi Ödemesi uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama ile bir taraftan üretimin kayıt altına alınması sağlanmakta, diğer taraftan da işletmelerin et üretimini artırması teşvik edilmektedir.

⁶ **Kulak küpesi**; 14 karakterden oluşmakta olup, bireysel tanımlama kodu, ilk iki hane ülke kodu, diğer iki hane hayvanın bulunduğu il kodu, ve diğer 10 hane hayvanın il içi bireysel numarasını ifade etmektedir(Sığır cinsi hayvanların tanımlanması, tescili ve izlenmesi yönetmeliği, 28.07.2002 tarihli Resmi Gazete, Resmi Gazete Sayısı:24829)

⁷ **Pasaport**; tanımlanmış ve kayıt altına alınmış her bir sığır cinsi hayvan için, bireysel tanımlama numarası, doğum tarihi, cinsiyeti, ırkı, anasının bireysel tanımlama numarası, hayvanın doğduğu işletmenin tanımlama numarası, hayvanın bulunduğu işletmenin tanımlama numarası, işletme değiştirme tarihleri, ihracat durumunda hayvanın ihraç edildiği ülkenin adı ve ihraç edildiği tarih, ölüm veya işletmede zorunlu kesim tarihi ve yeri, mezbaha veya kombina kesimlerinde mezbaha ve kombinanın adı, adresi, ruhsat numarası ve kesim tarihi bilgilerini içermektedir.(Sığır cinsi hayvanların tanımlanması, tescili ve izlenmesi yönetmeliği, 28.07.2002 tarihli Resmi Gazete, Resmi Gazete Sayısı:24829).

6.4.2.5. Besi Sığırcılığı Üretim Dalının Teknik ve Ekonomik Performans Değerlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi

6.4.2.5.1. Teknik Performans Değerlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi

Araştırmanın bu bölümünde teknik performans değerlerinden (teknik üretim parametreleri) ağırlık kazancı (kg) üzerinde etkili olabilecek değişkenlere ilişkin analizlere yer verilmiştir. Bu bölümde çoklu regresyon analizi (Çift logaritmik) yapılarak üretim fonksiyonları oluşturulmuş, çoklu determinasyon katsayısı ile korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Araştırmada üretim fonksiyonunda yer alan **Bağımlı değişken** (Y) olarak ağırlık kazancı (kg) esas alınmış, **Bağımsız değişkenler** ($X_1 + \dots + X_6$) ise aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

$Y =$ Ağırlık kazancı (kg)

X_1 : Besi başı yaşı (ay)

X_2 : Besi hayvanı alım masrafı (TL)

X_3 : Veteriner-ilaç masrafı (TL)

X_4 : Toplam işgücü kullanımı (EİG)

X_5 : Toplam yem tüketimi (kg) (Kuru madde cinsinden)

X_6 : Besi süresi (gün)

Besi Başı Yaşı (X_1): Besiye alınan hayvanların besi başlangıç yaşı olup, birimi ay olarak alınmıştır.

Hayvan alım bedeli (X_2): Besiye alınan hayvanın alım bedeli olup, TL olarak alınmıştır.

Veteriner-İlaç Masrafı (X_3): Besi dönemi süresince hayvanların toplam veteriner-ilaç masraflarını ifade etmekte olup, birimi TL olarak alınmıştır.

Toplam İşgücü Kullanımı (X_4): Besicilikte kullanılan toplam işgücünü ifade etmekte olup birimi, EİG (Erkek İşgünü Birimi) olarak ifade edilmiştir.

Toplam yem tüketimi (X_5): Bir besi döneminde besi hayvanların tükettiği yem miktarı olup, kuru madde cinsinden ifade edilmiştir.

Besi Süresi (X_6): Besi hayvanın besiyeye alındığı toplam süreyi ifade etmekte olup, birimi gün olarak alınmıştır.

Araştırma yöresinde ağırlık kazancını etkileyen değişkenlerin regresyon analiz sonuçları Çizelge 6-90'da verilmiştir. Buna göre yörede ağırlık kazancını etkileyen bağımsız değişkenler hayvan alım masrafı, toplam işgücü, toplam yem tüketimi ve ortalama besi süresinden oluşmaktadır. Ağırlık kazancı üzerinde besi başı yaşı ve veteriner-ilaç masrafı hariç, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi pozitif yönde gerçekleşmiştir. Besi başı yaşının artmasıyla ağırlık kazancının azalacağı sonucu işletmeler için önemlidir. Nitekim besi başı yaşı küçük hayvanların besi süresi boyunca ağırlık kazançları diğer besi başı yaşı büyük olan hayvanlara kıyasla daha fazla olmaktadır.

Ağırlık kazancı için oluşturulan regresyon modelinde, değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı 0.7940 (%79.40) olarak belirlenmiş ve bu sonuç ile değişkenler arası ilişki düzeyinin yüksek olduğu

saptanmıştır. Bununla birlikte determinasyon katsayısı ise 0.6308 bulunmuş, bu sonuç modelde yer alan değişkenlerin ağırlık kazancındaki değişimin %63.08'ini açıkladığını ortaya koymuştur.

Çizelge 6-90: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine İlişkin Regresyon Modeli

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Elastikiyet	t	p
Sabit (C)	-5.891679	0.690110		-8.537300	0.000
Besi Başı Yaşı (Yıl)	-0.046012	0.104021	-0.031	-0.442339	0.6591
Hayvan Alım Masrafı (TL)	0.783815	0.066890	0.771	11.71801	0.000*
Veteriner-İlaç Masrafı (TL)	-0.007181	0.007273	-0.061	-0.987293	0.3256
Toplam İşgücü (EİG)	0.141454	0.077413	0.107	1.827254	0.0703**
Toplam Yem Tüketimi (kg)	0.172255	0.091703	0.111	1.878392	0.0629**
Ortalama Besi Süresi (gün)	0.429069	0.098609	0.292	4.351210	0.0000*
	R ²	0.630845	F Değeri	32.184	
	Düzeltilmiş R ²	0.611244	Önem Düzeyi*	0.0000	
SONUÇLAR	Loglikelihood	9.537025			

* 0.05 düzeyinde anlamlıdır. ** 0.10 düzeyinde anlamlıdır.

Ağırlık kazancına ilişkin modele ayrıca White-Farklı varyanslılık testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar ise Çizelge 6-91'de verilmiştir. Modelde farklı varyanslılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Modeli tutarlı hale getirmek için Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme yapılmıştır (Çizelge 6-92). Buna göre ağırlık kazancı üzerinde toplam işgücü ve hayvan alım masrafı ile birlikte ortalama besi süresinin modelde yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 6-91: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancına İlişkin White Farklı Varyanslılık Testi

R ²	0.478001	F değeri	3.120202
R	0.324805	P değeri	0.0000*
Loglikelihood	188.2879		

* p değeri 0.05'den küçük olduğu için farklı varyanslılık vardır.

Çizelge 6-92: İncelenen İşletmelerde Ağırlık Kazancına İlişkin Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P
Sabit (C)	-5.891679	0.782636	-7.527990	0.0000
Besi Başı Yaşı (Yıl)	-0.046012	0.113769	-0.404436	0.6867
Hayvan Alım Masrafı (TL)	0.783815	0.083284	9.411336	0.000*
Veteriner-İlaç Masrafı (TL)	-0.007181	0.008712	-0.824223	0.4115
Toplam İşgücü (EİG)	0.141454	0.079994	1.768302	0.0797**
Toplam Yem Tüketimi (kg)	0.172255	0.107590	1.601035	0.1122
Ortalama Besi Süresi (gün)	0.429069	0.104350	4.111839	0.0001*
P Değeri	0.00000***			

* P değeri 0.05 düzeyinde anlamlıdır. **P değeri 0.10 düzeyinde anlamlıdır.

***P değeri 0.05'den küçük olduğu için denklem tutarlıdır.

6.4.2.5.2. Ekonomik Performans Değerini Etkileyen Faktörlerin Analizi

Bu bölümde ekonomik performans ölçütleri açısından Brüt marj ele alınmıştır. Brüt marjın işletmeler arası karşılaştırmalarda ve üretim dalı analizlerde önemli bir kriter olması nedeniyle bu bölümde brüt marjı etkileyen faktörlerin analizine yer verilmiştir. Brüt Marjı etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin Çoklu regresyon analizi sonuçları Çizelge 6-93'de görülmektedir.

Araştırma alanında ele alınan değişkenler itibariyle brüt marjı etkileyen bağımsız değişkenler, besi sonu canlı ağırlığı, karkas ağırlığı, günlük ortalama canlı ağırlık artışı, besi başı canlı ağırlığı, eğitim, hayvan alım masrafları, nakliye masrafları ve üretilen yem masraflarından oluşmuştur. Bağımsız değişkenler içerisinde besi başı canlı ağırlığı, nakliye masrafları ve üretilen yem masraflarının etki yönü negatif, besi sonu canlı ağırlığı, karkas ağırlığı, günlük ortalama canlı ağırlık artışı, eğitim ve hayvan alım masraflarının ise pozitif bulunmuştur.

Çoklu regresyon denkleminin determinasyon katsayısı %61.60, düzeltilmiş determinasyon katsayısı ise modelde %58.80 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca modelde regresyon katsayısı ise %78.50 olarak bulunmuştur. Modele giren değişkenlerin brüt marjdaki değişimlerin %58.80'ini açıkladığı belirlenmiştir.

Çizelge 6-93: İncelenen İşletmelerde Brüt Marjı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine İlişkin Regresyon Modeli

Değişkenler	Katsayı	S.Hata	Elastikiyet	t	p
Sabit	-7964806892.09	4046053162.14		-1.969	0.052*
Besi Sonu Canlı Ağırlığı (kg)	183277729.63	57022151.24	2.068	3.214	0.002*
Karkas Ağırlığı (kg)	251335530.41	110556430.95	1.493	2.273	0.025*
Günlük Ortalama Canlı Ağırlık Artışı(gr)	7178639.36	2475522.88	0.192	2.900	0.005*
Besi Başı Canlı Ağırlığı (kg)	-55018935.34	13118902.59	-0.292	-4.194	0.000*
Eğitim (yıl)	1015549488.36	361860396.72	0.174	2.806	0.006*
Hayvan Alım Masrafları (TL)	0.625	0.084	0.500	7.449	0.000*
Nakliye Masrafları(TL)	-10.208	1.569	-0.398	-6.508	0.000*
Üretilen Yem (TL)	-0.848	0.142	-0.376	-5.974	0.000*
SONUÇLAR	R ²	0.616152	F Değeri	22.07151	
	Düzeltilmiş R ²	0.588236	Önem Düzeyi*	0.0000*	
	Loglikelihood	-2894.80			

* P değeri 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Ayrıca brüt marjı etkileyen faktörlere ilişkin modele farklı varyanslılık testi uygulanmıştır (Çizelge 6-94). Buna göre modelde farklı varyanslılığın olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuca yönelik farklı varyanslılığı giderilmiş tahminleme yapılmış ve model tutarlı hale gelmiştir (Çizelge 6-95).

Çizelge 6-94: İncelenen İşletmelerde Brüt Marja İlişkin White Farklı Varyanslılık Testi

R2	0.828299	F değeri	8.113203
R	0.726266	P değeri	0.00000*
Loglikelihood	-5623.983		

* p değeri 0.05'den küçük olduğu için farklı varyanslılık vardır.

Çizelge 6-95: İncelenen İşletmelerde Brüt Marja İlişkin Farklı Varyanslılığı Giderilmiş Tahminleme

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	p
Sabit	-7.96E+09	3.67E+09	-2.167384	0.0324
Besi Sonu Canlı Ağırlığı (kg)	1.83E+08	75365976	2.430774	0.0167*
Karkas Ağırlığı (kg)	2.51E+08	1.42E+08	1.772965	0.0790**
Günlük Ortalama Canlı Ağırlık Artışı(gr)	7175584.	2065101.	3.474689	0.0007*
Besi Başı Canlı Ağırlığı (kg)	-55015192	10835431	-5.077342	0.0000*
Eğitim (yıl)	1.01E+09	4.32E+08	2.347416	0.0207*
Hayvan Alım Masrafları (TL)	0.624624	0.093197	6.702177	0.0000*
Nakliye Masrafları(TL)	-10.20993	0.628744	-16.23861	0.0000*
Üretilen Yem (TL)	-0.848343	0.184300	-4.603058	0.0000*
P değeri	0.0000***			

* P değeri 0.05 düzeyinde anlamlıdır. ** Pdeğeri 0.10 düzeyinde anlamlıdır.

***P değeri 0.05'den küçük olduğu için denklem tutarlıdır.

7. FİRMA DÜZEYİNDE ELDE EDİLEN ARAŞTIRMA BULGULARI

7.1. Firmalara İlişkin Genel Bilgiler

Araştırmanın bu bölümünü firma ile yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler (firmalara ilişkin genel bilgiler, üretim, pazarlama, sektöre ilişkin yatırım, maliyet ve karlılık) oluşturmaktadır. Ayrıca, bu bölümde et ve et ürünleri pazarlamasında yer alan bu firmaların pazarlama kanalındaki işlevi ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, sektörün genel sorunları, taşıdığı riskler, sektörün gelişmesine yönelik beklentiler ve destekler ile geleceğe ilişkin önerilere de yer verilmiştir.

7.1.1. Kuruluş Yılı ve Hukuki Şekli

Araştırma alanında firmaların 1970-2001 yılları arasında kurulduğu görülmektedir. Firmaların 7 adetini Limited Şirket oluştururken, 4 adetini ise, Anonim Şirketler oluşturmaktadır.

7.1.2. Personel Durumu

Görüşülen firmalarda 1623 kişinin istihdam edilmektedir. İstihdam edilenlerin % 74.60'ının firmaların teknik kısmında geriye kalan % 25.40'ının ise firmanın idari işlerinde yer aldığı görülmektedir. Firmaların bünyelerinde gıda mühendisi ya da veteriner hekim istihdam ettiği belirlenmiştir. Çünkü gerek canlı hayvan gerekse karkas alımı sırasında ve etin tüketiciye mamul madde halinde sunulması için çeşitli kalite kontrol aşamalarından geçmesi gerekmektedir. Bu aşamada ise veteriner hekim ya da gıda mühendisinin rolü son derece önemli

olmaktadır. Firmaların 6 adetinde veteriner-hekim, 2 adetinde gıda mühendisi istihdam edilirken, 3 adetinde ise her ikisinin de istihdam edildiği belirlenmiştir.

7.1.3.Coğrafi Konumu

Firmaların 5'inin Torbalı ilçesinde, 4'ünün İzmir Merkezde, 2'sinin de Kemalpaşa İlçesinde yer aldığı belirlenmiştir. Firmaların kuruluş yeri seçiminde alt yapı yatırımlarının yeterliliği (ulaşım kolaylığı) %69.24 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu, girdi temini, teknolojik gelişmişlik, kaliteli işgücü temini ve sektörel gelişme eğilimi izlemektedir (Çizelge 7-1).

Çizelge 7-1: İncelenen Firmaların Kuruluş Yeri Seçiminde Etkili Olan Faktörler

Faktörler	Sayı	%
Girdi temini	1	7.69
Teşvik ve kredi imkanları	-	-
Alt yapı yatırımlarının yeterliliği	9	69.24
Teknolojik gelişmişlik	1	7.69
Ar-ge imkanlarının gelişmişliği	-	-
Kaliteli işgücü temini	1	7.69
Sektörel gelişme eğilimi	1	7.69
Yan sanayinin varlığı	-	-
Toplam	13	100.00

* Firma yetkililerinden birden fazla yanıt alınmıştır.

7.2. Mevcut Kapasiteleri ve Kapasite Kullanım Oranları

Firmaların niteliğine göre bir sınıflandırma yapıldığında sığır eti işleyenlerin oranı %72.80 olarak bulunmuştur, kesim ve işlemeyi bir arada gerçekleştiren işletme oranı %27.20 olarak bulunmuştur. (Çizelge 7-2). Firmaların 7 adetinde kapasite kullanım oranı (İşleme ve Kesim) %70 ile 100 arasında değişmektedir (Çizelge 7-3).

Çizelge 7-2: İncelenen Firmaların Ana Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Sıra no	İşleme* (Ton/yıl)	Kesim+İşleme** (Büyükbaş/gün)
1	70	-
2	210	-
3	-	200 BB/gün
4	100	-
5	540	-
6	150	-
7	125	-
8	78	-
9	-	300 BB/gün
10	-	700 BB/gün
11	25	-
Toplam Firma Sayısı (Adet)	8	3
Ortalama Kapasite	162.25/ ton/yıl	400 BB/gün
%	72.80	27.20

*İşleme kapasiteleri esas alınmıştır.

** Kesim kapasiteleri dikkate alınmıştır.

Çizelge 7-3: İncelenen Firmaların Kapasite Kullanım Oranlarına Göre Dağılımı

Kapasite Kullanım Oranı (%)	Sayı	%
50 den az	1	9.10
50-70	3	27.30
70-100	7	63.60
Toplam	11	100.00

7.3. Hammadde Temin Durumu

7.3.1.Canlı Hayvan/Karkas Alım Şekli ve Yerleri

Hammadde temininin zamanında ve istenilen kalitede olması firmalar açısından oldukça önem taşımaktadır. Araştırma alanında yer alan firmaların hammaddeyi farklı yerlerden temin ettikleri belirlenmiştir. Firmaların 3'ü hammaddeyi üreticiden canlı hayvan olarak ve firmalardan karkas şeklinde gerçekleştirirken, 2'si ise aracı tüccardan karkas alımı şeklinde gerçekleşmektedir (Çizelge 7-4).

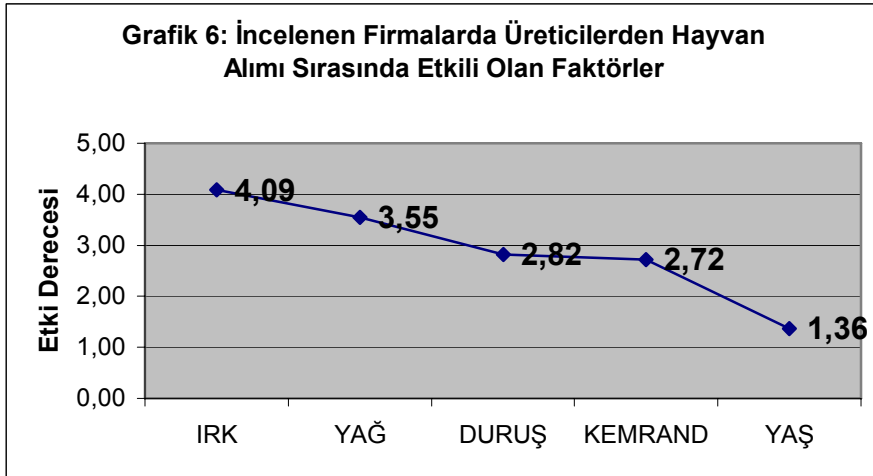
Çizelge 7-4:İncelenen Firmaların Hammadde Temin Şekilleri

Hammadde Temin Şekli	Sayı	%
Üreticiden Canlı Hayvan/Firmalar-Karkas	3	27.20
Aracı Tüccardan Karkas	2	18.20
Üreticiden Canlı Hayvan/Kendi Tesislerinde Yetiştirme	1	9.10
Üreticiden Canlı Hayvan-Karkas/Kooperatiften Canlı hayvan	1	9.10
Üreticiden Canlı Hayvan/Aracı Tüccardan Karkas	1	9.10
Üreticiden Karkas/Kendi Tesislerinde Yetiştirme	1	9.10
Firmalar-Karkas	1	9.10
Aracı Tüccardan Canlı Hayvan/Aracı Tüccardan Karkas	1	9.10
Toplam	11	100.00

Firmaların 5'i hammaddeyi çoğunlukla sadece İzmir ili ve ilçelerinden temin etmektedir. Hammadde alımında İzmir ili ve ilçelerinin yanı sıra, Ege bölgesinde diğer iller de ağırlıklı olmaktadır.

7.3.2. Alış Fiyatları

Firmalarda gerek canlı hayvan gerekse karkas alımlarında borsa fiyatının ağırlıklı kazandığı belirlenmiştir. Firmaların üreticilerden hayvan alımı sırasında dikkat ettikleri faktörler, 1= çok düşük, 2= düşük, 3= Orta, 4=Yüksek, 5= Çok yüksek şeklinde 5’li ikert ölçeği kullanılarak belirlenmiştir. Üreticilerden hayvan alımı sırasında en önemli faktörün ırk (4.09) ile yüksek derecede önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunu hayvanın yağ oranı (3.55) orta ve duruşun (2.82) düşük derecede önemli olması izlemektedir. Bunun yanında, hayvanın kemik randımanı (2.72) ve yaşının (1.36) ise hayvan alımı sırasında düşük düzeyde önemli olduğu belirlenmiştir (Grafik 6).

7.3.3.Uygun Irk Seçimi

Hammadde temininde firmaların dikkat ettikleri noktalardan en önemlisi hayvanın ırk özelliğidir. Firmalar daha çok kültür ırkı hayvanları tercih etmekte olup, bu oran tüm firmalar bazında %54.50'dir. Firma yetkilileri ile yapılan görüşmelerde bu tercihin nedeninin kültür ırkı hayvanlarının et kalitesi ve dayanıklılık özelliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

7.4. Kalite Kontrol Uygulamaları

Firmaların 4 adetinin İSO 9002 kalite belgesine sahip oldukları belirlenmiş iken, 7 adetinin ise bu belgeye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

7.5.Toplam Üretimde Sığır Etinin Payı

Firmaların % 45.50'sinin faaliyet alanına giren ürünler içinde sığır etinin payının %30-%50 arasında değiştiği görülmektedir (Çizelge 7-5).

Çizelge 7-5: İncelenen Firmaların Faaliyetinde (Kesim-İşleme) Sığır Etinin Payı

Sığır Eti Payı	Sayı	%
30-50	5	45.50
51-70	4	36.40
71-100	2	18.10
Toplam	11	100.00

7.6. Et ve Et ürünleri Üretimindeki Maliyet Unsurlarının Oranları

Et ve et ürünleri işleyen firmalar genel olarak katma değeri diğer sanayi kollarına göre düşük olan işletmelerdir (DPT,2001a). Et ve et ürünlerini işleyen firmaların ana girdisi karkas olup maliyette en yüksek payı almaktadır. İncelenen firmalarda et ürünlerinde maliyet unsurlarının dağılımına bakıldığında en yüksek payı %55.00 ile hammaddenin aldığı görülmektedir. Bunu ikinci sırada %15.00 ile işçilik giderleri izlemektedir (Çizelge 7-6). Çapraz (2004), tarafından yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiş, maliyet unsurları içinde ilk sırayı hammaddenin aldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte DPT (2001c), et ve et ürünleri sanayi özel ihtisas komisyon raporunda da, maliyet kalemleri içerisinde %89.1 ile en yüksek payı hammaddenin aldığı ifade edilmektedir. Firmalarda hammaddeden sonra maliyet içerisinde ikinci sırayı %15.00 ile işçilik giderleri almaktadır. Türkiye’de yer alan et ve et ürünleri firmalarının farklı işleme kapasitesi ve büyüklükte olması maliyeti oluşturan unsurların dağılımı açısından çeşitlilik yaratabilmektedir.

Çizelge 7-6: İncelenen Firmalarda Et Ürünleri Üretimindeki Ortalama Maliyet Oranları (%)

Maliyet unsurları	%
Et-yağ	55.00
Tuz-baharat-katkı maddeleri	7.00
İşçilik	15.00
Enerji-yakıt-su	7.00
Genel imalat masrafları	5.00
Satış-pazarlama masrafları	5.00
Finansman-idari masrafları	4.00
Amortismanlar	4.00
Toplam	100.00

7.7.Pazarlama Durumuna İlişkin Bilgiler

Firma Düzeyinde Pazarlama Stratejileri

Firma düzeyinde tüketici odaklı ve en yüksek karı amaç edinen pazarlama stratejilerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu bölümde incelenen firmaların pazarlama stratejileri çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Bu amaçla firmaların ürün satış fiyatının belirlerken %45.45 oranında maliyet+kar marjını dikkate aldıkları belirlenmiştir. Fiyatın belirlenmesinde piyasa fiyatını dikkate alanların oranı ise %36.36 olmaktadır.

İncelenen firmaların faaliyet gösterdikleri hedef pazarlarda en önemli kriterlerden birisi kalite ve kalite standartlarını oluşturmaktır. Aynı zamanda kalite tüketici tercihi açısından da önemli bir kriterdir. Et kalitesi üzerinde birçok faktör etkili olmaktadır. Hayvanlara kesim öncesi ve kesim sonrası yapılan işlemlerin etin kalitesi üzerinde etkisi de

oldukça önemlidir. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre tüketiciler açısından etin kalite ölçütlerinden en önemlisinin karkas rengi/et rengi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında koyu renkli karkasların lezzetinin ve raf ömrünün normal sığır etine oranla çok daha kısa olduğu saptanmıştır. Ayrıca raf ömrünün kısa olması nedeniyle firmaların pazara sundukları et ve et ürünlerinde bazen geri dönmeler yaşanabilmektedir. Bu etler tüketiciler tarafından ayırt edilebildiğinden pazarlama açısından önemli sorunlar yaratmaktadır. Parlak kırmızı renkte fiziksel çekiciliği olan etler tüketiciler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Et renginin tazeliğin de bir göstergesi olduğu tüketicinin etin rengi ile tazeliği arasında bir ilişki kurduğunu göstermektedir (Öneç, 2003). Diğer taraftan etin kaliteli olması firmaya hammaddeyi sağlayan üreticilerin bakım besleme koşulları ile de ilgilidir. Bu nedenle etin kaliteli olması üreticiden başlayan bir süreç içerisinde değerlendirilmelidir. Hayvanların kesim şekli de et kalitesi üzerinde etkili bir diğer faktördür. İncelenen firmalarda gelen canlı hayvanların çoğunlukla bıçak ile kesime tabi tutulduğu gözlenmiştir. Ayrıca hayvanların kesime girmeden önce bekletilmeleri nakliye, yolun uzaklığı, vb.etmenlerin de et kalitesi üzerinde olumsuz etkisi olduğu saptanmıştır (Öneç, 2003). İncelenen firmalarda kalite kriterine önem verenlerin oranı %63.64'dür. Kalite ve miktar kriterinin her ikisine birden önem verenlerin oranı %36.36 olarak belirlenmiştir.

Firmaların ürün dağıtım kanallarına bakıldığında toptancıların %37.50 ile ilk sırada yer aldığı, bunu %31.25 ile perakendecilerin izlediği belirlenmiştir. Firmaların pazarlamada hipermarket dışında başka

kanalları da tercih ettikleri belirlenmiştir. Ancak bunların toplam üretime oranı çok düşük olduğundan pazarlama kanalında hipermarketler ağırlık kazanmaktadır.

Firmalar açısından bir diğer önemli nokta tüketicilere ürünlerini tanıtmada kullandığı yöntemlerdir. Reklam faaliyetini gerçekleştiren firmaların oranı %72.73'dür. Firmalar reklam aracı olarak %33.33 oranında dergi/gazeteyi kullanmakta iken, bunu %26.67 ile televizyon izlemektedir.

Firmaların pazarlama stratejilerinin belirlenmesinde hangi kavramlar üzerinde durulduğu önem taşımaktadır. Firmaların genelinde %36.00 oranında fiyat ve fiyatlandırma birinci sırada yer alırken, bunu %24.00 ile tüketiciyi tanıma ve dağıtım kanalları izlemektedir.

Üretici-Firma Düzeyinde Pazarlama Stratejileri

Firmaların en önemli hammadde temin yeri üreticilerdir. Bu noktada üretici-firma arasında karşılıklı bir pazarlama stratejisi oluşmaktadır. Üretici yetiştirdiği hayvanına yüksek fiyat almak, firma ise hammaddeyi ucuza temin etmek amacındadır. Yapılan bir araştırmaya göre et ve et ürünleri sanayi işletmelerinin büyük bir kısmının hammaddeyi temin ettikleri yer besiciler (işletmelerin %85'i) kendi besi işletmeleri (işletmelerin %65'i) dış alım (ithalat) ve celepler (işletmelerin %40'ı) olduğunu göstermiştir (Güneş, 1998).

Araştırma kapsamına giren işletmelerin hayvanlarını çoğunlukla celeplere sattıkları görülmektedir. Firmalara pazarlayan üretici sayısının çok az olduğu dikkati çekmektedir. Firmaların yerleşim yeri olarak araştırma kapsamına giren ilçelere uzaklığı da üreticileri farklı yerlere hayvanlarını pazarlamasını sağlayan kriterlerdendir.

Üreticilerin satış yerlerini tercih ettiği noktada en önemli iki faktörün fiyat ve ödeme şekli olması üreticilerin firmalara olan pazarlama talebini oldukça düşürmektedir. Ayrıca üreticiler firmalarda uygulanan kesintiler hayvanlarını değişik kanallarda pazarlama yolunu tercih edebilmektedir. Bu kesintiler, değerlendirilen et ve deri bedelleri üzerinden gerçekleşen stopaj, savunma sanayii destekleme fonu kesintileri ile diğer vergi ve harçlar olup üreticiler tarafından ödenmektedir. Nitekim gelecekte besicilikte sözleşmeli üretime geçildiği takdirde üreticilerin %41.67'lik gibi önemli bir kısmının bu üretim şekline işletmelerinde yer vermeyeceklerini, %35'inin ise sözleşmeli üretime olumlu baktıkları görülmektedir. İşletmelerinde sözleşmeli üretim yapabileceklerin %61.90 oranında daha çok ürün ve fiyat garantisi nedeniyle bu üretim şekline olumlu baktıkları görülmektedir. Özellikle üreticilerin firmalara ödeme şekline kaynaklanan sorunlar nedeniyle güvensizlik duydukları görülmektedir.

Üreticiler firmalara hayvan satışını kısıtlayan en önemli faktörün firmaların satış sonrası ödeme şekillerinin uzun süren vadeli satışlar olduğu ifade etmişlerdir. Firmaların hayvan aldıkları üreticilere ödeme

şeklinin %55.45 oranında vadeli, %45.45 oranında ise hem peşin hem de vadeli olduğu belirtilmiştir.

Firmaların ödeme sırasında üreticilerle yaşadıkları bazı sorunların olduğu yetkililer tarafından ifade edilmiştir. Firmaların %36.36'sı ödeme sırasında sorun olduğunu, %63.64'ü ise sorun olmadığını söylemiştir. Sorunların ise fiyat ve tahsilattaki güçlüklerden kaynaklandığı belirtilmektedir. Özellikle yapılan kesintilerin (stopaj, savunma sanayi destekleme fonu kesintisi, vergi ve harçlar) üreticiler tarafından olumlu karşılanmadığı firma yetkilileri tarafından ifade edilmektedir (Çizelge 7-7).

Çizelge 7-7: İncelenen Firmaların Ödeme Sırasında Herhangi Bir Sorunla Karşılaşıp-Karşılaşmama Durumu

Cevap Şekli	Firma Sayısı	%
Evet	4	36.36
Hayır	7	63.64
Genel Toplam	11	100.00

Firmaların üreticilerden hayvanın kaliteli olmasına yönelik bazı beklentilerinin olduğu yetkililer tarafından belirtilmiştir. Bunlar arasında kaliteli yem ile besleme, yağ oranının azlığı, hızlı canlı ağırlık artışı için hormon uygulanmaması ve hayvanın dış görünüşünün iyi olması kriterleri gösterilmektedir. İncelenen firmalarda bu faktörler arasında en ağırlıklı olanı %42.86 ile kaliteli yem ilk sırada yer almakta, bunu %28.56 ile hormon verilmemesi izlemektedir. Özellikle hayvana verilen yemin et rengi üzerinde çok etkili bir faktör olduğu firma yetkilileri tarafından belirtilmiştir (Çizelge 7-8).

**Çizelge 7-8: İncelenen Firmaların Üreticilerden Hayvanın
/Etin Kaliteli Olması İle İlgili Beklentileri**

Beklentiler	Firma Sayısı	%
Kaliteli yem ile beslenmesi	6	42.86
Yağsız olması	2	14.29
Hızlı canlı ağırlık artışı için hormon verilmemesi	4	28.56
Dış görünüşünün iyi olması	2	14.29
Genel Toplam	14	100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır.

7.7.1. Satış Payı

Firmalarda toplam satış hacmi içerisinde et ve et ürünlerinin satış payı incelendiğinde, öncelikli olarak ilk sırayı %29.09 ile sucuk alırken, Sığır etinin (taze olarak) payının %26.36 olarak gerçekleştiği belirlenmiştir (Çizelge 7-9). Dondurulmuş ürünler satışı ise daha çok büyük firmalar tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu ürünlerin toplam satış hacmi içerisindeki payı ise %6.36'dır.

**Çizelge 7-9: İncelenen Firmaların Et ve Et ürünleri Satış
Payı (%)**

Ürünler	Öncelik Sırası	Sığır eti satış payı
Sucuk	1	29.09
Sığır eti/Taze	2	26.36
Sosis	3	20.00
Salam	4	18.18
Sığır eti/Dondurulmuş	5	6.37
Toplam	-	100.00

7.7.2.Satış Yapılan Yerler

Firmalarda satışların %30.43'ü mağazalara, %21.74'ü ise büfe, bakkal ve marketlere yönelik olduğu belirlenmiştir. Özellikle büyük firmaların kendi mağaza zincirleri ile ürünlerini tüketiciye sunma şansına sahip oldukları belirlenmiştir (Çizelge 7-10).

Çizelge 7-10: İncelenen Firmaların Et ve Et ürünleri Satış Yerleri (%)

Ürünler	Sayı	Öncelik Sırası	%
Mağaza	7	1	30.43
Büfe,bakkal	5	2	21.74
Market	5	2	21.74
Otel	4	3	17.39
Kurumlar	2	4	8.70
Toplam	23	-	100.00

7.7.3.Yoğun Satış Yapılan Dönemler

Firmalardan yoğun satış yapılan ayların öncelikli olarak %27.27 ile kış ve yaz ayları olduğu belirtilmektedir (Çizelge 7-11). Bunun nedeninin firma yetkilileri tarafından kış aylarında tüketimin fazlalığı, yaz aylarında ise turizm nedeni ile yaşanan yoğunluk nedeniyle özellikle turizm yörelerinde yer alan otellerin ve süpermarketlerin talebinin diğer aylara göre daha fazla olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir.

**Çizelge 7-11: İncelenen Firmaların Et ve Et ürünleri
Yoğun Satış Yapılan Dönemler (%)**

Dönem	Sayı	Öncelik Sırası	%
Kış	3	1	27.27
Yaz	3	1	27.27
Yaz+kış	2	2	18.18
Sonbahar+kış	2	2	18.18
Yaz+sonbahar	1	3	9.10
Toplam	11		100.00

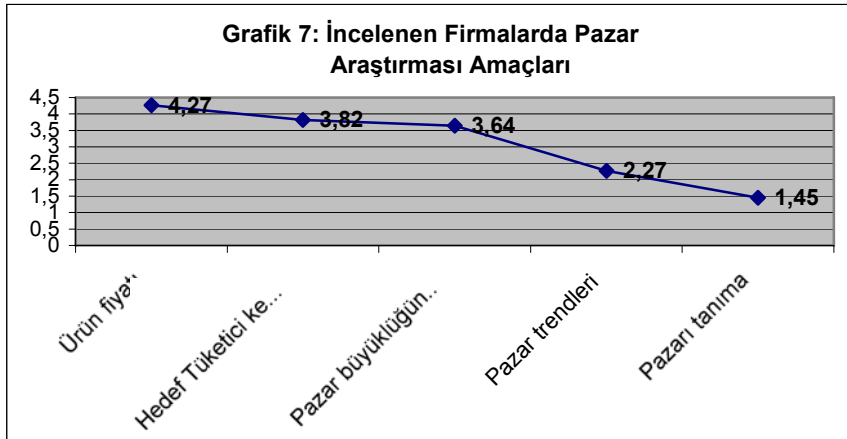
7.7.4. Pazarlama Faaliyetleri Amaçları

Pazarlama stratejisi açısından pazar araştırmasının amaçlarının da ayrıntılı bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Bu amaçla hazırlanan Çizelge 7-12'den de görüldüğü gibi firmalar %36.84 oranında ürün fiyatının belirlenmesini en önemli amaç olarak görmektedir. Bunu tüketiciyle doğrudan ilgili ürüne yönelik hedef tüketicinin belirlenmesi izlemektedir. Pazar büyüklüğünün tahmini ise firmanın pazar araştırmaları amaçları arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Firmaların ürün fiyatını (4.27) yüksek ve hedef tüketici kesiminin ise (3.82) pazarlama araştırmasında orta derecede önemli olduğu belirtilmiştir (Grafik 7).

Çizelge 7-12: İncelenen Firmaların Pazar Araştırması Amaçları

Amaçlar	Öncelik Sırası	%
Ürün fiyatı	1	36.84
Hedef tüketici kesimi belirlenmesi	2	26.32
Pazar büyüklüğünün tahmini	3	15.78
Pazar trendleri	4	10.53
Pazarı tanıma	4	10.53
Toplam		100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır

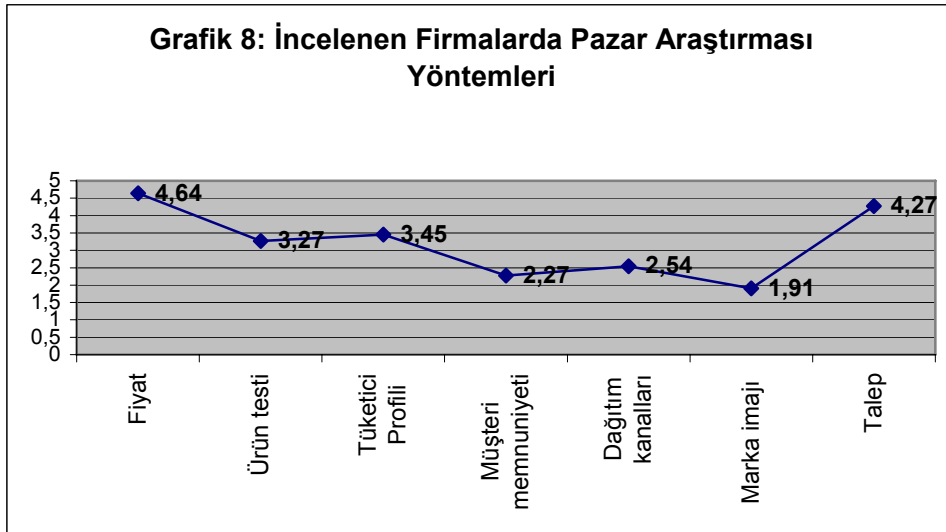
7.7.5. Kullanılan Pazar Araştırması Yöntemleri

Firmalar açısından çeşitli pazar araştırması yöntemleri arasından en doğrusunu seçmek pazarlama stratejisi açısından önemli bir kriterdir. İncelenen firmaların fiyata yönelik yapılan pazar araştırmalarını tercih ettikleri bu oranın ise %26.92 olduğu görülmektedir. Bunu %23.08 ile talebi hedef alan yöntemler izlemektedir (Çizelge 7-13). Pazar araştırma yöntemlerinden yüksek derecede önemli olanların fiyat (4.64) ve talep (4.27) olduğu ifade edilmiştir (Grafik 8).

Çizelge 7-13: İncelenen Firmaların Kullandıkları Pazar Araştırması Yöntemleri

Pazar araştırma yöntemleri	Öncelik Sırası	%
Fiyat	1	26.92
Talep	2	23.08
Tüketici profili	3	11.54
Ürün testleri	3	11.54
Dağıtım kanalları	3	11.54
Müşteri memnuniyeti	4	7.69
Marka imajı	4	7.69
Toplam		100.00

*Birden fazla cevap alınmıştır.

7.7.6.Pazar Payını Arttırma Faaliyetleri

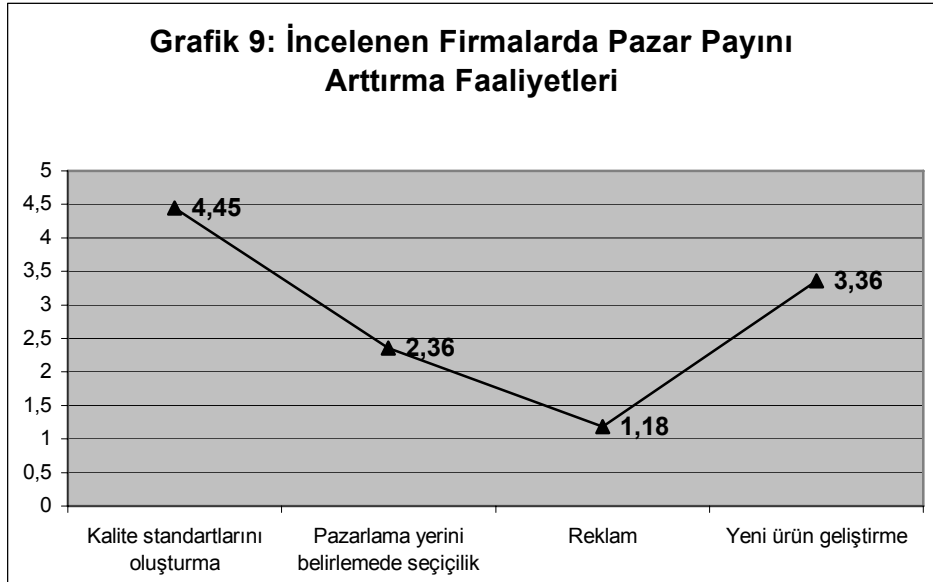
İncelenen firmalarda pazar payının arttırılmasına yönelik yapılan çalışmaları belirlemede firmaların daha çok kalite standartlarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerde bulunduğu ve bu oranın %40.00 olduğu belirlenmiştir. Bunu %30.00 ile yeni ürün geliştirme (Ar-ge) izlemektedir (Çizelge 7-14). Firmaların pazar payını arttırma faaliyetleri

açısından kalite standartlarının oluşturmanın (4.45) yüksek ve Ar-GE hizmetlerinin (3.36) orta derecede önemli olduğu belirlenmiştir (Grafik 9).

Çizelge 7-14: İncelenen Firmaların Pazar Payını Arttırma Faaliyetleri

İlgili Faaliyetler	Öncelik Sırası	%
Kalite standartlarını oluşturma	1	40.00
Yeni ürün geliştirme (Ar-ge)	2	30.00
Pazarlama yerini belirlemede seçicilik	3	20.00
Reklam	4	10.00
Toplam		100.00

* Birden fazla cevap alınmıştır.

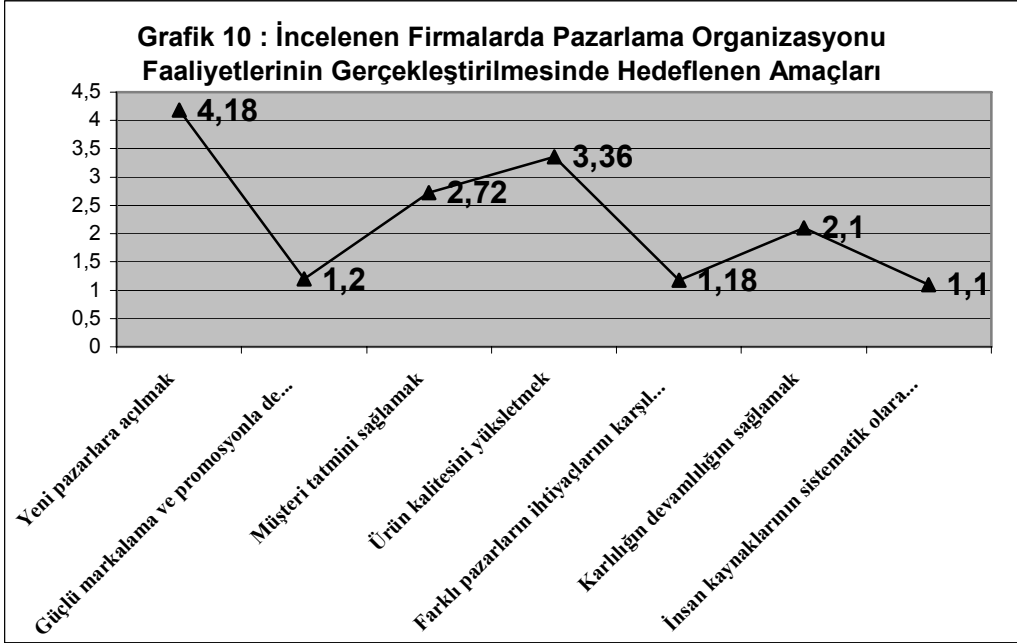

Firmaların pazarlama organizasyonu faaliyetlerini gerçekleştirmede hedeflediği amaçlar arasında ilk sırayı yeni pazarlara açılmak almaktadır (%29.63). Bunu %25.93 ile ürün kalitesini yükselterek kalitede sürekliliği sağlamak izlemektedir. Müşteri tatmini ise %18.52 ile üçüncü sırada yer almaktadır (Çizelge 7-15). Firma yetkilileri tarafından yeni pazarlara açılmak (4.18) yüksek derecede önemli, ürün kalitesini yükseltme ise (3.356) orta derecede önemli olarak belirtilmiştir (Grafik 10).

Çizelge 7-15: İncelenen Firmaların Pazarlama Organizasyonu Faaliyetlerinin Gerçekleştirilmesinde Hedeflenen Amaçlar

Hedeflenen Amaçlar	Öncelik Sırası	%
Yeni pazarlara yönelmesi	1	29.63
Ürün kalitesinin yükseltilmesi kalitede süreklilik sağlanması	2	25.93
Müşteri tatmini sağlanması	3	18.52
Karlılığın devamlılığının sağlanması	4	11.11
Farklı pazarların ihtiyaçlarını karşılayacak yeni çeşitlerin geliştirilmesi	5	7.41
Güçlü markalama ve promosyonla desteklenmesi	6	3.70
İnsan kaynaklarının sistematik olarak gelişiminin sağlanması	6	3.70
Toplam		100.00

*Birden fazla yanıt alınmıştır

7.7.7. AR-GE Olanakları

AR-GE birimleri 7 adet firmada yer alırken, 4 adet firma da ise yer almamaktadır. Firmalarında AR-GE birimlerine yer verenlerin bu çalışmaları ortalama olarak 4 yıldan beri sürdürdükleri saptanmıştır. Ancak burada belirtilmesi gereken nokta, büyük firmaların daha öncesine dayanan çalışmalarının olduğu. küçük firmaların ise bu alandaki yeniliklere uyum çerçevesinde AR-GE çalışmalarına yeni başlamalarıdır.

7.8. Depolama Durumu

Etin depolama durumu gelen talebe göre değişiklik göstermektedir. Buna göre firmaların 5 adetinde alıcı bulunduğunda hemen satmayı tercih ettiği, 6 adetinin ise %45.45'i ise soğuk hava deposunda beklettiği belirlenmiştir. Etin hemen satılmayıp depoda bekletilmesinin diğer sebepleri ise. karkasın her istenilen anda bulunamaması ve imalat için ete ihtiyaç duyulduğunda hayvan fiyatlarının yksekliti, etin dinlendirilmesi ve dayanıklılığın arttırılması şeklinde ifade edilmiştir.

Firmaların depolama olanakları çeşitlilik gösterebilmektedir. Firmaların %71.43' kendi depolama imkanlarına sahip iken, %21.13' ise depo kiralamaktadır. Kendi deposunun yanında aynı zamanda kiralık depo tutan firmalar bunun nedeninin üretim fazlalığından kaynaklandığını ifade etmiştir. Firmaların tümünde soğuk hava deposu bulunmaktadır.

7.9. Reklam

İncelenen firmaların 7 adeti ürünleri için reklam yaparken, 4 adeti ise yapmamaktadır. Firmalarda reklam aracı olarak %31.25 oranında dergiler en fazla kullanılırken, bunu %25.00 ile TV izlemektedir.

7.10. Ambalajlama

İncelenen firmalarda ürün ambalajlarında %45.00 oranında koli kullanılırken. %40.00 oranında folyo ve %15.00 oranında kılıf kullanılmaktadır. Son yıllarda ambalaj teknolojisinde yaşanan gelişmeler ile ürünün uzun süre tazeliğini ve dayanıklılığını koruyan vakumlu ambalajların tercih edildiği firma yetkilileri tarafından belirtilmiştir.

7.11. Yatırım Durumuna İlişkin Bilgiler

Firmaların 6'sı bu alanda bir yatırım yapmayı düşündüklerini, 5'i ise düşünmediğini ifade etmiştir. Bu firmaların yatırım yapmama nedenlerinin şu andaki durumun yeterli görülmemesi, yatırım için gerekli finansman imkanlarının yetersizliği ve enflasyondaki değişimler olduğu belirtilmiştir.

7.11.1. Yatırımın Niteliği

Yatırım yapmayı düşünen firmaların %36.36 oranında komple yeni yatırım ve aynı üründe yatırımı destekleyici ürünler üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Modernizasyon yatırımlarının ise %18.18 ile ikinci sırada yer alan yatırım çeşidi olarak düşünülmektedir (Çizelge 7-16).

Çizelge 7-16: İncelenen Firmaların Gelecekte Düşündükleri Yatırımın Niteliği

Yatırımın niteliği	Sayı	%
Komple yeni yatırım	4	36.36
Modernizasyon	2	18.18
Büyüme	1	9.10
Aynı üründe yatırımı destekleyici ürünler	4	36.36
Toplam	11	100.00

Firmalarda ilk yatırım sonrası gerçekleştirilen yatırımlar, %31.25 oranında var olan yatırımları destekleyici ürünler ile modernizasyon yatırımları şeklindedir (Çizelge 7-17).

Çizelge 7-17: İncelenen Firmaların İlk Yatırım Sonrası Gerçekleştirdiği Yeni Yatırımlar

Yatırımın niteliği	Sayı	%
Komple yeni yatırım	4	25.00
Modernizasyon	5	31.25
Büyüme	2	12.50
Varolan yatırımı destekleyici ürünler	5	31.25
Toplam	16	100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır.

7.11.2.Ek Finansman Kaynakları

İncelenen firmaların mali sıkıntı halinde başvurduğu ek finansman kaynakları %66.67 oranında bankalar iken, bunu diğer şahıs /kuruluşlar izlemektedir (Çizelge 7-18).

Çizelge 7-18: İncelenen Firmaların Ek Finansman Kaynakları

Ek Finansman Kaynakları	Sayı	%
Ticari ilişkide bulunulan şahıs/firma	-	-
Çevredeki şahıs/firma	2	22.22
Bankalar	6	66.67
Finans kuruluşları	1	11.11
Yabancı finans kuruluşları	-	-
Yabancı yatırımlar	-	-
Toplam	11	100.00

Firmalar sermaye ve likidite yetersizliği ile alternatif finansman kaynaklarına sahip olmamaları nedeniyle dönem içerisinde karşılaştıkları mali sorunları kredi alarak aşmaya çalışmaktadır. Bu yolu tercih eden firmaların oranı %72.73'dür. Bunu ürünü çeşitlendirerek fiyatı yükseltme, çeşitli birimlerde (üretim, satış ve pazarlama) çalışan personel sayısında azaltma, AR-GE çalışmalarına yer vererek teknolojiyi geliştirmek ve kaliteyi yükseltme izlemektedir (Çizelge 7-19).

Çizelge 7-19: İncelenen Firmaların Aldıkları Önlemler

Önlemler	Sayı	%
Kredi alma	8	72.73
Fiyat yükseltme	1	9.09
Personel sayısında azaltma	1	9.09
Aynı sektörde daha karlı bir ürüne yönelme	-	-
Teknolojiyi geliştirerek kaliteyi yükseltme	1	9.09
Toplam	11	100.00

7.12.Mevcut Riskler ve Avantajlar

Firmaların taşıdığı riskler ve avantajlar Çizelge 7-20’de verilmiştir. Mevcut riskler içerisinde %40.00 ile yoğun rekabet ortamı en önemli risk olarak görülmüş iken, sahip olunan avantajlar arasında da sektördeki büyüme %54.55 oranında önemli gösterilmiştir.

Çizelge 7-20: İncelenen Firmaların Mevcut Riskleri ve Avantajları (%)

Mevcut Riskler	Sayı	%	Avantajlar	Sayı	%
Yoğun rekabet ortamı	6	40.00	Sektördeki büyüme	6	54.55
Talep azalması	5	33.33	Devlet teşviklerini yakın takip	5	45.45
Teknolojik yenilikleri izleyememe	1	6.67	Yurt dışından yatırım/destek	-	-
Finansman maliyetlerinin artması	3	20.00	Devletin alt yapı yatırımları	-	-
Mevcut teşviklerin kaldırılması	-	-			
Teknolojik yenilikler yapamama	-	-			
Toplam	15	100.00	Toplam	11	100.00

*Birden fazla yanıt alınmıştır.

7.13.Sektörün Gelişmesine Yönelik Devletten Beklentiler

Firmalara “*Sizce et sektörünün gelişmesi için neler yapılmalıdır?*” sorusu yöneltilmiş, üretici ve firma açısından durumun değerlendirilmesi istenmiştir. Firmaların %37.50’si üreticilere yem desteğinin verilmesi gerektiğini söylerken, %31.25 oranında üreticilere düşük faizli besicilik kredisinin verilmesinin üreticiye fayda sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Firma açısından durum

değerlendirildiğinde, firmalar tarafından kalite standartlarının oluşturulması ile AR-GE faaliyetlerinin artırılmasının %26.66 ile ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir (Çizelge 7-21).

Çizelge 7-21: İncelenen Firmaların Üretici ve Firma Düzeyinde Et Sektörünün Gelişmesi İçin Beklentileri

Üretici Açısından;	Sayı	%
Yem bitkileri üretimine ilişkin devlet politikası	6	37.50
Üreticilere besicilik kredisi	5	31.25
Üreticilere besicilik yapabilir (Ustalık) belgesi verilmesi ve desteğin bu üreticilere verilmesi	2	12.50
Üretici eğitiminin yaygınlaştırılması	2	12.50
Yem politikasının yeniden düzenlenmesi	1	6.25
Toplam	16	100.00
Firma Açısından;		
Dışsattım imkanlarının artırılması	1	6.67
Uluslar arası hijyen koşulların sağlanması	1	6.67
Kalite standartları oluşturulması	4	26.66
Gıda yasasının çıkarılması	1	6.67
Firmaların sektöre yatırım gücünün artırılması	1	6.67
Yem fabrikalarına devlet desteği	1	6.67
AR-GE hizmetlerinin geliştirilmesi	4	26.66
Veteriner –hekim kontrolünün artırılması	2	13.33
Toplam	15	100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır.

7.14. Sektöre Yönelik Teşvik ve Desteklemeler Konusundaki Görüşler

Firmalara “Sizce firma ve üretici yönünden hangi teşvik/destekler verilmelidir?” sorusu yöneltilmiş, firmalar üretici açısından %54.55 oranında yem bitkileri desteğinin, %45.45 oranında ise besicilik kredisinin verilmesinin önemli olabileceğini ifade etmiştir (Çizelge 7-22). Firma açısından durum değerlendirildiğinde ise görüşülen firmaların tümü gıda ürünlerinde %18 olan KDV oranının düşürülmesinin yerinde

olacağını söylemiştir. Özellikle 2005 yılında KDV oranlarının %8'e düşürülmesi ile bu talebin desteklendiği ifade edilebilir. Bunun yanında, kendi yemini üreten işletmelere yem desteği verilmesi bu yöndeki beklentilerin gerçekleştiğini göstermektedir.

Çizelge 7-22: İncelenen Firmaların Üretici ve Firma Düzeyinde Et Sektörünün Gelişmesi İçin Desteklemelere İlişkin Beklentileri

Üretici Açısından;	Sayı	%
Yem desteği (yonca)	6	54.55
Besicilik Kredisi	5	45.45
Toplam	11	100.00
Firma Açısından;		
KDV oranlarının düşürülmesi	11	100.00
Toplam	11	100.00

7.15. Sektörün Genel Sorunları

Firmalar sektörün en önemli sorununu %19.05 ile haksız rekabet olarak görürken, bunu %16.68 ile devlet politikalarındaki dengesizlik izlemektedir. Firmalar tarafından haksız rekabet, piyasada yer alan bazı firmaların hijyen olmayan şartlarda üretim yapması ve aynı zamanda kalite koşullarına dikkat etmeden düşük fiyatla piyasaya sağlıksız ürünler sunması olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte özellikle denetimsiz (kaçak) kesimlerin de sektörde yaşanan haksız rekabete neden olduğu firmalar tarafından ifade edilmiştir (Çizelge 7-23). Firmalar standartlara ve kalite kriterlerine uygun üretim yapanlar ile bu koşulları yerine getirmeyenlerin ayırt edilmesi gerektiğini, bu tür firmaların piyasada yer

almamasına yönelik devletin bazı önlemler almasının bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır.

Çizelge 7-23: İncelenen Firmaların Sektörün Genel Sorunlarına İlişkin Görüşleri (%)

Sorunlar	Sayı	%
Nitelikli İşgücü	3	7.14
Standart üretim olmayışı	4	9.53
Denetim yetersizliği	5	11.90
Haksız rekabet	8	19.05
Teşvik yetersizliği	2	4.76
Ar-ge yetersizliği	4	9.52
Üniversite-sanayi işbirliğinin yetersizliği	2	4.76
Finansman yetersizliği	2	4.76
Alt yapı yetersizliği	2	4.76
İletişim sorunları	1	2.38
Teknolojik engeller	-	-
Pazarlama/satış konusundaki yetersizlikler	2	4.76
Devlet politikalarındaki dengesizlikler	7	16.68
Toplam	42	100.00

* Birden fazla yanıt alınmıştır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1. Araştırmanın Toplu Sonuçları

İzmir ilinde Sığır Eti Üretim ve Pazarlamasını konu alan bu araştırmada, İzmir ilinin sığır eti üretimi ve pazarlama koşullarını ortaya koymak, işletmelerin sosyo-ekonomik ve yapısal özelliklerini belirlemek, sığır varlığının ve sığır eti üretiminin genel durumunu ortaya koymak, üretim faktörlerinin daha etkin kullanım yollarını araştırmak ve bunların etkin kullanımı sonucu ortaya çıkacak sonuçları saptamak, işletmelerin karlılığını etkileyen faktörleri belirlemek, sığır etinde gerek üretici gerekse firma düzeyinde olmak üzere mevcut pazarlama zincirinin ortaya koymak ve daha etkili bir pazarlama organizasyonunu oluşturma yollarını araştırmak ve pazarlama kanalında yer alan işleme tesislerinin pazar paylarını belirlemek ve üreticiden tüketiciye uzanan zincirde çeşitli aşamalarda ortaya çıkan pazarlama marjlarını hesaplamak olarak amaçlanmış ve bu amaçlar doğrultusunda araştırma yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçları Üretici düzeyinde elde edilen sonuçlar ve Firma düzeyinde elde edilen sonuçlar olmak üzere iki alt gruba ayırarak şu şekilde özetlemek mümkündür:

Üretici düzeyinde elde edilen sonuçlar;

☞ Besi sığırtı sayısı grupları itibariyle;

☞ İncelenen işletmelerde ortalama üretici yaşı 43.85 yıl olarak bulunmuştur.

☞ İncelenen işletmelerde ortalama eğitim süresi 6.26 yıl olarak saptanmıştır.

☞ Üreticilerin ortalama tarımsal faaliyette bulunma deneyimi ortalama 25.65 yıl olarak hesaplanmıştır.

☞ Besicilik deneyimi 20.81 yıl olarak hesaplanmıştır.

☞ Araştırma alanında işletme başına düşen ortalama işletme genişliği 97.65 daa olup, bu alanın %69.72'sini mülk arazi, %26.03'ünü kira ile tutulan arazi ve %4.12'sini ise ortaklıkla işletilen arazi oluşturmaktadır. Toplam ve mülk arazi varlığı bakımından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunurken ($p=0.000$; $p=0.001$), kira ve ortak arazi varlığı açısından gruplar arası farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p=0.773$; $p=0.246$).

☞ İncelenen işletmelerde toplam arazi varlığının %68.28'ini tarla arazisi oluştururken, bunu %14.03 ile çayır mera ve %11.01 ile meyve arazisi izlemektedir.

- ☞ İşletmelerin geneli itibariyle işletme başına yem bitkisi ekiliş alanı 45.00 daa olup, toplam arazi varlığının %46.08'ini oluşturmaktadır. İşletme büyüklüğü arttıkça yem bitkileri ekiliş alanı artış göstermekte olup, yapılan Kruskal-Wallis testine göre, gruplar arasında yem bitkileri ekiliş alanı açısından ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($p=0.007$).
- ☞ İşletmelerin geneli itibariyle mısır, pamuk, buğday ve fıstık en çok üretilen bitkisel ürünler olarak belirlenmiş olup, mısır arazisi toplam arazi varlığının %30.21'ini oluşturarak ilk sırada yer almakta, bunu sırasıyla %16.85 ile pamuk, %10.47 buğday ve %9.67 ile fıstık arazisi izlemektedir.
- ☞ İncelenen işletmelerin geneli itibariyle ortalama BBKA, 216.50 kg olarak hesaplanmıştır. Besi sığırı sayısı grupları itibariyle BBKA'nın işletme büyüklüğü ile birlikte artış gösterdiği belirlenmiştir. 1-5 baş arası besi sığına sahip işletmelerde 210.26 kg olan BBKA, 26 baş ve üzeri besi sığına sahip işletmelerde 254.62 kg olarak hesaplanmıştır. Ahır+mera besisinde 212.50 kg olan BBKA ise, ahır besisinde 218.02 bbca ile en yüksek değerde olduğu saptanmıştır. Gruplar arası farklılık önemli bulunmamıştır.
- ☞ BSKA, besi sığırı sayısı grupları itibariyle 465.55 kg ile 516.31 kg arasında değişmekte olup, en yüksek değer 4. grup işletmelere ait olduğu belirlenmiştir.

☞ Ağırlık kazancının besi sığırı sayısı grupları itibariyle 255.29 kg ile 287.18 kg arasında değerler aldığı belirlenmiştir. Gruplar açısından en yüksek değer 287.18 kg ile 3. grup, en düşük değer ise 255.29 kg ile 1. gruba ait bulunmaktadır.

☞ GOCAA'nın işletmelerin geneli itibariyle 1078.87 gr olduğu, 1066.50 gr ile 2. grup işletmelerin en düşük, 1086.16 gr ile 1 grup işletmelerin en yüksek günlük ortalama canlı ağırlık artışına sahip olduğu saptanmıştır.

☞ KA ise, işletmeler ortalamasına göre 254.90 kg olup, işletme grupları arasında 242.00 kg ile 275.08 kg arasında değiştiği belirlenmiştir.

☞ SKR ise, işletmeler ortalamasına göre %52.43 olarak bulunmuş, gruplar arasında %51.86 ile %53.23 arasında değerler almıştır. SKR'nin %55-60 arasında olması gerektiği dikkate alınırca belirlenen sonucun bu değerden düşük olduğu görülmektedir.

☞ İncelenen işletmelerin geneli itibariyle, hayvanların genotipi açısından bir değerlendirme yapıldığında, en yüksek BBKA 225.27 kg ile kültür ırkına, en düşük BBKA ise 187.50 kg ile yerli ırklara ait olduğu belirlenmiştir. BBKA ise kültür ırklarında 524.12 kg ile en yüksek yerli ırklarda ise 326.12 kg ile en düşük değerdedir. AK'nın ise, yerli ırklarda diğer ırklara göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

☞ İncelenen işletmelerin geneli itibariyle, GOCAA'nın yerli ırklarda 695.62 kg ile en düşük, kültür ırklarında ise 1136.90 kg ile en yüksek değeri aldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, KA ve SKR'nin yine yerli ırklarda en düşük, kültür ırklarında ise en yüksek değeri aldığı belirlenmiştir.

☞ İncelenen işletmelerin geneli itibariyle BBY gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında, BBKA'nın besi başı yaşı ile doğru orantılı bir şekilde arttığı görülmektedir. Bununla birlikte BSKA'nın ise azalış gösterdiği belirlenmiştir. BSKA'na bağlı olarak AK'nın da besi başı yaşı arttıkça azaldığı ortaya çıkmıştır.

☞ İncelenen işletmelerin geneli itibariyle besi başı yaşı gruplarına göre GOCAA, en yüksek değeri 7-12 aylık hayvanlarda (1124.59 gr), en düşük değeri ise, 1026.89 gr ile 3-6 aylık hayvanlarda almaktadır. KA'nın ise yaş ilerledikçe azaldığı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak SKR değeri de KA'na paralel olarak azalış göstermektedir.

☞ İşletmelerde ortalama besi sığırı sayısının 3.73 ile 69.16 baş arasında değişmekte olduğu belirlenmiştir. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre, gerek besi sığırı varlığı gerekse toplam sığır varlığı açısından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.000$; $p=0.000$).

☞ İncelenen işletmelerde ortalama besiyeye alma yaşı 9.63 ay olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %51.67'sinde besiyeye alınma yaşı genellikle 7-12 ay arası olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %32.50'si 3-6 aylık küçük yaşlı erkek dana besisine, %13.33'ü 13-18 ay arası tosun ve %2.50'si ise 18 aydan büyük yaşlı sığır besisine işletmelerinde yer vermektedir. Yapılan Kruskal-Wallis testine göre hayvanın besiyeye alınma yaşı itibariyle gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p=0.623$).

☞ İncelenen işletmelerin %75.83'ünde besi materyali olarak kültür ırkı hayvanlar kullanılırken, işletmelerin geneli itibariyle yerli*kültür melezi hayvanlar ile besicilik yapan işletme oranı %17.50 iken, yerli ırk hayvanlar ile besi yapan işletme oranı ise %6.67 olarak belirlenmiştir.

☞ İşletmelerin ortalama besi süresi besi sığır sayısı grupları itibariyle 254.47 gün ile 281.21 gün arasında değişmekte olup, yapılan varyans analizi sonucunda, gruplar arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p=0.906$)

☞ Toplam günlük yem tüketimi işletmeler ortalamasına göre kuru madde bazında 15.17 kg/baş olup, en düşük yem tüketiminin 14.56 kg/baş ile 1.grup işletmelerde, en yüksek yem tüketiminin ise 16.15 kg/baş ile 3.grup işletmelerde olduğu belirlenmiştir. Ancak yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre toplam yem tüketimi açısından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Toplam yem tüketiminin %65.18'sini kaba yemler, %34.82'ini ise yoğun yemler oluşturmaktadır.

☞ İşletmelerin %93.33'ü yemini hem işletme içinden hem de işletme dışından sağlamaktadır. Yemini sadece işletme içinden sağlayanların sayısı 2 olup, toplam işletme sayısının %1.67'sini oluşturmaktadır. Bunun yanında, yemini işletme içinde üretmeyip sadece dışarıdan temin eden işletme sayısı ise 6 adet olup, toplam işletme sayısının %5.00'lik kısmını oluşturmaktadır.

☞ İncelenen işletmelerin %61.00'ünde ahır tipinin yarı açık sistem olduğu bunu %31.00 oranında kapalı ahır sisteminin izlediği görülmektedir. İşletmeler ortalamasına göre toplam ahır alanı ise 618.03 m² olarak hesaplanmıştır. Toplam ahır alanına ilişkin yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Besi sığırı sayısı gruplarına göre, hayvan başına düşen toplam ahır alanı 68.15 m² ile 21.17 m² arasında değişmekte olup, besi sığırı sayısı grupları açısından değerlendirildiğinde, 1.grup işletmelerde en yüksek, 4.grup işletmelerde ise en yüksek değerde olduğu görülmektedir. Yapılan kruskal-wallis testi sonucuna göre, bir baş hayvana düşen ahır kapasitesi bakımından gruplar arası ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur. Ortalama kullanılan ahır kapasitesi ise 23.23 baş olarak hesaplanmıştır. Yapılan Kruskal-Wallis testinin sonucuna göre hayvan başına ahır kapasitesi bakımından gruplar arası ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

☞ İncelenen işletmelerde ortalama nüfus 4.68 kişi olarak bulunmuştur. Toplam nüfusun %51.71'ini erkek, %48.29'unu kadın nüfus oluşturmaktadır.

☞ İşletmeler ortalamasına göre aile işgücü potansiyeli 1296.00 EİG olduğu bunun %52.78'inin erkek, %47.22'sinin ise kadın nüfusun oluşturduğu belirlenmiştir. Yaş grupları itibariyle bakıldığında, 15-49 yaş grubunun aile işgücü toplamının %90.28'sini oluşturduğu, bu grubu %7.17 ile 50+ yaş ve üzeri %2.55 ile 7-14 yaş grubunun izlediği belirlenmiştir. İşgücünün, Toplam kullanılan aile işgücü ($p=0.341$), toplam ücretli işgücü ($p=0.187$) ve besicilikte kullanılan aile işgücü bakımından ($p=0.421$) gruplar arası ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış, besicilikte kullanılan yabancı işgücü ($p=0.001$) açısından ise anlamlı olduğu belirlenmiştir.

☞ Besi sığırı grupları itibariyle; Brüt üretim değeri 9181.04 milyon TL ile 72376.15 milyon TL arasında değişmekte olup, işletmeler ortalaması olarak 28106.125 milyon TL olarak hesaplanmıştır. İşletme büyüklüğü arttıkça brüt üretim değeri de artış göstermektedir. Bununla birlikte yapılan Kruskal-wallis testi sonucuna göre de gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

☞ İncelenen işletmelerde işletmeler ortalamasına göre 1 kg canlı ağırlık maliyeti 3.37 milyon TL olduğu görülmektedir. Besi sığırı grupları itibariyle bir değerlendirme yapıldığında ise, işletme büyüklüğü arttıkça 1 kg canlı ağırlık maliyetinin de azalış gösterdiği saptanmıştır. Nitekim, 1. grup işletmelerde 6.21 milyon TL olan 1 kg canlı ağırlık maliyeti, 4. grup işletmelerde 2.07 milyon TL'ye düşmektedir.

☞ Besi sığırı sayısı gruplarına göre net karın -1297.30 milyon TL ile 5594.99 milyon TL arasında değiştiği, ancak net karın, 5594.99 milyon TL ile 3. grup işletmelerde en yüksek olduğu belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması ise 2052.40 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte, hayvan başına düşen net kar -39.21 milyon TL ile 507.81 milyon TL arasında gerçekleşmekte olup, işletmeler ortalaması itibariyle 138.86 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Net karın negatif olması, bu işletmelerin değişken masraflarını karşılayamadığını ortaya koymaktadır.

☞ Besi sığırı sayısı grupları itibariyle 1 kg canlı ağırlık artış maliyeti 2.03 milyon TL ile 5.68 milyon TL arasında değişmektedir. 1 kg canlı ağırlık artış maliyetinin işletme grupları itibariyle azalış gösterdiği belirlenmiştir.

☞ ***Besi süresi grupları itibariyle;***

☞ İncelenen işletmelerin, %45.00'inin uzun süreli besi, %35.83'ünün orta süreli besi ve %19.07'sinin kısa süreli besi yaptıkları saptanmıştır.

☞ Kısa ve orta süreli besi yapan işletmelerde ağırlıklı olarak büyük yaşlı erkek danaların (%60.87, %60.47), uzun süreli besi yapan işletmelerde ise küçük yaşlı erkek danaların besiyeye alındığı görülmektedir (%50.00).

☞ Kısa süreli besi yapan işletmelerde ortalama besi başı yaşı 12.21 ay, orta süreli besi yapan 2. grupta 10.76 ay ve uzun süreli besi yapan 3. grupta ise 7.63 ay olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin geneli itibariyle büyük yaşlı erkek danaların (7-12 ay) beside kullanıldığı belirlenmiştir.

☞ Kısa süreli besi yapan işletmeler 3.18 ay, uzun süreli besi yapan işletmeler ise 13.31 ay süren uzun süreli besiyeye işletmelerinde yer vermektedir. Yapılan Kruskal-wallis analizi sonucunda, besi başı yaşı, besi sonu yaşı ve besi süresi bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

☞ İncelenen işletmelerde uygulanan ortalama besi süresi 267.08 gün olup uzun süreli besi yapılmaktadır. En uzun besi süresi 399.07 gün ile 3. gruba ait iken, en kısa besi süresi ise 95.21 ile 1. gruba ait olmaktadır.

☞ Hayvan başına toplam yoğun günlük yem tüketimi (kuru madde bazında) 7.00 kg ile kısa süreli besi yapan işletmelerde en yüksek iken, orta süreli besi yapan işletmelerde ise 4.84 kg ile en düşük değeri almaktadır. Kaba yem miktarı ise besi süresi arttıkça artış göstermekte, kısa süreli beside hayvan başına 8.65 kg ile en düşük, 10.91 kg ile uzun süreli beside ise en yüksek bulunmuştur. Hayvan başına günlük toplam yem tüketimi ise 15.82 kg ile uzun süreli besi yapan işletmelerde en yüksek iken, 14.11 kg ile orta süreli besi yapan işletmelerde en düşük değerdedir.

☞ Besi süresi grupları itibariyle BBKA, 204.25 kg ile 237.67 kg arasında değişmektedir. Uzun süreli besi yapan işletmelerin BBKA'nın diğer gruplara göre daha düşük olduğu dikkati çekmektedir. BBKA'nın besi süresi gruplarına göre istatistiksel anlamlığı değerlendirildiğinde, yapılan varyans analizi sonucu, gruplar arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($P < 0.10$).

☞ Kısa süreli besi yapan işletmelerde 314.74 kg ile en düşük BSKA, uzun süreli besi yapan işletmelerde ise 580.85 kg ile en yüksek BSKA değerleri bulunmuştur.

☞ AK açısından durum irdelendiğinde, besi süresi arttıkça AK'nin yükseldiği görülmektedir. Gruplara göre yapılan değerlendirmede kısa süreli besinin yapıldığı 1. grup işletmelerde 109.09 kg bulunan AK, orta süreli besinin yapıldığı 2. grupta 220.80 kg ve uzun süreli besinin yapıldığı 3. grupta ise 376.60 kg olarak saptanmıştır. Ayrıca, AK açısından gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

☞ Kısa süreli besi yapan 1. grup işletmelerde GOCAA 1145.39 gr iken, uzun süreli besi yapan 3. grup işletmelerde ise en düşük değerdedir (1003.09 kg). GOCAA orta süreli beside ise 1150.58 gr'dır. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre gruplar arası farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır.

☞ Kısa süreli besi yapan işletmelerde 167.21 kg olan KA, besi süresi uzadıkça artmaktadır. Orta süreli besinin yapıldığı 2. grup işletmelerde karkas ağırlığı 241.70 kg ve uzun süreli besinin yapıldığı 3. grup işletmelerde ise 303.20 kg olarak hesaplanmıştır. Yapılan varyans analizine göre KA açısından gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

☞ Kısa süreli beside SKR %52.70, orta süreli beside %52.63 ve uzun süreli beside ise %52.17 olarak gerçekleşmektedir. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucunda gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

☞ Besi süresi grupları itibariyle, Brüt üretim değeri, 15645.00 milyon TL ile 34510.86 milyon TL arasında değişmekte olup, işletmeler ortalaması 28196.16 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Brüt üretim değerinin besi süresi arttıkça arttığı görülmekte olup gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Brüt marj durumu incelendiğinde, besi süresi arttıkça artış gösterdiği belirlenmiştir. Kısa süreli besi yapan işletmelerde -4155.68 milyon TL olan brüt marj, orta süreli beside 6791.42 milyon TL ve uzun süreli beside ise 12103.94 milyon TL olarak bulunmuştur. Brüt marj bakımından gruplar arası ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur.

☞ İncelenen işletmelerde besi süresi gruplarına göre 1 kg canlı ağırlık maliyetinin 2.95 milyon TL ile 5.81 milyon TL arasında değiştiği görülmektedir. Kısa süreli besi yapan işletmelerde 1 kg canlı ağırlık

maliyeti en yüksek değerdedir. Besi süresi arttıkça canlı ağırlık maliyetinin düştüğü görölmektedir.

☞ Uzun süreli beside 2.87 milyon TL olarak hesaplanan canlı ağırlık artış maliyeti en düşük iken, kısa süreli beside ise 5.84 milyon TL ile en yüksek olarak gerçekleşmektedir.

☞ Besi süresi grupları itibariyle işletmelerde hayvan başına düşen net kar -610.47 milyon TL ile 438.54 milyon TL arasında değerler almaktadır. Kısa süreli beside zararın olması, işletmelerde besi dönem boyunca yapılan toplam üretim masraflarının karşılanamadığını ortaya koymaktadır.

☞ *Besi Ortamı Grupları itibariyle;*

☞ İncelenen işletmelerin %71.67'si ahır besisi yaparken, bunu sırasıyla %20.00 ile ahır+mera besisi ve %8.33 ile mera besisi yapan işletmeler izlemektedir.

☞ Besi ortamına göre, BBY 8.43 ay ile 13.16 ay arasında değişmektedir. BBY en düşük grup ahır besisi yapan işletmeler, en yüksek grup ise ahır+mera besisi yapan işletmelerdir. BBY gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.000$)

☞ En uzun besi süresine sahip işletmelerin 311.04 gün ile ahır besisi yapan işletmelere ait olduğu görölmektedir. Bunu 183 gün ile mera

besisi yapan işletmeler, 144.58 gün ile ahır+mera besisi yapan işletmeler izlemektedir. Besi ortamı grupları itibariyle uygulanan besi süresi bakımından gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

☞ Besi ortamı gruplarına göre, BBKA 218.02 kg ile ahır besisinde en yüksek, 212.50 kg ile ahır+mera besisinde ise en düşük değerdedir. BSKA, ahır besisinde 536.51 kg ile en yüksek, ahır+mera besisinde ise 336.83 kg ile en düşük değeri almaktadır. AK ise, ahır besisinde diğer gruplara göre en yüksek değerdedir (318.49 kg).

☞ GOCAA ahır besisi uygulayan grupta en yüksek iken, (1115.55gr), ahır+mera besisi yapan işletmelerde ise en düşüktür (957.79 gr). Diğer taraftan, KA açısından durum değerlendirildiğinde, ahır besisi yapan işletmeler 281.15 kg ile en yüksek değere sahip iken, ahır+mera besisine sahip işletmeler 178.63 kg ile en düşük değere sahip olmaktadır.

☞ İncelenen işletmelerde ahır+mera besisi yapan 3. grup işletmeler SKR en yüksek grup olarak belirlenmiştir. Ahır besisi yapan 1. grup işletmeler ise karkas randımanı en düşük gruptur.

☞ İncelenen işletmelerde BSKA, AK, KA, SKR yönünden gruplar arası ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak önemli bulunmuştur.

☞ Besi ortamına göre brüt marj, en yüksek 31448.17 milyon TL ile ahır besisi yapan işletmelerde, en düşük olarak ta 18040.15 milyon TL ile mera besisi yapan işletmelerde bulunmuştur. Brüt marj besi ortamı gruplarına göre farklılık göstermekte olup, bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur.

☞ Besi ortamı gruplarına göre yapılan değerlendirmede ise, 1 kg canlı ağırlık maliyeti gruplar arasında 3.05 milyon TL ile 5.68 milyon TL arasında değerler almıştır. Ahır besisi yapan işletmelerin maliyet yönünden en düşük, ahır+mera besisi yapan işletmelerin ise en yüksek değeri aldığı belirlenmiştir.

☞ İşletmelerin besi ortamı grupları itibariyle canlı ağırlık artış maliyetleri incelendiğinde, ahır besisi yapan işletmelerde 3.10 milyon TL ile en düşük canlı ağırlık artış maliyeti hesaplanırken, en yüksek canlı ağırlık artış maliyetinin ise 5.59 milyon TL ile ahır+mera besisi yapan işletmelerde olduğu belirlenmiştir.

☞ Mera besisi yapan işletmelerde net kar en yüksek olup, işletme başına 5305.08 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu işletmelerde beside hayvan başına düşen net kar ise 1153.28 milyon TL olarak bulunmuştur. Ahır+mera besisi yapan işletmeler ise diğer besi ortamı gruplarına göre en düşük net kara sahip işletmeler olmaktadır.

☞ Besi hayvanı temin yerleri, çeşitlilik göstermekle birlikte, incelenen işletmelerin %85.83'ü kendi işletmesinden besi hayvanını temin

ettiklerini belirtmiştir. İşletmeler, yapı itibariyle genellikle süt+besi işletmeleri olduğundan besi hayvanı olarak işletmede doğan erkek buzağuları kullanmaktadır. Bunu %6.66 ile yöresel hayvan pazarlarından besi hayvanını temin eden işletmeler izlemektedir.

☞ Hayvan teminini dışarıdan sağlayan işletmelerin çoğunlukla hayvanlarını İzmir ilçeleri ya da yöresel hayvan pazarından aldıkları belirlenmiştir. Bu işletmelerin %70.59'u besi hayvanını baş üzerinden (ayakta) ve toplu pazarlık ile temin ettiklerini ifade etmişlerdir.

☞ Üreticilerin %83.33'ünün hayvanlarını celeplere pazarladıkları %11.67'sinin ise doğrudan perakendeci kasaplara pazarladıkları belirlenmiştir. Et entegre tesislerine pazarlayanların oranı ise %1.67'dir.

☞ İncelenen işletmelerde üreticilerin %64.17'si besi hayvanını canlı olarak satarken, %27.50'si ise karkas üzerinden satışı tercih etmektedir. Her iki satış şeklini tercih edenlerin oranı ise, %8.33 olmaktadır.

☞ İncelenen işletmelerin %63.33'ün besi hayvanını vadeli olarak satmakta, %29.17'si peşin olarak satmayı tercih etmektedir. Her iki satış şeklini de tercih edenlerin oranı ise %7.50 olarak bulunmuştur.

☞ Üreticilerin hayvan satış yerlerini tercih ederken özellikle fiyat (%31.25) ve ödeme şeklini (%26.04) dikkate aldıkları görülmektedir.

☞ Satış sırasında alıcıların dikkat ettikleri kriterler %41.86 ile kalite, %38.60 ile uygun fiyat ve %13.02 ile diğer faktörler olmaktadır.

☞ İncelenen işletmelerde besi hayvanının pazarlama şekline göre oluşan ortalama fiyat, canlı ağırlık üzerinden 3 660 563 TL, karkas ağı.üzerinden ise 6 875 267 TL olarak saptanmıştır. Üreticilere bu fiyattan memnun olup-olmama durumları sorulmuş, üreticilerin %35.00'i memnun, %65.00'i ise memnun olmadıklarını ifade etmiştir.

☞ İncelenen işletmeler itibariyle mutlak marj 1285193 TL ile 2162260 TL arasında değişmekte olup en yüksek mutlak marjın üretici ve celepten oluşan pazarlama zincirinde yer aldığı belirlenmiştir.

☞ Elde edilen bu sonuçlar ışığında, tüketicinin ödediği fiyatın üretici-celep zincirinde ancak %74.56'sının üreticinin eline geçtiği, geriye kalan %25.44'ünün ise celeplere ait olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde, üretici-toptancı(kasap), zincirinde %16.30'unun, üretici-firma zincirinde %15.12'sinin ve üretici-perakendeci (kasap) zincirinde ise %19.61'inin kanalda yer alan aracılara ait olduğu saptanmıştır.

☞ Üreticiler pazarlamada %47.73 oranında fiyat düşüklüğünü en önemli sorun olarak görürken, bunu ödeme şekli/tahsilattaki güçlükler (%23.86) ve aracı sayısının fazlalığı (%12.50) izlemektedir.

☞ Firma düzeyinde elde edilen sonuçlar;

☞ Firmaların % 63.60'ını Limited Şirket oluştururken % 36.40'ını Anonim Şirketler oluşturmaktadır.

☞ Firmaların kuruluş yeri seçiminde alt yapı yatırımlarının yeterliliği (ulaşım kolaylığı) %69.23 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu, girdi temini, teknolojik gelişmişlik, kaliteli işgücü temini, sektörel gelişme eğilimi izlemektedir.

☞ Firmaların niteliğine göre bir sınıflandırma yapıldığında sığır etini işleyenlerin oranı %72.80 iken, kesim ve işlemenin birarada olduğu işletme sayısı ise %27.20 olarak bulunmuştur. Niteliğine göre (İşleme ve Kesim) kapasite kullanım oranı %70.00 ile 100.00 arasında olan firmaların oranı %63.60'dır.

☞ Firmaların %27.20'si hammaddeyi üreticiden canlı hayvan ve karkas şeklinde gerçekleştirirken, %18.20'si ise aracı tüccardan karkas alımı şeklinde gerçekleştirmektedir.

☞ Firmaların hammaddeyi temin ettikleri yerin çoğunlukla İzmir ili ve ilçelerinden oluştuğu, bu oranın %45.50 olduğu görülmektedir. Bunu İzmir ilçeleri ve Ege Bölgesindeki diğer iller izlemekte olup, tüm firmalar bazında bu oran % 27.20 olarak gerçekleşmektedir.

☞ Firmalarda gerek canlı hayvan gerekse karkas alımlarında borsa fiyatı ağırlık kazanmakta olup, bu oranın %54.50 olduğu belirlenmiştir.

☞ Firmalar daha çok kültür ırkı hayvanları tercih etmekte olup, bu oran tüm firmalar bazında %54.50'dir.

☞ Firmaların geneli itibariyle İSO 9002 kalite belgesine sahip olmadıkları belirlenmiş olup, bu oran tüm firmalar bazında %63.60'dır. Firmaların sadece %36.40'ının bu belgeye sahip oldukları belirlenmiştir.

☞ Firmaların % 45.50'sinin faaliyet alanına giren et ve et ürünleri içinde sığır etinin payının %30.00 ile %50.00 arasında değiştiği görülmektedir.

☞ İncelenen firmalarda da et ürünlerinde maliyet unsurlarının dağılımına bakıldığında en yüksek payı %55.00 ile hammaddenin aldığı görülmektedir. Bunu ikinci sırada %15.00 ile işçilik giderleri izlemektedir.

☞ Firmaların ürün dağıtım kanallarına bakıldığında toptancıların %37.50 ile ilk sırada yer aldığı, bunu %31.25 ile perakendecilerin izlediği belirlenmiştir. Firmaların satış yerleri, %30.43 oranında mağazalar olup, bunu %21.74 ile büfe, bakkal ve marketler izlemektedir.

☞ Firmaların pazarlama stratejilerinin belirlenmesinde %36.00 oranında fiyat ve fiyatlandırma birinci sırada yer alırken, bunu %24.00 ile tüketiciyi tanıma ve dağıtım kanalları izlemektedir. Tüketicinin tercihini

önemli ölçüde etkileyen fiyat üzerinde firmalar zaman zaman değişiklikler (promosyon, fiyatı düşürme) yaparak talebi kendilerine yönlendirebilmektedir.

☞ Firmaların hayvan aldıkları üreticilere ödemeyi %55.55 oranında vadeli, %45.45 oranında ise hem peşin hem de vadeli yaptıkları belirlenmiştir.

☞ İncelenen firmalarda iyi kalite karkas elde edilmesinde en önemli faktörün %42.86 ile kaliteli yem ve %28.57 ile hormon verilmemesi olduğu belirlenmiştir.

☞ Firmaların satışları içerisinde taze sığır etinin payı %26.36 olarak belirlenmiştir.

☞ Firmalardan yoğun satış yapılan ayların öncelikli olarak %27.27 ile kış ve yaz ayları olduğu belirtilmektedir.

☞ Firmalar pazarlama faaliyetleri amaçları açısından %36.84 oranında ürün fiyatının belirlenmesini en önemli amaç olarak görmektedir.

☞ İncelenen firmaların fiyata yönelik yapılan pazar araştırmalarını tercih ettikleri, bu oranın ise %26.92 olduğu görülmektedir. Bunu %23.08 ile talebi hedef alan yöntemler izlemektedir.

☞ İncelenen firmalarda pazar payının artırılmasına yönelik yapılan çalışmaları belirlemede firmaların daha çok kalite standartlarının oluşturulmasına yönelik faaliyetlerde bulunduğu ve bu oranın %40.00 olduğu belirlenmiştir. Bunu %30.00 ile yeni ürün geliştirme (Ar-ge) izlemektedir

☞ Firmaların pazarlama organizasyonu faaliyetlerini gerçekleştirmede hedeflediği amaçlar arasında ilk sırayı yeni pazarlara açılmak almaktadır (%29.63). Bunu %25.93 ile ürün kalitesini yükselterek kalitede sürekliliği sağlamak izlemektedir. Müşteri tatmini ise %18.52 ile üçüncü sırada yer almaktadır

☞ AR-GE birimleri firmaların %63.63'ünde yer alırken, %36.37'sinde ise yer almamaktadır.

☞ Firmaların %54.55'i bu alanda bir yatırım yapmayı düşündüklerini, %45.45'i ise düşünmediğini ifade etmiştir. Firmaların yatırım yapmama nedenlerini %45.45 oranında şu andaki durumun yeterli görülmemesi ve %36.36 oranında yatırım için gerekli finansman imkanlarının yetersizliği olarak ifade edilmektedir. Yatırım yapmayı düşünen firmaların %36.36 oranında komple yeni yatırım ve aynı üründe yatırımı destekleyici ürünler üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Modernizasyon yatırımları ise %18.18 ile ikinci sırada yer alan yatırım çeşidi olarak düşünülmektedir.

☞ Firmaların %37.50'si üreticilere fayda sağlaması açısından yem desteğinin verilmesi gerektiğini ilk sırada göstermişler, bunun ardından üreticilere besicilik kredisinin verilmesinin üreticiye fayda sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Bu oran firmaların %31.25'sine karşılık gelmiştir. Firma açısından durum değerlendirildiğinde ise firmalar tarafından kalite standartlarının oluşturulması ve AR-GE faaliyetlerinin artırılması ilk sırada gösterilmiş ve bu oran %26.67 olarak belirlenmiştir.

☞ Firmalar %54.55 oranında yem bitkileri desteğinin, %45.45 oranında ise besicilik kredisinin üreticilere verilmesinin üretici açısından önemli olabileceğini ifade etmiştir. Firma açısından durum değerlendirildiğinde ise görüşülen firmaların tümü gıda ürünlerinde %18 olan KDV'nin düşürülmesinin yerinde olacağını söylemiştir.

☞ Firmalar sektörün en önemli sorununu %19.05 ile haksız rekabet, %16.67 ile devlet politikalarındaki dengesizlik olarak belirtmişlerdir.

8.2. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Araştırmadan elde edilen sonuçların ortaya koyduğu sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

☞ Besi sığırcılığı işletmelerinin büyük bir bölümü 1-10 baş arasında hayvana sahip küçük ölçekli işletmelerdir. Genellikle işletmelerde besi sığırcılığı faaliyeti süt sığırcılığının bir yan faaliyeti olarak yapılmakta, süt sığırcılığı işletmelerinde doğan erkek buzağılar besiyeye alınarak besi sığırcılığı faaliyeti sürdürülmektedir. Besi sığırcılığında ekonomik ölçekli işletmeler oluşturmak için işletmelerde besi hayvanı desteğine öncelik verilmeli ve büyük işletmelerin yanında küçük işletmeler de bu destek kapsamına alınmalıdır. Bugüne değin, işletmelere verilen tarımsal desteklerden küçük işletmelerin yararlanmadığı, desteklerin daha çok 10 baş üzeri hayvana sahip üreticilere yöneltildiği ifade edilmektedir.

☞ Üreticilerin büyük bir çoğunluğu hayvanlarına doğrudan kesimhaneye getirmek yerine, aracılara satmayı tercih etmektedir. Böylece araçılar teşvik priminden faydalanırken, üretici bu destekten yararlanamamaktadır. Devlet tarafından konu ile ilgili kontroller yapılarak önlemler alınmalı ve etkin bir denetim mekanizması geliştirilmelidir.

İşletmelerde kapasite kullanım oranının düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni işletmelerdeki finansman yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Üreticilerin kredi faiz oranlarını oldukça yüksek bulması kredi kullanmalarını engellemektedir. Ancak 31/12/ 2005 tarihli ve 26040 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2005/9839 sayılı Üreticilerin Finansman İhtiyaçlarının Uygun Koşullarda Karşılanması, Tarımsal Üretimin Geliştirilmesi, Verimliliğin ve Kalitenin Artırılması Amacıyla T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar bu sorunun çözümü açısından önemli bir gelişme olarak gösterilebilir. Bu karar ile, Banka ve TKK tarafından 01/01/2006-31/12/2006 tarihleri arasında Bankaca uygulanmakta olan tarımsal kredi cari faiz oranlarından kredi konuları itibarıyla belirtilen oranlarda indirim yapılmak suretiyle tarımsal kredi kullandırılabilir. Buna göre büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde işletme ve yatırım kredisi için cari faiz oranı üzerinden %40 indirim yapılacağı ifade edilmektedir. Ayrıca bu karar kapsamında, Banka ya da TKK tarafından bir gerçek ve/veya tüzel kişiye hayvansal üretim konusunda azami 500.000 YTL'ye kadar, diğer kredi konularında ise azami 250.000 YTL'ye kadar kredi açılabileceği yer almaktadır. Açılacak kredilerin vadeleri işletme kredilerinde 18 ayı, yatırım kredilerinde ise 5 yılı geçmemesi gerekmektedir (Resmi Gazete, 31.12.2005). Bu karara ilişkin 2006/8 nolu uygulama tebliğinde, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine ilişkin

esaslar yer almaktadır(Resmi Gazete, 12.02.2006) (Ek Çizelge 13). Diğer taraftan bu gelişmelere ek olarak, II. Tarım Şurası Tarımsal Örgütler ve Örgütlenme Komisyon Raporunda belirtildiği gibi aynı zamanda üreticileri teşvik etmek amacıyla örgütlü çiftçilere belirli oranlarda faiz indirimi yapılması öngörülmektedir (<http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/X.Komisyon.pdf>).

☞ Araştırma sonuçlarına, göre işletmelerde ağırlıklı olarak ahır besisi uygulanmakta olup, mera besisi yapanların oranı oldukça azdır. Bunun nedeni de yeterli ve uygun nitelikte mera alanlarının olmamasıdır. Ancak mevcut mera alanlarında halen yapılmakta olan ve gelecekte de yapılması planlanan ıslah çalışmaları ile kaliteli ot üretimi sağlayacak mera alanlarının oluşturulmasıyla, mera besisi yapan işletmelerin sayısı artabilecektir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından son 3 yılda 2330277 dekar alanda yapılan 524 adet mera ıslah ve amenanjman projesi bu konuda atılmış önemli adımlardandır. Türkiye genelinde de bu çalışmaların 2006 yılında da devam edeceği bildirilmektedir. 2006 yılı içerisinde 726000 dekarlık alanda 168 adet mera ıslah projesi uygulamaya konulmuştur. Böylelikle kaba yem üretiminin 10 milyon tondan 25 milyon tona çıkması öngörülmektedir (www.tarim.gov.tr/arrayuz/9/habergoster.asp?ID=963-33k)

☞ İşletmelerde yemleme programı hayvanın ırk, cinsiyet, yaş ve verim özelliklerine bakılmadan sürdürülmektedir. Böylelikle besi

hayvanından elde edilen gerek canlı ağırlık artışı, gerekse canlı ağırlık artış maliyeti yüksek olmaktadır. Bu nedenle üreticilere yemleme ile ilgili teknik danışmanlık hizmetinin verilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir.

☞ İncelenen işletmelerde besiye başlama yaşının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum aynı zamanda işletmelerde yem masraflarının ardından ikinci sırada yer alan hayvan alım masraflarını da oldukça yükseltmektedir. Bu nedenle besiye başlama yaşının küçük tutulması ekonomik açıdan üreticilere yarar sağlayabilecektir.

☞ Üreticiler maliyet ve besleme koşulları ile ilgili yetersiz bilgi ile donatılmış olduklarından, besi hayvanlarını ya kesim ağırlığına ulaşmadan ya da kesim ağırlığını geçtikten sonra satışa çıkarmaktadırlar. Böylesi bir durum hem et üretim maliyetinin yüksek olmasına, hem de mevcut potansiyelin yeterince kullanılmayarak et kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Öncelikle üreticilerin konu ile ilgili teknik bilgi eksikliğinin etkin ve yaygın eğitim programları(kurs, seminer v.b etkinlikler) ile giderilmesi bu yöndeki olumsuzluğu ortadan kaldıracaktır.

☞ Araştırma alanında yem bitkileri ekiliş alanının toplam ekiliş alanı içindeki payı oldukça düşüktür. Bu durum Türkiye bazında da %6-7 düzeyinde olup, kaliteli kaba yem açığı %60 dolayındadır. Oysaki yem bitkileri üretimi ile kaba yem ihtiyacı

işletme içinden karşılanarak, yem masraflarının azaltılması yönünde üreticiye katkı sağlanabilecektir. Üreticiler besiciliğin geliştirilmesi için besiciliğe yapılan destekler içinde yem bitkileri desteğinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki yapılacak destekler hem üreticilere istekleri doğrultusunda yem bitkileri üretme şansı verebilecek, hem de ekonomik açıdan toplam yem masraflarının azaltılmasına yardımcı olacaktır. Özellikle son yıllarda yem bitkileri üretimine verilen destek, yem bitkileri üretiminin artmasında büyük rol oynamıştır. Bu desteklerin sürdürülmesi hayvancılığın geleceği için zorunlu görülmektedir. Bu konuda Tarım ve Köyişleri Bakanlığının son yıllardaki çalışmaları önem taşımaktadır. 2002 yılında yem bitkileri ekimine verilen destek tutarının 35 milyon YTL olduğu, 2005 yılında ise bu miktarın 210 milyon TL olarak gerçekleştiği belirtilmektedir. Bununla birlikte 2006 yılında da bu desteklerin devam edeceği ve toplam yem bitkileri destek tutarının ise 390 milyon TL olacağı bildirilmektedir. Ayrıca 2006 yılında yem bitkileri üretimini teşvik etmek amacıyla, yoncaya 130 YTL/daa, korungaya 80 YTL/daa, tek yıllık yem bitkilerine 50 YTL/daa, silajlık yem bitkilerine 55 YTL/daa, silajlık mısıra 60 YTL/daa, destek vermeye başlandığı, yapay çayır-mera üretimi gerçekleştirilirse 100 YTL/daa ve sertifikalı tohum kullanılıyorsa %5 ilave destek verildiği belirtilmektedir. Kalkınmada öncelikli illerde üretim gerçekleştiriliyorsa, ayrıca %10 oranında fazla miktarda teşvik verilmektedir (www.tarim.gov.tr/arayuz/9/habergoster.asp?ID=963-33k)

- ☛ İşletmelerde sınırlı miktarda üretilen mısır silajının son zamanlarda besi sığırcılığı işletmeleri tarafından da ağırlıklı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Üreticiler kaliteli et üretilmesinde en önemli etkenlerden birisinin mısır silajı olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle besi sığırcılığı işletmelerinde özellikle mısır silajı üretiminin teşvik edilmesi gerekmektedir.
- ☛ Üreticilerin besi hayvanını canlı/ karkas şeklinde ağırlıklı olarak celeplere satmalarında, özellikle kısa vadeli peşin ödemelerin etkili olduğu belirlenmiştir. Üreticiler kesintiler nedeniyle ve yöreye olan uzaklıkları nedeniyle firmalara besi hayvanları satışında zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın, firma yetkilileri istenilen zamanda besi hayvanı bulamadıklarını ifade etmektedir. Bu nedenle gerek üretici gerekse firma açısından satış sırasındaki kesintilerin azaltılması ve bunun yanında yeni yatırımların besi sığırcılığının yoğun olarak yapıldığı yörelere yönlendirilmesi bu yöndeki yaşanan olumsuzlukları giderebilecektir.
- ☛ Araştırma alanında sığır eti pazarlama kanalı oldukça karmaşık bir yapıya sahip olup, birden fazla aracı bulunmaktadır. Mevcut pazarlama kanalında kooperatifler yer almamaktadır. AB ülkelerinde ise sığır etinde güçlü bir örgütlenme yapısı, gerek üreticinin ürünü değer fiyata satmasında, gerekse fiyat istikrarsızlığını önlemede etkili olmuştur. Araştırma alanda

üreticilerin büyük bir bölümü en az bir kooperatife üye durumundadır. Bu nedenle araştırma alanında kurulacak bir besicilik kooperatifine üreticilerin olumlu bakacağı düşünülerek pazarlama konusundaki eksiklikler giderilebilir. Nitekim, 2005-2013 Hayvancılık Stratejisi raporunda kooperatiflerin ihtisas alanlarına göre kurulması çalışmalarının başlatılacağı bildirilmiştir. Bu çalışma besi sığırcılığı yapan işletmeler açısından olumlu bir gelişme olarak gösterilebilir. 2004 yılında çıkarılan Tarımsal Üretici Birlikleri Yasası bu konuda atılmış önemli bir adım olarak gösterilebilir. Bu kanunla ürün ya da ürün grubu bazında üreticilerin tarımsal üretici birlikleri kurmaları yolu açılmıştır.

☛ İşletmeler karma bir üretim yapısına sahip olup, besi sığırcılığı bu üretimin bir alt dalı şeklinde sürdürülmektedir. Besi sığırcılığı konusunda uzmanlaşmış işletme sayısı ise çok azdır. Bu durumun temel nedeni, sektörde pazar ve fiyat garantisi olmamasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı üreticiler sadece bu üretim dalına işletmelerinde yer vermemektedir. Firmaların hammaddeyi istenilen kalite ve zamanda bulamaması nedeniyle ve üreticilerin de pazar ve fiyat garantisi açısından korunması amacıyla sözleşmeli besicilik sisteminin yaygınlaştırılması zorunlu olmaktadır. Üreticilerin büyük bir bölümü diğer hayvancılık alt sektörlerinde geçmişte yaşanan sorunlardan dolayı sözleşmeli besiciliğe olumsuz bakmaktadır. Bu nedenle öncelikle bu konuda üreticilerin bilgilendirilmesi gerekliliği açıktır. Özellikle son yıllarda özel ve kamu bankalarının tarımsal kredi uygulamalarının artmasından

hareketle, bankalar tarafından besi sığırcılığı için de sözleşmeli üretim kredi uygulamasına geçilmesi, üreticileri böyle bir üretim tarzına yönlendirebilecektir. Nitekim, bu kapsamda 16 Temmuz 2006 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü ve Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü işbirliği ile Ağrı'da *Sözleşmeli Besicilik Projesi* başlatılarak, besi sığırcılığı sektörü açısından önemli bir adım atılmıştır. Proje kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki 28 il'de modern yetiştirme teknikleri uygulanarak sözleşmeli besicilik yapılması planlanmaktadır. Projenin süresi 10 yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca projede, Et ve Balık Kurumuna⁸ bağlı kombinalarda kesilen hayvanlara da kilo başına (Et miktarı üzerinden) 1 YTL teşvik primi verileceği vurgulanmaktadır. Projede yılda 6000 besiciye istihdam sağlanması, 88000 baş sığırın besiye alınması, Yıllık 150 000 000 000 YTL iş hacminin aktif hale getirilmesi, 340 000 000 YTL yatırım tasarrufu sağlanması ve 198000 ton kaliteli et üretilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle bir taraftan mikro bazda üreticinin gelir seviyesi ve hayat standardının yükseltilmesi sağlanırken, diğer taraftan makro bazda ise, tüketicilerin hayvansal protein ihtiyaçları sağlıklı, güvenli ve düşük maliyetle iç üretimden sağlanarak hem tüketici hem de üretici memnuniyeti sağlanacaktır (www.tarim.gen.tr/web/news.asp?id?=4272).

⁸ AB normlarına uygun kaliteli et üretmek ve sektörde düzenleyici rol üstlenmesi amacıyla 6 Ekim 2005 tarihinde özelleştirme kapsamından çıkarılmış ve 7 kombinası ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

☞ Üretici- sanayici arasındaki pazar organizasyonunun geliştirilmesi, aralarında entegrasyonun sağlanması ve gerekli önlemlerin her iki kesime de yönelik alınması ile bu sektörün gelişmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

☞ Et ve et ürünleri sanayinin kurulu kapasitelerini tam kullanamadıkları belirlenmiştir. Üreticilerin pazar ve fiyat garantisi altında faaliyetlerini sürdürememesi nedeniyle kaliteli ve yeterli miktarda hammadde temin edilememekte, kasaplık hayvan arzındaki mevsimsel dalgalanmalar nedeniyle firmalar düşük kapasite ile çalışmaktadır. Özellikle sanayide karkas derecelendirmesinin yapılması üreticilerin bir yandan hayvan satışında tercihini firmadan yana kullanmasını sağlayacak diğer taraftan ise firma istediği zaman ve kalitede hammaddeyi temin edebilecektir. Karkas derecelendirmesi aynı zamanda, tüketici açısından da olumlu katkılar sağlamaktadır. Bir taraftan derecelendirme ile üretim kalitesi ve elde edilen verimin (Randıman) artırılması teşvik edilirken, diğer taraftan da tüketicinin ödediği fiyat karşılığı kaliteli eti satın alması sağlanmaktadır. Bu nedenle her kesimde AB'ye uyum sürecinde olan Türkiye için bu sektörde de yer alan firmaların en kısa zamanda bu sistemi bünyelerinde oluşturmaları gerekmektedir. Nitekim Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında da bu husus dikkate alınmakta, bu konuda ileri AB ülkelerindeki sistemlere benzer bir yapının oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır.

☞ Firmalarda sakatat ürünleri uygun bir şekilde değerlendirilememektedir. Böylelikle buradan elde edilecek katma değerden yoksun kalınmaktadır. Sektöre ilişkin yan sanayiinin geliştirilmesi bu konuya ilişkin gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerek firmalara, gerekse ülke ekonomisine yadsınamayacak katkılar yaratacaktır.

☞ Sığır eti pazarlama zincirinde denetim eksikliğinden kaynaklanan önemli sorunların olduğu açıktır. Bunlardan en önemlisi hijyenik koşullara sahip olmayan ortamlarda kesilip işlenen et ve et ürünleridir. Bu soruna çözüm olabilecek bir gelişme 2005 yılında çıkarılan Kırmızı et ve et üretim tesislerinin çalışma ve denetleme usul ve esaslarına dair yönetmeliktir. Bu yönetmelikte, kasaplık hayvanların teknik ve hijyenik şartlara uygun tesislerde kesilmesi, elde edilecek etlerin ve sakatatların muayenesi, gerekli hijyenik şartlarda üretilmesi, soğutulması, muhafazası, parçalanması, mamul madde haline getirilmesi, ambalajlanması, paketlenmesi ve nakledilmesi ile güvenli et ve et ürünlerinin üretilmesi amaçlanmıştır. Bu yönetmelik et ve et ürünlerini üreten gerçek, tüzel kişiler, resmi kombina, mezbaha, soğuk depo tesisi, parçalama tesisi, mamul madde üretim tesisi, ambalajlama ve paketlenme tesisleri ile sakatat temizleme ve işleme tesisi ile burada çalışan personelin sağlık ve hijyen koşullarına uyulması zorunluluğu getirilmiştir (Resmi Gazete, 05.01.2005).

☞ Besi sığırcılığında sağlıklı ve güvenilir verilere ulaşabilmek için işletmelerin kayıt altına alınması ve daha iyi bir kontrol ve denetim mekanizmasının sağlanmasıyla mevcut olan haksız rekabet durumu büyük ölçüde önlenebilecektir. AB'ye katılım sürecinde, hayvan hareketlerinin daha etkin kontrolü için Türkiye büyükbaş hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınmasına yönelik bir sistem kurma çabasına girmiştir. Bu amaçla Türkiye'nin Katılımına Yönelik 2004 Yılı Düzenli İlerleme Raporunda da yer aldığı üzere, Ağustos 2004 itibariyle 9,5 milyon sığır cinsi hayvan küpelenmiş ve 1,5 milyon besi işletmesi kayıt altına alınmıştır. Özellikle küpelenme ve hayvanların kayıt altına alınması kaçakçılığın önlenmesinde en önemli noktalardan biri olarak görülmektedir. Türkiye' de AB'ne uyum kapsamında bu çalışmalarını halen sürdürmektedir. Diğer taraftan uluslararası ticarete engel oluşturabilecek hastalıkların eradikasyonu için hayvan sağlığını izleme programları oluşturulmuştur. Hayvan Sağlığı ve Zabıtası kanununda değişiklik yapılmıştır. Bunlara ek olarak, son zamanlarda insan beslenmesinde kırmızı etin öneminin yanında, et tüketiminin denetim altına alınması ve kaçak et girişinin önlenmesi amacıyla İzmir Ticaret Odası Kasaplık hayvan, et, ham deri ve bağırsak komitesi Kesik Et Kontrol Merkezi kurulması yönünde çalışmalara başlanmıştır(www.izto.org.tr). Diğer taraftan Türkiye'nin kaçak hayvan ve et girişini önlemek için mevcut sınır kontrol sistemi, AB ile uyumlu olmadığından 2005 yılından itibaren Türkiye'de hava, kara ve denizde olmak üzere toplam 7 adet veteriner sınır kontrol noktası belirlenmiştir. Son yıllarda

yapılan bu uygulamalar denetim eksikliğinden kaynaklanan sorunlara çözüm olabilecektir.

☛ Türkiye’de yem fiyatlarındaki artışlar, besi maliyetini giderek artırdığından, bu artışlar et fiyatlarına da yansımaktadır. Daha önce belirtildiği üzere AB’inde 2005 yılı itibariyle sığır ve dana eti fiyatı 2.5-2.7 € arasında değişirken, Türkiye’de sığır/dana eti fiyatı 4-4.5 € arasında değişmektedir (TZOB,2004). Buna bağlı olarak Türk tüketicisi sığır/dana etini AB ülkelerinden daha pahalıya tüketmek durumunda kalmaktadır. Türkiye’nin AB’ye üye olması durumunda, dışarıda artış beklentisi ve buna bağlı olarak yabancı yatırımcıların Türkiye’de besi işletmeleri kurmaları, ve piyasada Türk üreticileri ile rekabet yaratacak olmaları düşünüldüğünde, Türkiye’deki işletmelerin bugünden kendilerini iyi, kaliteli üretim yapan, sağlık ve hijyen koşullarına uyan, rekabet eder duruma getirmeleri gerekmektedir. Diğer yandan, önemli sayıda küçük ölçekli hayvancılık işletmesi AB’ye yapısal uyum sürecinde sektörü terk etmek zorunda kalacaktır. İşte bu aşamada aile işletmelerinin yaratacağı işsizlik, köyden kente göç sorunu daha büyük bir sosyal problemi beraberinde getirecektir. Bunu önlemek için de bu işgücünün değerlendirilmesine yönelik et ve et ürünleri sanayiinin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yeniden yapılandırılmasına ve böylece uygun istihdam alanlarının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

☞ Besi sığırcılığının yoğun olaak yapıldığı yörelerde Hayvancılık Organize Sanayi Bölgelerinin kurulması modern koşullarda hayvancılığın yapılması ve yeni istihdam alanlarının oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Bu konuda son dönemde Sanayi ve Ticaret Bakanlığının hayvancılık sektörüne önemli ölçüde katkı sağlayacağını düşünerek başlattığı *Hayvancılık İhtisas Organize Sanayii Bölgeleri* (HOSB) çalışmaları hız kazanmıştır. Amasya-Suluova'da 500 büyükbaş hayvan kapasiteli entegre tesislerin kurulması ile başlayacak olan çalışmalar, Ankara-Çubuk, Erzurum, Kars ve Elazığ illerinde de devam edeceği ve Ziraat Bankasının ise finansmanı işlevini yerine getireceği ifade edilmektedir. Diğer taraftan, hayvancılık ihtisas bölgelerinde aynı zamanda kesim işleminin de yapılacağı entegre et tesisleri kurulacağı ve bu bölgelerde elde edilen hayvansal ürünlerin tüketiciye paketlenmiş olarak sunulacağı belirtilmektedir

(www.egevet.com.tr/dunyagazetesi-4 Nisan2006-3.htm).

Araştırmada, gerek üreticiler gerekse firma yetkilileri hem üretici hem de firma düzeyinde destek ve teşviklerin yeterli miktarda ve amaca uygun bir biçimde verilmesinin sorunlarına büyük ölçüde çözüm olabileceğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte desteklerin miktar olarak yeterliliği ile birlikte işletmelerin büyümesini ve pazarda istikrarı sağlayıcı yönde olması gerektiği de vurgulanmıştır. Besi sığırcılığı işletmelerine bu yönde verilecek destekler ile ekonomik ölçekli işletme yapısına kavuşabileceği, diğer taraftan et ve et ürünleri sanayiine yönlendirilebilecek bu

amaçlı destek ve teşviklerin de büyüme açısından olumlu sonuçlar yaratabileceği belirtilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda sığır eti üretim ve pazarlama yapısının ve sorunlarının üretici–sanayici açısından birlikte düşünülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, sektörün bir bütün olarak değerlendirilmesi ve üretici-sanayici ve tüketici bazında yaşanan sorunlara çözüm getirici politikalarla yönlendirilmesi ile gelecekte önünün açılması sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Açıl, F., Demirci, R., 1984, Tarım Ekonomisi Dersleri, A.Ü.Z.F, Yayın No:880, Ders Kitabı:245, Ankara.

Adanacioğlu, H., 2001, Malatya Yöresinde Kuru Kayısı Üretim ve Pazarlama Yapısı Üzerine Bir Araştırma, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bornova, İzmir.

Agromag, 2005, Tarım Ekonomisi ve İhracatı Dergisi, Hayvancılık, Sayı:3, Eylül-Ekim, s 48-53 .

Aras, A., 1988, Tarım Muhasebesi, E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:486, İzmir.

Arpacık, R., 1999, Entansif Sığır Besiciliği, 3. Basım, Ankara.

Atış, E., 1994, Türkiye’de Planlı Dönemdeki Tarımsal Yatırımların ve Özellikle Ege Bölgesi Toprak ve Su Kaynaklarını Geliştirme Yatırımlarının Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bornova, İzmir.

Başpınar, H., 2001, Alman Kırmızısı Alaca Erkek Danaların BesiPerformansı ve Karkas Özellikleri, Türkiye-Hollanda BesiSığırcılığı Sempozyumu, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara (http://www.aeri.org.tr/besi_sempozyumu), Erişim Tarihi: 02.06.2004

Benli, E., 2003, Globalleşen Dünyada Türkiye’de Et ve Süt Sanayii, (www.zmo.org.tr/etkinlikler), Erişim Tarihi:03.04.2004

- Çakır, C.,** 1975, Tarımsal İşletmecilik Araştırma Alanında Kullanılabilecek Örnekleme Metodları, Ege Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı:2, Bornova.
- Çapraz, İ.,** 2004, Kırmızı Et Sektör Profili, İstanbul Ticaret Odası, Etüd ve Araştırma Şubesi, Kırmızı Et Sektör Profili, Haziran, İstanbul (<http://ito.org.tr/ITOPortal/Dokuman/15.78pdf>).
- Çetin, B.,** 1996, Güney Marmara Bölgesi Süt ve Besi Sığırcılığı İşletmelerinde Verimlilik ile Optimum Üretim ve Yatırım Hacminin Saptanması, Uludağ Üniversitesi, Araştırma Fonu İşletme Müdürlüğü, Proje no: 94/7, Bursa.
- Çiçek, H.,** (2002), Afyon İli Sığır Besi İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri”, A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hayvancılık İşletme Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2002, Ankara.
- Çoban, F.,** 1991, İzmir ve Yakın Çevresinde Besi Sığırcılığı Yapan İşletmelerde En Karlı Besi Süresinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bornova.
- Demirbaş, N.,** 1994, Türkiye’de ve Özellikle Ege Bölgesinde Meyve-Sebze İşleme Sanayiinin Mevcut Üretim ve Pazarlama Yapısının Analizi ve Sektörün Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bornova, İzmir.

Demirbaş., N., Talim, M., (1999), Türkiye’de Et ve Et Ürünleri Sanayiindeki Gelişmeler, İzmir Ticaret Odası, Yayın no: 64, İzmir.

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Çeşitli Yıllar, Ankara.

DİE, İstatistik Göstergeler, (1923-2002), Ankara.

DİE, 2000, Genel Nüfus Sayımı Kesin Sonuçları, Ankara

(www.die.gov.tr), Erişim Tarihi:01.03.2003

DİE,2001,Genel Tarım Sayımı Sonuçları,

(www.die.gov.tr/tarim_sayimi.htm-52k), Erişim Tarihi: 09.06.2003

DİE, 2003, Tarım İstatistikleri Özeti (1984-2003), Ankara.

DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, Çeşitli Yıllar, Ankara.

Dimova, R., 1998, Meat Production of Young Cattle for Finishing –

Results and Trends, Zhivotnov dni Nauki. 35(2).122-125,

Wearsa. 41 (7).

DPT, 2001a, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın no:2574, Ankara.

DPT, 2001b, Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara (<http://ekutup.dpt.gov.tr/gida/strateji.pdf>), Erişim Tarihi: 16.07.2006.

DPT, 2001c, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyon Raporu, Et ve Et ürünleri Sanayi Alt Komisyon Raporu, Ankara (<http://ekutup.dpt.gov.tr/gida/oik643.pdf>), Erişim Tarihi.: 13.06.2006

DPT, 2003, Temel Ekonomik Göstergeler, Ankara.

DPT, 2006, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı(2007-2013), 1 Temmuz 2006 Mükerrer Resmi Gazete, Sayı: 26215, (www.ekutup.dpt.gov.tr/plan/5x/9kalkinmaplani.pdf), Erişim Tarihi:19.07.2006.

Engindeniz, S., 1993, Tire İlçesi Orman Köyleri Tarım İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Analizi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bornova, İzmir.

Erarslan,G., ve Mülayim, Z, G.,1993, Türkiye’de Tarımsal Ürün Pazarlanmasında Kooperatiflerin Payı”, Kooperatif Dünyası, Sayı: 268, Ankara.

Ersöz, Ş., 1988, Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Yörede Besi Sığırcılığının Ekonomik Analizi ve Faaliyet Sonuçları, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Ertürk, Y ve Tan, S., 2002, Et ve Et Mamulleri Durum ve Tahmin Raporu, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın No:80, Ankara.

- Fearne, A and Hughes D.,** 1998, Building Effective Partnerships in The Meat Supply Chain: Lessons From The UK, Food Industry Management, Wye College, University of London, February.
- Gündoğmuş, E.,** 1993, Ankara İli Çubuk İlçesi Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Güneş, T., Albayrak, M., Giray, F.H.,** 1998, Hayvansal Üretimde Pazarın Düzenlenmesi ve Arz-Talep Dengesizliğine İlişkin Çözüm Önerileri, Hayvansal Üretimi Arttırmada Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu, TMMOB. Ziraat Mühendisleri Odası, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayını No: 34, Ankara.
- İTO,** 2000, İzmir İlçelerinin Ekonomik Profili ve Alternatif Yatırım Olanakları, İzmir Ticaret Odası, Yayın No: 89, İzmir.
- Kalenderoğlu, E., ve Özkütük, K.,** 1999, Adana İli ve Çevresinde Bulunan Besicilik İşletmelerinin Genel Durumu ve Yapısal Sorunları, Uluslararası Hayvancılık'99 Kongresi İzmir, s 223-228.
- Kanlı ,N.,** 1987, İzmir Yöresinde Canlı Hayvan ve Başlıca Hayvansal Ürünlerin Pazarlanması, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- Karakaş, E.,** 2002, Bursa-Yenişehir İlçesi Sığır Besi İşletmelerinde Teknik Üretim Parametreleri ve Ekonomik Verimlilik. Uludağ Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı :21, Bursa, s 83-88.
- Karkacıer, O.,** 1991, Tokat –Turhal Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Kaya, A.,** 1990, Büyükbaş Hayvan Yetiştirme, E.Ü. Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, İzmir.
- Kılıç ve Çicek, A.,** 1994, Tokat Merkez İlçede Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Uygulaması ile Kurulan Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonometrik Analizi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı 1, Cilt 11, Tokat, s.30-42.
- Kılıç, A.,** 1996, Sığır Besisi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yardımcı Ders Kitabı, I. Basım, İzmir.
- Kıral vd,** 1999, Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, TEAE Yayın No: 37, Ankara, s 143.
- Laborde, F,L., Mandell,J,J., Tosh, J,J, Bunchenan, J,G, Wilton, J,W.,** (2002), Effect of Management Strategy on Growth Performance, Carcass Characteristics, Fatty Acid Composition and Palatability Attributes In Crossbred Steers. Can.J.Anim, Sci, 82:49-57 ([http:// cgil.uoguelph.ca/pub/abstracts/jww8.html](http://cgil.uoguelph.ca/pub/abstracts/jww8.html)), Erişim Tarihi: 03.05.2003

Lacy,C., Little, R., Forrest,C,S., Gregory, T., 2002, Attitudes of Small Beef Producers Toward Selected Production and Marketing Practices, Mississippi Agricultural&Forestry Experiment Station, January, (<http://agecon.msstate.edu/pbs/Papers/smallBeefProducers.pdf>), Erişim Tarihi: 14.02.2003.

Lence, H., 2000, A Comparative Marketing Analysis of Major Agricultural Products in the United States and Argentina, Argentina Report 2. MATRIC Research Paper -MRP 2, (<http://ideas.repec.org/p/ias/mpaper/00-mrp2.html>), Erişim Tarihi: 08.12.2004.

Little,R.D., Lacy, R,C., Forrest, C,S., Gregory, T,L., (2003), Attitudes of Large Beef Producers Toward Selected Production and Marketing Practices, Mississippi Agricultural & Forestry Experiment Station, January, (<http://www.agecon.msstate.edu/research/papers.php>), Erişim Tarihi: 11.09.2003

Maliye Bakanlığı, 2004, Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Amortisman Oranları, No:333.

Miran, B., 2002, Temel istatistik, Ege Üniversitesi Basım Evi, Bornova, İzmir.

- Miran, B.**, 1992, Mikrobilgisayar Kullanarak Belirli Teknoloji Düzeyinde Fiyat Değişimlerinin Planlama Önceliği ve Ürün Desenine Etkileri Üzerine Bir Araştırma, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bornova, İzmir.
- Önenç, A.**, 2003, Sığır Karkaslarda Koyu Kesimi (Dark Cutting) Önlemeye Yönelik Üç Farklı Uygulamanın Et ve Kalitesine Etkisinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Özdamar, K.**, 1999, Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Özkan,U ve Erkuş, A.**, 2003, Bayburt İlinde Sığır Besiciliğine Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın No:103, Ankara.
- Özkütük, K., Göncü, S.**, 2000, Bağlı ve Serbest Besi Koşullarında Besiye Alınan Siyah Alaca Tosunların Besi Performanslarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, (www.anadolu-alacasi.org/baglibesialt), Erişim Tarihi:19.06.2003

Paschal, J.C., Tipton, N.C., Zerda, M.D, Allen, S.F., McNeill, J.W., 2004, A Comparison of the TAMU Ranch to Rail-South Feedyard Performance and Carcass Results by Percent Bos Indicus to The National Beef Quality And Tenderness Andits. Missisipi Beef Cattle Short Course Proceedings, Production Targets of Success in the Beef Industry, USA, May(http://animalscience.tamu.edu/ANSC/beef/bcrt/2004/paschal_2pdf), Erişim Tarihi: 04.05.2004

Pazarlıoğlu,V., Akkaya., 1995, Ekonometri I, 3. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

Pekince, Ö, A., 1993, Kimyasal Gübrelere Uygulanan Sübvansiyonların Etkilerinin İzmir İli Köylerinde Araştırılması, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bornova, İzmir.

Pirelli, G.J., Weedman, S., Weber, D.W., 2000. Beef Production For Small Farms, (<http://extension.oregonstate.edu/catalog/pdf/ec/ec1514.pdf>), Erişim tarihi: 17.07.2006.

Sakarya, E., Cevger, Y, 2000, Sakarya İlinde Sığır Besiciliği ile Et ve Süt Sanayiini Geliştirme Olanakları, *Sakarya İlinin* Ekonomik Gelişmesinde Tarım ve Hayvancılık Sektörünün Yeri ve Önemi Sempozyumu, Adapazarı Ticaret Borsası, Sakarya, (agri.ankara.edu.tr/~cevger/pubdown.htm-146k), Erişim Tarihi: 02.02.2003

Sakarya, E, Cevger, Y, Uysal G., (2000), Türkiye’de Kırmızı Ette Fiyat Oluşumu ve Etkili Faktörler, Türkiye’de Üretimden Tüketime Et Sempozyumu, Veteriner Hekimler Derneği, Ankara, (agri.ankara.edu.tr/~cevger/pubdown.htm-146k), Erişim Tarihi: 06.04.2004.

Saner, G., Kaya (Çukur), F., 2002, Türkiye’de Kırmızı Et Piyasası İşleyiş Şekli ve Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme, Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi,18-20 Eylül, Erzurum, s.234-237.

Sevgican, F., 1985, Hayvan Besleme, E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir, s.190.

Stark, G., 1996, How Are Things Going With Bull Fattening? The Situtation and Outlook in Mid-1996, Mis. No:3, Germany, 104-107.

Tanrıvermiş, H., Gündoğmuş, E., Sayın, C., 1993, Türkiye’de Hayvancılığın Genel Ekonomik Durumu ve Temel Sorunları, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İzmir.

T.C. Resmi Gazete, Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair Karara Ait Uygulama Tebliği, Resmi Gazete Tarihi:22.06.2004

T.C. Resmi Gazete, Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Sayı:25691, Resmi Gazete Tarihi: 05.01.2005.

T.C. Resmi Gazete, Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği, Sayı: 24829, Resmi Gazete Tarihi: 28.07.2002

T.C. Resmi Gazete, 2005/9839 Sayılı Üreticilerin Finansman İhtiyaçlarının Uygun Koşullarda Karşılanması, Tarımsal Üretim Geliştirilmesi, Verimliliğin ve Kalitenin Artırılması Amacıyla T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar, Sayı: 26040, Resmi Gazete Tarihi: 31.12.2005

T.C. Resmi Gazete, Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (No: 2006/8), Sayı: 26078, Resmi Gazete Tarihi: 12.02.2006

T.C. Resmi Gazete, Tarımsal Üretici Birlikleri Yasası, Sayı:5200, Kanun no:6, Resmi Gazete Tarihi: 29.06.2004, Erişim Tarihi: 19.07.2006

The Kerr Center., 2000, Beef Producer Survey Results, (www.kerrcenter.com/publications/beef_survey/), Erişim Tarihi: 09.01.2004.

TKB, 1998, I. Hayvancılık Kongresi Sonuç Raporu, Ankara.

TKB, 2002, İzmir İl Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

TKB, 2003, İzmir İlçe Müdürlüğü Kayıtları, İzmir.

- TKB**, 2004, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü, İç Kaynaklı Projeler, Bitkisel Üretimi Geliştirme Projesi) <http://www.tugem.gov.tr/tugemweb/bitksuretgelproje.html>, Erişim Tarihi: 23.06.2006.
- TKB**, 2005, Tarımsal Araştırma Master Plan Revizyonu, Araştırma Fırsat Alanları(AFA) Veri Değerlendirme Raporları, ve Matriksler,Eylül,Ankara (http://www.tagem.gov.tr/HABERLER/mprt/Veri_degerlendirme.pdf), Erişim Tarihi: 12.07.2006.
- TKB**, 2006,_Strateji Geliştirme Başkanlığı, TR3 Ege Bölgesi Tarım Master Planı, Ankara,2006), http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/Ege_master.pdf, (Erişim Tarihi: 14.06.2006)
- Topçu,Y., Kızıloğlu, S.**, 2002, Erzurum İli Sığır Besiciliği İşletmelerinde Pazarlama Durumu ve Pazarlama Marjı Üzerine Bir Araştırma, Türkiye V.Tarım Ekonomisi Kongresi, Erzurum, s285-291.
- Topçu, Y., Kızıloğlu, S.**, 2002, Erzurum İli Sığır Besiciliği İşletmelerinde Input Tespiti ve Maliyeti Üzerine Bir Araştırma, Türkiye V.Tarım Ekonomisi Kongresi, Erzurum, s 178-187.

- Tömek, Ö.,** 1975, Türkiye’de Mevcut Bazı Yabancı Sığır Irklarının Besi Özellikleri ve Karkas Kaliteleri Üzerinde Araştırmalar, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Turan, A.,** 1998, Tarım Sanayi Entegrasyonunda Kooperatiflerin Rolü ve Önemi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü,(www.tb-yayin.gov.tr/turktarim/sayi140), Erişim Tarihi: 06.09.2003.
- Tümer, S., Gül, M,A., Güngör, M., Kızıl, N.,**1999, İzmir İlinde Yer Alan Süt ve Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Bazı Yapısal ve Teknik Özellikleri, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Menemen-İzmir.
- Tümer, S., Ağmaz, A.,** 1989, Ege Bölgesi Süt ve Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Çeşitli Verim Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma,Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Menemen/İzmir.
- TZOB,** 2004, Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Ürün Raporları, Kırmızı Et Hayvancılığı Raporu, (http://www.tzob.org.tr/tzob_web/rapor.htm), Erişim Tarihi: 04.04.2005.
- USDA,** 2006, Beef Per Capita Consumption Summary Selected Countries, (<http://www.fas.usda.gov/dlp/circular/2006/06-03LP/bpppcc.pdf>), Erişim Tarihi: 16.07.2006
- Uzmay, C.,** 2004, Besi Sığırcılığı Basılmamış Ders Notları, E.Ü. Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü, İzmir.

WBDC, 2000, Beef Cost of Production Project.

(www.wbdc.sk.ca/publications), Erişim Tarihi: 14.04.2002

Yavuz, O., 1992, Erzurum Merkez İlçede Alternatif Finansman Kaynakları İle Sığır Besiciliği Yapan İşletmelerin Doğrusal Programlama Yöntemi ile Ekonomik Analizi, Tarım Ekonomisi Dergisi, 1(1), İzmir, s 67-77.

Yıldırım, İ., 2000, Van ili Merkez İlçede Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No: 20, Van.

Yurdakul, O., Smith, H. D., Koç, A., Fuller, F., Şengül, H., Akdemir, Ş., Ören, N., Aksoy, Ş., Yavuz, F., Saner, G., Akbay, A., Yalçın, İ., 1999, Türkiye'de Hayvansal Ürünler Arzı ve Yem Talebi: Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Alternatif Politika Senaryoları, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara.

Zoral, K., 1973, Erzurum ve Erzincan İllerinde Yapılan Ahır Besiciliğinin Ekonomik Analizi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:304, Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 149, Araştırma Serisi No:86, Ankara, 76s.

İnternet adresleri

www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp (Tarım Stratejisi 2006-2010 Belgesi), (Erişim Tarihi: 10.02.2005)

www.ardahan.tarim.gov.tr/uretimpazarlama (Tarımsal Üretim Sistemi), (Erişim Tarihi: 03.08.2003)

www.tema.org.tr/tr/calismalarimiz/kirsal_kalkinma_projeleri/camavlu.htm, (Bergama Mera Islah Projesi), (Erişim Tarihi: 21.03.2005)

www.izto.org.tr, (Kesik Et Kontrol Merkezi), (Erişim Tarihi: 20.04.2004)

www.aib.org.tr/proje/kooperatif.pdf (Kooperatifler), (Erişim Tarihi: 19.07.2006)

www.turkiyemillikoop.org.tr/kooponemi.htm (Kooperatif Avantajı, Kooperatifin Ulusal Ekonomiler Açısından Önemi), Türkiye Milli Kooperatifler Birliği), (Erişim Tarihi: 19.07.2006)

www.akib.org.tr/sirkuler/yassebze/sirkuler28.doc, (Türkiye’de Hayvancılık (Büyükbaş-Küçükbaş) Sektörü Değerlendirme Raporu, (Erişim Tarihi: 17.07.2006).

www.tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VI.Komisyon.pdf (II. Tarım Şurası, VI. Komisyon Raporu, Üretim ve Pazarlama Politikaları), (Erişim Tarihi: 18.06.2006)

<http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/X.Komisyon.pdf>, (II. Tarım Şurası, X. Çalışma Komisyonu, Tarımsal Örgütler ve Örgütlenme), (Erişim Tarihi: 14.07.2006)

http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/4.komisyon_raporu.doc, (II. Tarım Şurası, IV. Komisyon, Havyan Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı), (Erişim Tarihi: 14.07.2006)

http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/II_Komisyon.pdf, (II. Tarım Şurası, II. Komisyon Raporu, Tarımsal Yapıda Değişme ve Gelişmeler), (Erişim Tarihi: 14.07.2006)

www.tobb.org.tr/abm/mevzuatvedokumanlar/etki%20raporu.doc, (Türkiyenin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 İlerleme Raporu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Muhtemel Üyeliğinin Sonuçları), (Erişim Tarihi: 12.06.2006).

<http://econpapers.repec.org/paper/hhbaarmap/0075.htm>, (The Beef Market in The European Union, Working Paper, No:75, March, 2001), (Erişim Tarihi: 10.02.2003)

www.bilgilik.com/makale, (Likert Ölçeği), Erişim Tarihi: 06.01.2003

http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/calisma_belgesi.htm, (II. Tarım Şurası Çalışma Belgesi, 29 Kasım-31 Aralık 2004, Ankara), (Erişim Tarihi: 13.07.2006)

www.tarim.gov.tr/arayuz/9/habergoster.asp?ID=963-33k, (Yem Bitkileri Desteği), (Erişim Tarihi: 16.07.2006)

www.tarim.gen.tr/web/news.asp?id?=4272, (TAR-ET Projesi), (Erişim Tarihi: 20.07.2006)

www.egevet.com.tr/dunyagazetesi-4_Nisan2006-3.htm, (Hayvancılık İhtisas Organize Sanayii Bölgeleri Kuruluyor), (Erişim Tarihi: 14.06.2006)

www.tarim.gov.tr/arayuz/9/habergoster.asp?ID=963-33k, (Mera Islah Projesi), (Erişim Tarihi: 20.07.2006).

www.tuik.gov.tr/PreistatistikTablo (Türkiye Sığır Eti Üretimi-Kesilen Sığır Sayısı İstatistikleri)

www.dpt.gov.tr/teg/2005/01/tviii.3xls (Toptan Eşya Fiyat Endeksi)

www.tarim.gov.tr (Besi Yemi Fiyatları)

www.tzob.org.tr (Kırmızı Et Hayvancılığı Raporu, Besi Yemi Fiyatları)

www.faostat.fao.org (Türkiye Sığır Eti İthalat-İhracat İstatistikleri)

www.ykb.com.tr/kurumsal/ku_yurtici.shtml (Borçlu Cari Hesap Tanımı)

www.tuketiciler.org, (Kemikli Karkas Sığır Eti Fiyatı)

www.die.gov.tr (Tarım Bölgeleri İtibariyle Sığır Varlığı İstatistikleri)

Kişisel Görüşme

KAYA, Atilla (2002), E.Ü.Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü,Öğretim Üyesi.

EKLER

EKLER DİZİNİ**Ek Çizelge No:**

- Ek Çizelge 1 : Ekonomik ve Teknik Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları, (Jarque Bera Testi)
- Ek Çizelge 2: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Yaş Durumu ve Oransal Dağılımı (%)
- Ek Çizelge 3: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Eğitim Düzeyi ve Oransal Dağılımı (%)
- Ek Çizelge 4: İncelenen İşletmelerde Tarımsal Faaliyette Deneyim Süresi ve Oransal Dağılımı (%)
- Ek Çizelge 5: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Deneyimine Göre Oransal Dağılımı (%)
- Ek Çizelge 6: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Geleceğine İlişkin Görüşleri (%)
- Ek Çizelge 7: İncelenen İşletmelerde Besicilik Faaliyetinin Yerine Tarımsal Üretim Dalına Geçme Durumu (%)
- Ek Çizelge 8: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinden Vazgeçme Durumunda Yapacakları Faaliyete İlişkin Görüşleri (%)

Ek Çizelge No:

- Ek Çizelge 9: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Tarımsal Faaliyete Yer Verip-Vermeme Durumu (%)
- Ek Çizelge 10: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Tarımsal Faaliyetin Çeşidine Göre Risk Durumuna İlişkin Görüşleri (%)
- Ek Çizelge 11: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Devamına İlişkin Görüşleri (%)
- Ek Çizelge 12: İncelenen İşletmelerde Besi Süresince Teorik Olarak Beklenen Ortalama Kuru Madde Tüketim Düzeyi (kg/gün)
- Ek - 13: TKB, Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği
- Ek-14: Üretici Anket Formu
- Ek-15: Firma Anket Formu

Ek Çizelge 1 (a): Ekonomik ve Teknik Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları (Jarque-Bera Testi)

	Değişkenler	P değeri	Normal Dağılım Gösterenler	Normal Dağılım Göstermeyenler
Üretici Bilgileri İle İlgili Değişkenler	Üretici Yaşı (yıl)	0.710	X	
	Üretici Eğitimi (yıl)	1.050	X	
	Tarımsal deneyimi (yıl)	0.245	X	
	Besicilik deneyimi (yıl)	0.013		X
	Toplam Arazi (daa)	0.000		X
	Mülk Arazi(daa)	0.000		X
	Kira Arazisi (daa)	0.000		X
	Ortak Arazi (daa)	0.000		X
	Toplam Sığır Varlığı(baş)	0.000		X
	Besi Sığırı Varlığı(baş)	0.000		X
Teknik Değişkenler	Besi Başı Yaşı (ay)	0.044		X
	Ortalama Besi Süresi (gün)	1.758	X	
	Toplam Ahır Alanı (m ²)	0.000		X
	Toplam Ahır Kapasitesi (Baş)	0.000		X
	Toplam Ahır Alanı(m2)/Hayvan Sayısı	0.000		X
	Kapasite Kullanım Oranı (%) (baş)	0.000		X
	Durak Sayısı (adet)	0.000		X
	Halka Sayısı (adet)	0.000		X
	Kapalı Ahır Kapasitesi(baş)	0.000		X
	Yarı Açık Ahır Kapasitesi(baş)	0.000		X
	Açık Ahır Kapasitesi (baş)	0.000		X
	Besi Yemi (kg/baş)	0.053	X	
	Pamuk Tohumu Küşpesi (kg/baş)	0.000		X
	Buğday (kg/baş)	0.000		X
	Mısır (kg/baş)	0.000		X
	Arpa (kg/baş)	0.000		X
	Çavdar (kg/baş)	0.000		X

Ek Çizelge 1 (a): Ek onomik ve Teknik Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları (Jarque-Bera Testi)

	Değişkenler	P değeri	Normal Dağılım Gösterenler	Normal Dağılım Göstermeyenler
Teknik Değişkenler	Yulaf (kg/baş)	0.000		X
	Saman(kg/baş)	0.001		X
	Kepek(kg/baş)	0.000		X
	Kuru ot(kg/baş)	0.000		X
	Mısır Silajı(kg/baş)	0.000		X
	Pancar Küspesi(kg/baş)	0.000		X
	Şalgam(kg/baş)	0.000		X
	Yonca(kg/baş)	0.000		X
	Toplam Yem Tüketimi (kg)	0.003		X
	Besi Sonu Yaşı (ay)	0.555	X	
	Besi Başı Ağırlığı (kg)	0.240	X	
	Karkas Ağırlığı (kg)	0.209	X	
	Karkas Randımanı(%)	0.000		X
	Günlük Ortalama Canlı Ağırlık (kg)	0.000		X
Besi Performans Değişkenleri	Ağırlık Kazancı(kg)	0.000		X
	Yemden Yararlanma Oranı	0.000		X
	Besi Sonu Ağırlığı (kg)	0.149	X	
Ekonomik Değişkenler	Veteriner Masrafları (TL)	0.000		X
	Su Masrafları (TL)	0.000		X
	Akaryakıt Masrafları (TL)	0.000		X
	Tuz Masrafları(TL)	0.000		X
	Vitamin Masrafları(TL)	0.000		X
	Nakliye Masrafları(TL)	0.000		X
	Besicilikte Kullanılan Aile İşgücü	0.000		X
	Besicilikte Kullanılan Yabancı İşgücü	0.000		X
	Toplam Kullanılan Aile İşgücü	0.000		X

Ek Çizelge 1 (a): Ekonomik ve Teknik Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları (Jarque-Berra Testi)

	Değişkenler	P değeri	Normal Dağılım Gösterenler	Normal Dağılım Göstermeyenler
Ekonomik Değişkenler	Toplam Kullanılan Daimi İşgücü	0.000		X
	Satın alınan yem (TL)	0.000		X
	Üretilen Yem (TL)	0.000		X
	Besi Satış Tutarı (TL)	0.000		X
	Besi Alım Gideri (TL)	0.000		X
	Besi Gübre Değeri (TL)	0.000		X
	Brüt Marj	0.000		X
	Et Fiyatı (TL)	0.067		X

Ek-Çizelge 2: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Yaş Durumu ve Oransal Dağılımı (%)

Yaş Grupları (Yıl)	İşletme Grupları (baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
21-30	22.22	44.44	11.11	22.22	25.83
31-40	33.33	19.05	42.86	4.76	18.08
41-50	38.78	26.53	26.53	8.16	24.78
51-60	20.00	36.00	28.00	16.00	21.70
61+	42.86	28.57	28.57	-	22.38

Ek- Çizelge 3: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Eğitim Düzeyi ve Oransal Dağılımı(%)

İşletme Grupları (baş)	Okur-Yazar Olmayan	İlköğretim		Lise	Üniversite	Toplam
		İlkokul	Ortaokul			
1. Grup	1	31	4	1	1	38
2. Grup	1	21	8	5	1	36
3. Grup	1	25	5	2	-	33
4. Grup	-	5	2	6	-	13
Genel	3	82	19	14	2	120
%						
1. Grup	2.63	81.58	10.53	2.63	2.63	100.00
2. Grup	2.78	58.33	22.22	13.89	2.78	100.00
3. Grup	3.03	75.76	15.15	6.06	-	100.00
4. Grup	-	38.46	15.38	46.15	-	100.00
Genel	2.50	68.33	15.83	11.67	1.67	100.00

Ek- Çizelge 4: İncelenen İşletmelerde Tarımsal Faaliyette Deneyim Süresi ve Oransal Dağılımı (%)

Tarımsal Faaliyet Deneyimi (Yıl)	İşletme Grupları (baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
<14	35.71	35.71	7.14	21.43	11.67
15-25	26.42	37.74	32.08	3.77	44.17
26-35	37.50	18.75	21.88	21.88	26.67
36-45	23.53	23.53	47.06	5.88	14.17
45+	75.00	25.00	-	-	3.33

Ek-Çizelge 5: İncelenen İşletmelerde Üreticinin Besicilik Deneyimine Göre Oransal Dağılımı (%)

Besicilik Deneyimi (Yıl)	İşletme Grupları(baş)				
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	Genel
<10	26.67	40.00	23.33	10.00	25.00
11-25	28.81	28.81	30.51	11.86	49.17
26-35	36.84	21.05	26.32	15.79	15.83
36-45	50.00	25.00	25.00	0.00	6.67
45+	50.00	25.00	25.00	0.00	3.33

Ek- Çizelge 6: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Geleceğine İlişkin Görüşleri (%)

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Karlı	20	52.63	27	75.00	18	54.55	7	63.85	72	60.00
Karsız	18	47.37	9	25.00	15	45.45	6	46.15	48	40.00
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Ek- Çizelge 7: İncelenen işletmelerde Besicilik Faaliyetinin Yerine Tarımsal Üretim Dalına Geçme Durumu (%)

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Evet	6	15.79	4	11.11	2	6.06	2	15.38	14	11.67
Hayır	32	84.21	32	88.89	31	93.94	11	84.62	106	88.33
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Ek- Çizelge 8: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinden Vazgeçme Durumunda Yapacakları Faaliyete İlişkin Görüşleri(%)

Faaliyetler	İşletme Grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Bahçe Bitkileri	1	8.33	-	-	3	16.67	-	-	4	9.09
Küçükbaş Hayvancılık	1	8.33	2	18.18	1	5.56	1	20.00	5	11.36
Tarla Bitkileri	1	8.33	-	-	1	5.56	-	-	2	4.55
Ticaret	-	0.00	1	9.09	1	5.56	1	20.00	3	6.82
Seracılık	1	8.33	-	-	-	-	-	-	1	2.27
Yapmam	8	66.67	8	72.73	12	66.67	3	60.00	29	65.91
Genel Toplam	12	100.00	11	100.00	18	100.00	5	100.00	44	100.00

Ek- Çizelge 9: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Tarımsal Faaliyete Yer Verip-Vermeme Durumu (%)

Faaliyetler	İşletme grupları (baş)									
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%	Genel	%
Bitkisel Üretim	6.00	15.79	5.00	13.89	9.00	27.27	1.00	7.69	21	17.50
Besicilik	26.00	68.42	24.00	66.67	19.00	57.58	10.00	76.92	79	65.83
Her ikisi	6.00	15.79	7.00	19.44	5.00	15.15	2.00	15.38	20	16.67
Genel Toplam	38.00	100.00	36.00	100.00	33.00	100.00	13.00	100.00	120	100.00

Ek- Çizelge 10: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Tarımsal Faaliyetin Çeşidine Göre Risk Durumuna İlişkin Görüşleri (%)

Üretici Görüşleri	İşletme Grupları (baş)								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Bitkisel Üretim	19	50.00	12	33.33	14	42.42	9	69.23	54	45.00
Besicilik	11	28.95	16	44.44	8	24.24	2	15.38	37	30.83
Her ikisi	8	21.05	8	22.22	11	33.33	2	15.38	29	24.17
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Ek- Çizelge 11: İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Besicilik Faaliyetinin Devamına İlişkin Görüşleri (%)

Üretici Görüşleri	İşletme grupları (baş)								Genel	%
	1. Grup	%	2. Grup	%	3. Grup	%	4. Grup	%		
Hemen vazgeçebilirim	3	7.89	4	11.11	3	9.09	1	7.69	11	9.17
Biraz düşünmem lazım	5	13.16	2	5.56	3	9.09	0	0.00	10	8.33
Kesinlikle vazgeçmem	30	78.95	30	83.33	27	81.82	12	92.31	99	82.50
Genel Toplam	38	100.00	36	100.00	33	100.00	13	100.00	120	100.00

Ek Çizelge 12: İncelenen İşletmelerde Besi Süresince Teorik Olarak Beklenen Ortalama Kuru Madde Tüketim Düzeyi (kg/gün)

İşletme Grupları	Besi Ortası Canlı Ağırlık*			Günlük Yem Tüketimi**		
	Xort.	Min.	Max.	Xort.	Min. (Kuru Madde)	Max. (Kuru Madde)
1. grup	337.91	125.20	566.40	8.45	3.13	14.16
2. grup	339.35	205.20	506.00	8.48	5.13	12.65
3. grup	365.41	160.00	575.20	9.39	4.00	14.38
4. grup	385.46	235.60	525.20	9.64	5.89	13.13
1. grup	259.20	125.20	416.00	6.48	3.13	10.40
2. grup	348.07	202.40	525.20	8.70	5.06	13.13
3. grup	392.56	180.00	575.20	9.81	4.50	14.38
1. grup	377.27	125.20	575.20	9.43	3.13	14.38
2. grup	311.25	225.20	416.00	7.78	5.63	10.40
3. grup	273.71	160.00	467.20	6.84	4.00	11.68
GENEL	351.05	-	-	8.78	-	-

* Besi sonu canlı ağırlığı - Besi başı canlı ağırlığı farkının ortalamasını ifade etmektedir.

** Besi ortası canlı ağırlığının %2,5'u alınarak hesaplanmıştır(Uzmay,2004).

Ek - 13:**Tebliğ**

Tarım ve Köyişleri Bakanlığından:
Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi
Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği
(Tebliğ No: 2006/8)

İKİNCİ BÖLÜM**Kredilendirme Konuları ve Teknik Krite****Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (Sığır-Manda)**

MADDE 5 — Karar kapsamında, on baş ve üzerinde kültür ırkı ve melezi gebe düve veya inek/mandaya sahip büyükbaş hayvancılık işletmelerine yatırım ve işletme kredisi kullanılır.

Kültür ırkı ve/veya melezi gebe düve veya inek/manda sayısı on baş ve üzerinde olan büyükbaş hayvan yetiştiriciliği işletmesi kurmak isteyen yetiştiriciler ile mevcut kültür ırkı ve/veya melezi gebe düve veya inek/manda hayvan sayılarını on baş ve üzerine çıkarmak isteyen işletmelere de, kültür ırkı ve/veya melezi gebe düve veya azami dört yaşında inek/manda alımı dahil, yatırım ve işletme kredisi kullanılır.

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için kullanılacak olan yatırım kredileri, kültür ırkı ve melezi gebe düve veya azami dört yaşında inek/manda hayvan alımlarını, süt sağım ünitesini, süt soğutma tankını, yem hazırlama ünitesini ve hayvan başına azami beş dekarı aşmamak üzere çok yıllık yem bitkisi (yonca ve korunga) tesis giderlerini kapsar.

Kredi ile temin edilecek hayvanlar için (sığır-manda); Bakanlıkça yürütülmekte olan "Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği" kapsamında kayıtlı olmaları şartı aranır ve kayıtlı olduklarına dair Tarım İl/İlçe Müdürlüklerinden belge/yazı istenir.

EK 14: ÜRETİCİ ANKET FORMU

**EGE ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ**

**İZMİR İLİNDE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ VE PAZARLAMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

ÜRETİCİ SORU FORMU

İzmir-2003

KİŞİSEL BİLGİLER

Bitkisel Ür. Daimi işçilerin çalışma durumu		
Erkek	adet	gün
Kadın	adet	gün
Geçici işçilerin çalışma durumu		
Erkek	adet	gün
Kadın	adet	gün

Besi Sığırcılığı için Aile İşgücü Kullanımı

İşlemler	Kişi sayısı	Günlük çalışma (saat/gün)	Yıllık çalışma (gün/yıl)
Sağım			
Bakım ve Yemleme			
Otlatma			

Yabancı İşgücü Kullanımı

İşi*	İşçiliğin Niteliği	Kişi sayısı		Süre (ay)	Ücret (TL/yıl)	Açıklama
		Kadın	Erkek			
	Daimi					
	Geçici					

*Çoban. vasıfsız işçi vb.

İŞLETME VARLIĞINA İLİŞKİN BİLGİLER:

İşletmecinin Toprak Varlığı:

Toplam İşletme Arazisi.....da. parsel sayısı.....adet

Arazi Nevi	Dekar (daa)	Tasarruf Şekli	Parça Sayısı	Değeri (TL)
Tarla Arazisi				
Bağ Arazisi				
Meyve Arazisi				
Sebze Arazisi				
Zeytinlik				
Çayır-mera				
Diğer				
Toplam				

Bina Varlığı:

Bina ve Tesis	Büyüküğü (m2)	Yapımında Kullanılan Materyal	Mülkiyet Durumu	Değeri (TL)
Ev				
Ahır				
Ağıl				
Kümes				
Saya				
Ambar				
Samanlık				
Depo				
Silaj Çukuru				
Diğer				

- Besi Sığırcılığına ait alet-makinelerin toplam değeri:-----
- Yıllık tamir-bakım masrafları-----
- Besi Sığırcılığına ait tamir-bakım masraflarının toplam içindeki % payı..

Ambar Varlığı

Dönembaşı			Dönemsonu	
Materyal	Miktar (kg-adet-lt)	Değeri	Miktar (kg-adet-lt)	Değeri
Satılmayan ürün				
Gübre				
İlaç				
Tohum-fide				
Akaryakıt				
Hayvan yemi				
Diğer				

Alet-Makine Varlığı:

Cinsi	Adet	Daha Kaç Yıl Kullanılır?	Değeri
Traktör			
Pulluk			
Tırmık			
Pulverizatör			
Su Motoru/Artezien			
Römork			
Trafo			
Yem Haz. Ünitesi			
Silaj Makinesi			
Çayır Biçme Mak.			
Balya Mak.			
Ot Tırmığı			
Diğer			

- Besi Sığırcılığına ait alet-makinelerin toplam değeri:-----
- Besi Sığırcılığında kullanılan traktörün değeri:-----
- Besi Sığırcılığında traktör kullanım oranı:-----
- Yıllık tamir-bakım masrafları:-----
- Besi Sığırcılığına ait tamir-bakım masraflarının toplam içindeki % payı:-----

Hayvan Varlığı

Cinsi	Dönembaşı			Yıl içindeki değişimler				Dönemsonu		
	Birim Değer (TL)	Adet	Toplam	Satın alınan Adet TL	Satılan Adet TL	Ölen	Evde Kullanılan	Birim Değer (TL)	Adet	Toplam

Son Bir Yıl içindeki Besi Hayvanı Alım-Satımı

Cinsi	Besiye alınma tarihi	Hayvan Alımı			Canlı Hayvan Satışı				Ort. Besi Süresi
		Adet	İrk	Canlı Ağırlık (kg/adet)	Adet	Fiyat* (TL /adet)	Canlı Ağırlık (kg/adet)	Karkas Ağırlığı (kg/adet)	

* Anketin yapıldığı gün canlı ağırlık fiyatı esas alınmıştır.

Bitki Varlığı

Cinsi	Dönembaşı Değeri	Dönemsonu değeri
Meyve Ağaçları		
Meyvesiz Ağaçlar		

Tarla Demirbaşı Varlığı

Cinsi	Dönembaşı Değeri	Dönemsonu değeri
Tohum		
Fide		
Gübre		
Büyümekte olan Tarla Bitkileri		

Toprak Islahı Varlığı

Cinsi	Dönemsonu Değeri	Dönembaşı değeri
Sulama Kanalı		
Sulama Havuzu		
Artezyen		
Sulama Kuyusu		
Diğer		

Borç ve Kredi Durumu

Cinsi	Dönembaşı Alınan Miktar (TL)	Ödenen Miktar (TL)	Ödenen Faiz(%)	Dönemsonu Miktar (TL)

En fazla ne kadar kredi alabilirsiniz?	
--	--

Kasa mevcudu ve Alacaklar

Cinsi	Dönembaşı (TL)	Dönemsonu (TL)

Besi Sığırçılığına İlişkin Yem Giderler:

Cinsi	Miktar (kg)	Birim Fiyat (TL)	Tutar (TL)
<u>Yem giderleri</u>			
<u>Satın alınan yem</u>			
Kesif yem			
Buğday (dane)			
Arpa (dane)			
Mısır (dane)			
Küspe			
Kepek			
Diğer			
<i>Satın Alınan Yoğun Yemler Toplamı (1)</i>			
<u>Kaba yem</u>			
Kapçık			
Kuru ot/Yonca			
Saman			
Silaj			
<i>Satın Alınan Kaba Yemler Toplamı (2)</i>			
<u>Üretilen yem*</u>			
<i>Yem Giderleri Toplamı (1+2)</i>			

*Hasıl mısır,arpa,yulaf vb.

Bitkisel Üretim İlişkin Giderler

Giderler	Tutar
Tohum	
İlaç	
Gübre	
Sulama	
Alet-makine	
Hasat	
Taşıma	
Diğer	

ÜRETİM DURUMUNA İLİŞKİN BİLGİLER**Hayvansal Ürünler Üretim Durumu**

Ürün	Toplam Üretim	Satılan	Satış Fiyatı	Toplam Satış Tutarı	Satış Yeri
Besi Hayvanı Satışları					
Gübre					
Süt					
Yumurta					

İşletmede yer verilecek besi sığırını nereden temin ediyorsunuz?	
1)Yöresel Hayvan Pazarı 2)Borsa 3)Anadolu 4)Süt Sığırcılığı İşletmeleri 5)Diğer	

Hayvan alımı nasıl yapılıyor?	
1) Baş üzerinden(ayakta) 1.1 Tek Alım 1.2 Çift Alım 1.3 Toplu Pazarlık 2) Canlı Ağırlık üzerinden	

Besi süreniz ne kadardır?	
1) Kısa süreli besi (120gün ve daha az)	
2) Orta süreli besi (120-240 gün arası)	
3) Uzun süreli besi: (240 günden fazla)	

Besleme düzeyine göre işletmenizde hangi besiyi yapıyorsunuz?	
1) Tam besi (Yoğun-Entansif besi):	
2) Meraya Dayalı Besi (Ekstantif besi):	
3) Yarı Entansif Besi	
4) Diğer	

Otlatma süresi ve Dönemi	
1) Merada Kalma Süresi (gün):	Dönemi (Aylar):
2) Anızda Otlatma Süresi (gün):	Dönemi (Aylar):

Besiye alınan hayvanların canlı ağırlık artışları(kg)	
1) Besi Başı Ortalama Canlı Ağırlığı	
2) Besi Sonu Ortalama Canlı Ağırlığı	
3) Günlük Ortalama Canlı Ağırlık Artışı	

Sıcak karkas randımanı % kaçtır?	
---	--

Beside kullanılan hayvan materyali:	
1) Dana Besisi*	
1.1 Genç Erkek Dana (0-6 aylık)	
1.2 Yaşlı Erkek Dana (7-12 aylık)	
1.3 Karışık yaşta	
2) Düve Besisi	
3) Yaşlı Sığır Besisi	

*Besi başlangıcındaki yaşı esas alınacaktır.

Yıllık elde edilen yanmış gübre miktarı ve fiyatı ne kadardır?	
---	--

Gübreyi nasıl değerlendiriyorsunuz?	
1) Satıyor: 2) Tarlasına atıyor: 3) Diğer:	

Size göre aşağıdaki faktörler sığır eti üretimini ne derecede etkiler?

Etkileyen Faktörler	1	2	3	4	5
Hastalık ve kayıplar					
Hırsızlık					
Karkas Et Fiyatlarının düşüklüğü					
Yem Fiyatlarının yüksekliği					
Yemleme programındaki hatalar					

Sığır eti üretimini etkileyen faktörlere karşı hangi önlemler ne derecede etkilidir?

Önlemler	1	2	3	4	5
Hijyen koşullarının sağlanması					
Bakım-besleme					
Veteriner hekim kontrolü					
Düşük Faizli Besicilik Kredisi					
Yörede kooperatifin etkinliğinin artırılması					
Yemleme programının düzenliliğinin sağlanması					
Devlet desteğinin artırılması ve teşvikler					

Üretimde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

- 1) Yem fiyatlarının yüksekliği
- 2) Kredi faizlerinin yüksekliği
- 3) Damızlık temini
- 4) Diğer

PAZARLAMA, FİNANSMAN VE ÖRGÜTLENME DURUMUNA İLİŞKİN BİLGİLER:

Kasaplık hayvanları nereye pazarlıyorsunuz?	
1) Doğrudan perakendeci kasaplar: 2) Özel nitelikli et entegre kuruluşları 3) Özel sektör mezbahaları: 4) Dış satım yapan kuruluşlar: 5) Toptancı kasaplar: 6) Komisyoncular: 7) Diğer:	

İşletmede yetiştirilen besi sığırını ne şekilde pazarlıyorsunuz?	
1) Canlı olarak 2) Karkas olarak	

Bıçak fiyatı ne kadardır?	
1) Vadeli	-----TL/kg
2) Peşin	-----TL/kg

Elinize Geçen Fiyat Diğer Üreticilerin Fiyatından	
1) Daha yüksek 2) Aynı 3) Daha az 4 Diğer --- -----	Açıklama :

Bu fiyattan memnun musunuz?	
1) Evet 2) Hayır	

Size Göre Fiyatınızın Düşük /Yüksek Olmasının Nedenleri Nelerdir?

Sizce Bıçak fiyatı ne kadar olmalıdır? (anketin yapıldığı gün itibariyle)	
--	--

Hayvanları sattığınız yeri tercih etme Nedenleriniz Nelerdir? 1) Fiyat 2) Ödeme Şekli 3) Kesim Uygunluğu 4) Sürekli Alım 5) Avans 6) Karşılıklı Güven 4) Yakın Mesafe 5) Diğer	
Yukarıdaki Kriterleri Önem Sırasına Göre Yazınız?	

Bu ürünü üretirken/pazarlarken sizin için kalite mi yoksa miktar mı daha önemlidir? 1) Miktar 2) Kalite	
Yukarıdaki Kriterleri Önem Sırasına Göre Yazınız?	

Satış Sırasında Alıcılar Daha Çok Hangi Kriteri Dikkate Almaktadır? 1) Kaliteli olması 2) Fiyatının uygun olması 3) Satış şeklinin iyi olması 4) Diğer ----- ----- -	
Yukarıdaki Kriterleri Önem Sırasına Göre Yazınız?	

Sizce Kaliteyi belirleyen en önemli üç unsur hangisidir? 1) 2) 3)	
---	--

Karlılık açısından en iyi koşulları hangi yıl elde ettiniz? Açıklama:
--

Pazarlamada yaşadığınız sorunlar nelerdir?	
1) Fiyatın düşüklüğü 2) Aracı sayısının fazlalığı 3) Vadeli satışlar 4) Tahsilattaki Güçlükler 5) Bürokratik İşlemler 6) Diğer	
Yukarıdaki Kriterleri Önem Sırasına Göre Yazınız?	

Hayvancılık için kredi aldınız mı? Nereden ve Ne kadar kredi aldınız?	
1) Evet 2) Hayır	
Evet ise; Nereden ve Ne kadar kredi aldınız?	

Kredi kullanırken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?	
1) Faizler çok yüksek 2) Bürokratik işlemler fazla 3) Kredi miktarı yetersiz 4) Kredi zamanında verilmiyor 5) Diğer.....	
Yukarıdaki Kriterleri Önem Sırasına Göre Yazınız?	

Herhangi bir tarımsal amaçlı kooperatife üye misiniz?	
1) Evet 2) Hayır	

Evet ise; size sağladığı avantajlar nelerdir?

KONU İLE İLGİLİ YENİLİKLERDEN HABERDAR OLMAYA İLİŞKİN BİLGİLER:

Hayvancılık ile ilgili yayımları takip edebiliyormusunuz? (Besicilik) 1) Evet 2) Hayır	
Evet ise; Hangi tür yayımları . hangi sıklıkla takip ediyorsunuz? 1) Gazete 2) Dergi 3) TV programları 4) Çiftçi Broşürleri 5) Radyo Seçim: 1)Çok az 2)Bazen 3) Çoğunlukla 4) Düzenli olarak	
Yukarıdaki Kaynakları Yarayışlılık Sırasına Göre Yazınız?	

Hangi konularda teknik bilgi alıyorsunuz? 1) Bakım 2) Besleme 3) Sağlık koruma 4) Pazarlama 5) Diğer	
--	--

Teknik konulardaki eksikliğinizi gidermeye yönelik bilgileri nereden alıyorsunuz?	
1) Ziraat Mühendisi/Veteriner 2) Üniversiteler 3) Tarım İl/İlçe Müdürlüğü 4) Radyo-TV 5) Gazete-Dergi 6) Akraba-Komşu 7) Diğer	

Organik et üretimi hakkında bilginiz var mı?	
1) Evet 2) Hayır	
Evet ise; bu bilgiyi nereden aldınız?	
1) Ziraat Mühendisi/Veteriner 2) Üniversiteler 3) Tarım İl/Tarım İlçe Müdürlüğü 4) Radyo-TV 5) Gazete –Dergi 6) Akraba-Komşu 7) Diğer	

Hayvancılık sigortanız varmı?	
1) Evet 2) Hayır	
Cevap Hayır ise;	

Besiciliği Seçme Nedenleriniz nelerdir?	
1) Karlı 2) Geçmişten süregeldiği için 3) Herkes yaptığı için 4) Başka bir iş yapmak mümkün olmadığı için	

Besicilik yanında bir başka iş yapıyor musunuz? Evet [] Hayır []	Açıklama:----- -----
Evet ise; bu işten yıllık geliriniz ortalama ne kadardır?	-----TL/yıl

Sizce besicilik karlı bir faaliyet dalı mı? 1) Evet 2) Hayır	
Hayır ise; besicilik yerine bir başka tarımsal üretim dalına geçmeyi düşünümüsünüz? Hangi faaliyet dalına işletmenizde yer verirdiniz? 1) Evet 2) Hayır	

Besicilik faaliyetinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? 1) Karlı 2) Daha iyi olabilir 3) Karsız	
---	--

Sizce besiciliğin üretim ve pazarlamasında karşılaşılan sorunların çözümü için bu konu ile ilgili kesimler neler yapmalıdır?

Sözleşmeli besicilik hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu sorunlara bir çözüm olabilir mi?

Besicilik açısından önem derecesine göre aşağıdaki destekleme unsurları hakkında görüşünüzü bildiriniz.	Önem derecesi				
	1	2	3	4	5
Desteklemeler					
1.Damızlık temini					
2.İlaç subvansiyonu					
3.Fiyat					
4.Yem bitkileri					
5.Düşük faizli kredi					
6.Diğer					

Sadece Bitkisel üretim veya hayvancılık yapacaksınız deseler hangisini tercih edersiniz?	
1) Bitkisel Üretim 2) Hayvansal Üretim	
Sizce Bitkisel üretim mi yoksa hayvancılık mı daha riskli?	
1) Bitkisel Üretim 2) Hayvansal Üretim	

Besicilikten; 1) Hemen vazgeçebilirim 2) Biraz düşünmem lazım 3) Kesinlikle vazgeçmem	
---	--

Besicilik faaliyetinden yılda yaklaşık ne kadar gelir elde ediyorsunuz?	
--	--

Sizce karlı bir besicilik için gerekli hayvan sayısı ne kadar olmalıdır?	
---	--

Size göre bir yıl içinde besicilik faaliyetini sürdürmek için hayvan başına kaç TL gereklidir?	
---	--

EK 15: FİRMA ANKET FORMU

**EGE ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ**

**İZMİR İLİNDE SIĞIR ETİ ÜRETİMİ VE PAZARLAMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

FİRMA SORU FORMU

İzmir-2003

Firmanın kuruluş tarihi	
--------------------------------	--

Firmanın hukuki şekli 1) Kollektif şirket 2) Anonim şirket 3) Limited şirket 4) Komandit şirket 5) Şahsi 6) Kooperatif	
---	--

Firmanın merkezinin bulunduğu il	
---	--

ISO 9002 kalite belgeniz var mı?	
1) Evet 2) Hayır	

Faaliyet alanınıza giren ürünler içinde sığır etinin payı % kaçtır?	

İşletmenin kapasitesi (BB + KB) Sığır Eti (Taze/Dondurulmuş)	
--	--

Kapasite Kullanım Oranı:	
---------------------------------	--

Yıllık sığır eti (karkas) işleme kapasiteniz (ton)	Alınan ----- Satılan -----
---	-------------------------------

Taze Etin İşlenme Oranı	
--------------------------------	--

Hayvan alımını hangi il ve ilçelerden sağlıyorsunuz?	
İl	İlçeler

Mevcut personel durumu:	
--------------------------------	--

Sığır etini nasıl ve nereden temin ediyorsunuz?		
	Kg	Kg/TL
Üreticiden canlı hayvan alımı (1)		
Üreticiden karkas olarak (2)		
-Her ikisi(1+2)		
Aracı tüccardan canlı hayvan alımı (3)		
Aracı tüccardan karkas olarak(4)		
-Her ikisi (3+4)		
Kooperatiften canlı hayvan alımı		
Kendi tesislerinde yetiştirme		
Diğer.....		

Sığır eti satışı; (miktar) payı ne kadardır?	
	% <u>Miktar</u>
1) Sığır eti /taze	
2) Sığır eti/dondurulmuş	
3) Salam	
4) Sosis	
5) Sucuk	
6)Diğer-----	

Yukarıdaki Maddeleri Miktarına Göre Sırasıyla Yazınız?	

Sığır eti satış payı(%)	
1) Sığır eti /taze	
2) Sığır eti/dondurulmuş	
3) Salam	
4) Sosis	
5) Sucuk	
Yukarıdaki Maddeleri Paylarına Göre Sırasıyla Yazınız?	

Sığır eti satış durumu			
Satış yapılan yerler	Yoğun satış yapılan aylar	Satılan miktar (kg)	Satış fiyatı (TL/kg)

Sizce firmanız ilin talebini ne oranda karşılamaktadır?	
--	--

Pazarlanan sığır etinin İzmir ili içindeki payı yaklaşık ne kadardır?	
--	--

Hayvan alış fiyatını nasıl belirliyorsunuz?	
1) Piyasada oluşan fiyata bakarak 2) Borsa 3) Diğer----- -----	

Hayvan alımında hangi ırklar ağırlıklı olarak yer almaktadır?	
1) Yerli Irk 2) Kültür Irkı 3) Her ikisi	
Satış fiyatını neye göre belirliyorsunuz?	
1)Piyasada oluşan fiyata göre 2)Bir sene öncesinin fiyatlarına göre 3)Maliyet+Kar marjı 4)Diğer----- -----	
Ödeme şekliniz nasıl oluyor?	
1) Peşin Ödeme 2) Vadeli ödeme 3) Avans vererek 4) Diğer----- -----	

Ödemelerde herhangi bir sorunla karşılaşılıyor musunuz? 1)Evet 2) Hayır	
Evet ise; Hangi sorunlarla karşılaşılıyorsunuz?	

Et üretimindeki maliyet oranları nedir?	
1) Canlı hayvan 2) İşçilik 3) Enerji-yakıt su 4) Genel imalat giderleri 5) Satış-Pazarlama Giderleri 6) Finansman –idari giderler 7) Amortismanlar 8) Diğer-----	

Et ürünleri üretimindeki maliyeti oranları nelerdir??	
1) Et-yağ 2) Tuz-Baharat-Katkı Maddeleri 3) İşçilik 4) Enerji-yakıt su 5) Genel imalat giderleri 6) Satış-Pazarlama Giderleri 7) Finansman –idari giderler 8) Amortismanlar 9) Diğer-----	

Yan ürünleri değerlendiriyormusunuz?	
1) Evet 2) Hayır	
Cevap Evet ise,	
Cevap Hayır ise;	

Yan ürünleri değerlendirme üniteniz varmı?	
1) Evet 2) Hayır	

* Rendering,deri,don yağı vb.

Etin depolama durumu;	
1) Bekletirim 2) Alıcı bulursam hemen satarım 3) Alıcı bulmadan satın almam 4) Diğer----- -----	

Hangi depolama olanaklarına sahipsiniz?	
1) Kendi depom 2) Depo kiralanıyor 3) Sadece depolanan ürün için kira ödeniyor 4) Diğer----- -----	

Hangi depo çeşidinden yararlanıyorsunuz?	
1) Soğuk hava deposu 2) Atmosfer kontrollü depo 3) Depo 4) Diğer----- -----	

Depolama ile ilgili sorunlarınız varmı?	
1) Evet 2) Hayır	

Cevap evetse hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?	
1) Depo yeterli değil 2) Depolama masrafları çok yüksek 3) Değişik kalitedeki ürünler birlikte depolanıyor 4) Diğer----- -----	

Hayvan alımı sırasında nelere dikkat edersiniz?	
1) İrki 2) Yağ oranı 3) Duruş (Dış Görünüş) 4) Kemik Randımanı 5) Yaş 6) Diğer----- -----	

Hayvan alımı sırasında karşılan sorunlar nelerdir?	
1) 2) 3) 4)	

Hayvanların kesimini nasıl gerçekleştiriyorsunuz?	
1) Elektro-şok 2) Darbe 3) Direkt bıçak ile kesim	

Karkas renginin koyu olmaması için nelere dikkat ediyorsunuz?	
1) Uzun yoldan gelen hayvanları belli süre bekletme/dinlendirme 2) Kesim şekli 3) Diğer----- -----	

Ette kalite nedeniyle geri dönme oldu mu?	
1) Evet 2) Hayır	

Cevap evetse nedeni;	
1) Raf ömrünün geçmesi 2) Ürün hatası 3) Vakum kaçağı 4) Karkasın koyu renkli olması 5) Diğer----- -----	

Eti pazara sunmadan önce kalite kontrole yönelik hangi işlemlerden geçmektedir?	
1) Veteriner Kontrolü Depo kontrolü 2) Parçalama 3) Diğer----- -----	

Üreticiden etin kaliteli olması ile ilgili beklentileriniz nelerdir?

Veteriner-Hekiminiz – Gıda Mühendisiniz varmı?	
1) Evet 2) Hayır	

İhracat yapıyormusunuz?	
1) Evet 2) Hayır	

Cevap evet ise nereye ve ne kadar yapıyorsunuz?	

Pazar payını arttırmak için neler yapıyorsunuz?	
1) Kalite standartlarını oluşturma 2) Pazarlama yerini belirlemede seçicilik 3) Reklam 4) Yeni ürün geliştirme (AR-GE)	

Firmanızın dağıtım kanalları nelerdir?	
1) Toptancı 2) Perakendeci 3) Yetkili Satıcı 4) Distribütör 5) Diğer----- -----	

Eti yurt içinde pazarlamak için reklam yapıyor musunuz?	
1) Evet 2) Hayır	

Hangi reklam aracını kullanıyorsunuz?	
1)TV 2)Radyo 3)Dergi/Gazete 4)Diğer----- -----	

Yurt içi için toplam reklam harcamanız ne kadardır?	
--	--

Eti yurt dışında pazarlamak için reklam yapıyor musunuz?	
1) Evet 2) Hayır	

Hangi reklam aracını kullanıyorsunuz?	
1)TV 2)Radyo 3)Dergi 4)Diğer----- -----	

Yurtdışı için toplam reklam harcamanız ne kadardır(TL/yıl)?	
---	--

Hedef aldığımız pazarın özellikleri nelerdir?	
--	--

Hangi ambalaj materyalini kullanıyorsunuz? 1) Koli 2) Folyo 3) Kılıf 4) Diğer	
--	--

Geçen yılki karınız içinde sığır etinin payı yaklaşık ne kadardır?	
---	--

Bu yılki beklentiniz ne kadardır?	
--	--

Sığır eti pazarlamasına yönelik gelecek 5 yılda yeni yatırımlar yapmayı düşünüyor musunuz? 1) Evet 2) Hayır	
--	--

<p>Evet ise; Hangi tür yatırım yapmayı düşünüyorsunuz?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Komple yeni yatırım 2) Modernizasyon 3) Büyüme 4) Aynı üründe yatırımı destekleyici ürünler 	
---	--

<p>Hayır ise; Sebepleri nelerdir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Şu anki durum yeterli 2) Enflasyondaki değişimler 3) Kredi faizlerindeki değişimler 4) Döviz kurlarındaki değişimler 5) Devlet politikalarındaki değişimler 6) Talep koşullarındaki değişimler 7) Finansman imkanlarının yetersizliği 8) Kredi maliyetlerinin yüksekliği 9) Piyasadaki rekabet yoğunluğu 10) Teşviklerin azalması 11) Teknolojiyi izleme zorlukları 	
<p>Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?</p>	

<p>Son yıllarda ilk yatırım sonrası hangi yatırımları gerçekleştirdiniz?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Komple yeni yatırım 2) Modernizasyon 3) Büyüme 4) Araştırma geliştirme 5) Varolan yatırımı destekleyici ürünler 6) Herhangi bir yatırım yapılmadı 	
---	--

<p>Sizce firmanızın bu alanda faaliyet gösteren diğer firmalar arasındaki farklı yönleri nelerdir?</p> <p>1) Farklılaşma 2) Kalite farklılığı 3) Tüketiciyi bilgilendirme 4) Tanıtım 5) Diğer----- -----</p>	
---	--

<p>Firmanız teşvik belgeli yatırımlardan yararlandımı?</p> <p>1) Evet 2) Hayır</p> <p>Cevap evet ise ne tür ve ne kadar bir yatırım tutarı?</p>	
--	--

<p>Bu ürünü üretirken/pazarlarken sizin için kalite mi yoksa miktar mı daha önemlidir?</p> <p>1) Miktar 2) Kalite</p>	
--	--

<p>Ürününüzün pazarlanmasında ağırlık kazanan kavramlar hangileridir?</p> <p>1) Fiyatlandırma 2) Tüketiciyi tanıma 3) Tanıtım ve reklam 4) Dağıtım kanalları 5) Teknoloji</p>	
--	--

<p>Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?</p>	
--	--

<p>Teknolojik yenilik faaliyetinde buldunuzmu?</p> <p>1) Evet 2) Hayır</p>	
---	--

Evet ise; Hangi yeniliği gerçekleştirdiniz? 1) Ürün yeniliği 2) Üretim süreci yeniliği 3) Ürün+Üretim süreci yeniliği	
---	--

Ürününüzle ilgili teknolojik değişimleri nasıl izliyorsunuz? 1) Konferanslar/Seminerler 2) Müşteriler ve Ortak çalışılan firmalar 3) Radyo-TV 4) Yazılı Basın 5) Diğer----- -----	
--	--

Yeni bir ürün için pazar araştırması yapıyor musunuz? 1) Evet 2) Hayır	
Evet ise; hangi amaçlar üzerinde yoğunlaşıyorsunuz? 1) Hedef tüketici kesiminin belirlenmesi 2) Pazar büyüklüğünün tahmini 3) Pazar trendleri 4) Ürün fiyatı 5) Pazarı tanıma	
Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?	
Hayır ise; nedenleri nelerdir?	

Hangi pazar araştırma yöntemlerini kullanıyorsunuz?	
1) Müşteri Memnuniyeti 2) Tüketici Profili 3) Fiyat 4) Talep 5) Ürün testleri 6) Marka İmajı 7) Dağıtım kanalları 8) Diğer----- -	

Firma içinde hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?	
1) Finansman 2) Pazarlama 3) Üretim sistemleri 4) Personel temini ve Muhafazası 5) Teknoloji 6) Stok tutamama 7) Gerekli özellikte girdiyi piyasadan alamama 8) Muhasebe sistemleri 9) Genel yönetim 10) Diğer----- -----	
Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?	

Firmanızın sürekli girdi temininde karşılaştığı sorunlar nelerdir? (Canlı hayvan vb)	
Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?	

Pazarlama organizasyonu faaliyetlerinde hangi amaçları gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz?	
<ol style="list-style-type: none"> 1) Ürün kalitesini yükseltmek. kalitede süreklilik sağlamak. 2) Güçlü markalama ve bunun promosyonla desteklenmesi 3) Yeni pazarlara açılmak 4) Farklı pazarların ihtiyaçlarını karşılayacak yeni çeşitler geliştirmek 5) Müşteri tatmini sağlamak 6) İnsan kaynaklarının sistematik olarak gelişimini sağlamak 7) Masraf ve harcamaları azaltmak 8) Karlılığın devamlılığını sağlamak 9) Diğer----- ----- 	

<p>Firmanızın bu bölgede kurulmasında hangi faktörler etkili oldu?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1)Girdi temini 2) Teşvik ve kredi imkanları 3) Alt yapı yatırımlarının yeterliliği (Ulaşım ağı) 4)Teknolojik gelişmişlik 5) Arge imkanlarının gelişmişliği (Üniversite ve araştırma imkanları) 6)Kaliteli işgücü temini 7)Sektörel gelişme eğilimi 8)Yan sanayinin varlığı 9)Diğer----- 	
<p>Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?</p>	

<p>Firmanızın mali sıkıntı halinde başvurabileceği ek finansman ve dayanışma kaynakları hangileridir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ticari ilişkide bulunulan şahıs yada firmalar 2) Çevredeki şahıs yada firmalar 3) Bankalar 4) Finans kuruluşları 5) Yabancı finans kuruluşları 6) Yabancı yatırımcılar 7) Diğer----- 	
--	--

<p>Firmanız mali sorunlarla karşılaştığında hangi önlemleri alıyorsunuz?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Borç alma 2) Fiyat yükseltme 3) Personel sayısında azaltma 4) Aynı sektörde daha karlı bir ürüne yönelme 5) Teknolojiyi geliştirerek kaliteyi yükseltme 6) Diğer----- 	
---	--

<p>Firmanızın taşıdığı büyük riskler nelerdir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Yoğun rekabet ortamı 2) Talep azalması 3) Teknolojik yenilikleri izleyememe 4) Finansman maliyetlerinin artması 5) Mevcut teşviklerin kaldırılması 6) Teknolojik yenilikler yapamama 7) Diğer----- <p>-----</p>	
--	--

<p>Firmanızın sahip olduğu büyük fırsatlar nelerdir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Sektördeki büyüme 2) Devlet teşviklerini yakın takip 3) Yurt dışından yatırım/destek 4) Devletin alt yapı yatırımları 5) Diğer----- <p>-----</p>	
---	--

Sektörünüzün en önemli sorunları nelerdir? (1 den başlayarak önem derecesine göre sıralayınız)	
Nitelikli işgücü	
Standart üretim olmayışı	
Denetim yetersizliği (korsan üretim)	
Haksız rekabet	
Teşvik yetersizliği	
AR-GE yetersizliği	
Üniversite-Sanayi işbirliğinin yetersizliği	
Finansman yetersizliği	
Altyapı yetersizliği	
İletişim sorunları	
Teknolojik engeller	
Pazarlama/satış konularındaki yetersizlikler	
Devlet politikalarındaki belirsizlikler	

<p>Faaliyet alanınız ile ilgili olarak devletten beklentileriniz nelerdir?</p> <p>1) Alt yapı yetersizliklerinin giderilmesi 2) Teknolojik engellerin kaldırılması 3) Sektörde çağdaş/kalıcı devlet politikalarının yerleşmesi 4) Bürokrasinin kolaylaştırılması 5) Teşviklerin artması 6) Standartların kabulü ve denetlenmesi 7) Finansman konusunda kolaylıklar 8) Eğitim 9) Diğer----- ---</p>	
Yukarıdaki Maddeleri Önem Sırasına Göre Sırasıyla Yazınız?	

Danışmanlık hizmeti alıyormusunuz?	
1) Evet 2) Hayır	
Cevap Evet ise nereden ve ne tür bir danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?	

Sizce Et İthalatı yapılmalıdır?	
1) Evet 2) Hayır Cevap Evet ise, Cevap hayır ise,	

Sizce firmanız arz/talep dengesi (kendine yeterlilik) nasıldır?	

Sizce sınırlardan kaçak canlı hayvan girişinin et sektörüne etkisi hangi yödedir?	
1) Olumlu 2) Olumsuz Cevap Olumlu İse; Cevap Olumsuz ise,	

Sizce Et sektörünün gelişmesi için neler yapılmalıdır?	

Sizce sektördeki ihracat miktarının arttırılmasına yönelik neler yapılmalıdır?	

ÖZGEÇMİŞ

Figen ÇUKUR (KAYA) 03.09.1972 yılında İzmir’de doğdu. İlk öğrenimini Konya’da, Orta öğrenimini Diyarbakır’da ve Lise öğrenimini Sinop’ta tamamladı. 1990 yılında E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü’nde lisans öğrenimine başladı. 1994 yılında lisans öğrenimini tamamladı. Aynı yıl Tarım Ekonomisi Bölümü Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 1996 yılında E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1998 yılında “Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Uygulama Çiftliği ve Zootekni Bölümü Sığırcılık Faaliyetlerinin Ekonomik Analizi” konulu araştırması ile yüksek lisans öğrenimini tamamladı. 1999 yılında başladığı E.Ü Fen bilimleri Enstitüsünde başladığı Doktora öğrenimi ile birlikte E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görevine devam etmektedir.